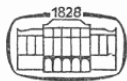

Mikes
Kelemen
összes
művei

MIKES KELEMEN
ÖSSZES MŰVEI IV.

MIKES KELEMEN ÖSSZES MŰVEI

SZERKESZTI
HOPP LAJOS

IV. KÖTET

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1974

MIKES KELEMEN

AZ IFJAK KALAUZA

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE
HOPP LAJOS

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1974

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

A ZÁGONI MIKES KELEMEN
MŰVELŐDÉSI EGYESÜLETNEK

Lektor
KELEMEN JÓZSEF

ISBN 963 05 0233 X összkiadás
ISBN 963 05 0234 8 kötet száma

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1974

Printed in Hungary

AZ IFJAK KALAUZA

A KERESZTYÉNI ÁTATÓSÁGBAN

1751

[1a:] Az Isten Fiához való imádság

Tenéked oh' lelkeknek ura. akarom és kel is szentelni ezt amunkát, te tölled vettem. szükséges azért hogy néked viszá is adgyam. és ezt néked ajánlván, olyat adok viszá, a mely
5 tégedet illet, minden ókból, itt ate Isteni igéid vannak fel téve. és azok, a melyeket. Szent Lélek méltoztatot sugarlani a te nagy szolgálidnak. ate kegyelmed segített arra hogy azokat rendiben tegyem, ehez a munkához azért a nagy buzgoságért kezdettem, a melyel voltál az emberek üdveségek-
10 hez a földön való létedkor, és remélvén segittségedet bizodalomal kezdettem¹ ehez, oh' én Istenem vegyed kedvesen ajándékosodot, és azt meg ne vessed, méltatlanságáért annak. a ki néked ajánlya. adgyad hogy az én nyomoru voltom meg ne tartoztassa jószágodnak erejét, és meg ne gátollya szent
15 oktatásidot gyümölcösöt hozni a lelkekben. [1b:]

Szentséges Jésus ted foganatosá szent Lelkedel e könyvben lévő szókót, adgyad hogy mind azok akik ezt olvasák, meg üsmerjék magokban, miképen tartoznak tégedet szolgál-
20 ni, és hogy mely igen kívánod üdveségeket, beszély uram az ő sziveknek. a midön ezek abetük beszélnek szemeknek., és kegyelmedel olttsad beléjek az oktatásokot, a melyeket itt talál-
nak üdveségekre. Ideje, és szükséges, hogy meg mutassad az ifiu lelkeknek irgalmaságodnak² erejét. Tempus faciendi Domine, dissipaverunt legem tuam. nagyob része
25 közüllök akor hágy el., a midön szolgálátodot kellene el kezdeni, el felejtik a nagy kötést mellyet tettek veled a kereszttségben, és azt a meg betsülhetetlen kegyelmet, melyet vettek Joságodtól oh' meg válto Isten. ne engedgyed. el veszni

Tua sunt omnia, et quae de manu tua accepimus dedimus tibi

1 paral. 29

¹ [Nem vehető ki egészen tisztán, hogy Mikes *kezdettem* igealakot használ-e, mivel a szöveg elmosódott; két sorral előbb: *kezdettem*.]

² irgalmasságodnak [-am kapcsolatot kezdett írni, de írás közben -alm-ra javította; l -m-ből javítva.]

a lelkeket,³ a kiket véredel váltottad meg, és akiknek üdvességéért, anyi szeretetet mutattál, tarsd őket szolgálatodban., és ne engedgyed, hogy meg hajttsák térdeket a báál előtt, ujid⁴ meg [2a:] papjaidnak szivekben azt a buzgoságot, a melyel voltál az ifiak üdvességihez,⁵ és ad meg nékem azt a kegyelmedet, a melyet alázatoságal kérem, hogy hűséggel fordithasam minden munkáimot ditsőségdre.

³ [Sorvégn:] lelke<tt.> [új sor elején:] ket,

⁴ ujid <ben> meg papjaidnak szivekben

[2b:] ELŐL JÁRÓ BESZÉD

Ennek a könyvnek kedves olvaso, . igen kevés szüksége
vagyon az elől járó beszédre, és ha egyet tsináltam., azt tsak
azért, hogy meg tudgyad, hogy nem tsinálni.* mivel az elől
járó beszédek. arra valok, hogy az olvaso meg tudgya az
5 auctornak szándékát, vagy azt, hogy mi okozta munkáját,
vagy hogy mitsoda rendre, és haszonra kel vigyázni munká-
jában, A mi pedig az én szándékomot illeti. a nem egyéb,
hanem a mint a könyvet neveztem az ifiak kalauzának.,
hogy az ifiak oktatást vegyenek. az áitatoságban, eminden
10 szándékom és Czéлом. akarván magamot oktatni, gondol-
ván, hogy a mit magam számára irtam., ugyan a szolgál-
hatna az ifiak oktatására is, és ugy, a nékem hasznosab
volna, mivel a bizonyos, hogy atanitás, atanulásnak. leg jób
modgya., rendben vévén tehát ezt a könyvet., abban ött
15 dologrol tractálok. a melyek leg szükségesebnek láttzottak
lenni, [3a:] hogy az ifiak elgendő oktatást vehesenek. az
áitatoságra, Először, hogy mitsoda indulatok kötelez-
dik oket arra, Masodsor., hogy mitsoda mondon nyerhetik azt
meg, Harmadszor; hogy mitsoda akadályok. és nehezségek
20 találatnak abban., Negyedszer., hogy mitsoda jó erkölcsök
kivantatnak nékik, Ötödször, hogy miképen tudgyák jól
meg választani azéletnek rendét. ez olyan dolog. a melyet
nem igen üsmérik az ifiak.

A mi pedig ennek a könyvnek hasznát illeti, arrol kedves
25 olvasó, nem énnem, hanem néked kel itéletit tenni, mint
hogy arra avégre iratatott, hogy az ifiak oktatására legyen,
hosznosnak fogod tehát betsülení, a mely dolgokal pedig
tele ez a könyv, azokat vagy a szent Irásbol, vagy a szent
Atyákbol vették ki, azok hasonló itéletet tétetnek veled,
30 hogy ha pedig a rend melyet tartottam néked könyünek
láttzik. ugy egész lesz. az itélet is.

* hogy nem [ti. akartam] tsinálni [vő. a tárgyi jegyz. is.]

De azt jó meg tudni. hogy csak az ifiaknak [3b:] irok, és csak önékik készítettem ezt a munkát. hogy ha pediglen idősebb koruak olvasák ezt. kérem hogy felebaráti szeretettel olvasák, meg mentvén, ha mi fogyatkozást találnak abban, és vegyék jól, a mi jót abban találnak. de te(kedves olvasó akiért írom ezt a könyvet). arra kérlek hogy fordítsad hasznodra ezt a munkát., melyet az üdveségedre adok néked. ebben az oktatásban fiainak nevezlek., mivel ebben úgy tekéntelek mint fiamot, olvasad tehát ezt a könyvet. hogy az üdveségedre oktattassál. és jó idején meg tanullyad mit kellesék tselekedned egész életedben., tudni illik. azt szolgálni. a kinek mindenel. tartozol., hogy pediglen valóságos hasznodra fordithasad., két dolgot kívánok tölled.

Először. hogy ezt a könyvet atanulásnak kedviért olvasad. figyelmeséggel. és rendiben egy más után.

* Másodszer. gondold meg azt, hogy⁵ nem én tanítalak, hanem az Isten, a ki elődben adgya a szent írásokban lévő szent oktatásokat, és a szent Atyák írásit, olvasad tehát azt. azal a tisztelettel [4a:] a melyel tartozol. annak az imádando mesternek, és keresed abban a szenttséges forrásban a bölcseséget, a mely nélkül minden más csak bolondság. boldog vagy ha azt úgy keresed a mint kel: és hogy ha még azt is el mondhatod a leg bölcséb emberel. hogy ifiuságodban kerested abölcséséget. és valójában arra adván magadot. azt meg találtad, és aban elé mentél, adgyad tehát valamint ő az Istennek a ditsőséget, Danti sapientiam, dabo gloriam. és olyan hasznot vész magadnak. a mely örökké meg marad.

*Eccli. 51 cum ad huc junior essem priusquam oberatem quaesivi sapientiam in oratione mea laetatum est cor meum, in ea a juventute investigabam eam. inclinavi modice autem meam, et cepti illam. multum inveni in me ipso sapientiam. et multum profeci in ea. danti mihi sapientiam dabo gloriam

⁵ hogy <én> nem én [A margón alább:] juventute <ves> [?] investigabam

[4b:] A RÉSZEK TÁBLÁJA.

Első könyve.

- Hogy mitsoda okok. és indulatok kötelezdzik az embereket arra, hogy a jó erkölcsre adgyák magokat ifiuságokban.
- Első Rész.* Hogy mitsoda végre teremtetet az ember. 1 [12a]
- 2 Rész.* A kereszttség kegyelmére valo hivatásrol. és annak kötelesegeiről. 9 [16a]
- I Articulus* A keresztyéni rend nagyságáról, és akegyelemről amelyet⁶ az Isten teszen azal. a kit arra a rendre hi. 10 [16b]
- II Art* A keresztyének nagy koteleségiről 13 [18a]
- 3 Rész* Hogy az Isten különösön kívánnya. és kedveli az ifiuságnak szolgálattját. 17 [20a]
- 4 Rész* Hogy az Isten különösön szereti⁷ az ifiakot, és hogy örömet mutatya hozájok kegyelmit. 22 [22b]
- 5 Rész* Hogy azok a kik nem adgyák Istennek magokat ifiuságokban. igen meg boszonttyák. 28 [25b]
- 6 Rész* Hogy az Isten utállya arosz erkölcsu ifiakot 34 [28b]
- 7 Rész* Hogy rend szerént⁸ az ifiuság idejétől füg az üdveség 41 [32a]
- 8 Rész* Hogy azok akik a jó erköltsöt követték ifiuságokban. rend szerént azt meg is tarttyák⁹ könyen egész életekben 45 [34a]
- 9 Rész* A szent írásbol valo nevezetes példák. 51 [37a]
- 10 Rész* Hogy azok akik arosz erkölcsre adták volt magokot ifiukorokban., abol nehezen térnek ki. és ugy történhetik. hogy talám soha sem. 61 [42a]
- 11 Rész* A fellyeb mondot dolgokrol valo példák. 68 [45b]

⁶ amelyet a melyet

⁷ szereti [A Részek Táblájá-ból elírásból kimaradt, de a 22. versón Mikes kíírta.]

⁸ szerént [A Részek Táblájá-ból kimaradt, de a 32. rectón kíírta.]

⁹ tart(ották)tyák

- 12 *Rész* Azokrol valo példák. a kik soha el nem hadták ifiuságoknak¹⁰ rosz erkölceit. 78 [50b]
- [5a:] 13 *Rész* Hogy mitsoda¹¹ nagy roszak következnek az ifiuságnak rosz életiből. 84 [53b]
- I *Art* Az első roszrol mely a halál, a melyet az ifiuságnak vétkei okozák idő előtt sokaknak 85 [54a]
- II *Art* A második rosz a mely az ifiuságban tett vétékért vagy az elmének meg vakulása, és a vétékben valo meg keményedés 88 [55b]
- III *Art.* A harmadik rosz. a sok szép reménségeknak el vesztése. 91 [57a]
- IV *Art* Negyedik rosz származván az ifiuság vétkeiktől. az emberek között valo vétkeknek el áradása.¹² 97 [60a]
- 14 *Rész* Hogy az ördög minden erejét arra fordítja, hogy az ifiakot a rosz erkölcsre vihese 100 [61b]
- 15 *Rész* bé fejezése mind annak valamit mondottunk ebben az első könyvben. 105 [64a]

Második könyv.

- Hogy mitsoda szükséges modokkal. lehet jó erkölcsű lenni az ifiuságban 112 [67b]
- Első Rész* hogy miben ályon a valóságos jó erkölcs. 113 [68a]
- 2 *Rész* Hogy a jó erkölcsöt úgy nyerik meg. ha azt ohatyák. 117 [70a]
- 3 *Rész* Azimádságról. harmadik módgya a jó erkölcs elnyerésinek 119 [71a]
- 4 *Rész* Hogy szeretni kel, és keresni az oktatást. 123 [73a]
- 5 *Rész* Hogy mitsoda szükséges a jó erkölcsnek uttyában a kaláuz, fő képen az ifiuságnak idejében. 125 [74a]
- 6 *Rész.* A gyonásról. először a közönségesen valo gyonásról. 132 [77b]
- 7 *Rész* A rend szerént valo gyonásról. 139 [81a]
- [5b:] 8 *Rész* A gyonásról valo szükséges oktatás. 142 [82b]
- 9 *Rész* A szent komunioról. 148 [85b]

¹⁰ ifiuságoknak rosz [Első *i-r*-ből javítva.]

¹¹ mitsoda [*o-a*-ból javítva.]

¹² el áradása. [Szóvégi *a-á*-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

- 10 *Rész* Mint kel a szent komuniohoz készülni. 150 [86b]
 11 *Rész.* A regi¹³ imádságról. 154 [88b]
 12 *Rész* Az estvéli imádságról. 158 [90b]
 13 *Rész.* A szent Miséről 162 [92b]
 14 *Rész* A munkáról, és aidő¹⁴ töltéséről. 165 [94a]
 15 *Rész* A maga meg¹⁵ üsmérés igen szükséges az ifiaknak.¹⁶ 168 [95b]
 16 *Rész* A¹⁷ jó könyvek olvasásáról. 173 [98a]
 17 *Rész* A rossz könyvekről. 178 [100b]
 18 *Rész* A jó tarsalkodásról. 181¹⁸ [102a]
 19 *Rész* A. B. szüz, és Josefhez¹⁹ való aitouságról 184 [103b]
 20 *Rész* Az örző Angyalhoz és ahoz a szenthez való áitouságról, a kinek nevét viselik 192 [107b]
 21 *Rész* Az innepekről, és különösen a vasárnapról. 196 [109b]
 22 *Rész* A parochialis templomban való menetelről 204²⁰ [113b]

Harmadik könyv

Hogy mitsoda akadályok fordítyák el az ifiakot a jó erkölcstől 217²¹ [120a]

*Első Rész*²² Első akadállya az ifiak üdveséginek az oktatásnak fogyatkozása. 218²³ [120b]

2 *Rész* A második akadály, a szüléknek kedvezések, rossz példa adások és rossz oktatások. 221²⁴ [122a]

¹³ regi [A. m. *reggeli* vagy *regeli*.]

¹⁴ aidő [*azidő* — az idő]

¹⁵ mes üsmérés [Elírás.]

¹⁶ ifiakk. [Rövidítésjellel, alább többször is.] 168 [6—8-ból javítva.]

¹⁷ A [a-ból javítva.]

¹⁸ [A 181 lapszámot kétszer írta le: először a hasáb jobb szélén, ez elmosódott; utána ettől kissé balra.]

¹⁹ Josefhez [J — j-ből javítva.]

²⁰ 104 [Mikes néhány esetben a *Táblában* eltévesztette a lapszámot.]

²¹ 117

²² <1 Rész> Első Rész

²³ 118

²⁴ 121

- 3 *Rész* A harmadik akadály a ifiak üdveségének, az engedtlenség. 230 [126b]
- 4 *Rész* negyedik akadály az alhatatlanság. 236 [129b]
- 5 *Rész*. A jónak szégyene. 240 [131b]
- 6 *Rész* A hatodik akadály a rosz társaság 244 [133b]
- I Art* hogy a mitsoda ártalmas
- II Art* két dolog ártalmas a rosz társaságban, a beszéd, es a példa. 247 [135a]
- [6a:] *III Art* négy féle rosz társaságot kel el kerülni 251 [137a]
- 7 *Rész* hetedik akadály a ifiak üdveségének a henyelés 253 [138a]
- 8 *Rész* nyoltzadik akadály a szeméretlenség. 260 [141b]
- I Art* hogy a tisztátalan véték az ifiuságnak leg nagyob ellensége 261 [142a]
- II Art* hogy mitsoda keserves dolgok követik a tisztátalanságot 264 [143b]
- III Art* Az olyan nyomorultul meg holtakrol valo példák, a kik a tisztátalan vétket követték. 273 [148a]
- IV Art* A tisztátalanság ellen valo orvoságok 281 [152a]
- V Art* Hogy a szeméretlenségnek okait el kel kerülni 285 [154a]
- VI Art* Más egyéb különös orvoságok, a tisztátalanság ellen 291²⁵ [157a]
- 9 *Rész* A kísértetekről 294 [158b]
- I Art* Hogy mi legyen a kísértet 295 [159a]
- II Art* hogy a kísértetet el nem lehet kerülni, és hogy idején kel készülni ahoz. 298 [160b]
- III Art.* Holmi olyan gondolatok, melyek az elmét meg erősittik a kísértetekben 300 [161b]
- IV Art* Hogy mit kellesék tselekedni a kísértetek iránt. 306 [164b]
- V Art.* Hogy mitsoda mesterségekel tsallya meg az ördög az embereket a kísértetekben 309 [166a]
- VI Art* Hogy mitsoda fogyakozásokban²⁶ esnek az ifiak a kísértetekben. 314 [168b]

²⁵ 290 [A *IV Art*-ban alább] tselekedni [t-a-ból jav.] a kísértetek iránt.

²⁶ fogyakozásokban [168b: *fogyakozásokban*]

VII Art Hogy mit kel tselekedni a meg gyözetet kísértet után. 318 [170b]

VIII Art nevezetes példa a melyből meg láthatni mint kellesék a kísértet ellen állani. 320 [171b]

[6b:] 10 Rész Az akadályokrol mely a gazdag iffiakot te-
kéntik. 325 [174a]

11 Rész A nemesek különös akadályirol 332 [177b]

12 Rész Az olyan ifiu egyháziaknak kik beneficiumokat
birnak különös akadályirol 338 [180b]

Negyedik könyv

Az ifiuságnak szükséges jó erkölcsokröl 345 [184a]

Első Rész Hogy az ifiaknak²⁷ követni kel a kristust ifiusá-
gában 346 [184b]

2 Rész Az Isteni félelemröl. 352 [187b]

3 Rész Az Isteni szeretetröl. 355 [189a]

4 Rész A szülékhez valo²⁸ tiszteletröl 361 [192a]

5 Rész Hogy kiket kel még másokot is²⁹ tisztelni. 368
[195b]

6 Rész Az engedelmeségröl 370 [196b]

7 Rész A tisztaságröl 372 [197b]

8 Rész A szemérmeségröl 376 [199b]

9 Rész A modos maga viselésröl 379 [201a]

10 Rész A beszédekben valo szemérmeségröl. 385 [204a]

11 Rész A nyelvnek más egyéb rosz erkölceiröl, és leg előb-
ször³⁰ az esküvesröl 389 [206a]

Az ember szollásröl. 393 [208a]

A boszuság, vagy a gyalázattal valo illetésröl 396³¹ [209b]

A veszekedest szerzőkröl 398 [210b]

A hazugságröl. 400 [211b]

12 Rész. A mértékleteségröl 404 [213b]

13 Rész. A kegyeségröl. a haragröl. 409 [216a]

14 Rész A felebarátal valo békeségröl 418 [220b]

²⁷ ifiakk

²⁸ valo <szereetröl> tiszteletröl

²⁹ is <szereetni> tisztelni.

³⁰ előbször [l javítva, valószínűleg b-ből.]

³¹ 396 [6 - 8-ből javítva.]

- 15 *Rész.* A botsánatról és a boszu állásról. 423 [223a]
 [7a:] 16 *Rész* A felebaráti szeretetről 431 [227a]
 17 *Rész* A felebaráti intésről 438 [230b]
 18 *Rész* A barátságrol 449³² [236a]
 19 *Rész* A játékokrol, és a mulattságokrol. 456 [239b]
 20 *Rész* Az adakozásrol. a fösvenység ellen. 460 [241b]
 21 *Rész* Az alamisnárol 467 [245a]
 22 *Rész* Az alázatoságrol 475 [249a]

ötödik könyve

- Az élet rendenek választásáról. 484 [253b]
Első Rész Hogy mitsoda szükséges az életnek rendét jól meg választani 485 [254a]
 2 *Rész* Hogy rend szerént mitsoda fogyatkozásban esnek a választásban 489 [256a]
 3 *Rész*³³ Az élet rendének jól meg választására valo modok 495 [259a]
 4 *Rész* Hogy jól véghez lehesen vinni az élet rendének választását., igen szükséges arrol gondolkodni még idő előtt. 501 [262a]
 5 *Rész* Hogy mitsoda modokal kel élni a midön végeznek az élet rendinek választásáról 502 [262b]
 6 *Rész* Hogy mit kellesék tselekedni, a midön a rend választásnak idejét el érik. 505 [264a]
 7 *Rész* Hogy mitsoda személyektől kel kérni tanátsot, az élet rendinek választásában 511 [267a]
 8 *Rész* Hogy ha leheté az ilyen választásban a szüleket halgatni. 514 [268b]
 A szüleket illető tanáts a gyermekek hivataloságiorol. 517 [270a]
 [7b:] 9 *Rész* Az életnek külömb féle rendeiről leg előbször az egyházi rendről 529 [276a]
I Art Az egyházi rendnek nagy köteleségiorol. és veszedelmiről. 530 [276b]
II Art Az egyházi rendre valo hivatásrol 537 [280a]

³² 448

³³ [A bal hasáb alján:] <3 R> [a jobb hasáb első sora élén:] 3 *Rész*

III Art Hogy mitsoda készülettel kel lenni az egyhazi rendhez. 542 [282b]

IV Art. Ennek a résznek bé fejezése 548 [285b]

10 Rész A szerzetesi rendről 554 [288b]

I Art Hogy mi legyen a szerzetesi rend. 556 [289b]

II Art Hogy mi képen lehesen meg üsmérni ha hivatalosé valaki a szerzeteségre. 561 [292a]

III Art. Hogy arra időt kel venni, hogy meg lehesen üsmérni, ha valaki hivatalosé a szerzetes rendre 566 [294b]

II Rész. A világi életnek külömb féle rendeiről. 571 [297a]

I Art A fő renden lévökről és azokrol a kik igazgatnak 572 [297b]

II Art A birák és a magistratusok hivatallyirol. 585 [304a]

III Art Az udvari életről 593 [308a]

IV Art A hadi rendről 597 [310a]

V Art A világi életnek. meg más rendeiről.³⁴ [312b]

12 Rész A házasság rendéről 605 [314a]

I Art Hogy mit kel meg tudni a házasság rendéről 606 [314b]

II Art Hogy mitsoda készülettel kel lenni a házasság rendéhez. 610³⁵ [316b]

III Art A fellyeb valo résznek bé fejezése 621 [322a]

13 Rész A nötelenségnek rendéről. 625 [324a]

14 Rész Igen hasznos intések³⁶ a melyek az olyan ifiakot tekéntik,³⁷ a kik a világban kezdenek lépni. 632 [327b]

Első intések hogy az idő amelyben az ifiuságból ki kelnek és a világban kezdenek menni az életnek leg veszedelmeseb ideje 634 [328b]

[8a:] *II Intés* Hogy egy ifiu embernek a ki a világban kezd lépni. első gondgya a légyen, hogy meg tarttsa és kövesse az aitasóságot a melyet ifiuságában követte 636³⁸ [329b]

*III Intés*³⁹ Hogy szorgalmatoságal el kel kerülni arosz társaságot. 638⁴⁰ [330b]

³⁴ [A Táblában a fejezetcím kimaradt.]

³⁵ 610 [Előbb, a fölötte levő két sor közt, sorvégen törölve:] 610

³⁶ intések [Alatta a sorközben, törlés:] <6>

³⁷ tekéntik, [e - é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

³⁸ <634> <638> 636

³⁹ Intés [n - t-ből javítva.]

⁴⁰ <640> 638

IV Intés Hogy valamely hasznos foglalatosságra kel magát adni. 640⁴¹ [331b]

V Intés Hogy az ifiak rend szerént valo veszedelminek ezen három okait el kel kerülni. 642⁴² [332b]

VI Intés Hogy abban az időben el kel kerülni a tétovazást a hivatalnak választása iránt 643 [333a]

VII Intés Hogy előre meg lássa hivatallyának veszedelmit és kötelességit. 645 [334a]

VIII Intés Hogy idején szoktattassa magát arra, hogy ne szégyenellye a jó erkölcsöket és azoknak tselekedetit követni 646 [334b]

IX Intés Hogy az allando és avalóságos jó erkölcsre adgya magát 647 [335a]

X Intés Hogy hová tovább erősebb legyen a hitben és avalásban 653 [338a]

*XI Intés*⁴³ Hogy a keresztyéni tudományokban meg gyarapodgyék. 657 [340a]

15 Rész A keresztyéni tudományokról 658 [340b]

Első tudomány. Hogy mi nem ez életért teremtettünk hanem a menyért [340b]

II Tudo. Hogy az üdveségnél nagyob dolgunk nintsen ez életben. 659 [341a]

III Tudo Hogy az üdveséget bajal, és munkával⁴⁴ nyerik meg 660 [341b]

[8b:] *IV Tudo* Hogy a mi leg első gondunk ez életben a legyen. hogy az Istennek tessünk, és kegyelmében élyünk, 660 [341b]

*V Tudo.*⁴⁵ Hogy az Isten kegyelmében nem lehet lenni hogy ha tsak tellyeséggel azt fel nem teszik hogy azIstent soha halálos vétekel meg nem bánttyák . . 661 [342a]

VI. Tudo. Hogy a véteknél nagyob nyomoruságban nem eshetik az ember. 662 [342b]

VII. Tudo Hogy az utolso veszedelem. a halálos vétekből valo halál 663 [343a]

⁴¹ 640. [0 – 2-ből javítva.]

⁴² 642 [2 – 3-ből javítva.]

⁴³ XI Istés [Elírás.]

⁴⁴ munkával [v megkezdett l-ből javítva.]

⁴⁵ V<I> Tudo.

VIII. *Tudo* Hogy ezveszedelem sokakal meg történik. és azokal is a kik erről leg kevesebet gondolkodnak 664 [343b]

IX *Tudo* Hogy gyakorta kel gondolkodni a halálrol az itéletről, és az örökké valóságrol. 665 [344a]

X *Tudo* Hogy az Istent magáért és szeretetből kel szolgálni. 665 [344a]

XI *Tudo* Hogy el kel rendelni minden tselekedetinket 666 [344b]

XII *Tudo* Hogy a világ minden itéletiben és tudományiban meg tsalatkozik. 668 [345b]

XIII *Tudo* Hogy a földi dolgokat meg kel vetni, és tsak az Istenhez. kel ragaszkodni. 669 [346a]

utolso Rész.

A végig valo meg maradásrol. 670. [346b]

[9ab: üres; 10ab: üres; 11ab: üres. 12a:]

az Ifjak Kalauza
a Keresztyéni
Áítatoságban⁴⁶

ELSŐ KÖNYV

Hogy mitsoda okok, és indulatok köteledzik az embereket
arra. hogy a jó erkölcsre adgyák magokat⁴⁷ ifiuságokban.

Első Rész

Hogy mitsoda végre teremtetet az ember.

Mindenek felet azt leg szükségeseb az embernek meg tud-
5 ni, hogy mi végre vagyon evilágban; ezt is kel leg előbször
meg tanulni, mert okos teremtet állat lévén az utolso végre
kel néki munkálodni, a melyben boldogságát [12b:] talál-
hasa, arra a végre pedig nem munkálodhatik. hogy ha arrol
olyan üsmerettsége nem lészen. a mely néki arra kívánságot
10 adgyon., és amely fel gerjesze arra. hogy minden modot
keresen annak el érésére, egy olyan ember aki a maga utolso
végít nem üsméri, nem külömb az oktalan állatnál. mert
tsak ajelen valokot tekintí. a testi, és a láthato dolgokot.
valamint az oktalan állatok. és ebben ő, annál is nyomorult-
15 tab azoknál, hogy azok magokhoz valo boldogságokot talál-
nak a testi dolgokban, ő pediglen nem hogy nyugodalmat
találhatna azokban. hanem tsak nyughatatlanságot, és vég-
hetetlen nyomoruságot talál.

Ennek az utolso végnek tudatlanságabol származik az
20 emberek életének minden rendeletlensége. és meg romlása.
mert nem üsmervén az ő menyei eredeteket, sem azt az
Isteni, és nemesi véget, a melyre teremtőjök rendelte őket,
meg elégesznek hogy ezen halando életnek jovait birhasak.
nem emelvén fellyeb se gondolattyokot, se kívánságokot,
25 ugy élnek eföldön, mint ha tsak a földért teremtettek volna.

⁴⁶ [Címlapszerűen, nagyobb piros és fekete betűkkel írt fejezet-
cím, 5 sorra elosztva, a lap felső felében; lapszélességben aláhúзва.]

⁴⁷ magokat [Első s — á-ból javítva az ékezet áthúzásával.] —
[Alább az *Első Rész* első bekezdésében:] ajelen valokot [k — t-ből
jav.] tekintí.

Es mint hogy a szánakodásra méltó dolog volna, hogy ha egy olyan gyermek a ki királyi vérből születet, és arra rendeltetett hogy még a királyi páltzát hordoza. a pásztorok között tudatlanságban⁴⁸ neveltetvén fel, [13a:] tsak egyedül azal meg elégednék hogy veritékivel kerese szegényül életét.⁵ nem gondolkodván leg kisebet is arol a nagy szerentséröl. a melyre születet, ugyan is siralomra méltó dolog. hogy az emberek, a kik amenynek fiai, akik arra rendeltettek Istentől, hogy ót uralkodgyanak véle együt örökké, még is oly igen el felejtik azt a boldog véget amelyért teremptettek, és minden kedvetek a földi dolgokban vetvén, nyomorultul meg fosztytyák magokot attol az örökös boldogságtol., a melyet az ő teremptőjök készítet nékik menyben.

Erre valo nézve kedves fiam akarván tegedet arra inteni,¹⁵ hogy még iffiu korodban kaptssollyad magadot ajó erkölcs-höz; mindenek elöt azt adom elődben hogy te mi vagy, és hogy mi végre teremptettél, azért hogy fel ébreszelek abbol a feledékenységből. a mely oly közönséges, és oly veszedelmes az embereknek, ugy hogy üsmervén utolso végedet.,²⁰ buzgoságal suhajtozál az után, és hogy még idején azon légy minden tehetségedel., hogy azt el érhesed

Légy figyelmeteségel kedves fiam, és visgáld meg ezt ahárom dolgot, hogy mi vagy. hogy kitsoda az, aki tégedet azá alkotot ami vagy, és miért teremptet [13b:]

²⁵ Először, ember vagy, az az, hogy fel vagy ékesítve értelemel és okoságal., olyan testből állasz, amelynek alkotmánya tsudálatos, és olyan okos, és értelmes lélekből, mely az Isten képére teremtetett, leg tekélteseb is vagy minden látható teremtet állatoknál.

³⁰ Masodszor, nem te voltál magadnak alkatoja.⁴⁹ mivel a lehetetlen. hanem mástol vetted mind azt. ami vagy, és kitől vetted azt. hanem attol. aki a menyet és a földet teremtetete., és aki kezdője⁵⁰ mindennek, ugyan öis formálta

⁴⁸ tudatlanságban [*d* – *t*-ből javítva:] neveltetvén fel, (tsak) [13a:] tsak egyedül [előző lap alján, órszók: *csak egyedül*]

⁴⁹ alkatoja [Első a helyén tintafolt.]

⁵⁰ kezdője [*kezde*-ből javítva sötétebb tintával, hosszú *ö*-vel és eltérő *j* betűvel. Mintha eltérne Mikes szokásos kézírásától. Az alábbiakban több hasonló tintaszínű későbbi javítás található a

testedet, az anyádnak méhiben, és teremtette lelkedet hatalmával, te egy Istennek vagy munkája, egy Isten ate Atyád, és a földön lévő atyádon kívül, vagyon olyan más Atyád a menyben, akinek magadal tartozol egészen,

- ⁵ Harmadszor de miért teremtet az Isten tégedet? vigyáz erre fiam, mondám hogy miért, és mitsoda végre gondolod hogy evilágra hozot az Isten? azért hogy eleget tévén az érzékenységeknek, agyönyörüségekben ély⁵¹ hogy jóságokat gyűjcs,⁵² hogy ditsőséget. és hirt, nevet, szerezhes az emberek között.,? éppen nem ezekért., oly nemes lélek mint a tiéd, nem rendeltethetik olyan alá valo, és veszendő dolgokra: mivel agyönyörüség kese[14a:]rüségé változik, a gazdagságok el vesznek., a ditsőség el mulik. hát azért hogy sokáig maradj aföldön aboldogságodot ót keresed. és ez életen kívül⁵³ többet ne kívány. ha ez ugy vagyon, semmi különbség nintsen közötted, és az oktalan állatok között., az a nemes lélek, a melyet az Isten adot néked, és amelyet fel ékesítette értelemel. akaratal. és elmével. és a ki minden üsmerettségre alkalmas, nem⁵⁴ mutattyaé meg néked. hogy fellyeb valo végre teremtettél, tsak a magad formája, az egyenes tested, a fent valo fejed, a szemeid az ég felé fordulva, :(ez a forma ellenkezik az oktalan állatokéval. :) nem mutattyaé meg néked, hogy nem a földért teremtettél.

Pronaque Cum Spectent animalia caetera
terram.

os homini dedit Coelumque tueri.

Jussit, et erectos ad sidera tollere vultus.

metam. 3.

25

kéziratban, amikor néhez bizonyosan eldönteni, hogy Mikes vagy idegen kéz javított-e. Ha Mikes szövege jól megérthető, akkor az ő kezeirásával írt szövegrész marad a főszövegben, s az idegennek látszó javítás kerül jegyzetbe. Ha Mikes szövege amúgy is kiegészítést kíván, akkor a javított alakot hagyjuk meg a főszövegben, s a javítás leírását jegyzetben adjuk.]

⁵¹ ély < ? > [Utána halvány tintával olyan jel, mintha áthúzott kérdőjel lenne.]

⁵² gyűjcs, [gyűcs.-ből javítva.]

⁵³ kívül [Beszúrás.]

⁵⁴ nem < t > [vagy < l > ?] mutattyaé meg

Az oktalan állatok a földért teremtettek. őt vagyon az ő boldogságok. ugyan ezért is mást nem tekintenek csak a földet, de te kedves fiam, amenyért te[14b:]remtettél. ugyan őt ate lako helyed. ugyan onnét is eredtél: ate lelked
5 menyből jöt, vizsáis kel oda térni.

De mit⁵⁵ látz amenyben olyat, a mi tégedet boldogá tehesen. ? valyon az a szép tsillagos égé, a napé. az a szép munkája az Istennek. és mind a valami nagy és tsudálatos az égben? egyike sem ezek közül, mind ezek nem tehetnek
10 tégedet boldogá., ezeket az Isten sokal aláb valoknak rendelte náladnál, a te szolgálatodra teremtette, és éppen nem. azért. hogy boldogságodra legyenek. egy szoval visgáld meg az egész világot. és mind azt valami nagy és tsudálatos az Isten teremtésiben, mind azok tégedet boldogá nem tehetnek,
15 és az Isten tégedet egyikért sem teremtet ezekért.

Miért teremtet tehát. ? tsak egyedül magáért, hogy ötet birjad, és hogy véle ély amenyekben. a leg szeb teremtet állatit, nem ítélte hozád méltónak, hanem magát adta hogy boldogságod legyen. ugyan ezért is adot néked a maga képére
20 teremtetet lelket, a mely ötet birhasa, és amely ezen okból. soha meg nem elégszik ezen életben valo jokal. és gyönyörűségkel. a mint ezt ki ki tapasztalhattya magában. [15a:]

*nimirum ad imaginem dei facta anima rationalis caeteris omnibus occupari potest. repleri omnino non potest, capacem dei quidquid deo minus est non implebit

Nem ateremtet allatokért teremtettél tehát kedves fiam, hanem ateremtőért. ate utolso veged nem a hogy a teremtet
25 dolgokat birjad, hanem az Istent magát. azért teremptettél. hogy a boldogságod. alegyen., hogy birjad a menyben lévő Istent., és uralkodgyál véle a meg foghatatlan boldogságban, és azt menyi ideig? örökké; az az. anyi ideig, amelynek soha vége nem lesz. és amely⁵⁷ addig fog tartani. valamedig
30 az Isten maga, ihon erre a nemesi végre rendeltettél: ihon az örökség a melyet ate menyei atyád. készítet néked. erre a végre teremtetet teged, és erre tzéloz az egész látható

vos admirabile opus⁵⁵ excelsi

Ecclesi 43.

*

s. bernard. in declamationibus

*

⁵⁵ mit [t - n-ből? javítva.]

⁵⁶ opus <es> excelsi

⁵⁷ amely <any> addig

világnak teremtése., a melyet a te hasznodra. és a maga ditsőségire teremtette.

*oculus non vidit, nec auris audivit nec in cor hominis ascendit que preparavit deus qui diligunt illum 1 cor. 2.

Ez így lévén, szály egy kevesé magadban, és vigyáz két dologra,

- ⁵ Először. mit tselekedtél mind ekoráig azért a boldog végért, a melyre az Isten rendelt tégedet, ohajtottadé azt szívesen. igyekeztélé azon hogy arra érdemes lehes. oh' talám soha. meg arrol nem gondolkodtál valójában: talám egészen el távoztál attól. avétekel tellyes életedel, követvén aközön-
¹⁰ séges embereket, kik hátat⁵⁸ fordítanak [15b:] annak aboldog hazának, amelyben az ő menyei attyok hija őket, oh' emberi vakság mely nagy vagy! oh' kedves fiam mint szánlak.⁵⁹ ha te is azok közül való vagy.

- Erre való nézve tekindsd meg másodsor hogy mit kell
¹⁵ tselekedned ezután azért aboldog végért a melyre hivattál. meddig leszen a, hogy oly keveset gondolkodgyál kedves hazádrol,? meddig fogod el felejteni amenyet, oh' menyei gyermek., ki az egből jöttél, és aki az égért teremtettél.?
oh! ember, mondgya chrysologus szent péter. mi közöd
²⁰ néked a földhöz. te aki azt vallod hogy az egből jöttél, amidön azt mondod. Mi Atyánk ki vagy amenyekben.,? ez a mennyei eredet arra kötelez. hogy aföldön olyan életet ély, mely illendő legyen amenyhez, ha másként élsz meg gyalázod amenyet, és meg kisebitted menyei eredetedet.
²⁵ kedves fiam ted fel magadban. hogy ohajtani fogod azt aboldog véget amelyért teremtettél, és munkálkodgyál szorgalmatosággal hogy arra méltó lehes. az Isten fiához illendő életel., aki is arra rendeltetet hogy a menyet, és az Istent magát birja.

*s. chrysol serm. 17. o homo quid tibi commune cum terris qui confiteris tibi genus esse de coelis ergo coelestem vitam monstra. in habitatione terrena quia siquid in te gesserit terrena cogitatio coelo maculam coelesti generi injuriam intuisti.

⁵⁸ hátat [Első t fölött törölt ékezet.]

⁵⁹ szánlak. [n - l-ből javítva.]

[16a:] *Második Rész*

A kereszttség kegyelmére való hivatásrol.
és annak kötelesegeiről

Hogy ha. az a nemesi vég amelyért az Isten teremtet tégedet. oly igen kötelez az ő szolgálattýára, nem aláb való⁵ képen kötelez arra. a mód, a melyet adot hogy el érhesed azt a boldog véget, az a mód pedig nem más, hanem az a nagy kegyelem: a melyet tett veled, hogy akeresztyénségre hivat., és hogy ki vett tégedet⁶⁰ a kereszttség által. abból aveszedelemből, a melyben volt az egész emberi nemzet¹⁰ a vétékért.

Erre kel fiam igen figyelmezned; hogy meg foghassad ennek ameg betsülhetetlen jó tételnek nagyságát. igen szükséges azt meg üsmérni iffiu korodban azért hogy el kerülhesed⁶¹ a keresztyének rend szerént való veszedelmit, akiknek¹⁵ leg nagyob része nem tudgya tellyeségel., hogy mitsoda a keresztyénség;⁶² se azokat a nagy dolgokat, amelyekre kötelez ez a név. ezis az oka, hogy ellenkező életet elnek. ezel arendel

Kérlek azért az Isten nevére., olvasad figyelmeteségel ezt²⁰ a részt, a melyet két árticulusra osztottam.

[16b:] *Első Articulus*

A keresztyéni rendnek nagyságárol.
és a kegyelemről a melyet az Isten
teszen azal. a kit arra a rendre. hi.

Fiam keresztyén vagy az Isten kegyelméből. de tudodé²⁵ jól. hogy mitsoda a, és hogy mi vagy ugy mint keresztyén? legy figyelmeteségel. és tanuld meg azokat a nagy kegyelmeket, a melyeket az Isten tett veled kereszttséged napján.

A kereszttség által, meg mosogatattál az eredendő bünből a kristus véreinek érdemi által, ki vétettél. abból aközönsé-³⁰ gesen való átokból, amelyben eset az egész emberi nemzet

qui dilexit
nos, et lavit
nos a peccatis
nostris in
sangvine suo.
apocal. 5.

⁶⁰ tégedet <abból> a kereszttség által. abból

⁶¹ el kerülhesed <a> a keresztyének

⁶² a keresztyénség; <és hogy> se azokat

avétekért., és meg szabaditattál az ördög hatalmából, az Isten fiává lettél, és ate meg váltodnak tanítványa. az Isten Atyádá let, akristus mesteredé; és például életednek, az anyaszent egyház anyádá, az angyalok gondviselőid, a szentek éretted esedeznek, az Isten templomává lettél, a ki is benned lakozik kegyelme által, örököse vagy az ő örökös országának, tagjává lettél akristusnak, és [17a:] az ő anyaszent egyházának., a melyen kívül nintsen üdveség., és abban az anyaszentegyházban., a kristus hitének világoságával világositatol mostanában., az ő tudományára tanítatol., az ő testével, és drága vérivel tápláltatol., az ő kegyelmével segitetel., és az üdveségedre minden szükséges modok meg adattak., oh' Istenem. mitsoda nagy méltoságu akeresztyéni rend; mitsoda hálá adást adcz az Istennek fiam, aki te veled ilyen nagy kegyelmeségeket tett.

*Eramus natura filii irae, sicut et caeteri, deus autem qui dives est in misericordia propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, convivii ficavit nos in christo eph. 2. omnes filii dei estis per fidem in christo jesu galat. 3.

Hogy meg foghasad annak nagyságát., vigyáz ezekre.

1. Az Isten nem tartozot néked ezel a kegyelemmel. a tsak tisztán az ő irgalmasága, és nagy josága. a melyekkel volt hozád; *nem az igazság tselekedetiből,*⁶³ *mondgya az apostol sz pál. melyeket mi tselekedtünk, hanem az ő irgalmasága szerint üdvözítet minket, az ujonnan születésnek feredője és a szent leleknek meg újítása által. kit ki öntet mi reánk bőségesen a mi urunk Jesus kristusunk által. tit. 3. 5.*

*non ex operibus justitia quae fecimus nos, sed secundum misericordiam suam salvos fecit nos per lavacrum regenerationis spiritus sancti quem effudit in nos abunde per jesum christum salvatorem nostrum

2 A nélkül a kegyelem nélkül, amelyet az Isten tett veled soha sem üdvezülhetnél; mivel nintsen üdveség hit [17b:] nélkül, és a közönséges keresztyéni valláson kívül, hová lennél ha az Isten nem tette volna veled ezt az irgalmaságot

3. Nem tette ezt a kegyelmet annyi sok millium emberekkel, kik a hitetlen országokban élnek. tudatlanságban. és avétekben, sem annyi eretnekekkel., kik noha meg légyenek kereszttelve valamin magad. atévelygésben élnek., és el távozva a közönséges anyaszent egyháznak igaz hititől. a ki is az

⁶³ tselekedetiből, [Törlés tollhiba miatt a sorvégen.]

igazság oszlopa, és erős támasza⁶⁴ miért nem vagy te azok közül való.,? miért teremtet az Isten tégedet keresztyén országban. és nem azokat? és aközönséges anyaszent egyháznak kebelében, ahol az Isteni titkokrol oktattattál., és az üdveségedhez való szükséges dolgokrol., mitsoda boldogság a nekünk fiam. hogy az Istennek oly nagy jóságát vetjük. Beati sumus ó Israel; quia quae Deo placent manifesta sunt nobis. oh! mely boldogok vagyunk az Isten irgalmaságabol., amelyel az Isteni titkoknak. és imádando akarattyának üsméritire hivut minket., ezt a kegyelmit nem tette az egész világ,⁶⁵ és miért tette azt inkább mivelünk mint se⁶⁶ másokal.? oh. kedves fiam hogy ne szeretnök mi azt az Istent. aki minket annyira szeretet. szent Agoston azt mondgya Theodosius csá-[18a:]szár felöl. hogy boldogabnak tartotta magát azért. hogy az anyaszent egyház tagja volt, mint sem azért hogy nagy császár volt e földön, fiam ez a nagy ember. tudta meg betsülni akeresztyénségnek kegyelmét. avalóságos erdeme szerint

non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis ps. 147.

Második Articulus.

A keresztyennek nagy köteleségiröl

- 20 Hogy ha akeresztyénségre való hivatal olyan nagy kegyelem, hát annak köteleségei mitsodások? azt nem lehet tagadni hogy igen nagyok ne légyenek és sokal nagyobbak, mint sem⁶⁷ a keresztyének azt tarttyák közönségesen., légy figyelmetes fiam. és tanuld meg mire kötelez hivatalod.
- 25 1. Arra kötelez hogy erősen higyed azokat az igazságokat., amelyeket az Isten ki nyilatkoztatot nekünk az Fia a kristus Jesus által. a melyek ebben a négyben foglaltatnak. a hitnek titkai. a jó erkölcsről való tudományok. a melyeket predikálotta, a joknak meg jutalmaztatása., és a gonoszoknak
- 30 büntetések tsak ugyan ezen ok alat adták is fel néked akereszttséget, a pap minek előtte meg kereszteltyen. azt

⁶⁴ támasza [sza — utólag beírva sötétebb tintával, Mikesétöl eltérő z betűvel. Vö. előbb az 50. sz. szövegjegyz.]

⁶⁵ világ, [a — á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁶⁶ mint se [Elírás *mint sem* helyett.]

⁶⁷ sem [Beszúrás.]

kérdette [18b:] tölled: hiszé az Atyában, a Fiuban. a mi urunkban és meg váltonkban, és a szent Lélekben. és azt felelted a keresztyén atyád szája által. Credo. hiszek, emlékezél arra. hogy annak a hitnek áthatatosnak, bátornak, és hathatosnak kel lenni, alhatatosnak azért, hogy semmiben nem kételkedned abban. a mit hinned kel. bátornak, azért, hogy soha ne szégyenelled vallást tenni arról az emberek előtt. hathatosnak azért, hogy az életed meg egyezék azal amit hisz. és nem kel hogy tselekedetid ellenkezenek hitedel. valamint aközönséges keresztyének tselekesznek., akik, szent pál mondása szerént, akristust szájokkal vallyák, és tselekedetel meg tagadgyák.

2 A keresztyéni vallás arra kötelez. hogy ellene mondgy az ördögnek, és minden tselekedeteinek, ugyan még ezen ók alal kereszteltek meg. apap azt kérlette tölled, ellene mondaszé az ördögnek. az ő pompáinak. és minden tselekedeteinek, azt felelted. abrenuntio. ellene mondok, oh. ! fiam gondolkodtalé valaha, erről az ellen mondásról., és tudodé azt jól hogy mit tselekedtél.⁶⁸ igen nagy fogadást tettél, hogy soha nem fogod az ördögöt követni, se annak pompáit nem [19a:] szereted, az az. a tsalando jokot, és aföldi gyönyörűségeket, a melyek által el szokta veszteni az embereket. és hogy el fogod⁶⁹ kerülni az ő tselekedeteit . . az az a vétket. a melynek ő akezdöje., ez olyan fogadás a melyet az Istennek tettél. az angyalok. és az anyaszent egyház előtt, a mely fogadást, mondgya szent Agoston nem az embereknek, hanem az Istennek tettél; és az angyalok.⁷⁰ bizonyági. és meg tartoi beszédednek, és azt szorgalmatosan meg tarttyák menyben, tartozol meg tartani ezt az ellen mondást, ellene mondottál az ördögnek szoval., mondgy ellene mostanában néki életedel és tselekedetidel, hogy ha hiti szeget nem akarsz lenni. oh' fiam meg tselekedtedé ezt, ? vagy is leg aláb végben viszedé ez után. ? lehetnéé a, hogy viszá térnél ahoz az ellenséghez. akinek oly nagy bizonyságok előtt mondottál

⁶⁸ tselekedtél. ? <az> igen nagy

⁶⁹ el fodog kerülni [Íráshiba.]

⁷⁰ angyalok. [Második a — o-ból javítva.]

ellene. quid tibi Cum pompis diaboli. quibus renuntiasti?
quid tibi Cum pompis diaboli. amator christi.?

*in qua professione non homini, sed Deo et angelis ejus conscribentibus dixistis renuntio. renuntiare non solum vocibus, sed etiam moribus, non tantum sono lingvae, sed et actu vitae. s. aug. l. 4. de symbolo ad Cathecumenos cap. 1.

3. A keresztyéni vallás az ártatlanságban kötelez élni, elkerülvén avétket inkább ahalálnál, és kö-[19b:]vetvén a keresztyéni jó erkölcsöket, hogy pediglen meg emlékezel erről akötelesegről, apap minek utánna meg keresztelt volna, feje ruhát adot reád. mondván. veddel ezt a feje ruhát, a melyet motsok nélkül vigyed az Isten széke eleiben. azért. hogy azon külső fejeiség által. meg emlékezel szorgalmatosan meg tartani belső szépségit és tisztaságát lelkednek, a melyeket vett a kereszttségben. oh! fiam, gondolkodgyál⁷¹ ezekről a szokrol, és visgáld meg, hogy mitsoda állapotban lész az az Isten ítéletekor., hogy ha meg szenyesited vétkes életedel. azt az ártatlanságot, az a feje ruha melyet reád adtak., karhozthatni fog azon az irtoztato napon, apap, aki meg keresztelt ellened fog támadni és boszu állást kér Istentől, azért hogy viszá éltel a kereszttséged kegyelmével.

accipe vestem
candidam quam
immaculatum
perferas ante
thronum dei.

Elödbben téssen ez iránt igen nevezetes tselekedetit egy⁷² Muritius nevü Cartagobéli diaconusnak, hogy mint bánt egy Elpidophorus nevü árianus biroval, a kit is hogy meg keresztelte volna, a biro tsak hamar ellene monda a Catholica hitnek. ez a szent diaconus, ezen hamis biro eleiben hivataván. hogy hitiről valo számot adna, el vivé magával. [20a:] a feje köntöst, a melyet adot volt abirora kereszttsége után, és meg mutatván néki mindenek. előtt, monda néki ezeket a szokot., a melyeket a jelen valok köny hullatásal halgaták: ihon vagyon oh. Elpidophoré, tévelygésnek szolgálja. a feje köntösök, amellyek vádolnak téged a feleséges Isten előtt az utolso napon, én azokra gondot viseltem, azok téssnek bizonyyságot ate hit szakadásodrol., és meg mutattyák. hogy a pokolnak tüzét érdemled, azok ékeségedre voltak a midön a kereszttségben meg mosogattatál. és meg tisztitatál büneidből, és ugyan azok is fogják annál is inkább szenvedtetni veled az örökké valo tüzet

victor uticensis.
persecutionum
vandali carum.
lib 3.

⁷¹ gondolkodgyál [Második d beszúrás.]

⁷² egy <m> Muritius [Muritusból javítva.]

Harmadik Rész

Hogy az Isten különösön kívánnya, és kedvelli
az ifiuságnak szolgálattját.

A két előbbeni oktatás után., meg más olyanokra⁷³ megyek, a melyek⁷⁴ ate korodot illetik, el akarván veled hitetni. hogy mitsoda nagy kötelesség alatt tartozol. az Istennek adni magadot ifiu korodban, leg előbször azt adom elődben, hogy az Isten igen kívánnya. hogy ilyen [20b:] korodban szolgállyad ötet, és hogy az ifiak szolgálattya ő előtte igen kedves. ezt az igazságot három okbol. meg mutatom

1 Mert az ifiuságnak ideje. az életnek kezdete. apedig
10 bizonyos, hogy az Isten. minden dolgoknak különösön kívánnya a sengéjít. és a kezdetit. ugyan ezért is parantsolá meg az ő törvényben. hogy a földi gyümölcsök között, min-dennek a sengéjít nékie ajánlyák, az állatok között, az elsők néki áldoztassanak, és az emberek között. az első szülöttek.
15 előtte bé mutassanak atemplomban az ő szolgálattjára. meg engedvén azt. hogy meg váltathasanak abé mutatas után ezen rendeléssel meg mutatá hogy ambár. mindenek övei legyenek is, mind azon által az elsőket, különösön kedvel-lené, mint olyanokat., a melyek hozzája tartoznak. a többi
20 felet, és azokat úgy kívánná, mint háláadásnak jelit; ebből következik tehát világosan, hogy az ifiuságnak ideje. kezdete. és első része lévén életünknek. azal az Istennek tartozunk. olyan okokbol. a melyeknek nintsen semmi közü atöb időkel. és azt akarja. hogy azt néki bé mutasuk az ő szolgálattjára. [21a:]

2. Az ifiuságnak ideje leg kedveseb Isten előt. mert rend szerént szolván. és a természetnek rendi szerént, az életnek az a leg tisztáb része. és amely nem romlot anyira meg a rosz szokásokal., abban az időben nem anyira üsmérik aroszat.
30 se anyi hatalmok. és alkalmatoságok nintsen aroszra, avilági rosz szokások még az ő elméjeket anyira meg nem hatoták, az ő szokások, és hajlandóságok nintsenek anyira meg romolva agonoszak által, mind az időseb koruaknak. de még

⁷³ olyan⟨ra⟩okra

⁷⁴ a melyek [e^k — beszúrás.] a te korodot illeti, k,

akegyelem melyet vettek akereszttségben. még új lévén,
kedvesebé teszi Isten előtt azt az időt, leg aláb azokban. kik
lábok alá nem tapodgyák azt a kegyelmet, és akik el nem
vesztik az ártatlanságnak azt a ruháját olyan életel. amely
5 tele legyen vétekel.

De vigyáz arra. fiam. hogy én azt mondám hogy az az idő
nintsen. még anyira meg romolva, rend szerént szolván, és
atermészetnek rendi szerént, mert az igen valo. hogy abban
gyakorta nagy meg romlás találkozik. de az atermészetnek
10 rendi ellen vagyton. a ki is az élet ennek első részének. az
elmének együgyü[21b:]ségít adta. és részül., az szokások-
nak ártatlanságát. és⁷⁵ azok igen vétkesek, kik hamiságothal.
és rosz erkölcsökel. meg ronttyák a jó tulajdonságokat,
a mellyeket a természet adot volt nékik, meg tanulván
15 a rosztat, és futván az után. olyan korban., a melyben a ter-
mészet tsak az együgyüségét, és az ártatlanságot tanittya
nékik:

A 3. ók meg mutattya hogy az Isten különösön kívánnya
tölled. hogy ifiuságodban szolgáljad ötet, ugyan azis az az
20 idő, amelyben több alkalmatoságod lehet hogy meg muta-
sad hozzája valo szeretetedet., az, az első kísérteteknek az
ideje amelyben arra kezdenek sürgetni hogy mondgy ellene
annak a szeretetnek,⁷⁶ és szolgálatnak, a melyekel néki tar-
tozol, sürgettettel a magad rosz hajlandoságitol. a melyek
25 akkor leg sebesebek: kísérteni fognak a veled egy korásuak.,
ingerelvén gyakorta aroszra. vagy példájokal, vagy beszé-
dekel: kísérteni fog az üdveséged ellensége. aki mindent el
követ akkor. hogy el vonhason az Isten szolgálattyától., és
idején magáévá tehesen. ugy anyira. hogy valójában. az az
30 idő az. a melyet viaskodo. és proba⁷⁷ időnek nevezhetni,
a [22a:] melyben meg fogod mutatni. hogy álhatatos és
valóságos szeretettel szereted az Istent, hogy ha bátorságol.
ellene állasz azoknak az első ostromoknak, igen kevés dolog
viteznek lenni a békeségben, bátornak mikor senki sem
35 bánt. rosztat nem tselekedni kísértet nélkül; de ellene állani

⁷⁵ és [Utólag beírva a sor eleji margóra.]

⁷⁶ annak a szeretetnek, [Elírás.]

⁷⁷ proba [b javítva d-ből] időnek

arozsznak, és el kerülni avétket a kísértetben, és olyan korban, a melyben arra sürgetetnek, hogy az Isten szolgálattját el hagyják, a bizonyos jele ajó erkölcsnek., és meg bizonyíttják hogy az Istent mindenek felet szeretik.

*gubernator in tempestate dignoscitur, in acie miles. probatur. delicata jactatio est cum periculum non est conflictatio in adversis probatio est virtutis. s. Cyprianus lib de mortalitate.

- 5 Ezek az okok fiam. meg üsmértetik velünk hogy az Isten különösen szereti az ifiuságnak⁷⁸ szolgálattját: és hogy ha ezt akarod⁷⁹ avétek el kerülésire, és az Isteni szolgálatra fordítod. annál önéki kedveseb áldozatot nem adhatz, és amint egy tudos auctor mondgya. azok akik ifiuságokban
- *
10 magokot meg győzik, és a kik bátran ellene állanak akisérteteknek., hogy az Istennek adhasák magokot., azok ifiuságokból, szüntelen valo áldozatot tesznek, a melyben az Istennek élő. és kedves ostyát ajánlanak., tiszta ostyát, mivel utállják avétek ruttságát, oh' fiam tarsd meg jól ezt az igazságot. és soha el ne felejtssed.

*qui in hac aetate se domant. et deo se sociant offerunt deo hostiam viventem, deo placentem immaculatam. Hugo. à s. victor.

[22b:] *Negyedik Rész*

Hogy az Isten különösen szereti az ifiakot,
és hogy örömet mutatya hozájok kegyelmit.

- Többet is mondok fiam. mivel az Isten nem tsak azt⁸⁰ kívánnya hogy ifiuságodban szolgáljad, de még különös szeretettel is szeret téged., és hogy abban az időben. örömeteb adgya néked több kegyelmit mint sem másban., azért hogy segittsen szolgálattjában, és hogy abban jobban meg maradhas, ez az igazság nem aláb valo erejü az előbbénél, eszerent mutatom azt meg.

- 25 Az Isten leg inkább három féle személyeket segít örömet kegyelmivel; agyengéket, az együgyüeket tudniillik, azokat,

⁷⁸ az ifiuságnak <szertetit> szolgálattját:

⁷⁹ akarod<ra> [? Első *a* beszúrás a két szó közt; második *a* — *o* — ből javítva. A törlés olvashatatlan, de a szöveg értelme szerint valószínűleg *korodra* vagy *korodot* volt.]

⁸⁰ azt <azt> kívánnya

kik aroszat nem anyira üsmérik. és az alázasokot, az gyengéket, mert azokban tettzik ki inkább kegyelme, az együgyüeket, mert nem anyira üsmervén aroszat, nem is gátolják meg anyira az Isten kegyelmét, a ki meg nem veti az együgyüt mondgya az irás. és nem segíti a gonoszt, az alázasokot, mert a kevélység meg gátolván az Isten kegyelmét, ellenben az alázasóság azt el nyeri, mert az Isten ellene áll [23a:] *akevélyeknek, és kegyelmét adgya az alázasoknak*

Ez aharom tulajdonság. rend szerént fel találtatik az ifiúságban, a kiis gyengéb nem tsak testében, hanem elméjiben jacob. 4.

is., az ő elméje nem lévén még meg erősítve az üsmerettség. és aproba által, se az akarattya nem elegendő álhatatos az olyan dolgok ellen., a melyek ellenkező gondolatot adhatnak néki azó jóvával., együgyüisége is több vagyon nékie, nem lévén anyi üsmerettsége aroszban, se anyi különböztetése, mint az idősüeknek. alázasósága is több vagyon nékie. mert készeb is az engedelmeségre., és szó fogadásra. és ha a kevélység fel találtatik, a mint az igen meg vagyon az ifiu elmékben, az a mód nélkül valo meg romlotságtól vagyon.,

Ebből következik világosan, hogy az Isten aki kedvesen mutatya jószágát azokhoz, akiknek arra leg több szükségek vagyon., a midön ahoz érdemetleneké nem teszik magokot., örömel közli kegyelmit az ifiakal, adván nékik gyakorta jó gondolatokat, és jó kívánsagokot ajó erkölcsre, és azokhoz valo szükséges segittségit adgya nékik, értem olyan formán. hogy ha rendeletlen életekel azokat meg nem gátolják, és érde-[23b:]metleneké⁸¹ nem teszik magokot jószágihoz. meg rontván idejeknek ártatlanságát, elméjeknek gonoszságával. és vétkek sokaságával

Ennek⁸² az igazságnak meg bizonyítására nem kel más bizonyság, hanem a minden napi proba, amely világosan azt⁸³ meg mutatya; oh fiam menyin vannak olyanok. akik ki kelvén az ifiuságból. nagy változást tapasztalnak magok-

⁸¹ érde- [23b:] <d>metleneké [Az előbbi bekezdés, a 23a elején elírásból] álhatos [álhatatos helyett; a 22a elején s másutt is álhatatos alakban írja.]

⁸² Ennek az <bizonyosság> igazságnak [az — a-ból javítva, z beszúrásával.]

⁸³ azt [Beszúrás.]

ban. nem érezvén⁸⁴ az után magokban az Istennek anyi kegyelmét mint a menyit vesznek vala ifiu korokban. akoron a szent sugarlások gyakran⁸⁵ valának. ajó gondolatok, és a⁸⁶ kívánságok bővebbek, aroszat igen gyűlöltek, ajó nálok⁵ kedves volt. ajó erkölcs édes, és könnyü.

De mostanában látták hogy mind ezek meg változtak; a sugarlások ritkábbak, avétket nem anyira gyűlölük, az áitatoságok meg hült, és némelykor el is alut., a mely szomoru változásért., keseregnek az el mult időn, és az elvesztet¹⁰ kegyelmeken. mondván jóbnak ezeket a szavait. *kitsoda adhattya azt meg nékem. hogy meg láthasam az el mult időt. és hogy viszá [24a:] térhesek arra az álapotra a melyben voltam ifiúsagomban, a midön az Isten velem volt.* kegyelmének szüntelenvalo segittségivel.

* jób. 29. quis mihi tribuat ut sim juxta menses pristinos secundum dies quibus dominus custodiebat me sicut fui in diebus adolescentie mee. quando erat omnipotens mecum

*¹⁵ Szent Agoston igen szomoruán tapasztalá magában ezt aváltozást. a mint ezt meg valya gyonásiban. azt mondgya tehát. hogy ifiu korában betegségben esvén. nagy buzgosággal kiyánta a kereszttséget, a melyet el halasztatták véle. bizonyos okokból. és hogy meg más betegségben esvén har²⁰ mintz esztendő korában, akereszttségről akor már nem gondolkodék., oh' fiam adgya Isten hogy soha meg ne próbályad ezt a változást, és ne legyen okod az el mult időért valo keserüségre., mint sokaknak vagon. akik is meg mutatták magokban hogy az Isten gyakorta kedvez kegyelmivel az²⁵ ifiaknak, és hogy meg vonnya azt azoktól, kik azal viszá élnek.

* vidisti deus meus quo motu animi et qua fide baptismum christi tui dei et dñi mei flagitavi a pietate matris mee et matris omnium⁸⁷ Ecclesie tue. lib 1. conf. cap. 10. neque desiderabam in illo tanto periculo baptismum tuum et melior eram quando illum de materna pietate flagitavi, sicut jam recordatus atque confessus sum. lib. 5. c. 9.

De ha még más valóságos bizonyóságot kívánsz az ifiakhoz valo szeretetiről az Istennek, vizsgál meg,⁸⁸ hogy mit tsele-

⁸⁴ érezvén [Szóvégi é — á-ból javítva.]

⁸⁵ gyakran [ban a-ja o-ból javítva.]

⁸⁶ a [Beszúrás.]

⁸⁷ omniumnum [Elírás.]

⁸⁸ vizsgál meg, [s — beszúrás sötétebb tintával.]

kedet az Isten Fia ez iránt, a midőn még evilágon volt.,
azon kívül hogy magais kisedé akart lenni, és által menni
gyermekségnek. és az ifiuságnak gradusin., noha attol meg
menthette volna magát. [24b:] és egész ember lehetet volna
egyszers mind; menyiszér nem mutatá meg a gyermekekhez
valo szeretetit, ? az Evangyélium sok helyt mondgya. hogy
magához hitta a gyermekeket, parantsolta hogy hagyák
hozája menni a gyermekeknek: meg feddé azokat kik nem
engedék hogy hozája menyenek, hogy övék volna amenyek-
nek országa. tsudálatos joságal meg öleli vala őket, és⁸⁹ tsak
akor küldötte el őket magátol. minek utanna reájok tette
volna kezeit. és meg áldotta volna őket.

matth. 19
Mark. 10
luk. 16.

Az ő leg nevezeteseb gyógyitási az iffiakon volt. ilyen volt
annak a királynak a fia, a már haldoklot sz. janosnál.
a 4 részben; egy meg más akit az ördög gyöttröt. sz. math.
17 resziben. a százados szolgája. a kananéabéli aszonynak
a leánya.

*

* amat christus infantiam, quam et animo suscepit, et corpore.
amat christus infantiam, humilitatis magistrum, innocentiae regulam mansuetudinis
formam s. Aug. ser. de Epiphany

A három halottak közül. akiket fel támasztot, a ketteje
igen ifiu volt. a jairus leánya. naim városában az özvegy
aszony fia, a harmadik lázár. aki nem vala igen idős, atizen
két apostol közöt, szent jánost leg inkább szerette. aki is leg
iffiab volt. [25a:]

Egy szoval, mi bizonyithattya jobban meg a kristusnak
az ifiakhoz valo szeretetét, mint ez a két dolog.

Először azt erősiti nekünk. hogy valamit a kisedekért
tselekesznek, olyan mint ha ő érette magáért tselekedték
volna, *a ki bé fogad egy ilyen kisedet az én nevemben, engem*
fogad bé.

matth. 18 5.

Másodsor, az a rettentő fenyegetés, a melyel fenyegeti
azokat kik meg botránkoztattják az ifiakot tudni illik, kik
vétekbén ejtik. *A ki pedig meg botránkoztat egyet akisedek*
közül. kik én bennem hisznek, hasznosb annak hogy egy malom
kő kötéssék anyakára. és atenger mélységiben el meritessék.
nem elegendő nagy jeleé e. a kristus ifiakhoz valo nagy

matth 18 6.

⁸⁹ és <az> tsak

szeretetének, mivel oly nagy buzgoságal. és nehezséggel. vagyon azok ellen, kik el akarják fordítani őket szolgálattól, Imé kedves fiam ezek a nagy bizonyságok az Isten szeretetinek a melyel vagyon ifjusághoz, ebben bizonyos⁵ lévén., lehetné meg tagadnod tölle szeretetedet és szolgálattodot melyeket kíván tölled. ilyen korodban, minden bizonyal nem lehet, hogy ha tsak rettentő háláadatlan nem akarsz lenni. és hameg nem akarod ötet boszontani., a mint ezt meg mutatom néked.

[25b:] ötödik Rész

¹⁰ Hogy azok, a kik nem adgyák Istennek magokat ifjuságokban., igen meg boszonttyák.

Ez az igazság nyilván következik⁹⁰ a két elsőből; mert ha avalo ámint azt meg mutatuk. hogy az Isten különösön kívánnya az ifjuság szolgálattját. hogy azt akort igen szereti. hogy különös kegyelmekel segitti azt, ezekből akövetkezik, hogy ötet nem⁹¹ lehet nagyobal meg boszontani, mint azal. hogy ha nem akarnák szolgálattját, amelyet ő oly igasságal kíván., és hogy ha nem vennék örömel azt a szeretetet a melyet mutat az ifjusághoz, annyi kegyelmivel és jó²⁰ tétéményivel. de mint hogy ezt az igazságot oly szükséges meg tudni, hogy eléggé arra nem inthetik az ifiakot, azért⁹² vilagosaban meg mutatom azt néked, a három következő dolgokban, kérlek hogy azokra figyelmez

1. Ha az Isten szolgálattjára nem adod az ifjuságodnak.²⁵ idejét, ugy el veszed tölle ajelen valo és bizonyos időt, hogy néki olyan mást adgy. amely bizontalan. [26a:] azt sem tudod ha azt el érhetedé, és ajövendő nintsen hatalmodban., ez az első gráditza az Istent valo boszontásnak, azt fogadod az Istennek hogy szolgálni fogod a midön időseb lesz. ki³⁰ mondotta azt néked hogy sokáig fogsz élni? ha abban bizonyos nem vagy, hogy a holnapi napot életben el éred, hogy lehetnél abban bizonyos hogy még tíz esztendeig élsz? sokal

⁹⁰ következik <következik> a két [Törlés a sor végén.]

⁹¹ nem <nem> lehet

⁹² azért [z - r-ből javítva.]

többen vannak a kik a husz, huszon ött esztendőt meg nem haladgyák. mint azok a kik meg haladták,⁹³ hogy pedig bizonyos nem vagy ahoszu életben., nem boszontodé akor igen meg az Istent, a midön olyan időt ígérsz⁹⁴ néki, a mely nintsen hatalmadban, és el veszed tőle a jelen valot a melyel élsz. ? vald meg fiam ha nem trefáلودiké az olyan az Istenel. aki eszerent tselekeszik ? és nem mutattyaé meg. hogy leg kiseb akarattya nintsen szolgálattyaára, mivel olyan időre halogattya a szolgálatot a melyet talám soha el nem éri

¹⁰ 2. Nem tsak bizonytalan időre halogatod az Isten⁹⁵ szolgálattját. de még el veszed tőle a leg jőbbat, hogy a leg roszabikát adgyad néki. Mert [26b:] nem akarván szolgálalni az Istent. és a jó erkölcsre adni magadot ifiuságodban., amely, amint azt meg mondtuk olyan idő, a melyet arosz szokás nem anyira rontotta meg, olyan időre hagyod magadot., amelyben mindenek azon vannak, hogy tehetetlenné tegyenek tégedet ajora, és ajó erkölcsre, a testnek almatlansági amelyek minden nap⁹⁶ nevednek, a meg rögzöt rosz szokások, amelyekhez kötetve léssesz. a világi sok bajos dolgok, a földi jokért valo nyughatatlanság, avilági szokások a melyeket magadban vésszed.; mivel a világ, szent jános szerént el merült a vétekbzen; a mely tsak a gyönyörüségeket. a fősvényiséget, és a nagyra menetelt ohajttya, és tsak ugy gondolkodik az üdveségről, és az örökké valóságrol.

²⁰ mint ha nem is volna.

totus mundus
in maligno
positus est.

Mind ezek olyan akadályok az üdveségedre, amelyek egészen el forditnak az Isten szolgálattjától, hogy ha idején annak eleit nem veszed,⁹⁷ el kerülven ifiuságodban avetket, és követven a jó erkölcsöt., itéld el hát mint meg bántod az

³⁰ Istent. a [27a:] midön olyan időre halasztod szolgálattját. a melyben mindenek azon igyekeznek hogy attol el fordit-hasanak, és olyanban nem akarod szolgálalni, a melyben keveseb akadályt, és töb könnyüséget találsz arra

⁹³ meg halad<gyák.>ták,

⁹⁴ ígérsz [ígészből javítva r beszúrásával.]

⁹⁵ az Isten <Isen> szolgálattját.

⁹⁶ nap [Beszúrás.]

⁹⁷ veszed, <hog> el kerülven

3. De a mi még irtoztatobá teszi aboszontást. melyel vagy az Istenhez, ahogy. nem akarván nékie adni magadot ifiúságodban., tsak akkor akarod szolgálni, minek utánna részt vettél volna minden gyönyörűségekben, és meg elégítettted volna kívánságidot. és követted volna minden rendetlen hajlandóságit ifiúságodnak., úgy hogy. az idő melyet Istennek szántál, tsak annak az időnek maradékja, a melyet a vétékben, és az ördög szolgálattyaiban töltöttél volt el oh! Fiam. veszedé észre mitsoda nagy meg bántás e.? és mint boszontod Istenedet., és teremtődöt, ate lelked⁹⁸ arra teremtetet, hogy az Isten temploma, és lakohelye legyen és azt tsak akkor akarod nékie szentelni minek utanna sokáig birta volna az ördög, és minek utánna azt meg ferteztetted volna sok számu vétkekel.

1 cor. 3.

15 Egész életedet az Isten szolgálattyára kellene fordítani, és te annak az első részit. amelyik leg jobb. az ördög [27b:] szolgálattyára akarod adni, és tsak azt akarod meg hadni az Istennek., a melyik⁹⁹ már a vétékre nem szolgálhat, leheté ehhez hasonló méltatlanság? mit mondanál az olyan emberöl, aki egy fejedelemnek asztalára tsak azt akarná fel vinni. a mi a sertésektől. és az ebektől meg maradot: az utálatos dolog volna mondhatnád nekem, és azt nem utálad. hogy hasonlot akarsz tselekedni az Istenel. sokal vétkeesebben. a midőn olyan korodot szánod szolgálattyára, a melyben már meg nem elégitheted¹⁰⁰ rosz kívánságidot, a melyeket bé töltötted volt ifiúságodban oktalan állat modgyára. Nem Istent boszontásée,? hogy ha azon panaszkodik az ó testámentumbéliek¹⁰¹ ellen. kik meg ferteztetet kenyeret ajánlotanak néki az oltáron., mitsoda panasza nem lehet ellened, aki, néki¹⁰² tsak olyan maradék életedet akarod adni; amely meg ferteztetet minden féle tisztátalanságokkal. Hogy ha átkozza az olyat a ki magának meg tarttya a jób-[28a:]bikot. mondván. *Átkozot atsalárd, aki aroszabikot, és az aláb valot választtya hogy azt ajánlya az Istennek.* mitsoda átoktol nem

malach. 1.

malach. 1. 14.

⁹⁸ lelked [Első e — é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁹⁹ a melyik <a> már [r — s-ből javítva.]

¹⁰⁰ elégitheted [Első e fölött áthúzott ékezet.]

¹⁰¹ testámentumbéliek [men e-je valószínűleg n-ből javítva.]

¹⁰² néki <olyan> tsak olyan

félhetz te. aki nem tsak a roszabikot adod neki, de aki még, tsak azt akarod nékie adni. a mi ate ifiuságodnak gyönyörködtetésire és rendeletlenségire szolgál, oh' adná Isten hogy ne látnok bé tellyesedésit ennek az átoknak, sok számu ifiakon., mint⁵ a melyet látunk minden nap veszedelmes történetek által, a hirtelen valo halálok. az Isten el hagyása, arosz erkölcsben valo meg rögzés. és más több veszedelmek, a melyek ate igasságos haragodtol. jönnek. oh. nagy Isten, a melyek által meg bünteted azokat kik tégedet el hagynak ifiuságokban,¹⁰ hogy kövesék rosz hajlandóságokat., és akik tégedet anyira meg vetnek, hogy tsak akor akarnak szolgálni, minek utánna rabjai lettek volna avéteknek. rosz kívánságoknak.¹⁰³ és az ördögnek.

[28b:] *Hatodik*¹⁰⁴ *Rész*

15 Hogy az Isten utállja a rosz erkölcsü ifiakot.

Erről valo nevezetes példák.

Mind azok után a melyeket mondottunk, nem szükséges ezt a mondást meg bizonyítani, a mely szükség képen követi a három elsőket. mivel, hogy ne utálná az Isten azokat, akikel annyi kegyelmet téssen, hogy különösön kívánnya szolgálattyokat; a kiknek sziveket meg nem hattya¹⁰⁵ a szeretet., a melyel vagyon hozájok, és a kegyelmek melyeket vélek téssen.: és akik ellenben. olyan meg vetésel bannak véle, a mint ezt meg mutattuk: Az Isten utállja abünösöket,²⁵ a mint maga mondgya *A versor impium utádom a gonoszt.* de ezt inkább meg mutatta azok ellen akikhez több szeretetel volt. és akik oly méltatlanul viszá élnek jóságával,¹⁰⁶ a meg bántót szeretet fiam. boszonzkodásra változik, és a meg vettetet jóság, nagy haragra fordul. [29a:]

genes. 38.

¹⁰³ kívánságoknak. [*nak* — keresztel jelölt beszúrás sötétebb tintával a sor alatt; Mikesétől eltérőnek látszó írás? Vö. az 50. sz. szövegjegyz.]

¹⁰⁴ Hatodik [*d* — *k*-ból javítva.]

¹⁰⁵ a kiknek sziveket meg nem hattya <sziveket> a szeretet.,

¹⁰⁶ jóságával, <a szeretet> a meg bántót szeretet

Hogy ez így legyen, azokon az okokon kívül mellyek ezt meg mutatták világosan. a történt dolgok előkben adgyák. bizonyosan,¹⁰⁷ hogy az Isten mint utállya arosz erkölcsü ifiakot, erre valo nézve négy nevezetes példát adok elődben
5 a szent írásból., hogy senki abban ne kételkedhessék.¹⁰⁸ és hogy ezekről. el lehesen itélni atöbbit.

Az első példa ajudas két fiáról vagyon; ennek¹⁰⁹ apátriárkának négy fia volt. a kik közül. akét első igen gonosz, és rosz erkölcsü volt. ihon mit mond az írás az elsőről, Heröl.

Genesi 38.

10 *fuit quoque Her primogenitus juda. nequam in Conspectu Domini., et ab eo occisus est, Her judásnak az első fia, igen gonosz volt Isten előtt. meg is ölte ötet, amásodikáról, onánrol. mindgyárt azután azt mondgya az írás, hogy az Isten meg verte ötet halálal, mert utálatos vétket tselekedet., Id circo*

Genes. 38.

15 *percussit eum Dominus, eo quod rem detestabilem faceret, ez avétek, noha oly utálatos Isten előtt., és oly nagy büntetéssel büntetetik meg, mind-[29b:]azon által. igen közönséges az ifiak között. amelyért gyakorta szál reájok az Isten haragja. látható, vagy láthatatlan képen.*

20 A második példa., a fő papnak. Hélinek¹¹⁰ két fiáról. ofni, és finéről. ezt a két ifiat az attyok atemplomban szolgáltatta. de ezek ót magokát igen roszul viselték., igen nagy illetlenségeket követtek a templomban, és sok igazágtalanságokat a néphez, a ki. áldozatokat mutatot bé az Istennek:
25 a kitől sokal többet kívántak. mint sem igazságosan kívántatott volna, úgy anyira, hogy az írás béliál fiainak nevezzi őket, az az gonoszoknak., mivel béliál teszi. absque jugo., az az. járom. és félelem nélkül valo; azt is mondgya felölök, hogy el vesztették volt az Isten félelmét. és kötelességeket.
30 és hogy az ő vétkek rettentő volt az Isten előtt.

1 reg.
c. 3. et 4.

Az ő gonoszságok anyira fel gerjesztette volt az Isten haragját. ellenek, hogy samuel által, azt izené Hélinek. a ki el mulatta volt meg inteni fiait. hogy olyan boszut áll rajtok, a mely például lészen minden maradékinak. Hogy a

¹⁰⁷ bizonyosan, [a fölött áthúzott ékezet.]

¹⁰⁸ kételkedhess(y)ék. [ff – g-ből javítva.]

¹⁰⁹ ennek [nek – utólagos beírás a sorvégi margóra.]

¹¹⁰ Héli(ás)nek [nek e-je a-ból javítva.]

familiájából¹¹¹ el veszi az [30a:] fő papságot, és másnak adgya, hogy soha senki az öregséget a familiájában el nem éri. és hogy tsak nem mind a maradéki iffiukorokban halnak meg: hogy az ő két fia. ofni, és finé. egy napon öletnek meg., és hogy minden maradéka mindenkori jelit viselné gonoszságának, a melyet soha el nem törölhetnék az áldozatok.

1 reg.¹¹⁸
C. 3. et 4.

Mind ezek bé tellyesedének., kevés idő mulva ofnit, és finét, a filisteusok meg ölék, ugyan azon nap Héli meg halván halálokot. a székiben hátra esvén. a fejit bé töré. és meg hala., sok más egyéb szomorú dolgok történtek azon a napon. a többi. között a frigy ládát is el nyéré az ellenség, és mind a több jövendölések egészen bé tellyesedének, oh? menyi nyomoruság következik egy familiában. két fiunak.
15 gonosz életiért.

A harmadik példa, Ámnonról a David első fiáról vagyon. az irás tsak egy gonosz tselekedetét adgya előnkben, de olyan utálatost, hogy még többeket is tselekedhetet., abizonyos lévén. hogy az ember nem¹¹³ mász fel egyszers mind
20 a hamiságnak tetejére. és hogy a [30b:] nagy vétkek attól vannak. hogy az Isten el hagyja a lelket., az előbbeni vétkeiért, ez az ifiu fejdelem. nem igyekeztvén hogy még ifiúságában meg zaboláza rosz kivánságait, anyira el hagyá szivit a szemérmetlen szeretetnek, hogy az, amaga hugához való
25 tisztátalan szeretetre vivé, és mint hogy azt meg nem nyerheté hogy ahuga reá álljon olyan utálatos tselekedetre; az erőszakal segitté rosz kivánságát, és így egy tselekedetivel, két rettentő vétket mivelt, az erőszak tételt, és az atyafiával való vétket.¹¹⁴

30 De az Istennek igassága nem halasztá sokára. meg mutatni., hogy mint utálná ennek az fejdelemnek vétkeit. mivel két esztendő mulva. meg ölé ötöt absolon. az öttse, aki mind az ideig el titkolta volt magában ezt a boszu állást. oh? Istenem, mely rettentők ate ítéletid.

¹¹¹ familiájából <ki> el veszi [el <ki> fölé írva.]

¹¹² <1 reg c 3> 1 reg. C.3.

¹¹³ nem [Beszúrás.]

¹¹⁴ vét<e>ket.

A negyedik példa Absolonról,¹¹⁵ a Dávid harmadik fiáról, aki is nem vala jobb abátyánál Amnonál, Ez kevély elméjü volt. tudta magát tettetni, boszu álló, nagyra vagyó. emagához. és [31a:] a maga szépségihez. mód nélkül valo szeretettel volt, a mint is, az irás szerént. rend kívül szép volt, ennek aleg első rosz tselekedete a bátyával valo gyilkosága volt. ellehet¹¹⁶ itélni hogy több rosz tselekedetek is meg előzhették azt, Ezért avétkiért az Attya haragjában esék. a ki¹¹⁷ ött esztendeig nem szenvedé ötet udvaránál., az után udvarhoz hivataték, és kegyelmében vevé. de alig tére viszá az udvarhoz, hogy a király ellen. kezde támadni, és a népet magához édesitvén. egy kis városkában mene. ahol királynak kiáltatá magát., az után fegyvert foga az Attya ellen, arra kényszerítte hogy el hagyná jerusálem városát, hadat gyűjte hogy el venné az attyától a koronát. Mit fog it tselekedni az Isten igassága? látatlanná teszié ennek az el vete medet fiunak tselekedetit.,? nézüik meg fiam mit mond a szent historia erről. David látván a fia igen szorongatná., kételeniteték magát oltalmazni., a mely kevés hadd volt véle, azt rendben veszi. . . és a hartzra küldi, a hartz meg lészen, az Absolon hada, noha több számu volt is, de mind le vágatatik. [31b:]

Ebben aveszedelemben., (oh! Istennek ítélete:) ugy történék hogy¹¹⁸ absolon el akarván szaladni és egy nagy fa²⁵ alat¹¹⁹ nyargalván el. ahaja, a mely rend kívül valo volt, tsudálatosan. és az Istennek engedelmeből, oly erősen a fa ágához tekerődzök., hogy hajánál fogva az agon fent akadot, és az öszvérje ki ment alola, a David emberei látván fel akadva által verék lántzákal. és meg ölék. noha Dávid tsudálatos kegyeségiből., meg parantsolta¹²⁰ volt nékik a hartz előtt, hogy a fiát ne bánttsák.

¹¹⁵ Absolonról. [A — a-ból javítva.]

¹¹⁶ el lehet⟨e⟩ itélni

¹¹⁷ a ki [a — utólag beírva a sorvégi margóra; ki — és-ből javítva, új sor elején.]

¹¹⁸ högy [Ékezethiba.]

¹¹⁹ fa alat⟨men⟩ nyargalván el.

¹²⁰ meg parantsolta volt [ts — cs-ből javítva.] nékik ⟨m⟩ a hartz

oh. Istennek igassága. meg mutatod. hogy a szemeidet bé
nem hunyod, a rosz fiaknak gonoszságin, és hogy ha némely-
kor el halasztod az¹²¹ érdemek szerint valo ostorozást. hogy
időt adgy nekik ameg térésre, keményen meg bünteted az
5 után. a vétékben valo maradásokat, és a meg vetést. a melyel
meg vetik jószágodot. amely jószág várod őket apenitentzia
tartásra [32a:]

Imé ezen négy szent írásbol valo példák. világosan meg
mutattják, mint utállya Isten arosz erkölcsü ifiakot a szent
10 írás többeket is adhat előnkben ilyeneket.

vigyáz fiam egy dologra, a mely méltó afigyelmeteségre.,
és amely nem más. hanem hogy, a négy példákban a me-
lyekről szözlöttünk, három féle vétkek találatnak, a melye-
kért utállya leg inkább az Isten az ifiakot., és a melyek. leg
15 rend szerint valob okai veszedelmeknek,

Az¹²² első, és aharmadik példában meg láthatni atisztáta-
lan vétket, a másodikában, a vallásnak. és a szent dolgok-
nak, meg vetéseket., a melyre igen kel vigyazni az ifiu egy-
háziaknak, kik egyházi jószágokat birnak, ne hogy¹²³ azokal
20 viszá élvén. az Isten átkát vegyek magokra. és familiájok-
ra., a negyedikében.¹²⁴ a szülék meg vetésit láttyuk, és az
atyai hatalom ellen valo fel támadást.

Hetedik Rész

Hogy rend szerint az ifiuság idejétől füg
az üdveség.

25 A miket mondottunk a négy utolsó részben, meg [32b:]
mutatta néked, hogy mitsoda kötelességel. tartozol. az Istent
szolgálni ifiuságodban, a tisztelettel, amelyel tartozol hozzája
lenni a szolgálatod kívánásáért, és a szeretetért. melyel
vaygon üdveségedhez; a mely tiszteletet el nem mulathatod.
30 hogy ha tsak meg nem akarod boszontani., és ha haragjában
nem akarsz esni. mostanában. a magad tulajdon hasznod-

¹²¹ az <ostorozást.> érdemek szerint valo ostorozást. [*ostorozást*
r-je z-ből javítva.]

¹²² Az <harm> első, és a harmadik

¹²³ hogy [Beszúrás.]

¹²⁴ a negyedikében. [*i* — *e*-ből javítva.]

bol. akarom veled meg üsmértetni azon kötelességet. és vilagosan meg mutatni néked, hogy ate üdveséged tsak nem egészen azon az életen füg, a melyet fogsz élni ifiuságodban.

oh! Adná¹²⁵ Isten fiam, hogy te, és mind azok akik veled⁵ egy idősüek, meg foghatnád jól, és soha el ne felejténéd ezt az igazságot, amelyet aközönságos emberek nem tudgyák., és az a tudatlanság. sokaknak okozza, örökös veszedelmeket. Adná Isten hogy minden emberek meg üsmernék, hogy az anagy örökké valo boldogság, vagy boldogtalanság, a mely ez¹⁰ élet után várja őket, gyakorta attol az első idötöl füg, a melylyet minden meg veti, és leg nagyob része oly roszra fordittya

De hogy ezt az igazságot el hitethesem veled. [33a:] tsak a szent írásbol valo bizonyságokat hozok elő. tudni illik magát aszent lelket. aki arról. oly nyilván valo bizonyságot¹⁵ téssen, hogy lehetetlen arról kételkedni.

Mivel miért inti anyi helyt az ifiakot hogy idején gondolkodgyanak üdveségekröl, és ajó erkölcsre adgyák magokot ifjuságokban., hanem azért hogy meg mutassa, mitsoda nagy haszonravalo idö az. az örök üdveségre.

²⁰ Miért mondgya apredikator könyvben. *Emlékezel meg ate teremötödröl, ifiuságodnak napjaiban. minek elötte el jöjjön agyötremnek ideje, és el közelgesenek az esztendök. melyekről azt mondgyak: nem tettzenek* Mitöl vagyon hogy a példa beszédekben azt mondgya az ifiu, az ö uta szerént.,¹²⁶ az az. hogy²⁵ olyan életet él. a melyet élt ifiuságában. *midön meg vénhedik sem távozik el attol.* Jeremiás proféta azt mondgya. *hogy hasznos az embernek. a terhet hordozni. még ifiuságától fogvást.* az az. hogy ajó erkölcsre adgya magát., és visellye [33b:] az Isten törvényének kedves igáját.

³⁰ Az Ecclesiasticus,¹²⁷ miért inti oly erősen az ifiakot ajó erkölcsre ezen szép szavai által. a melyeknek meg kellene hatni sziveket: *Fiam ifiuságodtol fogvást ved bé atudományt, és meg öszülésig böltseséget találsz. Mint aki szánt. és vét. ugy járuly ahoz. és várjad az ö jó gyümölcsit, Mert annak dolgában*

¹²⁵ Adná [A — a-ból javítva.] [Alább a 33a elején:] bizonyságot [g — t-ből jav.] téssen,

¹²⁶ szerént., <midon> az az.

¹²⁷ Ecclesiasticus, [Második c — l-ből javítva.]

keveset munkálodol., és hamar észel annak. gyümölcsiből.,
Mert igen kemény abölcsesség atudatlan embereknek., és meg
nem marad az esztelen. Mert a tudománynak bölcsesége nem
sokaktól üsmértetik, a kiktől pedig üsmértetett meg marad az
⁵ Isten látásáig. Ez a caput tsak abol áll, hogy az ifiakot inti
ajó erkölcsre.

Miért mondgya., hogy lehetetlen, azt meg találni az öreg-
ségben. amit nem gyűjtöttek az ifiuságban Eccles. 25. 5.

végtire¹²⁸ miért vagyon a szent könyvek közöt egy olyan
¹⁰ könyv. amelyet tsak éppen az ifiak oktatására irták., apedig
apélá beszédek könyve.? mind a nem mutattyaé meg vilá-
gosan, hogy a szent lélek meg akarta üsmértetni az embe-
reket. hogy az ifiuságnak ideje sokal drágáb. mint sem azt
betsüllik a közön-[34a:]séges emberek: és hogy minden bol-
¹⁵ dogsága, vagy boldogtalansága. egy embernek. a mostani.
vagy amás életre. rend szerent attól az időtől füg; aszerent.
amint azt jora, vagy roszra fordittya. a bizonyos lévén rend
szerént, hogy azok az üdveségeket keresik. akik ifiuságokban,
az Isten félelmében, és az ő parantsolatnak végben vitelében
²⁰ neveltettek fel, és hogy azok a kik ebben a félelemben nem
neveltettek, vagy akik azt el vetették hogy arosz erkölcsöt
követhesek, gyakorta el vesztik tellyeségel magokat.

Ez az igazság egészen,¹²⁹ erre a két fundámentumra vagyon
támasztva. az első a, Hogy azok. akik a jó erkölcsöt követ-
²⁵ ték ifiuságokban. könyebben meg maradnak abban egész
életekben, a második a, hogy azok ellenben, a kik a rosz
erkölcsöt követték abban az időben, igen nehezen térnek ki
abbol. gyakorta az is meg történik. hogy soha el sem ha-
gyák. ezt akét igazságot bővebben kel meg mutatni.

Nyoltzadik Rész

³⁰ Hogy azok akik a jó erkölcsöt követték ifiuságokban.
rend szerént azt meg is tarttyák könyven egész életekben.

A minden napi proba ezt a mondást. oly nyil-[34b:]van-

¹²⁸ végtire (mitől vagyon) miért vagyon [í – e-ből javítva.]

¹²⁹ egészen erre [gé szótag rr-ből javítva.]

ságosá teszi. hogy evalonak¹³⁰ tartatik, mind aszent irás, mind az okosak szerént, hogy ezt jobban meg foghasad, elődben tészem annak okait, amelyek meg lésznek erősítve, ezen két részről.

5 Az első a, hogy a szokások melyeket az ifiúságban. vett sokáig meg marad., és nem könnyen lehet el hagyni.

prom 20

E világos a szent irásban. az ifiú öregségiben is olyan életet áll, mint amelyet egyszer el kezdet. az is bizonyos. hogy a mit

*

10 leg előbször az elmében vesznek, az állandó, és hogy az első szokások erősen meg gyökereznek az ifiakban; *Igen nehéz ki törölni az ifiú elmékből amit leg előbször elméjekben vettek. mondgya szent hyeronimus. a festet gyapjút, nehéz az első fejérségire vissza tenni, és a föld edény. sokáig meg tarttya azt az izz, és szagot, a melyet magához vett volt.* Ezért is mondgya a

15 szent irás. *hogy jó az embernek aterhet hordozni meg az ifjúságától fogvást.* mert még akkor adván magát a jó erkölcsre., azt könnyen meg is tarttya egész életében. valamint az irás mondgya. *ved bé az oktatást ifjúságodban, és meg öszülésig boltseséget találsz.*

Eccles. 6. 18.

* S. Aug. libr 2 Conf. cap. 2. Exhalabantur nebula de limosa concupiscentia carnis et scatebra pubertatis, et obnubilabant atque obfuscabant cor meum, ut non discerneret serenitas dilectionis a Caligine libidinis. Utrumque in confuso aestuabat, et rapiabat imbecillam aetatem per abrupta cupiditatum. atque mergebat gurgite flagitiorum

*

20 Szent Bernárd. azt mondgya., hogy annak nem kel más okát keresni, hogy miért látunk anyi rossz erköl-[35a:]tsű öregeket. akikben¹³¹ semmi jó erkölcs nintsen. hanem azért, mert arra szert nem tettek ifiúságokban, amely alkalmas idő volt arra. szent hiéronimus. le irván szép érdemes öreg-ségit¹³² azoknak, kik még ifiú korokba adtak magokat a szép tudományok tanulására., és ajó erkölcs követésire. azt mondgya. *hogy öregségiért tudosab léssen, szokásában bizonyosab; az időnek haszaságáért bölcseb, és ifiúságában való régi munkainak. kedves gyümölcsöt szedi.*

S. Hier Epist. ad nep.

* S. Bern. l. de ordin. vitae. Multi senes diu viventes et nihil proficientes quia nullas sibi in opportuno tempore divitias congregarunt.

¹³⁰ evalonak [Első a — o-ból jav.] tartatik, mind aszent irás, mind az okosak [szóvégi a jav. o-ból.] [A következő mondatban a kéziratban vett nélkül, hiányosan; vö. a variáns fogalmazását.]

¹³¹ akikben [ben — beszúrás;] semmi <jó> jó erkölcs nintsen. hanem [a — e-ből javítva.]

¹³² öregségit [e — ö-ből javítva.]

Másodszor. hogy az ifiuság, a kísérteteknek. és a küszködésnek ideje: ebből akövetkezik, hogy amidön azokat meg győzték abban az időben., akövetkezendő időkben¹³³ azokat könyében meg fogják győzni,

⁵ A bizonyos, hogy atesti kívánságok, aleg erősebb kísértetek, a melyekel való küszködés gyakorta való, de a győzelem igen ritka. mondgya szent Agoston. és amelyek¹³⁴ némelykor meg tántoritották azoknak hűséget. a kiket meg nem győzhették akinok. mondgya szent hiéronimus.
¹⁰ noha [35b:] ámbár azok akisértetek atöb időkben is¹³⁶ meg legyenek, de abizonyos hogy azok rend szerént mind erősebbek, mind gyakortáb valok az ifiuságban., akiis szent Hiéronimus szerént,¹³⁷ atisztaságnak minden kori küszködésiben vagyon. és mint hogy környül vagyon véve a vétekre
¹⁵ való alkalmatoságokkal.¹³⁸ és ingereltetvén a testi kívánságokra. sokat szenved hogy atisztaságot meg tarthasa, hasonlo atüzhöz, a mely meg fojtodik, a nyers fa alat

* Inter omnia¹³⁵ christianorum certamina duriora sunt praelia castitatis ubi quotidiana pugna et rara victoria. S. Aug. Serm. 250 de tempore. quem tormenta non vicerant superabat voluptas S. Hier. in vita pauli. Adolescentia multa corporis bella sustinet et inter incentiva vitiorum et carnis¹⁴⁰ titulationes quasi ignis in lignis viridibus suffocatur. S. Hier. Epist ad nepot

De amidön az Isten kegyelmével., amely¹³⁹ különös segítséget ád az ifiuságnak., amint azt már meg mondotuk., az első kísérteteket meg győzik, a meg lészen., hogy
²⁰ atöb időkben lévő kísérteteket is kevesebb erővel meg fogják győzni. mivel az ember élete az irás szerént. szüntelen való küszködésből ál eföldön

militia est vita
hominis super
terram

²⁵ Az oka ennek a. mert akisértetek anyiban el fogynak, a menyiben azokat meg győzik. az Isten kegyelme. pediglen

¹³³ időkben [d megkezdett k-ból javítva;] azokat [t – javítva világosabb tintával.]

¹³⁴ amelyek <gyakorta> némelykor

¹³⁵ omnia <certamina> christianorum certamina

¹³⁶ időkben is [Beszúrás.]

¹³⁷ szerént, [szeréntből javítva a felesleges r betű meghagyásával.] atisztaságnak minden kori <tisz> küszködésiben

¹³⁸ alkalmatoságokkal. [Második o – a-ból javítva.] és ingereltetvén a <k> testi kívánságokra.

¹³⁹ amely <kü> különös [Törlés a sor végén.]

¹⁴⁰ carnis <titi> titulationes

habenti dabitur
et abundabit
Matth. 25.

ahoz képest szaporodik, a mint [36a:] azal jól élnek, és egy olyan sziv aki agyözedelemhez szokot, nem gyözetetik meg könnyen., az új erökért. melyeket nyer gyözedelmiért. Sámson meg gyözvén az oroszlánt. az után gyözhetetlenné lett,⁵ Dávid ifiu korában. oroszlánokot, és medvéket ölvén, ugyan ifiu korában a földre veré Goliátot.¹⁴¹ Izraelnek rettentő ellenségit. és az után soha ötet meg nem gyözhatték a har tzokon

Oh' kedves fiam hatudnád mitsoda nyugodalomban, és¹⁰ tsendeségben vagyon az elméjek azoknak akik meg gyözték az ifiusági kisérteteket. nem kétlem magad is azon igyekez-
nél minden tehetségedel, halgasad mit mond¹⁴² a szent lélek abölcs által. *Fiam, keresed abölcséséget, és meg talalod azt és szerét tévén el ne had azt. mert utollyára nyugodalmat találsz benne. és gyönörüségeddé változik, és az ő békoi erős oltalmaddá lesznek,* abékon érti az Isten félelmét. és parantso-
¹⁵ latinak végben vitelét

Eccli 6 28.

Harmadikszor azt mondom, hogy az Isten [36b:] neveli,¹⁴³ kegyelmét. és szaporitnya áldását azokon kik jól éltek²⁰ ifiuságokban., hogy meg tarttssa őket a jó utban a melyben mentek irgalmaságából.

prov. 2. 17.

Ezt az igazságot jobban meg nem mutathatom néked,¹⁴⁴ hanem elődben tészem mit mond az az Isten maga ez iránt néked a szent irásban. *Az ur adgya abölcséséget. és az ő szájából származik az okosság. és atudomány. És azt nem tsak ő adgya. de ő tarttya is azt meg, Mivel. ő örzi az igazak üdvességit, és meg oltalmazza. az együgyüen járokat. az utan meg azt mondgya., Fiam. a szivedben menend abölcséség. és atudomány, aelkednek tettzeni fog. (it a jó erkölcsnek tudományát²⁵ érti.) atanáts¹⁴⁵ meg öriz téged. és az okosság meg tart téged., hogy menekedgyél a gonosz uttol. és arosz társaságtol., hogy meg menekedgyél az idegen aszszony állattol, a kinek beszéde kegyes. és tsalárd. hogy jó uton járv, és az igazak nyomdokit meg örized.*

¹⁴¹ Goliátot. [G — g-ből javítva.]

¹⁴² mit mond a <bölcs> szent lélek. abölcs által.

¹⁴³ neveli, <és> kegyelmét. és [Az <és>-ből k-t próbált javítani.]

¹⁴⁴ néked, <mint> hanem

¹⁴⁵ atanáts [Első t — n-ből javítva.]

A szent írásból sok helyt láthattyuk azt hogy az Isten mitsoda gond viselésit. és segittségit. [37a:] adgya azoknak. kik a jó erkölcsöt követik az ifiuságban. könnyü is ezt meg bizonyítani. a szent írásból valo példák.

*Kilentzedik Rész.*¹⁴⁶

- 5 A Szent írásból valo nevezetes példák azokrol kik jó erkölcsüek lévén ifiuságokban., olyanoká is maradtanak egész éltekben, és fő képen azokrol., kik a nagy alkalmatoságokban. hivenek¹⁴⁷ maradtak.
- 10 A leg első példa amelyet előbben tesztek. a Josef példája, akiis képe volt a jó erkölcsnek ifiuságában.
- Tizen hat esztendő lévén. anyira utálta arosz erköltsöt., hogy az ő bátyainak rosz példája. soha meg nem ronthatá ártatlanságát., de söt még nem szenvedhetvén rosz tselekedetet, tudtára adá azt az attyának Jákobnak. az ő nagy jó erkölcsé. amelyért az Istennek ked-[37b:]viben volt; és a melyért az attya oly igen szerette. ugyan azért az ő battyai anyira meg utálák ötet, hogy¹⁴⁸ tsak azt keresék hogy minden uton modon el vészthessék ötet, ugy történék hogy egyszer egyedül találván ötet a mezön, esze beszéllének hogy meg ölyék ötet. de irtozván attol hogy kezeket vériben meg fessék., azt végezék el magok közöt, hogy egy mély veremben botsásák és öt hagyák meg halni, Ez a szegény gyermek. nem engesztelhetvén meg. se könyörgésivel. se köny hullatásával. bátyyainak kegyetlenségit. kételen vala azt el szenvedni, az Istenben vetvén minden reménségit. aki soha el nem hagyá azokat kik ötet szeretik. a mint hogy meg sem tsalatkozáék, mivel az ő bátyyai irtozásal kezdék tekinteni kegyetlen tselekedeteket., meg változtaták szándékjokot, ki vonák averemböl, és el adák a kereskedöknek, kik azon mentenek el, akik egyiptumban vivék ötet, és el adák egy

¹⁴⁶ <Hetedik Rész Hogy az üdveség rend szerent. az ifiuságnak idejétől füg> Kilentzedik Rész.

¹⁴⁷ hivenek [k — n-ből javítva.]

¹⁴⁸ hogy <m> tsak

oda való urnak, Josef annál az urnál levén, követé jó erkölcsit, élvén nagy ártatlanságban., a melyért is az Isten áldását adá az ura házára. akiis látván az ő erdemes voltát, nagy kedvében vevé ötet. [38a:]

⁵ Imé mi formában tölté el ez az ifiu. az első ifiuságot, úgy mint. husz, vagy huszon két esztendő koráig., tekindsd meg mi következik ebből., és miképpen tölté el egész életét, a melyben három nagy alkalmatoságokat látok, és a melyek igen meg próbálák jó erkölcsit,

¹⁰ Az első, a midön oly ifiu korában, olyan nagy kísértetnek álla ellene, a melynél nagyobbat nem lehet szenvedni a tisztaság meg tartásáért., mivel az urának felesége, aházáság törő ocsmány vétkire sürgeté ötet, De az Isteni félelem, amelyben neveltetett volt. anyira meg utáltatta véle ezt ¹⁵ avétket, hogy annak a szemérmetlennek. se unszolása, se erőszak tétele, meg nem tántoríthaták tisztaságát., a mely tisztaság az óltatol fogvást. példája lett minden saeculumoknak.

Ebből a kísértetből még nagyobbban esék ez a gonosz aszszony nem vihetvén végben rosz szándékját, bé vádolá ötet olyan vétekel. a melyel tsak maga volt vétkes, az ura hogy ezt a hamis vádolást [38b:] meg hallá. azon igen¹⁴⁹ meg boszongodék, meg fogatá ötet. és a¹⁵⁰ tömlöztben vetteté, ahol harmintz esztendő koráig marada, ez olyan kemény ²⁵ kísértet volt, a mely könnyen meg győzte volna a gyenge jó erkölcsöt. mivel olyan vétekről vádoltatott, a melytől irtozott, és azért úgy büntettetett, mint ha meg tselekedte volna De Josef keményen meg marada az első jó erkölcsiben., és mint hogy a békeséges türeést meg tanulta volt. azért ³⁰ ezt is tsudálatos álhatatosággal szenvedé, vigasztalván magát a maga ártatlanságával, a melynek az Isten mind bizony-sága. mind gond viselője volt. az Isten pedig aki mindenkor véle volt. abban az állapottyában sem hagyá el, hanem a mint az irás mondgya. le szállott véle atömlöztben, hogy ³⁵ meg segítse kegyelmével. és meg szabadítsa. valamint idővel meg is szabadítottá tsudálatosan.

Sap 15.
Genes. 41.

¹⁴⁹ azon igen [i - a-ból vagy o-ból? javítva.]

¹⁵⁰ a tömlöztben vetteté, [a - valószínűleg ve-ből javítva.]

Ezen két probák után, következék még egy harmadik, a mely nagyobb volt., apedig nem más. hanem az a nagy méltóság a melyre emelteték.; mert meg fejtván a farao álmát, az Istentől vet tudomány [39a:] által, ez a király⁵ meg szabadíta atömlöczből. és az után maga után második személyé tevé az országban. az egész országnak tisztartójává tevé, egész hatalomal. és meg parantsolá az egész népnek. hogy ugy engedelmeskednék Josefnek valamint néki magának. Ebben a nagy méltóságban, a mely rend szerént meg¹⁰ vakittyá az embereket, és a melyben a gyenge jó erkölcsök tsak hamar el szélyednek, Josef áthatatosan meg marada a maga¹⁵¹ első jó erkölcsiben, és mindenkor azon marada a mint volt. Az Istenről valo feledékenység, kevelység, fősvénység, boszu állás, a melyek szokták követni a nagy szerentséket; az ő elméjit soha el nem foglalhaták. Alkalmatosága lévén. hogy bátyyain boszut állyon. akik egyiptumban mentenek volt buzáért,¹⁵² nem tsak boszut nem álla. de még nagy kegyes szeretettel fogadá őket, ugy anyira hogy nem lehet ezt a szent historiát köny hullatás nélkül¹⁵³ olvasni, olyan igasságal vitte végben hivatallját, hogy soha senki ellene nem panaszkodot, de söt még. az Égyiptum béliek ötet meg [39b:] szabaditojoknak nevezték, eszerént marada meg végig ajó erkölcsben, és az Isteni félelemben., a nagy méltóság közöt. harmintz esztendös korától fogvást,¹⁵⁴ a mely¹⁵⁴ időben emelteték arra anagy tiszttségre. mind egesz száz tiz esztendös koráig. a melyben meg hala., óhfiam,¹⁵⁵ gondolkodgyál jól erről apéldárol. és tanuld meg ebből, hogy mit nem tselekedhetik az ifusagban bé vett allando jó erkölcs

¹⁵⁰ Meg elégedhetném ezel a példával, hogy ha még egy más tsudálatost nem kellene elé hoznom. a mely meg mutassa ugyan azon igazságot., Az öreg Tobiásnak példáját akarom

Genes.¹⁵³ 45

¹⁵¹ a maga <j> első jó

¹⁵² nem tsak boszut nem álla. [Idegen kéz törölte ezt a szöveg-részt, s ezt írta alája: *nem hogy boszut allott volna* — Vö. az 50. sz. szövegjegyz.]

¹⁵³ Genes. <47.> 45

¹⁵⁴ [Sorvégen:] a [új sor elején:] a mely

¹⁵⁵ óhfiam, [h — utólagos beszúrás.]

tehát elé hozni., a kiről az irás tsudálatra valo dolgokat mond. hogy tselekedet ifiuságában. és azután valo életében.

Tob. 1.

Tobias leg ifiab lévén a Nephtáli nemzettsége közöt, semmi ifiuhoz, vagy gyermekhez illendő tselekedeteket nem mutatot, és amidön mások áldozni mentenek az arany bornyunak, melyet Jéroboam az Izraelnek királya tsinálta vala, ő el nem ment atöbivel. hanem ő egyedül megyen vala Jérusálemben. az ur Templomában, ahol az Izraelnek [40a:] Istenét imádgya vala., hüségel ajánlván nékie. mindennek sengéjit, és tizedgyit. *ő ezeket mind meg tselekeszi vala* mondgya, az irás. *és töb ilyeneket az Isten törvénye szerént., még igen ifiu gyermek korában.*

Tob. 1.

Oh' fiam mely szép élet egy ifiutol., aki semmi ifiat nem tselekeszik, az az. semmi ellenkezöt a jó erkösel: aki nem hagyja magát vitetni arosz példák után, álhatatosan meg marad az Isten szolgálattyában, a midön mások el hagyák oly nyomorultul, egy ilyen jó erkölsben eltöltöt ifiuságot. nem lelete. hogy aszentül valo élet ne követné, amint ezt. ezenel meg látod.

Tobiás az ember kort el érvén. az Assyriabéliek fogságban vivék atöb hazája béliekel. ninivé városában., a hol el nem hagyá a jó erkölsnek uttyát a melyet meg tanulta vala ifiukorában

Mert először,¹⁵⁶ mint hogy meg tanulta volt ifiuságában ellene állani arosz példának, azért a rabságában sem követé a hazája¹⁵⁷ bélieknek példájokat, akik szabadosan ettek, apogányok ételekből: a melyet az [40b:] Isten törvénye tiltotta

Másodszor, kedvében esvén az Assyriai királynak, és szabadságot nyervén hogy az országban szabadosan járhason mindenüt., meg látogattya vala mind azokat a kik rabságban valának, és üdveséges oktatásokat ad vala nékik, intvén arra őket. hogy hiven meg maradnának az Isten szolgálattyában

Harmadszor: a fogságban lévő Izraélitáknak nyomorúságok. meg szaporodván. ő minden nap el megyen vala őket

¹⁵⁶ először, [e-o-ból javítva.]

¹⁵⁷ hazája [z-j-ből javítva.]

látogatni, és vigasztalni., a mit nekik adhatot, azt közöttök el osztogatta, az éhezöket táplálta. a meziteleneket ruházta, és arra igen nagy gondgya volt hogy a holtakat el temese, noha ezen tselekedetiért az életét veszedelemre tette. de
⁵ a mi még leg tsudálatosab, az, azö békeséges türeése, a melyel szenvedé meg vakulásának keserves állapottyát., a mely vakságban ötven hat esztendős korában esék véletlen történetből. ugy történék egyszer; hogy minek utánna sok holtakat temetet volna el, fáradton. a házahoz menván. és a falhoz¹⁵⁸ [41a:] támaszkodván. el aluvék. és a feje felet valo fecske fészekből agané a szemiben esván. meg vakula, A bizonyos hogy ez igen nehéz keserüség, és kemény próbája volt jó erkölcsének, de ö azt oly békeséges¹⁵⁹ türeessel szenvedé. hogy az irás azt a jobéhoz hasonlittya *E kísértetet*
¹⁵ *pedig azért engedé meg rajta történni. hogy az utánna valoknak.* Tob. 2. 12 *az ö békeséges szenvedése például adatnék, mint a szent jóbéis. mert mivel hogy gyermekségitől fogva félte az Istent. és az ö parancsolatit meg őrizte, nem szomorkodék az Isten ellen. hogy a vakság¹⁶⁰ tsapása történt volna rajta. hanem az Isteni félelomben.*
²⁰ *álhatosan meg marada hálákat adván az Istennek életének minden napjaiban, oh' mely tsudálatos az olyan jó erkölcs mely az ifiuságal nevededik. négy esztendő mulva.¹⁶¹ Tobiás meg menekedék ettől a keserüségtől. négy esztendő mulva., és száz tiz esztendeig éle, az után meg hala békeségben, eszerént élnek. és hálnak meg fiam mind azok, a kik az ifiuságot ajó erkölcsben töltötték el. [41b:]*

Élnem végezhetem ezt a részt amely már is elég hoszu. hogy még egy harmadik példát is ne hozak elé néked. az ó testámentumban lévő egy nagy martyrumrol., tudni illik
³⁰ *Éléázárol, ez igen tiszteletes ember volt, nem tsak azö öreg-ségiért. de még inkább az ö nagy jó erkölcsiért. amelyben töltötte életét gyermekségitől fogvást, a midön Antiochus király üldözé a sidokot, akarván vélek ellene mondatni valásoknak, és az igaz Istennek. ez a szent ember is meg foga-*

¹⁵⁸ falhoz [a – o-ból javítva.]

¹⁵⁹ béséges [Íráshiba.]

¹⁶⁰ a vakság [g megkezdett k-ból javítva.] [...] álhatosan [El-írás; vö. előbb a 81. sz. jegyz. is.]

¹⁶¹ négy esztendő mulva. [Az alatta levő sorban megismételve.]

ték, hogy ötöt is azokra kényszerítsék akinzásokal, a melyek soha meg nem tántoríthaták. az ő hűségét, és mint hogy némellyek a jelen valok közül. arra inték hogy¹⁶² a kiralynak engedelmeskednék, leg aláb ha tsak külső képen is: hogy⁵ hadd menthetné meg magát a kinoktól, az irás fel teszi, hogy¹⁶³ meg tekinté az ő öregséginek méltóságát, a mely ajó erkölcsben öszült volna meg. nem tselekedvén mind addig semit is, olyat. a mi illetlen let volna Ábrahámnak egy valóságos fiához [42a:] *És a jó erkölcsű élethez. melyet*
¹⁰ *elt gyermekségétől fogvást* Ezeket mind meg gondolván, felelé. tsudálatos bátorságal, hogy jobban szereti meg halni. hogy sem oly vétkes tselekedetre hajolni., és példájával arra vinni nemzetét. hogy ellene mondgyon vallásának, és az igaz Istennek, ezen szavai után. még inkább kezdék kinozni. és
¹⁵ meg győzhetetlen bekeséges türesem szenvedé a halált.

Oh! kedves fiam. tanuld meg ezen példákból,¹⁶⁴ hogy. mit tehet az ifiúságban bé vett jó erkölcs, és a melyet meg erősítette a sok számú jó tselekedet, igyekezelj olyanná lenni, a mitsodás akarsz lenni egész életedben., szeresed a jó erkölcsöt ifiúságodban. és követni fog egész életedben.
²⁰

Tizedik Rész

Hogy azok akik¹⁶⁵ a rossz erkölcsre adták volt magokot ifiukorokban,¹⁶⁶ ahol nehezen térnek ki, és úgy történhetik hogy talám soha sem, és el veszti magokot.

²⁵ Oh! fiam, hogy nintsen olyan foganatos pennám [42b:] a melyel, a szivedben irhatnám sokal erősebben. mint sem arézre, vagy a márvány köre. ezt a nagy¹⁶⁷ igazságot, hogy veled meg értethetném tellyeségel. mitsoda nagy, és irtoz-

¹⁶² hogy <engedne> a kiralynak engedelmeskednék,

¹⁶³ hogy <ö> [?] meg tekinté az ő

¹⁶⁴ példákból, [bol, — beszúrás a soreleji margón.]

¹⁶⁵ akik a <j> rossz

¹⁶⁶ ifiukorokban, [Első k-s-ből javítva.] ahol <kinem térnek.> nehezen térnek ki,

¹⁶⁷ nagy <szükséges> igazságot. [Törlés a sor végén.]

tato akadályt találnak az ifiusági¹⁶⁸ rosz életnek el hagyásában

Ez az akadály olyan nagy, hogy azt elégségesen ki nem lehet mondani, és másként is olyan közönséges. hogy arol
5 valójában nem lehet gondolkodni nagy keserűség nélkül, látván anyi sok számu keresztyéneket, és főképen ifiakot, kik suhajtznak, arosz szokásnak¹⁶⁹ rabságában. a mely rosz szokást az ifiuságban vévén bé. az idővel nevededik, és a veszedelemre viszi őket.: vagy ha úgy történik. hogy
10 azt el hagyják, azt igen nagy nehezen., és hihetetlen viaskodással, és az Isten kegyelmének nyilván valo tsuda tételiből., oh' kedves fiam., igyekezzél. el kerülni azt az irtoztato veszedelmet, légy azon hogy azt meg előzed, vagy azt el hagyad mentől hamaréb., hogy ha arra adtad magadot
15 Ez a nagy akadály három dologtól jö.

Az első, a rosz szokásnak erejétől, és el hihetetlen hatalmától. a mely egyszer gyükeret vetvén a lélekben, onnét azt. igen sok bajal lehet ki tépni, [43a:] A szokások abban mind meg egyeznek., hogy sokáig tartanak, és nehezen vesznek
20 el., de atöbbi közöt aroszak azok, a melyek leg inkább ragadnak hozánk. és melyeket leg nehezebb meg változtatni, mert sokal nehezebb. a meg romlot természetnek a jóra fordítani magát, mint sem roszat tselekedni. ezért is mondgya az irás. *hogy a gonoszok nehezen térnek meg.* ettől vagyon.
25 *hogy az esztelenek számok. véghetetlen az az. abünösöknek számok.*

Eccles. 15.

De arosz szokások közöt. amelyeket. az ifiuságban vesznek bé, azok leg erősebbek, és leg nehezebb azokon erőt venni. mert az indulatok, eszközi lévén arosz¹⁷⁰ erkölcsnek, ha abban az időben ajó erkölcs azokat nem igazgattya,
30 idővel nevedekni fognak, és nevedekvén. a rosz erkölcsöt meg szaporittyák. és minden nap ujjab erőt adnak néki., amely erő végtire meg győzhetetlenné teszi. ugyan ezért is az irás előnkben akarván tenni a meg romlot szokásnak
35 erejét, a melyet az ifiuságban vesznek bé. olyat mond,

¹⁶⁸ ifiusági <eletn> rosz életnek

¹⁶⁹ szokásnak <keg> rabságában.

¹⁷⁰ arosz <szo> erkölcsnek,

amelyet az ifiaknak el nem kellene felejteniek, *ossa ejus imple*[43b:]*buntur*¹⁷¹ *vitiis adolescentiae ejus, et Cum eo in*¹⁷² *pulvere dormient.*, az ő tsonyai bé töltetnek ifiúságának hamiságival, és vele együtt fognak aluni aporban az az, hogy
 5 az ifiúságnak rosz erkölcsi. és rosz hajlandosági oly erősen meg gyökereznek alélekbén, hogy azokat meg érzi egész életében, és tsak ahalálal végeződnek el. amint ezt minden nap láthatni.

Az oka ennek nyilvánosagos. arosz erkölcs, a mely egyszer
 10 meg gyözte aellet,, az indulatokat, meg erősíti, és meg szaporítja.: az indulatok pedig meg ronttyák az itéletet., és jonak tartatttyák véle azt a mi rosz. és rosznak ami jó; a meg romlot itélet, az akaratot meg ronttya. a mely vakul mégyen a vétékre, ebből is következik az után minden rosz, a melyről siránkozva mondgya szent agoston, hogy a meg
 15 *romlot akarat. kedveli, és gyönyörködik a roszban., a gyönyörűség*¹⁷³ *szokása lészen, és a szokás a melynek ellene nem állanak, szükségé válik.* a midön pedig valamely lélek. erre az állapotra jutot. nem remélheti hogy eleget tegyen vétkeiért,
 20 mert [44a:] a mint egy aucthor mondgya, ez a szükség a halálnak anya. meg ölvén penitentzia nélkül azt. a kibén találkozik.

* Ex voluntate perversa facta est libido, et dum servitur libidini. facta est consuetudo et dum consuetudini non resistitur. facta est necessitas. S. Aug. lib 8. conf c. 3. Actio Consuetudinem parit. Consuetudo necessitatem necessitas mortem S. Isidor

A második oka. annak a nagy akadálnak. az Isten kegyelmének meg fogyatkozása; mert mint hogy az Isten
 25 meg szaporítja kegyelmit azokban. kik azokat alázatosan veszik., és azokat üdveségekre fordittyák, meg is engedi hogy el fogyon azokban, kik azokal¹⁷⁴ viszá élnek. és meg vetik. hogy ha eszerént bánik minden emberekkel; ugy tettzik hogy még inkább így banik rend szerént az ifiakal,
 30 valamint hogy ő örömet adgya nekik bövséges kegyelmit., a midön ahoz méltatlanoká nem teszik magokot., a mint

¹⁷¹ imple [43b:] <p>buntur

¹⁷² in <pl> pulvere

¹⁷³ a gyönyörűség [s-g-ből javítva.]

¹⁷⁴ azokal [o-ö-ből javítva az ékezet áthúzásával; l-k-ből jav.]

már ezt meg mondtuk ide felyeb. ugy azokat meg is vonnya
töllök amidön azokal viszá ének

Az Isten a proféta által igy fenyegeti öket. *El fogyatkoznak* Amos 8. 13
az ifiak a szomjuság miat. kik a Samaria büniért esküsznek

5 az az, akik hisznek abálványokban., a melyeket Samaria
városa imádgya. Ez a szomjuság. nem atesti szomjuságból
áll, [44b:] hanem alelki szomjuságból. ugy mint az Isten
kegyelminek valo szomjuságból; a melyről mindgyárt ibid 11. v.
10 *nem akenyér éhségét: sem a víz szomjuságát, hanem az ur
igéje hallásának*

A harmadik nagy akadály a melyet találnak az ifiuság
vétkeiből valo meg térésben., az ördögnek uralkodása.
a mely mind nagyobodik, mind erősebedik. ahoz képest.
15 a mint a vétkes szokások szaporodnak a léleekben, ezt¹⁷⁵
az uralkodást rend szerént avétek okozza, a mely el vesztet-
vén a lélekel. az ö teremtojének kegyelmit és gond viselésit,
az ördög rabjává teszi, a ki is hová tovább meg tarttya
abban a nyomoru szolgálatban.

20 oh! fiam. kitsoda mondhatnáki elegendő képen. a léle-
nek azt a keserves állapottyát. aki ebben a rabságban
vaygon, az ö leg halálosab ellenséginek kegyetlensége alat.
a ki minden gondolattyát. és gonoszságát, tsak arra fordittya.
hogy vég képen el veszthese. minden olyan kísértetekre
25 [45a:] ingerli, a melyek avétekre vihesék, minden nap
ujjab alkalmatoságokat ad eleiben. hogy magát el veszese,
el fordittya az olyanoktól., a melyek a rosztol el térithetnék,
vétekről vétekre veti, egy rosz erkölcsből. a másikában.,
mind addig valamég gonoszságinak mértékje. tetézve
30 lévén, nékie el hagyasék. az Istennek haragjából., hogy el
vegye az érdeme szerént valo büntetést

E szerént bánik ez a kegyetlen ellenség azokal. akik
hatalma alat vannak, és az, az Istennek. igasságos engedel-
miből vaygon. a ki is elhadgya azokat. a kik el távoznak
35 szolgálattyától. és szeretetétől, és akik nem akarván ötet
szolgálni. az ö parantsolatinak kedveségiben. az ö kegyelmi-
nek. és áldásinak bőségiben. igaságál meg érdemlik hogy el

¹⁷⁵ ezt [A t betűt utólag írta a szóhoz.]

hagyatásának annak a kegyetlen urnak keziben. aki csak az ő veszedelmeket óhajttya, és aki addig meg nem szünik, valamég az örök kárhozatra nem veti őket. oh' fiam, mely boldogtalanok mind azok, akik abban a keserves rabság-
5 [45b:]ban estenek; de még boldogtalanabak azok, a kik abban lévén, nem ohajtták meg szabadulásokat

Tizen egyedik Rész

A fellyeb mondot dolgokrol valo példák
Legelőször azokrol. a kik meg tértek. az ifiuságnak
rosz erkölcsiből., de igen nagy bajal.

- 10 Hogy ha az okosság világosan meg bizonyította ezt az igazságot, amint már azt meg mutattuk, a minden napi proba nekünk azt még bizonyosabbá teszi. az olyan példák-
kal, a melyek ritkák. az olyanokrol., akiket az Isten irgalmasága, különös kegyelemből. meg ténitette. az ifiuságnak
15 rosz erkölcsiből. Meg elégszem tehát egy igen fő példával. a melyet elődben adom. és a mely a szent Agoston példája. Ennek a szentnek személyiben oly nevezetes példánk
vagyon. a melynél a régiek között nagyoban nem találhatunk ar-[46a:]ra. hogy meg mutathasuk mitsoda nehéz el hagyni.
20 az ifiuságban bé vett rosz erkölcsöket. egyebet néked arról nem mondok. hanem csak a mit maga mond a gyonásban. az Isten sugarlásabol, hogy az ifiak mindnyájan meg tanulják, mint kel tartaniok az ifiuságoknak vétitől;
azért hogy el kerüllyék a veszedelmet a melyben ő eset
25 volt, és hogy meg előzék a hajo törést, a melyre az ő ifiuságának rosz élete. vezetete volna bizonyosan., hogy ha az Isten. az ő irgalmaságának tsudájával attol meg nem mentete volna., a melyet nem tselekedet anyi sokakal.

*

- Azt mondgya leg először hogy gyermek korában minden
30 rosz hajlandóságok meg voltanak benne. az engedetlenség. hazugság, resztség. a játékhöz, és más gyönyörüségekhez valo szeretet., a jó dolgokot nem kedvelette., és nagy gyorsaságal tanulta meg mind azt valami ellenkezet atisztaságal. és a jó szokásal., csak épen a játékokot szerette, a

* S. Aug. lib 1. conf. c 12. Et tamen ego deus meus libenter haec didici et delectabar. miser et ob hoc bonae spei puer appellabar. cap 16.

munkát kerülte, csak az ártalmas dolgokat akarta meg tanulni., e szerint töltötte idejét. tizen hat esztendő koráig.

[46b:] Ezeket¹⁷⁶ az első hajlandóságokat, amint emeg történi rend szerént, még nagyobb rendeletlenségek követék.

- ⁵ A tizen hat esztendőt el érvén. az ő elméje. a mely nem volt meg zabolázva azokban az első indulatokban, mind azokra a rossz erkölcsökre vezeté ötet, a melyekre az ő ideje alkalmasosá tehette ötet azt maga mondgya nagy keserüséggel, hogy a rossz kívánság. és a tisztátalan indulatok oly erősen el foglalák az ő szívét, hogy a tisztátalan vétekben meriték ötet anyira, hogy azt kinem mondhatni. úgy hogy, se az Isteni félelem., se az anyjának bölcs intési, se a rossz tseledetért való gyalázat, se semi más egyéb okok meg nem tartoztathaták. abban az első rendeletlenségiben, de söt
- ¹⁰ még oly igen meg romlot állapotra ment volt., nem hogy avétket szégyenlette volna, de még azért pirult. hogy nem volt mindeneknél rosszab erkölcsü, és azt úgy tekintette mint rosszat, hogy mások ártatlannak tartották. a midön olyanokat látot., kik ditsekedtek rossz erkölcsökben

* cap 19 lib 2. cap 1. ubi eram et quam longe exulabam a deliciis domus tuae, anno illo sexto decimo aetatis carnis meae, cum accepti in me sceptrum et totas manus dedi ei vesaniae libidinis licentiosae per dedecus humanum illicitae autem per léges tuas. lib 2. cap. 2.

praeceps ibam in tanta caecitate ut inter coetaneos meos puderet me minoris dedecoris,¹⁷⁷ quando audiebam eos jactantes flagitia sua. et tanto gloriantes magis, quanto magis turpes essent cap. 3.

- ²⁰ [47a:] Ezt a rossz életet akkor kezdé. amidon az iskolából viszá tért volt az Attya házához. ahol egész esztendeig marada. az után viszá küldék Carthágóban hogy el végezné a tanulását. és őt is követé azon életét, tizen kilencz esztendő koráig

- ²⁵ Arra reá vigyáz fiam, hogy a szent Agoston akkorikorában való meg romlásának, négy, vagy öt oka vagyon.

1. A henyelés, a melyben tölté a tizen hatodik esztendejét az Attya házánál. az iskolából való viszá térésekor. a mely idő igen veszedelmes az ifiaknak. a mint meg fogjuk mondani.

* ubi sexto illo decimo anno interposito otio ex necessitate domestica feriatu ab omni schola cum parentibus esse coepi excesserunt caput meum vepres libidinum. et nulla erat eradicans manus. lib. 2. C. 3.

¹⁷⁶ Ezeket [et — beszúrás;] az első hajlandóságokat, [ot — beszúrás a sorban.]

¹⁷⁷ de de coris

* 2. A kevés vigyázás, a melyel volt az Attya az ő szokásihoz, a ki is nem igen figyelmezet arra, hogy fia az Isteni félelemben menyen élé, hanem arra hogy tudos, és ékesen szólló legyen, valamint sok atyák tselekesznek.

* cum interea non satageret idem pater qualis crescerem tibi, aut quam castus essem dummodo essem disertus, ibid

* 3. hogy meg vetette az anyja¹⁷⁸ oktatásit a ki is üsmervén fiának elméjit, szüntelen arra inté, hogy a tisztátalanságnak rendeletlenségét¹⁷⁹ el kerülné, de tsak haszontalan volt

* volebat enim illa et secreto meminere ut monuerit cum sollicitudine ingenti ne fornicarer, qui mihi monitus mulieres videbantur omnibus obtemperare erubescerem, ibid.

* [47b:] 4. A véle való egy idősüeknek példájok anyira meg rontották volt elméjit, hogy azon igyekezet, hogy még roszab erkölcsü lehesen, mint sem volt, azért, hogy inkább hasonlithason hozájok, és a midön látá hogy atöbbi meg haladnák agonszóságban, olyan gonoszóságot talált fel, a melyet nem tselekedte volt, tartván attól, hogy annál is inkább meg ne vettetnék atöbbitől, mert ugy tettzet, hogy¹⁵ tisztáb volt, és nem olyan rosz erkölcsü mint atöbi.

* quid dignum vituperio nisi vitium ego ne vituperarer vitiosior fiebam et ubi non suberat, quo admissio aequarer perditis, fingebam me fecisse quod non feceram ne viderer abjectior quo eram innocentior et ne vilior haberer quo eram Castior, ibid.

* 5. A nagy szabadság, a melyet aszüléi adtanak néki a játéokra, és más mulattságokra, a mint maga is mondgya,

* Revelabantur etiam mihi ad ludendum habentiae: ultra temperamentum severitatis in dissolutionem affectionem variarum, et in omnibus erat Caligo intercludens mihi, Deus meus serenitatem veritatis tuae, et prodebat tanquam es adipe iniquitas mea ibid. c. 5.

Mind ezek az okok arosz erkölcsben veték ötet, és abban arendeletlenségben tarták három esztendeig, az után holmi²⁰ jó indulatok magában térítették, és meg üsmérteték véle nyomoru állapottyát., it meg láthatod fiam, mitsoda nehéz az ifiúságnak rosz erköltsiből ki térni

Tizen kilentz esztendős levén erősen kezde gondolkodni üdveségéről, a mely gondolatot az Isten adá [48a:] néki,²⁵ a Cicero könyvének olvasásával, a mely könyvet nevezik Hortensiusnak, melyben, a bölcseségre való intések vannak

¹⁷⁸ az anyja <intésit.> oktatásit [A javítás a törlés fölé írva.]

¹⁷⁹ rendeletségít [Íráshiba.]

Ennek a könyvnek olvasása, amint maga mondgya, meg változtatá elméjít, és hajlandóságít, a gondolatit az Istenhez fordítatá. és kívánságít meg változtatá. meg kezdé vetni az ideig valo jokot, és az élet gyönyörőségít. és nagy⁵ kívánságal kezdé ohajtani abölcsességnek szépségít. A mint, el is kezdette volt már, a rosz erkölcsöt el hagyni, és az Istenhez térni nagy buzgoságal. ki ne hitte¹⁸⁰ volna bizonyoson. hogy ezeket ajó indulatokat a valóságos meg térés ne kövesse, ? De oh ! fiam, mit nem tselekedhetik az ifiúságban¹⁰ vett rosz szokás. ? A rosz erkölcs, és az ifiúságának rendetlen hajlandosági anyira meg akadályozák a meg téresire valo jó indulatokat, hogy azokat haszontalanoká tevék. Az ő meg rögzöt szokásinak terhe anyira le veté ötet az előbeni állapottyában, hogy ugyan ót is marada tizen¹⁵ kilentz esztendős korátol fogva, harmintz esztendős koráig. Es ahárom¹⁸¹ esztendő alat valo bé vet rosz erkölcsök. tizen kettőig¹⁸² uralkodának benne., a melyekben nem tsak az első rendeletlenségít követé, de még nagyobbakban is esék, az tisztáta-[48b:]lanság¹⁸³ gyakorta atévelygésre és²⁰ a vakságra vezetvén az embert., a manikéusok eretnekségiben veté ötet, amelyben kilentz esztendeig marada, és az eretnekség¹⁸⁴ mellet, ágyast tarto is volt, mind addig még meg nem tért.

* ib 3. cap. 4. Ille vero liber mutavit affectum meum et ad te ipsum domine mutavit. precēs meas et vota ac desideria mea, fecit alia, viluit mihi repente omnis vana spes, e-immortalitatem sapientiae concupiscebam aestu cordis incredibili et surgere jam coepēram ut ad te redirem, quomodo ardebam te volare a terrenis ad te.

A midön a harmintz esztendöt el éré, akor valójában²⁵ kezdék gondolkodni meg téréséről., valamint ezt maga le írja a hatodik könyvben. tizen egyedik részben. de fiam halgassad mely nehezen vitte azt végben.

Ezen első gondolattya után, még tovább marada két esztendőnél azon rendeletlenségiben, halogatván mindenkor

¹⁸⁰ ki ne hitte <voln> volna [<voln> sor fölötti; volna sor alatti beszúrás.]

¹⁸¹ ahárom <esztēn> esztendő [Törlés a sorvégen.]

¹⁸² tizen kettő<d>ig

¹⁸³ tisztáta-[48b:]talanság gyakorta [Első a — o-ból javítva.]

¹⁸⁴ eretnekség [et — utólag beszúrva a sorvégi margóra, elválasztás után.]

a mint maga mondgya. az Istenhez valo meg térésit, hogy ő benne kerese a kegyelemnek életét. és nem tekinté a keserves halált melyet magának ad vala gonosz életével., sok idő kívántaték néki arra, hogy meg gyógyithasa a maga⁵ értelmét a tévelygésekből,¹⁸⁶ melyek az előbbeni életétől maradtanak volt, és hogy azt meg győze. a meg térésnek szükséges voltárol. a mint ezt le írja a hetedik könyvben.

* lib 6. c 11. cum haec dicebam et alternabant hi venti et impellabant huc atque illuc cor meum transibant tempora et tardabam converti ad dominum Deum, et diferebam¹⁸⁵ de die in diem vivere in te, et non differebam quotidie in me ipso mori.

Et non erat jam ulla excusatio quia videri mihi solebam propterea me nondum contempto saeculo servire tibi, qui incerta mihi esset perceptio veritatis. jam enim et ipsa certa erat: ego autem adhuc terram obligatus militare tibi recusabam. et impedimentibus omnibus, sic timebam expedi, quemadmodum impedimenta timendum est lib 8. C. 5.

Et ego ad me quae non in me dixi? quibus sententiarum verberibus non flagelavit animam meam. ut sequeretur me Conantem post te ire. et renitebatur? recusabat, et non se excusabat, Consumpta erant, et convicta argumenta omnia remanserat mota trepidatio: et quasi mortem reformidabat restringi a fluxu Consuetudinis quo tabescebat mortem. cap. 7.

Az ő értelme meg volt győzötve, de az akarat nem akará még magát meg adni. avétkes szokások [49a:] anyira el¹⁰ foglalták volt a szivét, hogy a meg téréstől úgy tartot. mint valamely nagy rosztol., valamint maga mondgya. ki kelletek gyomlálni egy más után azokat a rosz erkölcsöket, a nagyra vágyást, a fősvénységet. és a tisztátalanságot, az ő lelke meg tisztittatot volt már. a nagyra vágyásbol. és a fősvénység¹⁵ből, de az a nyomorult¹⁸⁷ tisztátalanság még ellene állot

* oly igen uralkodot rajta az a tisztátalanság, hogy lehetetlennek is tartotta attol valo meg szabadulását: tartván nagy nyomorúságnak meg menekedését azoktól az utálatos kivanságoktól, a melyek kezdeti minden nyomorúságoknak

* Mihi displicebat quod egebam in saeculo, et oneri mihi valde¹⁸⁸ erat non jam inflammantibus cupiditatibus, ut solebant, spes honoris et pecuniae ad tolerandam¹⁸⁹ illum servitutum tam gravem, sed abhuc tenaciter colligabar ex foemina. lib 5. c. 1.

²⁰ Végtire, az ő meg térésinek akadállya olyan nagy volt. hogy sok viaskodási után melyeket szenvedet lelkében tizen négy, vagy tizen öt esztendő alatt, az ő szent anyának. szorgalmatosági, könyörgési, köny hullatási után, a ki

¹⁸⁵ diferebam [Második *e* – *a*-ból javítva.]

¹⁸⁶ tévelygésekből, <megy> [A <*g*>-ből *l* betűt próbált javítani; melyek [*y* – *e*-ből és megkezdett *k*-ből javítva.]

¹⁸⁷ nyomorult [*l* – *t*-ből javítva.]

¹⁸⁸ valde <erat> erat

¹⁸⁹ tolerandam <virtu> illum

mindenüt kísértte ötet. mind földön [49b:] mind vizen. Carthagobol¹⁹⁰ romában, romából milánumban, tsak hogy ötet rendeletlenségiből ki vehese. és az Istennek meg nyere-
hese, és azt el mondhatni hogy az anyának is tartozik

⁵ üdveségiért Isten után. az ő jó akaroinak intések után, a nagy szent Ambrusal valo sok tanátskozási¹⁹¹ után. akegyelemnek sok belső indulati után, az ő meg térése tsuda által ment végben a midön egyszer nagy viaskodásban let volna a természet. és a kegyelem között, az égből szozatot hallot

putabam me miserum fore, si foeminae privarer amplexibus lib 5. c 11.

¹⁰ a mely néki azt mondotta. *Tolle lege. tolle lege. ved fel és olvasad*; parantsolván néki a szozat. hogy nyisa fel az uj testamentum könyvét mely mellette volt, szent Agoston véné akönyvet. meg nyitná. és szent pálnak ezekre a szavairatalála, a melyek által a szent lélek munkálodván

¹⁵ benne., vég képen meg tére. *Non in Comessationibus et ebrietatibus, non in Cubilibus, et impudiciis,*¹⁹² *non in Contentione et aemulatione, sed induimini Dominum Jesum Christum. et Carnis Curam ne feceritis in desideris.* oh! Istenem. leheté a, hogy a léleknek meg térése olyan nehéz

rom 13.

²⁰ légyen? és hogy az ifiuságban vett rosz erkölcsök anyi bajban, és anyi orvoságokban kerüllyenek annak. a ki azokbol meg akar gyógyittatni.

[50a:] De emég mind nem elég fiam. szent Agoston tellyeségel meg térvén¹⁹³ nem menekedet volt még meg az

²⁵ előbbeni akadályoktól.; mert noha viszá nem tért is soha meg térése után az előbeniekre,¹⁹⁴ söt még igen kemény penitentiát tartot, szent, és Angyali életet élt. mind azon által. sokáig érzette magaban az igen nagy, és gyakorta valo kísérteteket, a melyeket ifiuságának régi szokási okozták,

³⁰ a melyek néki sok bajt adtanak. és vigyazni kellett magára, hogy magát a szentségben meg tarthasa. a mint ezt maga le írja a gyonásiban. lib 10. Cap. 30. és a többiben a hol szol. a¹⁹⁵ sok féle kísértetéről, a melyek háborgatták.

Adhuc vivunt in memoria mea talium rerum imagines quas ibi consuetudo mea fixit. lib 10 c. 30.

¹⁹⁰ Carthagobol [l-n-ből javítva.]

¹⁹¹ tanátskozási <által> után.

¹⁹² impudiciis, [c-t-ből javítva.]

¹⁹³ meg térvén <m> nem menekedet volt még meg

¹⁹⁴ előbeniekre, <mind azon> söt még

¹⁹⁵ a [Beszúrás.]

oh! fiam. olvasd el egy nehányszor ezt a példát,¹⁹⁶ visgáld meg figyelmeteséggel. annak minden részeit. és tekindsd meg, hogy mire mehet az ifiuságnak¹⁹⁷ rosz erkölce, a midön annak idején ellene nem állanak. kerüld el a veszedelmet.,⁵ a melyben ez a szent volt. és a melyben sokan abban el vesznek minden nap.

[50b:] *Tizen kettődik Rész*

Azokrol valo példák. a kik soha el nem hagyták ifiuságoknak rosz erkölceit.

Valamint a szélvészkor a hajó esze töretetvén. sokan¹⁰ vesznek el, és kevesen lesznek olyanok akik vagy az uszásal. vagy más képen meg tarthasák magokat; ugy a jó erkölcsnek hajó törésiben a melyben esnek sokan ifiuságokban, a számok azoknak akik el vesznek igen nagy, és azoknak számok a kik maradnak igen kitsiny.

¹⁵ Meg láthatod hogy mitsoda kevés számuak az olyanok. a midön azt meg tudod fiam, hogy az egész szent írásban., (a mely tsak nem hihetetlen.) tsak egy példát látunk olyat. Manasesben. a juda királyában. a kinek elődben adom historiáját és ezen egy példa helyet, az írás sok számot ád²⁰ előnkben. az olyanokrol. a kik nyomorultul hajó törést szenvedtek. és el vesztek ifiuságoknak rosz erkölcsiben. némelyek, kik minek utánna sokáig eltenek volna, meg mások. a kik. még igen ifiuságokban holtanak meg. ezekről egy nehány példákat hozok elé.

²⁵ [51a:] Először az Izraelnek minden királyi közöt kik¹⁹⁸ tizen kilentzen valának. akik a tiz nemzettségen uralkodának. a meg oszlás után.¹⁹⁹ nem volt tsak egy is aki igen gonosz ne lett volna. ifiuságától fogvást. se egy is aki halála előtt meg tért volna;

³⁰ És noha az írás egészen fel ne tegye is ifiuságoknak életét, mind azon által elégé meg érteti velünk, hogy hamisak

¹⁹⁶ a példát, <és> visgáld meg [Törlés a sor végén;] figyelmeteséggel. [f-v-ből javítva.]

¹⁹⁷ ifiuságnak <j> rosz

¹⁹⁸ kik <a> tizen kilentzen [<a> beszúrás a soreleji margón.]

¹⁹⁹ után. <nintsen> nem volt [A javítás a törlés fölé írva.]

voltanak azon korokban, hanem azt nyilván mondgya mindenikéről. hogy rosz erkölcsűek voltak: nem is mond felölök semmi jó erkölcsű tselekedetet, hanem tsak egyedül Jehu felöl. a kinek egy néhány jó tselekedetiröl szol, de⁵ azokat is eleinte tselekedte, és idővel öis meg romlék valamint atöbbi.

A juda királyi közöt is, kik tizen kilentzen valának. Salamontol fogvást. haton valának jók Asa, Josaphát, Ozias, Jonathám, Ezechiás. és Josiás. atöbbi mind gonoszok¹⁰ valának, ajók még ifiuságokban is azok voltak, és egész életkben azoká maradtak, sokan pedig azok közöt kik gonoszok valának, még ifiuságokban rosz életet éltenek., és soha meg sem változtak.

[51b:] Ezért is mondgya az írás ochoziás királyrol, hogy⁴ huszon két esztendös korában kezdte uralkodni, hogy gonosz volt, és az Istentelen Áchábot az Izraelnek királyát követte, a mely gonoszságra az Annya Áthália. ennek a hamis királynak a huga tanította volt, nem is uralkodék tovább esztendönel, és a maga Istentelenségiben hala meg.

²⁰ Azt mondgya Áhás felöl, hogy az uralkodást husz esztendös korában kezdé;²⁰⁰ és nem adá magát a jóra, és az Isten szolgálattýára, hanem a bálvanyozo Izrael királyinak követé példáit. és felyül is haladá öket Istentelenségivel, a melyben meg maradván tizen hat esztendeig. abban²⁵ meg is hala.

Amon, huszon két esztendös korában lett királyá. és az Attyának Manasesnek. rosz erkölceit követé. de nem követé penitentzia tartásában, és két esztendö mulva vétkeiben hala meg. a maga tselédi ölték meg.

³⁰ Joáchim. huszon ött esztendös korában kezdte uralkodni. és tizen egyik uralkodék, szintén olyan gonosz volt. valamint az Atyái, és gonoszságában²⁰¹ hala meg, el sem temeték. Jérémiás jövendölése szerint

[52a:] Ennek a fia Jechoniás királyá lett tizen nyolcz³⁵ esztendös korában, tsak három holnapig uralkodék, és meg érdemlé vétkeiért hogy Nabugodonor rabja lenne,

²⁰⁰ kezdé: <f> [vagy <f>?] és

²⁰¹ goszságában [Íráshiba.]

és babyloniában vitetnék, a hol az után sokára hala meg,

4 Reg. 24.

Sédécias. a Juda nemzettségének utolsó királya. huszon egy esztendő korában let királyá, olyan gonosz volt, mint az előtte való királyok: és meg maradván gonoszságában tizen egy esztendeig, az Isten boszu állását vevé²⁰² magára, és népére, a melyel fenyegette volt az Isten a sidó népet annak előtte sokal; mivel uralkodásának kilentzedik esztendejében Nabugodonozor meg szálván Jerusálem városát. 10 két esztendő mulva azt meg vevé. fel dulá, meg egeté. és a lakosít le vágatá, az Isten templomát fel prédalá, és meg égeté, a kik a fegyvertől, és az éhségtől meg maradának. azokat rabságra²⁰³ vivé, És a király a gyermekivel együtt el szaladván, bé érék, meg fogák. és a kevély Nabugodonozor 15 eleiben vivék, a ki sok szidalommal illetvén ötet. a gyermekeit előtte meg öleté, azután²⁰⁴ a szemeit ki szuratá néki. és fogságra vivé babiloniában a hol nyomorultul hala meg.

[52b:] Azok, akikről szollánk. a magok vétkekben holtanak. meg, hogy meg büntettessenek a vétkekért a melyeket 20 tselekedtenek ifiuságokban, az ilyen példák közönségesek a szent írásban, a más félek igen ritkák, és a mint meg mondtam, tsak egyet találunk olyat, aki minek utánna roszul élt volna ifiuságában. valóságal meg tért volna az után, a pedig Manases, de olyan tsudálatos módon tért 25 meg. a mely világosan meg mutattya, hogy mitsoda irtoztato nehéz el hagyni az ifiusagban vett rosz szokásokat, és hajlandóságokat.

Ez a fejdelem tizen két esztendő korában el vesztvén az ő Isten félö Attyát Ezekiást. a juda királyát, királyá let 30 helyében, de el felejtvén tsak hamar az attyának szent példáit, és intésit. minden rosz erkölcsökre és Istentelenségekre adá magát, az ő gonoszsági minden nap nevedéknek²⁰⁵ az ő uralkodásának tizen ötödik esztendejéig, a melyben az Isten nagy keserűséget bocsátta reája, büneinek 35 büntetéséért, az Assyria béliek meg fogák jérusálemben.,

²⁰² vevé [e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

²⁰³ rabságra [Szóvégi r-a-ból javítva.]

²⁰⁴ azután (az után) a szemeit

²⁰⁵ nevedéknek [Első k-d-ből javítva.]

és vásban vivék babiloniában, őt rettentő tömlőtzen veték, és sok nyomorgatásokat szenved. [53a:] Illyen nyomorult állapotban²⁰⁶ lévén, a szemeit fel nyitná és meg emlékezék keserűségében segittségül hini azt a kit el felejtette volt jó állapotjában. meg üsméré vétkeit, valóságos töredelmes szível azokért botsánatot kére az Istentől. és sok köny hullatásiért, imádságiért meg nyere szabadulását, és az után szentül tölté életet hatvan hét esztendeig a melyben meg holt

- 10 Szent Hieronimus igen nevezetes dolgot mond ezen historiáról, a melyet a sidok traditiojiból vette ki, magyarázván a szent írásnak ezeket a szavait., hogy *manasest szorongatván a nyomoruság az Istenhez*²⁰⁷ fordula, azt mondgya hogy ez akkor volt, amidőn kinos halálal akarák meg ölni, valamely nagy réz edényben akarák meg ölni, a mely mindenüt lyukas lévén, azt a tüzre tették, a mely meg melegítvén, és bé hatván mindenüt az edényben, meg kellett emészteni azt a²⁰⁸ szegény fejedelmet, bé zárák tehát²⁰⁹ abban az edényben. és alája tüzet gyujtottak, abban az nyomorult állapotjában is még az Istenhez nem folya-modék, hanem abálványihoz. de látván hogy tsak haszontalan volna. meg emlékezék²¹⁰ a szent írás. szavairol, a hol az Isten segittségít igeri, azoknak, a kik hozzája folyamodnak a nyomoruságban, és hozzája meg térnek töredelmes szível.
- 25 [53b:] ő is azonal az Istenhez emelé szívit nagy ohajtásokal., és meg szabadulását kére tőle.²¹¹ büneiért valo oly nagy töredelmeségel, hogy az Isten meg irgalmazza neki, és meg szabadittá. nem tsak attol az irtoztatohaláltol, de még arabságtol is, és viszá vivé jérusálemben: a hol szentül tölté életét. látod fiam ezt az ifiuság rosztól után valo
- 30 meg térést, de a mely meg térés igen sokban állot.²¹²

S. Hieron
 quæstionibus
 hebraicis in
 paralip qui
 postquam
 Coangustatus
 est oravit ad
 dominum deum
 suum
 cum quæsieris
 ibi dominum
 deum tuum in-
 venies eum. si
 tamen toto
 corde quæsieris
 et tota tribula-
 tione animæ
 tuæ
 Deut 4.

²⁰⁶ [Előző lap alján, Őrszók nyoma: *Illyen nyomorult állapotban*

²⁰⁷ Istenhez [*hez* – beszúrás.]

²⁰⁸ a [Beszúrás.]

²⁰⁹ tehát <ötet> abban [Törlés a sor elején.]

²¹⁰ meg emlékezék [*ezék* – beszúrás.]

²¹¹ tőle. <oly> büneiért valo oly [*oly* – beszúrás.]

²¹² állot. [*o* – *a*-ból javítva.]

Tizen harmadik Rész

Hogy mitsoda nagy roszak következnek az
ifiuságnak rosz életéből

A többi közöt aleg nagyobbik rosz az, a melyről ide fellyeb szollottunk, a mely nem más hanem az üdveségnak el vesz-⁵tése, és a kárhozat amelyben esnek sokan az ifiuságnak vétkiért., abizonyos, hogy az akori tett vétkek, sokaknak, eredendő okai lesznek örökös nyomoruságoknak., de még azon kívül, vannak még sokak mások is. a melyek egy eredetből jönnek, a melyeket jó hogy meg tudgyad kedves fiam,¹⁰ úgy hogy azokat meg üsmervén, inkább irtozál az óktól, mely azokat szerzi

[54a:] *I Articulus.*

Az első roszrol., mely a halál., a melyet az²¹³
ifiuságnak vétkei okozák idő előtt sokaknak

Leg elsőben is az előre való halalt teszem fel., a melyben¹⁵ esnek sok számu ifiak vétkeknek büntetésiért.

Ezel nem azt akarom mondani hogy mind azok a kik szép virágzo idejekben hálnak meg, avétkeknek büntetésiért hálnának meg, sem azt. hogy mind azok kik a vétket követik ifiuságokban., hogy előre való halálal. büntetődnek meg.

²⁰ Azt jól tudom, hogy ajók némelykor ifiuságokban meg hálnak, és hogy az a halál. az ő jó erkölcsökért való jutalom. és az Isten hozájok való szeretetinek jele. valamint az irás mondgya a bölcsesség könyvében. *Ha az igaz előre való halálal meg hal. abban meg talállya nyugodalmát és üdveségit.*

²⁵ az ő jó erkölce kedvesé tette ötet Isten előtt, és szeretetit is meg nyerte néki. és azt kegyelmit hogy ki vétesék evilágbol ahol²¹⁴ a bünösök között élt. az Isten idején magához vette, ne hogy a meg romlás az elméjiben szivárkozáván. az ő lelkét [54b:] meg ne tsallyák evilági hejában valóságok. és gyönyörüségek., melyek az embereket meg tsallyák. és szeretetik

²¹³ az <az> ifiuságnak

²¹⁴ ahol a bünösök

vélek, az olyan dolgokat, a melyek leg inkább ellenkeznek üdveségekel.

* Sap. 4. justus si morte praeoccupatus fuerit. in refrigerio erit placens deo factus est dilectus. et vivens inter peccatores translatus est. raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus. aut. ne fictio deciperet animam illius.

Tudom azt is hogy vannak olyan bünösök kik sokáig élnek, és akik meg öregesznek az ifiuságokban vet rosz erkölcsökben. hasonlok ahoz. akit daniel eszerént nevezi. *In-veterate dierum malorum* olyan bünösök, akiknek öregségek. tsak a rosz napokból áll. a kinek hoszu életét, a mint abölcs mondgya, kárhoztatni fogja az igaznak idején valo halála. a ki ifiuságában holt meg, mert ez oly²¹⁵ kevés ideig valo életével meg nyerte amenyet, és a bünösnek hoszu élete nem egyébre szolgált, hanem hogy vétkit szaporittsa. és nevellye kárhoztattyát.

* condemnat autem justus mortuus vivos impios et inventus celerius consumata longam vitam justí Sap. 4. 16.

Sicut vita mala quanto magis fuerit temporaliter prolongata., quanto magis delinquent²¹⁶ tibus multiplicat poenam. sic vita bona. quamvis hic brevi tempore terminata sempiternam Conquirat bene viventibus gloriam, vita igitur mala. immaturos acerbosque senes demergit in tartarum, vita vero bona. defunctos juvenes maturos perducit ad regnum. S. Fulgent. Epist. 2. Cap. 3.

De azt is el mondhatom valósággal, hogy sok ifiak hálnak meg rosz életeknek büntetésiért. és gyakorta meg történik¹⁵ hogy az ifiuságnak vétkei az idején valo halálnak ókai. erről az irás igen sok példát ad elé. és a min-[55a:]den napi proba ezt meg mutattya nyilvánóságosan

Jób azt mondgya agonosz felöl, *hogy el vész, minék előtte* job 15 v. 32
az ő napjainak száma bé tellyesednék. és olyan lesz. a meg sértet szöllő gerezd. az első virágjában. és mint a virágját el hányo olaj fa.

Salamon azt mongya, *hogy a gonosznak esztendeji meg* prov. 10 v. 25.
röviditetnek. és agonosz olyan lészen. mint a szélvész. a mely hamar el mulik

²⁵ Meg másut arra int hogy a vétekre ne ad magadot ne Eccles. 7 18.
hogy az idő előt legyen halálad. az az. hogy hamaréb. mint sem természet szerent kellene lenni. azt is ohajttya igasságos neheztelésből, hogy a gonosznak soha semmi jovai Eccles. 8. 13.

²¹⁵ oly (o fölött áthúzott ékezet.)

²¹⁶ delinquent [Sorvégi elválasztásnál így maradt.]

ne legyenek, hogy az ő napjai²¹⁷ rövidek legyenek: és hogy mind azok akik nem tisztelik az Istennek felséges voltát. a ki mindent lát. és akik nem félik ötöt meg bántani, tsak addig tarttsanak mint az árnyék, a mely el vész egy szem⁵ pillantás alatt. A szent írásnak ezek a szavai világosak. és ezeknek bé tellyesedések még nyilvánosságosabak

De ha szinte más bizonyságunk nem volna is erről az igazságról, a példák a melyeket látunk min-[55b:]den nap, látható képen meg mutattják, menyi ifiakot látunk meg¹⁰ halni. vagy abetegségben, vagy a veszekedés miatt, vagy a hadakban, vagy a vízben, vagy egyeb veszedelmes, és véletlen szerentsétlenségekben. mind az ilyen halálok az Isten haragjának erejétől vannak, az olyan ifiak ellen, akik megvetik az ő kegyelmét., és akik nem akarják ötöt olyan időben¹⁵ szolgálni, a melyben arra leg kötelesebbek. oh fiam tarts attól hogy az ilyen büntetés reád ne essék.

II Articulus

A második ros, a mely az ifiúságban tett vétkekért vagon; az elmének²¹⁸ meg vakulása, és a vétkekben valo meg keményedés.

²⁰ A Testi halál. nem egyedül valo., senem leg kesereseb büntetése az ifiúság vétkeinek, a mely halált okoznak azok a vétkek a léleknek. a belső vakságért, és aroszban valo meg keményedésért. a melyben vetik ötöt, nem ritkában történik meg, és ez, so-[56a:]kal veszedelmeseb, és kesereseb, a meg holt embert sírasad mondgya abölcs, mert el²⁵ veszette a világosagot; de síratni kel a bünöst, mert²¹⁹ el veszette az értelmét. és a bölcseségét. egy halotért. tsak hét napig²²⁰ kel keseregni, az az. kevés ideig. de abünöst síratni kel egész életében. mert ugyan is. hogy lehet köny hullatás. és keserőség nélkül nézni, azt a nagy és oly közönséges veszedelmet. amelyet látunk sok ifiakban. akiket az ifiúságoknak vetke. rettentő meg keményedésre vezetí., a mely őket minden

²¹⁷ napjai [i-t-ből javítva.]

²¹⁸ elmének [l-s-ből? javítva.]

²¹⁹ mert [r javítva t-ből vagy l-ből.]

²²⁰ hét hapig [Íráshiba.]

meg tartozkodás nélkül arosz erkölcsben veti., minden nap láthatni olyanokat, és az olyanoknak számok hihetetlen kik minek utánna. el töltötték volna az első ifuságokat a vétekek rendeletlenségiben, fő képen atisztátalan vétekb⁵ben, hogy az után el idegenednek az üdveségtől; meg vakulnak a magok saját jóvókban a roszban meg keményednek., a leg üdveségebb intéseket meg vetik, meg nevetik mind azokat ajokot a melyeket láttyák hogy mások tselekeszik: és nem lévén más gondolattyok. hanem tsak a magok¹⁰ gyönyörösége, és hogy [56b:] kövessék minden indulatit meg romlot hajlandóságoknak. így is fussanak mint vakok veszedelmekre, nem lévén semmi olyan. a mi őket meg tartoztathasa, oh'fiam. nem siralomra melto roszé ez,? de adna Isten hogy olyan közönséges ne volna mint a mitsoda¹⁵ nagy, szent Agoston ezt igen meg próbálta volt a maga személyében, a mint ezt maga mondgya gyonásiban, a hol olyan szokal panaszkodik nyomoruságáról; a melyek a leg keményeb szivet is meg hathatják., és a melyek meg érdemlik hogy itt egészen ki tétessenek, hogy azokból meg²⁰ lássák az ifiak, mint kel tartaniok az ifuság béli vétkektől. a melyek oly nyomoruságos dolgokat okoznak.

*

S. Aug. libr. 2.
Conf. cap. 2.

* Exhalabantur nebula de limosa concupiscentia carnis et scatebra pubertatis, et obnubilabant atque obfuscabant cor meum, ut non discerneretur serenitas dilectionis a Caligine libidinis. Utrumque in confuso aestuabat, et rapiabat imbecillam aetatem per abrupta cupiditatum. atque mergebatur gurgite flagitiorum

A testnek tisztátalan kívánsága, és ifiuságomnak forradása. olyan ködöt bostátnak²²¹ vala az elmémre. a mely nagy homályosággal tölti vala ezt bé, és meg nem engedé hogy meg²⁵ különböztesse a tiszteletes szeretetnek tisztaságát, a szemérmellen szeretetnek setétségitől., mind ezek fel háborodásokat indittanak vala bennem, az én gyenge²²² ifuságomat minden féle rosz kívánságoknak meredék helyére viszik vala, és azt, a vétkekek mélységiben merittik vala

³⁰ [57a:] És az után hozá tészí. hogy a szemérmellen szeretetnek tisztátalan indulattya olyan volt. mint alántz. a melyel meg volt lántzolja, és annak a szüntelen való zörgése., annyira meg süketitte volt ötet belső képen,

²²¹ bostátnak [o—á-ból javítva, az ékezet áthúzásával.]

²²² gyenge [Kereszttel jelölt beszúrás a lap alján.]

tobsurderam
sridore catenae
mortalitatis
meae. poena superbiae animae
meae. et ibam longius a te.
et sinebas, et jactabar, et effunderam per fornicationes meas. et tacebas.

hogy nem halhatta azt a mi ötet jóra intette., valamint a meg lántzolt oktalan állat, a ki lántzának zörgése miatt nem halhattya a zörgést. melyet körülötte tesznek, de még ez a mondása is figyelmeteségre való. hogy az a sükettség az ö kevélységének büntetésére való volt. a melyel. el távozik vala az Istentől, az Isten is el eresztí vala ötet. tisztátalan kívánságait követni

Imé kedves fiam. mire vezetik az embert az ifiuságnak vétkei.²²³ és a melyre. vezetni fognak minden bizonyal a tiéid is hogy ha azokat tellyeséggel. és jó idején el nem hagyod.

III. Articulus

A harmadik roszt. a sok szép reménségeknél el vesztése.

Ez aroszt igen látható. nintsen is²²⁴ szüksége más bizonyoságra, hanem csak arra, a mit az iránt látunk [57b:] minden nap, menyi ifiakot látunk olyanokat, kik nagy reménségeket adnak²²⁵ elméjeknek szép tulajdonságival kik magokat alkalmasokká tehetnék valamely nagy hivatalokra, a melyekben az Isten tiszteltetnék., és a hazának szolgálhatnának., menyit látunk mondom olyanokat, akik valamely jónak el kezdésekor. magokat el veszti., és akik meg bomolván ifiuságokban., alkalmatlanokká teszik magokat a nagy dolgokra, a melyekre úgy tettik hogy születtek volt menyin vannak, kik minden szép tulajdonságokkal²²⁶ haszontalanokká és tunyáká lesznek. egész életekben hasonlok²²⁷ lévén az olyan fákhöz.,²²⁷ a melyek tavaszal. rakva lévén virágokal, egy hó harmat azokat gyümölcsteleneké teszi egész esztendő által.

Ezt a rosztat nem csak azokban lehet látni a kik az ifiuságnak vétkeivel. életüket rövidítettik, nem is csak azokban, akiket ugyan azon vétkek a meg keményedésre viszik.²²⁸

²²³ vétkei. [Beszúrás.]

²²⁴ is <más> szüksége más

²²⁵ adnak <szép> elméjeknek szép [szép – beszúrás.]

²²⁶ tulajdonságokal [j – g-ből? javítva.]

²²⁷ fákhöz., a <kik> melyek [A javítás a törlés fölé írva.]

²²⁸ viszik. a <min> melyről

a melyről mar szólóttunk; de a gyakorta meg történik még azokban is. akik meg térnek az ifiuságnak első rendeletlenségiből [58a:] mert el vesztvén haszontalanul²²⁹ az életnek leg drágáb idejét, magokat alkalmatlanoká tették mindenre,⁵ és haszontalanoká a jóra., vagy ha egészen el nem vesztették is az időt. de²³⁰ érdemetleneké tették magokat, ifiuságoknak vétkiért. a hivatalokra. a melyekre alkalmasok voltak, és a melyekre az Isten rendelte volt őket.

¹⁰ fiam vigyáz jól erre, és hogy ezt jól meg érthesed. egy nagy igazságra tekints, a melyet jól meg kel tartanod, Az a, hogy az Isten a²³¹ maga rendelésiből, az ifiakot külömb, külömb féle hivatalokra rendelte, a melyekben. azt akarja. hogy az ő szolgálattýában. és²³² az üdvésekben foglallyák⁵ magokat. ez a rendelés két dolgot tészzen fel magában. az első az. hogy ha magokat alkalmasoká tészik ahivatalokra. a második, hogy ha az üdvésre magokat méltatlanoká nem teszik. az első a munkán áll. és a második az ifiuságnak jó életin. ebből a következik, hogy ha az ifiak²⁰ nem munkálodnak azon, hogy magokat alkalmasoká tegyék arra, a mire az Isten rendelte., vagy [58b:] ha azon munkálodván. ifiuságokban rosszul élnek. el nem fogják érni azokat a hivatalokat, a melyeket az Isten. első szándékában. nekik rendelte²³³ volt; vagy ha el érik is, a magok²⁵ hittségek vezetí őket arra. hogy vakmerő képen adgyák magokat olyan állapotra a melyek őket meg haladgyák., és olyan köteleségekre, a melyeket soha végben nem viszik, köteleség. a mely őket a kárhozatnak tsak nem el kerülhetetlen veszedelmére teszi., ezt igen gyakorta láthatni az³⁰ egyházi rendben, ugy az igazság szolgáltató rendében is

Ezt az igazságot a szent írás meg bizonyította. a midőn az Isten meg ígéré Davidnak. és az ő maradékinak. az Izrael országát., azt olyan ók alatt ígéré, hogy ő, és a maradéki az Isten törvényét meg tartanák.

Si custodierint
filii tui testa-
mentum meum
ps. 131

²²⁹ haszontalanul (az életnek) az életnek

²³⁰ de [Beszúrás.]

²³¹ a [Beszúrás.]

²³² és az [és — az-ból javítva.]

²³³ rendelte [Az utolsó e későbbi beírás?]

Ita tamen si
custodierint
filii tui vias
meas.
2 para. 6.

Egy néhány idővel annak előtte, az Isten el vette volt apapságot a fő pap²³⁴ Héli familiájából. azért mert a fiai. vétkekért, arra méltatlanok voltak; noha az első szándékában, ennek a familiának [59a:] rendelte volt apapságot örökösön. de csak olyan ók alatt, ha az ur parantsolatiban járnak., ezek a szók világosak a királyok I könyv. 2 rész

Az Istennek ez iránt való tselekedete, még nyilvánosságban ki tettik Saulban. az Izrael első királyában, az Isten nékie, és az ő familiájának adtavolt ezt az országot: de¹⁰ olyan ók alatt hogy meg tarttya parantsolatit; de úgy történék hogy ez a fejedelem, két nagy fő dolgokban az Isten parantsolati ellen tselekedék, a melyekért el vétették tölle az ország,

Leg először, a midőn táborban lévén, az ellenség szorongatni kezdé, ő pediglen áldozatot tétetet. meg nem várván arra samuel profétát, aki nékie meg mondotta volt. hogy semmit addig ne tselekednék még viszá nem térne, az áldozatot alig kezdék el. hogy a proféta el érkezék, a ki is mondá Saulnak. *Mit tselekedtél. bolondságot tselekedtél., meg nem tartottad ate urad Istened parantsolattyát; ha ezt avétket nem tselekedted volna, az Isten örökösön meg erősítette volna [59b:] ate királyságodat, de semmi képen az országod többé fent nem áll.*

1 Reg 13.

A második, a midőn az Ámálécitákat meg gyözvén, a²⁵ királyokat meg nem öleté, és meg tartá a sok nyert csordákat és nyájakat, és minden gazdagságokat, az Isten parantsolattya ellen., a ki meg parantsolta volt hogy semit életben ne hagyjon. és mindent tűz, és vas által el veszessen; samuel hozzája menvén. meg feddé engedetlenségiről, mondván hogy többé nem lenne Izraelnek királya, *mert mint hogy meg vetted az Isten szavát. meg vetet az ur téged hogy ne légy király*

1 Reg. 15

Tanuld meg fiam ezekből apéldákból, hogy az Isten némelykor az embereket olyan hivatalokra rendeli, a melyeket vétkek miatt el nem érhetik, vagy ha el érik is. azokban²³⁵

²³⁴ a fő pap <Héli> Héli [<Héli> é-je l-ből javítva.]

²³⁵ azokban [Első a-o-ból javítva; z egy megkezdett betűből javítva.]

sokáig nem maradhatnak, abban bizonyos légy. hogy ha ifiuságodban roszt életet élsz. attól igen tarthatz, hogy az Isten el ne vessen attól állapottól. a melyet néked szánt volt, és hogy soha. elé ne meny. valamely hasznos állapotra
5 ha az Istent nem akarod szolgálni ifiuságodban, az [60a:] Isten is, azt a kegyelmeségit nem mutattya hozzád, hogy valamire fel emelyen a midön az ember kort el²³⁶ éred, és hogy érdemes lehess hivatalodhoz

IV *Articulus*

Negyedik roszt. származván az ifiuság vétkeiktől.

10 az emberek között való vétkeknek el áradása

Ez a roszt mindgyárt eleinte hihetetlennek láttzik néked lenni. de azt világosan meg látod. tsak egy kevesé gondolkodgyál arról;

Mert először. ha az igaz, a mint azt meg mutattuk., hogy
15 nehezen hagyák el az ifiuságnak roszt erkölcséit., abból következik., hogy egy nagy része a meg romlásnak, amelyet látunk az emberekben, attól a meg romlástól²³⁷ jö, a melyben töltötték ifiuságokat.

Az is bizonyos. hogy aroszt ifiakból roszt atyák lesznek.
20 és hogy az roszt életü atyák. roszt erkölcsüeké tészik gyermekeket, mint hogy ifiuságokban arendelet-[60b:]lenségben éltenek, és hogy nem igyekeztenek a magok meg jobbitásokon, azért keveset is gondolnak azal hogy a gyermekek Isten félök legyenek. és így a meg romlás el terjed, és az
25 atyákról, a fiakra szál.

Hogy ha ez a mondás igaznak találtatik. az ifiaknak nagyobrérsziben, még annál inkább ki tettzik azokban, a kik a tanulásra hivatattak.; akik felöl el mondhatni igazságal, hogy azö roszt²³⁸ életektől. származnak tobire a világban a
30 vétkek, és a rendetlenségek, az oka ennek²³⁹ a, hogy ök mennek fel. mind az egyházi, mind a világi hivatalokra,

²³⁶ [Sorvégen:] el [új sor elején:] <el> éred,

²³⁷ meg romlástól jö, <nek> a melyben

²³⁸ roszt [Beszúrás.]

²³⁹ ennek a, [Második e - a-ból javítva.]

és rend szerént, azokban ahivatalokban. azon hajlandóságok. és szokások szerént viselik magokat. mint a melyeket vettek magokban ifiuságokban, mikor pediglen roszul viszik végben hivatalyoknak köteleségit. a rosz nem⁵ marad meg tsak rajtok. hanem mind azokra is el terjed, a kiknek töllök kel venni az intést. és a neveltetést, és nem hogy ezeknek a jó²⁴⁰ erkölcsre valo példakot adnának, de még ezeket is rosz erkölcsök követőjivé teszik.

[61a:] Egy szoival azt akarom mondani., hogy a rosz¹⁰ erkölcsü tanuok, az anyaszent egyházban rosz papok lesznek. tudatlanok. az Istennek. és az anyaszent egyházának haszontalanok., és gyakorta botránkoztatok, a kik beneficiumokat birnak, heverők. fősvények. mértékletlenek., alkalmatlanok apapi hivatalok végben vitelére, azokat¹⁵ roszul vivén végben, a hivek üdvességinek nagy kárával, a Nemesek között, kevély nemes emberek. veszekedők. szentelenek, káromkodok. szabad életüek., a birák között, gyenge birók, személy valogatok, a kik igazágtalanságot tesznek a pénzért. becsületért, a félelemért. tudatlanságbol.²⁰ vagy hirtelenkedésből, a melyel itél, a prokátorok között, ravasz versengő. tsalárd., az ilyen három, vagy²⁴¹ négy, féle személyeknek meg romlásokbol származnak a népeknek meg vesztegetése. és a rosz erkölcsöknek²⁴² el áradása, és igazan el lehet mondani. hogy a tanuloznak rosz élettýektől²⁵ származnak nagyob²⁴³ részint a rosz erkölcsök. és a rendeltenségek a világban

[61b:] Oh. kedves fiam. gondolkodgyál jól ezekről a négy articulusokrol., mentől nagyob dolgokot²⁴⁴ látz azokban., annál inkább szükséges hogy mind magad, és²⁴⁵ mind azok,³⁰ a kik veled egy idősüek. ajó erkölcsre adgyad magadot ifiuságodban.

²⁴⁰ jó <erköcl> erkölcsre

²⁴¹ vagy [a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

²⁴² erköl<cs>csöknek

²⁴³ nagyok részint [Elírás.]

²⁴⁴ dolgokot [l - beszúrás.]

²⁴⁵ és [Sor előtti margóra írva.]

Tizen negyedik Rész.

Hogy az ördög minden erejét arra fordította.
hogy az ifiakat. a rossz erkölcsre vihesse

Végtire fiam, hogy tellyeséggel meg értethesem veled,²⁴⁶
mitsoda szükséges hogy az Istennek adgyad magadot
5 ifiuságodban., azt meg kel tudnod hogy az ördög. az a
halálos ellensége az emberek üdvességinek, semmitől inkább
ugy nem tart. mint ha jó erkölcsödöt láttya ifiuságodban,
és minden erejét arra fordította, hogy tégedet, és a veled
egy idősüeket. magához hodithason. és tellyeséggel el veszt-
10 hesen.

Ez az igazság egészen követi mind azt, valamit ed-
[62a:]dig mondtunk, ez a gonosz minden mesterségit²⁴⁷
csak arra fordítván hogy (a menyiben tölle lehet.) el vegye²⁴⁸
az Istentől. anéki tartozando tiszteletet: és az emberektől
15 az üdvéséget a mely nekik készitetet, azt jól tudgya. hogy
ha az ifiakot a rossz erkölcsre viheti. ugy el veheti az Istentől.
az első, és a leg nagyobb hálá adást. a melyel az emberek
tartoznak nékie. azt is jól tudgya, hogy mint meg boszonttya
az Istent, az ifiuságnak rossz élete., a mint már ezt²⁴⁹ meg
20 mutattuk, azt tudgya. hogy a rossz életet mitsoda rosszak
követik, ugy mint. a rossz erkölcsben való el merülés. a
vakság. meg keményedés, türehetlenség. végtire ő azt jól
üsméri hogy ifiuságnak meg romlása okozza. a világon való
gonozságokat. és az emberek kárhozattját. ugyan ezért is
25 minden mesterségit arra veti, hogy meg ronttsa az²⁵⁰ ifiu-
ságnak ártatlanságát mint olyat. amin áll az üdvesség, ő
azt tudgya. hogy a ki a patakat meg akarja mérgesíteni.
a forrásban [62b:] veti a mérget, és a patak mérges lészen
Ez agonosz lélek. jól tudgya követni az²⁵¹ ifiuságon., azt
30 a hamiságot, a melyre tanította volt faraot hogy az Isten

²⁴⁶ veled, <h> mitsoda szükséges hogy

²⁴⁷ mesterségit [st-r-ből ? javítva.]

²⁴⁸ el <ve> vegye [Törlés a sor végén.]

²⁴⁹ ezt <m> meg mutattuk, [Törlés tollhiba miatt.]

²⁵⁰ az <ártatlanságnak> ifiuságnak ártatlanságát

²⁵¹ az <I> ifiuságon., [n - t-ből javítva;] azt a hamiságot, [á - o-ból javítva.]

népit el fogyasztása, meg öletvén még a bölcsüben a férfitü gyermekeket

Minden nap követi hamiságát. és kegyetlenségit Nabugodonozornak, a ki jérusálem meg vételekor el fogatván⁵ sédéciás királyt gyermekeivel együtt. meg öleté az gyermekeket az attyok láttára, és mágának a királynak a szemeit ki szuratá meg hagyván életét, agonosz lélek. eszerént öleti meg a gyermekeket a vétekel. és belső képen meg vakittyá az atyákat., hogy ne lássák. vagy ne érezék. gyermekek veszedelmét., és hogy meg ne segíthesék őket a veszedelemből.

Nabugodonozor sok gyözedelmi után, nagy kevélységgel tere viszá országában., a jérusálemi rabbá tett ifiuságot maga előtt vitette. mind gyözedelmének jelét. valamint¹⁵ ezt mondgya jérémiás proféta, és nem hagyá²⁵² ennek a nyomorult [63a:] városnak nagyob keserüséget, mint azt. hogy meg fosztá kedves fiaitól; a melyet ez a proféta oly keservesen sirattyá mindenek felet

lam. jerem 1.

Ez így lévén, kedves fiam. ez az utálatos, a mint az írás²⁰ mondgya. minden kevélyeknek királya, nagyob gyözedelemel nem kevélykedhetik az anyaszent egyház ellen., hanem az ifiaknak sokaságával²⁵³ akiket rabságában tarttya avétek által., Es ez a szent Anya. semmin keservesebben nem siránkozik. mint kedves fiainak el vesztéseken., a kiket²⁵ ez az ellenség el ragadgya tölle. ifiuságokban.,²⁵⁴ némelyeket közüllök, a rosز erkölcs által,²⁵⁵ atöbbit más által. és tsak nem mindnyájokot a tisztátalan vétek által., ez olyan erős lántz, amellyel kegyetlensége alat tarttya őket.²⁵⁶ E szerént követi szüntelen valo dühöségit az ifiak ellen. még születésektől fogvást., és még azoknak gyermekek ellen is, a mint ezt mondgya szent János a látásiban Cap. 12.

Végtire, ennek az ellenségnek, az ifiak ellen [63b:] valo hadakozása oly valóságos dolog., hogy ugyan azon szent

²⁵² nem hagyá <n> ennek a nyomorult

²⁵³ sokaságával [Szóvégi a fölött áthúzott ékezet.]

²⁵⁴ ifiuságokban., [b-n-ből javítva;] némelyeket [k-t-ből javítva; et toldás a sorvégi margón.]

²⁵⁵ által, <m> atöbbit más által.

²⁵⁶ őket. <E> [?] E szerént

János, ahiveknek irván. és köszöntvén ki kit,²⁵⁷ a maga idejéhez képest, ditséri a gyermekeket. és az ifiakot, a győzedelemért.²⁵⁸ melyet vettek volt az ellenségeken *Irok néktek ifiu gyermekek, mert meg győztétek a gonosz lelket, irok néktek ifiak, mert erősek vagytok. és az urnak igéje benne-*

Scribo vobis
adolescentes,
quoniam vicistis
malignum
Scribo vobis
juvenes quoniam
fortes
estis, et verbum
Dei manet in
vobis, et vicistis
malignum.

Oh! fiam, mely boldogok mind azok az ifiak akiknek el mondhatni valójában, hogy meg győzték üdveségek ellenségit., hogy pediglen azt el mondhasák. felöled. azért²⁵⁹ adom elődben. aveled egy idősüek ellen valo hadakozását, hogy meg üsmérhesed az utánnad²⁶⁰ valo intselkedésiből. 1. mitsoda nagy szükséges ifiuságodban jó erkölcsünek lenned. mivel az ördög tsak azt keresi, hogy attol el fordittson. 2 mitsoda bátorságal. kel ellene állanod annak akegyetlen ellenségnek, a ki oly dühöségel keresi veszedelmedet., [64a:] hogy hogy lehetne a, hogy ne irtoznál attol az ellenségitől üdveségednek., és hogy attol inkább nem tartaná, mint sem ahaláltol, és hogy meg adnád magadot annak az utálatosnak. a ki tsak az örökös veszedelmedet óhajtyta?

Tizen ötödik Rész

²⁰ Bé fejezése mind annak, valamit²⁶¹ mondottunk ebben az első könyvben.

Ideje már. végit vetni ennek az első könyvnek, és eszedben juttatván mind azt a mit mondottunk, elődben tenni rövideden a nagy kötelességeket, a melyekkel tartozol a jó erkölcsre adni magadot ifiuságodban

A tehát fiam igaz, hogy nem tsekély dolognak ki menetetelt tekint. a, hogy ifiuságodban jó erkölcsü légy. és hogy az ifiuságnak rossz élettye, nem gyermek játék. se nem olyan dolog. a melyel nem ke[64b:]lene sokat gondolni, ³⁰ amint ezt tarttya a világ közönségesen. de sőt még annál nagyobb dolog nem lehet és ez az igazság. arravagyon építve,

²⁵⁷ ki⟨t⟩ kit,

²⁵⁸ a győzedelemért. ⟨a⟩melyet

²⁵⁹ azért ⟨elődben⟩ adom elődben.

²⁶⁰ utánnad [d-k-ból javítva.]

²⁶¹ valamit ⟨ed⟩ mondottunk [Törlés a sor végén.]

a mi leg nagyob.²⁶² és leg szenttségeseb az Isteni szolgálátban. és az emberek üdveségiben.

Tartozol az Istent szolgálni ifiuságodban. először hálá adóságbol. a melyel tartozol néki mint teremtődnek. és
5 utolsó végednek; azért adrágálatos végért, a melyre rendelt tégedet; teremtven azért, hogy ötet birjad örökösön a menyekben., minek utánna.. ötet szolgáltad volna hiven e földön

2 Azért a nagy kegyelemért melyet tett veled, hogy a
10 keresztyénségre hivut, és az Catholica vallásra, a mely nélkül nintsen üdveség.

3 Mert az ifiak szolgálattya. különösön kedves Isten előtt, különösön is szereti őket. és hogy örömet adgya nekik bőséggel kegyelmit.

15 4 Mert ha tölle meg vonod szolgálátodot azért igen meg boszontod

5 Azért, mert igen utállya a rosz erkölcsü ifiakot.
[65a:]

6 Azért, anagy fűgésért a mely vagyon üdveseged, közöt.
20 és az élet közöt., a melyet fogsz élni ifiuságodban: ugy anyira, hogy ha szereted ajó erkölcsöt ifiuságodban. azt könnyen meg is tartod egész életedben és ha arosz erkölcsöt követed., azt igen nehezen fogod el hagyni. vagy talám soha sem.

25 7 Azért hogy el kerülyed a nagy veszedelmeket melyek az ifiuságnak rosz életétől származnak. ugy mint, ahirtelen valo halál, avétekben valo meg keményedés, a sok szép reménségeknék elvesztése, arosz erkölcsnek avilágban valo el áradása

30 Es végtire. hogy ellene álhas. az ördög intselkedésinek. a ki szüntelen azon igyekezik hogy el vonhasa az ifiakot az Isten szolgálattjától, és hogy azokat idején az rendeltenséggben vesse., az utan örökösön el veszese. őket.

Mind ezen okok után azt kérdem fiam tölled hogy ha
35 kételkedhetelé még is abban. hogy mit kellesék. tselekedned,²⁶³ ezek az igazságok nem elegendő-[65b:]ké arra. hogy

²⁶² leg<y> nagyob. [Törlés a sor végén.]

²⁶³ tselekedned, <mind> ezek

Ipsi fuerunt
rebelles lumini
qui dixerunt
deo.
recede a nobis
scientiam via-
rum tuarum
nolumus.
Job 2.

veled el hitethesék., hogy mitsoda kötelességet tartozol az Istennek adni magadot ifiuságodban, hogy ha azt el hitetted magadal,²⁶⁴ mit gondolsz jövendőről: és mitsoda ate szándékod? talám még eddig, ennek akötelességnek⁵ nagyságát nem tudtad, mostanában hogy azt tudod világosan, mivel mentheted magadot, mitsoda ítéletet várhatz Istentől magadra, ha *avilágosság ellen tamadcz.* és ha úgy tselekeszel. mint azok a gonoszok a szent írásban. kik azt mondgyák az Istennek. *meny el mi töllünk, mi nem akarjuk¹⁰ tudni ate utaidot.*

A szent historia azt mondgya, hogy a sidok viszá térvén ababyloniai fogságból, Esdras proféta közönségesen el olvastatta nekik az Isten törvényit., a melyet ök nem hallották volt hetven esztendeig tarto fogságokban

¹⁵ A nép mihent atörvényt kezdé halani, keservesen kezdé sirni, és oly nagy zokogásal., hogy a papoknak, és a levitáknak sokszor kellették félben hagyni az olvasást. és vigasztalni anépet., a ki is siratá nyomoruságát. hogy az Isten szolgálattyához valo kötelességit. és hivatallyát nem²⁰ tudta.

[66a:] Oh' kedves fiam. tessék az Isteni jósnak hasonló dolgot mivelni szivedben, azon igazságok olvasása után. a melyeket elődben adtam. lehetné a, hogy olyan keveset gondolnál azokal. és üdveségedel, és minek utánna olvastad²⁵ volna²⁶⁵ mind azokat az okokat, a melyek meg mutattyak a nagy kötelességeket. a melyekkel tartozol szolgálni teremtődöt., a könyvet bé zárjad magadot meg vizsgálása nélkül, és magadban valamely jó fel tétele nélkül. kényszeritlek arra atiszteletre amellyel tartozol Istennek, arra aszeretetre³⁰ a melyel tartozol a kristusnak az ő fiának.²⁶⁶ szerelmes üdvezitődnek. arra a szeretetre, a melyel kel lenned örökös üdveségedhez., kényszeritlek mondom arra, hogy ne olvasad haszontalanul ezeket az nagy igazságokat: és a midön azokat olvasod. bé zárd a könyvet addig, a még valójában

²⁶⁴ magadal, <és mitsoda> [Törlés a sor végén.] mit gondolsz jövendőről: és mitsoda

²⁶⁵ volna [Beszúrás.]

²⁶⁶ fiának. <üdvezit> szerelmes üdvezitődnek.

azt fel nem teszed magadban, hogy az üdvösedben fogsz munkálodni, hogy jó életet fogsz élni. meg tartván az Istentől vett kegyelmet, vagy is hogy élete [66b:]det meg jóbírod. ha rendeletlenségben volt,

- * 5 Oh' kedves fiam. it vagyon annak ahelye hogy szemeidet fel kel nyitani. és magadot meg üsmérni, siratni az eltöltöt rendeletlenségidet. és vakságodot., a mely azokat okozta., mondván szent Agoston után. *jaj. jaj, a setéttségeknek, a melyekben feküdtem., jaj avakságnak, a mely miat nem láthattam a menyei fényeséget. jaj az én elmúlt tudatlanságomnak, a melyben nem üsmértelek tégedet oh' én Istenem,!* hálátok adok néked meg világosító és szabadító Istenem., *hogy meg világosítottál. engemet, és meg üsmértelek tégedet. mely késön üsmértelek meg tégedet., oh' régi igazság. mely késön üsmértelek meg tégedet oh. örökké való igazság.*

* soliloq c. 33. vae. vae, tenebris meis in quibus jacui. vae. vae. coecitatis illi in qua videre non poteram lumen coeli, vae vae preteritae ignorantiae meae. quando non cognoscebam te domine? gratias tibi ago illuminator et redemptor meus. quoniam illuminasti me, et cognovi te sero te cognovi veritas antiqua. sero te cognovi veritas aeterna

- * Itkel halgatni a menyei Atyának szavát, a ki magához hi téged, *ha ma halljátok az ő szavát. meg ne keményíttétek szíveteket.* mondgya Dávid. szükséges hozzája viszá térnéd órtza pirulásal., azért hogy viszá éltel jóságával. és hogy 20 mint rosz gyermek. ugy visel-[67a:]ted magadot egy olyan jó atyához, siratván egész szivedből háláadatlanságodot. és hüsegtelenségedet. mondván szent bernárd után Az Isten Atyámá akart nékem. lenni, én pedig nem akartam fia lenni, mitsoda²⁶⁷ ortzával. emelyem fel szemeimet egy olyan jó 25 Atyához. én, a ki oly rosz fiu voltam; szégyenlem hogy születésemhez méltatlan tselekedeteket tselekedtem; szégyenlem hogy el fajultam olyan nagy és szent Atyától. sirjatok szemeim. és mint a forrásbol. ugy hulyanak könyveim, gyalázatal. fedeztessék bé az én ortzám.

* Serm. 16. cant. Ipse patrem se exhibuit mihi sed non ego vicissim illi filium quam fronte attollo jam vultum patris tam boni tam malus filius, pudet indigna gessisse genere meo, pudet tanto patri vixisse degenerem. exitus aquarum deducite oculi mei, operiat confusio faciem meam

²⁶⁷ mitso [:sorvégen elválasztva; új sor elején nincs folytatása.] ortzával. emelyem fel <ortzámot> szemeimet

Oh' boldog sirás fiam boldog gyalázat, a mely Istentől,
és Isten szerént lévén, olyan szent békességes²⁶⁸ türest fog
benned munkálodni. az mely az örök üdveségnek uttyára
tészen., és szerentsésen fog vezetni a jó erkölcsnek uttyában.,
⁵ a melyet meg fogok néked mutatni az Isten kegyelmének
segítségével, arra intelek. hogy azokat figyelmeteséggel
olvasad.

quae secundum
Deum tristitia
est poeniten-
tiam in salutem
stabilem opera-
tur
2. Cor 7.

²⁶⁸ békességes [*séges* — kereszttel jelölt sor alatti beszúrás eltérő világosabb tintával; idegen kéz? Vö. az 50. sz. szövegjegyz.] türest fog benned munkálodni. <a mely> az mely

[67b:] MÁSODIK KÖNYV

Hogy mitsoda szükseges modokal. lehet jó
erkölcsü lenni az ifiuságban

A midön ez a szent ember Tobiás, meg parantsolá a fiának.
hogy menne Rages városában, Gábellus nevü jó akarójához.
⁵ azt is meg parantsolá neki, hogy keresne valamely módót
arra az utra. de mindenek felet valamely bizonyos kalauzt
igyekezék találni, Ez a jó fiu el mene hogy az Attya paran-
tsolattyának engedelmeskedgyék az Istennek különösön
valo rendelésiből, utozo köntösben. Rafael Angyalra találá.
¹⁰ a ki néki meg igeré. hogy el vinné oda a hová akarna menni.
és vizsá is hozná: a mint ugy is lett.

Ez így lévén fiam, minek utánna meg mutattam volna
néked, hogy mitsoda köteleséget tartozol. ajó erkölcsnek
uttyára meni ifiuságodban, mostanában azt mondom, hogy
¹⁵ minden képen azon [68a:] kel igyekezned hogy meg tanul-
lyád azt az utat, és magadot azokra a szükseges modokra
oktattatni. hogy azt a nagy²⁶⁹ és szükseges utozást el kezd-
hessed., és juthasál a menyekben. és az örök életre.

Meg fogom ezt néked mutatni ebben a második könyvben,
²⁰ és hogy ha azt szorgalmatosággal keresed; az Isten el fogja
néked küldeni szent lelkét hogy arra az utra vezesen, és meg
segít kegyelmével. hogy azt jól el végezhesed.

Első Rész

Hogy miben ályon avalóságos jó erkölcs

Az első modgya ajó erkölcs elnyerésinek. a. hogy azt
²⁵ jól meg kel üsmérni., és jól meg különböztetni a valóságos
áitatoságot, a hamistól. és tsalárdtól

Sokan ugy tettzik²⁷⁰ hogy szeretik ajó erkölcsöt. de attól
távul vannak., mert nem szeretik ugy a mint avagyon

²⁶⁹ a nagy <sz> és szükseges

²⁷⁰ ugy tettzik <hogy szeretik> hogy szeretik

magában, hanem csak amagok gondolat[68b:]tyok, és
 fihajlandóságok szerént szeretik. sokan azt gondolják, hogy
 az olyan jó erkölcsű; aki nem számláltatik a leg gonoszabbak
 közi: mások abban tarttyák ajó erkölcsöt, hogy el távoznak
 5 némely vétkektől amelyeket utállják, noha más olyanokot
 követnek, amelyek Isten előtt olyan vétkesek., mások meg
 jó erkölcsűeknek tarttyák magokat, a midön külső bizon-
 nyos áitatoságokat visznek végben, noha a lélek üsméretnek
 belső részit. tellyeséggel el mulattyák. a mely rend szerént
 10 meg vagyon motskolva halálos vétkekel., és mind az
 illyeneket. annál is inkább lehet szanni, hogy ajó utban
 gondolyák magokat lenni noha attól távul vannak: és hogy
 gondolván ezen az uton az üdveségnek kapujára menni.
 végtire úgy történik. hogy a veszedelemnek kapujára veze-
 15 tetnek, bé is tellyesedik rajtok salamonak eza mondása
*Est via. quae. videtur homini recta et novissima ejus ducunt
 ad mortem, vagyon olyan út mely az embernek egyenesnek
 láttzik lenni, de annak a vége a halálra vezet.*

[69a:] fiam. ajó erkölcs²⁷¹ nem füg az emberek gondolat-
 20 tyától. az, az Isten munkája. tölle kell hát venni annak ren-
 détet. csak ő is rendelheti azt el, hogy mint szolgállyák.

Halgassad mit mond erről maga a szent írásban. és arra
 meg tanit. hogy a bölcsesség. azaz, a jó erkölcs. abban áll.
 hogy az Istent féllék, és a vétket. tellyeséggel el kerüllék
 25 Akoron. mondá Jób. az az világ kezdetekor. az Isten mondá
 az embernek, az urnak félelme, valóságos bölcsesség. és atekél-
 letes értelem abban áll. hogy a vétektől el távozanak.

szent Dávid hasonlot mond néked. és közönségesen azt
 mondgya ajó erkölcseről. *Declina amalo. et fac bonum. tavozád*
 30 *a sztol. és tselekedgyed a jót.*

A böles Salamon. hasonlo igazságra tanit, mondván.
félljed az Istent, az ő parantsolatit tarsd meg, mert ez, az egész
ember. az, az. hogy ebben áll az embernek tekéletesége,
 azért születet. az, az utolsó vége és boldogsága

[69b:] Egy szoval a szent írás nem üsmér más bölcseséget.
 hanem az Isteni felelmet. amelyről azt mondgya. hogy ez,
 a bölcsességnek koronája

Job. 28.
 tunc vidit illam
 et enarravit et
 dixit homini.
 ecce timor
 domini ipsa est
 sapientia et
 recedere a malo
 intelligentia.
 psal. 36.
 Eccles. 12.

Eccles. 12 13

Eccles. 11.

²⁷¹ erkölcs <m> nem füg

Ezen afélelmen pedig nem kel tsak azt az félelmet érteni, a mely szolgálát béli félelem,²⁷² és amely a büntetéstől fél, és nem avétkezéstől. hanem az Isten fiaihoz illendő szerelemel valo félelmet, a mely utáltattya vélek avétket, mert⁵ az, az Istennek nem tettik, és szereteti vélek ajót. mert az. előtte kedves.

Ez így lévén fiam. az Isteni iskolának tudománya szerint, avaloságos jó erkölcs, az Isteni félelemben áll, a mely örömet meg tartattya az ő parantsolatit; és a mely azt¹⁰ tselekeszi. hogy mindenek felet attol félnek. és irtoznak. hogy az Istent meg ne bánttsák, és minden modot kerestet arra. hogy az ő kedviben. és kegyelmében lehesünk. tsak egyedül ezt kel jó erkölcsnek tartani, és tsalando áitatoságnak azt a mely ettől a bizonyos rendtől el távozik

[70a:] *Második Rész*

¹⁵ Hogy a jó erkölcsöt úgy nyerik meg.
ha azt ohajttyák

Nem elég meg üsmérni ajót, amelyet meg akarjuk nyerni, azt még szeretni, és ohajtani is kel buzgoságal. a szeretet első indittoja tselekedetinknek, ugyan az is fogat minket²⁰ a nagy dolgokhoz. az is ingerel minket arra. hogy azok után járjunk, és az is talál abban modot. hogy azok véghez mehesenek, hogy ha ez így vagyon a külső tselekedetinkben, a jó erkölcsnek tselekedetiben, emég inkább meg vagyon: mert a jó erkölcsnek szeretete, és ohajtása. a jó erkölcsnek magának egyik része,²⁵

Sap. 6. 13.

Halgassad fiam mit mond ez iránt abölcs a hatodik részben. Hogy a bölcsesség fényes. és annak szépsége soha meg nem hervad. könnyen meg láttatik azoktól akik azt szeretik, és meg találtatik azoktól. [70b:] akik azt keresik. meg előzi azokat³⁰ kik azt kívánnyák, hogy azoknak előb mutassa meg magát

A hetedik részben azt mondgya. hogy meg tekintvén az emberek közönséges nyomoruságát a kik mindnyájan gyarloságban, és tudatlanságban születnek. a bölcséget kezdé ohajtani, hogy meg menekedhetnék nyomoruságitól.

²⁷² félelem, <és> és [Törlés a sor végén.]

Az okáért. kívántam, és értelem adatot nékem. és kértem, és én belém jött abölcsesség lelke. Es fellyeb betsültem azt az országoknál. és királyi székeknél. és agazdagságot seminek állítottam ahhoz képest,²⁷³ Nem is hasonlítottam hozzája adrága követ: mert minden arany ahhoz képest egy kevés főveny, és az ezüst, úgy mint sárnak ítéltek ahhoz hasonlítván. Az egésség. és a szépség fölöt szerettem azt., és el végeztem. hogy világóság gyanánt tartanám azt, mert el olthatatlan annak világa. jövének pedig nékem minden jók. azal egyetemben. és számlálhatatlan tisztesség az ő kezei által.

Az után meg azt mondgya a²⁷⁴ nyolczadik részben, Ezt szerettem. és kerestem ifiuságomtól [71a:] fogva és kerestem ötöt magamnak jegyesül vennem. és szeretője lettem az ő szépségének, El tekéltem azért azt hozzám vennem. hogy véle együtt éllyek. tudván hogy a jókat velem közli. és vigasztalása léssen gondolatimnak. és unakodásimnak.

Oh' fiam mely szép példa ez arra. hogy meg lássad mitsoda szükséges ajó erkölcső ohajtani. tanuld meg tehát ebből apéldából ajó erkölcsöt szeretni. és azt buzgoságal ohajtani, abban bizonyos is lehetz. hogy az után nintsen semmi kívánatra méltó a világban semmi oly méltán bé nem töltheti hajlandóságodot mint az egyedül. se semmi a mi azon kívül boldogá tehesen. és hogy azon kívül lehetetlen hogy nyomorult ne légy mind ezen. mind amás életben.

Harmadik Rész.

25 Az imádságról:²⁷⁵ harmadik módgya. a jó erkölcs el nyerésinek

Ez atőbbi közöt leg nagyobb módgya ajó erkölcs el nyerésinek, nem elég tsak azt ohajtani, hanem azt [71b:] szorgalmatoságal is kel keresni, és hogy a kereses hasznos legyen. egyenesen ahhoz kel menni aki annak kezdője. és tőlle kel azt kérni, a²⁷⁶ ki meg is adgya azt azoknak., a kik azt úgy kéri amint kel. a szent irás mondása szerént. *ha valaki*

jacob. 1 5.
si quis indiget
sapientia. postulet a Deo,
qui dat omni-
bus affluenter

²⁷³ képest, [e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

²⁷⁴ a <h> nyolczadik

²⁷⁵ imád<ság>ságról:

²⁷⁶ a ki [a-es-ből javítva.]

szükölködik bölcsesség nélkül. kérje azt az Istentől, meg adgya azt bőséggel mindennek.

Sap. 8.

A bölcs Salamon jól élt ezel a modal, abölcsességnek buzgó ohajtásában., a melyről már²⁷⁷ szoltunk, a ki is azt mondgya, hogy meg tekintvén tekéltetéségeit abölcsességnek. aztot ugy meg szerette, hogy mindenüt kereset abban modot hogy azt meg nyerhese., és az ő gyermekségiért. a melyet ártatlanságban tartotta volt meg. az Isten meg üsmértette véle, hogy abölcsesség az ő kegyelmének ajándéka¹⁰ volna, és azt tsak ötölle kel várni, ezt pedig hogy meg tudta volna, a bölcsességnek kút fejtől²⁷⁸ kezdé azt szivesen kérni. az ő imádságát. ennek a résznek a végén teszük fel.

Eccle 51. 18.

[72a:] Ezen a szép példán kívül, az irás elődben adgya még A Jesus Sirák fiát. a ki ezeket mondgya magáról¹⁵ *Még midön ifiab volnék, minek előtte tévelygenék, nyilván kerestem a bölcseséget imádságomban, atemplom²⁷⁹ előtt kérem vala azt. és mind végig keresem azt, igaz uton járt alábam. ifiuságomtól fogvást, vizsgáltam. azt, kezeimet fel emeltem az ég felé., lelkemet ahoz igazítottam.,²⁸⁰ meg háborodtam annak keresésiben. azért is fogom azt a nagy jót bírni*²⁰

Imé mitsoda modokal éltenek azok a nagy emberek. hogy el nyerhesek abölcséséget ifiuságokban: az irás elejekben adgya azokat az ifiaknak mint olyan példakot. a melyeket követniek kel. hogy azt meg nyerhesék. adná Isten²⁵ hogy sokan²⁸¹ követnék őket.

De te fiam. aki az Isten kegyelméből ohajtod azt a bölcseséget, szükséges hogy azokat például vegyed magadnak. és hogy kövessed az utat melyet néked mutattak., kérjed az Istentől minden nap. azt [72b:] a bölcseséget. mely atudatlanságot el távoztassa. a vétket el üzze, és a mely a jó erkölcsnek uttyán vezesen a valóságos boldogságra., el mondván alázatos szivel. salamonak ezt az imádságát.

²⁷⁷ már [r — hosszú szárú betűből javítva.]

²⁷⁸ kút fejtől [Ékezhelyre.]

²⁷⁹ atemplom<1> [?] előtt

²⁸⁰ igazítottam., [o — a-ból javítva.]

²⁸¹ sokan [a — á-ból javítva az ékezet áthúzásával.] [Két sorral alább:] példák [sor végén csonkán hagyva;]ul [utólagos beírás új sor elejére. Mikestől?]

Én Atyaimnak Istene, és irgalmasságnak ura. ki mindene-
ket ate igeidel teremtettél. ad meg nekem a te szekidnél álló
bölcseséget, és ne vess ki engem a te szolgálid közül.: én a te
szolgád vagyok, és teremtet állatod, erőtlén ember. és halando.
5 alkalmatlan arra hogy magamtól meg érttsem parantsolatidot.
küld el nékem az²⁸² te szent egeidből és ate nagy voltodnak
székétől a bölcseséget, hogy velem legyen. és velem munkálkod-
gyék, hogy tudgyam mi légyen kedves nálad. mert a mindeneket
tud, és ért. és mértékletesen fog hordozni tselekedetemben.,
10 és meg őriz engem az hatalmaságában, és így kedvesek lesznek
néked. az én tselekedetim.

Az ilyen imádsággal fiam mindent meg nyerhetz. de azt
meg kel tudnod, hogy az imádság foganatos legyen.,²⁸³ ahoz
három dolog kívántatik. alázatoság. buzgoság, és álhatato-
15 ság, alázatoság. meg üsmervén magadban, hogy tsak az
Istentől nyerhe[73a:]ted meg a bölcseségnek jó²⁸⁴ erkölcsét.
buzgoság. hogy azt buzgó kívánsággal kérjed. álhatatoság.
hogy azt minden nap kérjed, mivel nintsen olyan nap.,
a melyben. nem volna szükséged az Isten kegyelmére

Negyedik Rész

20 Hogy szeretni kel. és keresni. az
oktattatást.

Az imádsággal., az oktattatás is szükséges a jó erkölcs
el nyerésire, az Isten. aki kut feje az bölcseségnek., nem
adgya azt meg mindenkor maga által. hanem arra az embe-
25 reket veszi eszközül. akarván, hogy azok vezesenek minket
a jó erkölcsnek uttyán, a mi sziveinkben adván a szent
igazságokat akoron. a midön az emberek minket²⁸⁵ azokra
tanitanak beszédgyek által., ugyan ezért is rendelt az anya-
szent egyházában pásztorokat. és doktorokat. az apostol
30 szerént. hogy az Isteni igazságokra tanítsák az embereket,
és mind azokra a mi szükségesek az üdveségre

²⁸² az <egekből> te szent egeidből

²⁸³ legyen., <ah> ahoz [<ah> h-ja b-ből javítva.]

²⁸⁴ [Előző lap alján levágott őrszók nyomai: ted meg a bölcseségnek
jó]

²⁸⁵ minket [k-d-ből javítva.]

[73b:] Hogy ha szükséges minden embernek az oktatás. a még²⁸⁶ szükségeseb az ifiaknak, akik ifiuságokért. nintsenek elegendő képen oktattatva a bölcseségnek tudományira, vagy nem elegendők arra, hogy magoktól azokat meg foghasák

⁵ A nem elegendő kedves fiam hogy minden nap kérjed a böltséget, és a jó erkölcsöt. hanem szükséges hogy még oktattatást²⁸⁷ is ohajjtsad, és keresed azt, hogy azon az uton vezetésél azok által. akik azt üsmérik.

Sap. 6. 18.

¹⁰ A tanulásnak ohajtása olyan szükséges ajó erkölcsre, hogy ugyan azis annak a kezdete a bölcs mondása szerint. *abölcseségnek kívánsága. atudományak igaz kívánsága.*

Hogy pediglen egészen el hitethesed magadal ezeket. olvasad figyelmeteséggel. ezeket a szép intéseket

Eccli 6. 33.

Fiam ha szomot fogadot tanulni fogsz, és ha akaratotod
¹⁵ *arra alkalmaztatod. bölcs léssesz. hameg hajtod ate füledet tudományt véssesz bé. és hogy ha szeretz halgatni. bölcs léssesz. az okos vének gyülekezetiben dly, és azok bölcseségéhez szivből ragazkodgyál. hogy [74a:] az Istennek minden beszéllését halgathasad.*

²⁰ Sok modal juthatunk. a jó erkölcsre valo tanuláshoz. ugy mint a predikacio. a lelki dolgokrol valo könyvek. ezekről még fogunk szollani, a mi néked leg hasznosab. és leg szükségeseb. ate korodban, a. valamely okos, és jó erkölcsü embernek. read valo gond viselése. a kitől meg tanulhatnád
²⁵ az üdveségnek valóságos uttyát. ezért is mondgya a bölcs, hogy *ha egy értelmes*²⁸⁸ *embert üsmersz légy szorgalmatoságat. hozája., és gyakorta meg látogassad.*

Eccli 6. 36.

Ötödik Rész

Hogy mitsoda szükséges. ajó erkölcsnek uttyában a kalauz, fő képpen. az ifiuságnak idejében

³⁰ E fiam leg főveb mód azok²⁸⁹ között, a mellyek tégedet ajó erkölcsre vezethetnek,²⁹⁰ [74b:] evitetheti végben atöb-

²⁸⁶ a még <sz> szükségeseb [Törlés tollhiba miatt.]

²⁸⁷ öktattatást [Ékezethiba.]

²⁸⁸ értelmes <el> embert

²⁸⁹ azok<ot> között,

²⁹⁰ vezethetnek, <evithe> [74b:] evitetheti

bit. és enélkül tsak nem lehetetlen, hogy a többivel élhess hasznal. az üdveségnek, és avalóságos bölcseségnek uttya, előtted üsméretlen dolog., szükséged²⁹¹ vagyon egy olyan kalauzra. a ki téged arra vezesen. ezt, mind a szent írás,
5 mind a szent Atyak így tanítták

Ha egy vak más vakot vezet. mondgya az Isten Fia. *mind* matth. 15.
a ketten averemben esnek menyivel inkább ha²⁹² egy olyan.
vak. a ki maga magát vezetné egy olyan uton a melyet nem
üsmeri. *jaj annak a ki egyedül vagyon.* mondgya a bölcs. Eccli 4.
10 *mert ha el esik senki fel nem emeli,* ugyan ezért is²⁹³ inti
oly gyakorta az ifiakot a példa beszédiben., *hogy ne támasz-* prov. 3.5.
kodgyanak okoságokhoz, a ki magának hiszen az esztelen., a bölcs prov. 28.
pedig meg halgattya a tanátsokot tobiás a többi közöt erre prov. 12.
15 *intí a fiát hogy mindenkor a bölcs ember tanátsát keres.* tob. 4.
a bölcs ide fellyeb azt a tanátsot adta néked, hogy az okos
és értelmes emberel tégy üsmerettséget²⁹⁴ [75a:] és azt
gyakorollyad, de még erről meg más szép tanátsot ád:
az olyan szent férfiuval légy szüntelen akit látod hogy az Isten
félelmét meg tarttya, akinek lelke, lelked szerént legyen., az az. Eccli. 37. 15
20 *aki szeresen tégedet és te is ötet. és a ki mikor tantorgatz*
*a setétben.*²⁹⁵ *szánakodgyék rajtad.* a ki meg segittsen. és ne
engedgye hogy el esél, vagy a ki fel emelyen ha el estél.
látod mitsoda szükséges ajó erkölcsnek uttyában akalauz,
azt is világosan meg láthattad. hogy micsodásnak kel annak
25 lenni, hogy nagy jó erkölcsü legyen. hogy az üdveségedet
szere., hogy avétekben valo eséstől meg oltalmaz.,
hogy okosága. és tudományá legyen

Szent Hieronimus²⁹⁶ a szent íráshoz. hasonló tanátsot ád
egy ifiunak a ki a jó erkölcsnek uttyában elő akara menni.
30 Ennekem a tettzenék. hogy mindenkor Isten félő áitatos

²⁹¹ szükséged⟨re⟩ vagyon

²⁹² ha [Beszúrás.]

²⁹³ ezért is [is — sorvégi margóra írva;] ⟨is⟩ inti [inti ⟨is⟩ fölé
írva, a sor elején.]

²⁹⁴ üsmerettséget [get — elválasztás után írva a sor vége alá a lap
aljára, halványabb tintával.] [75a:] és azt [Talán idegen kéz? Vö.
az 50. sz. szövegjegyz.]

²⁹⁵ a setétben. [Első t — r-ből javítva.]

²⁹⁶ Hieronimus [H — h-ből javítva.]

emberekkel társalkodnál., és hogy magad magadot ne tanítsad, se olyan utban ne meny kaláuz nélkül. a melyet nem üsméred, ne hogy eleinte mindgyárt el tévelyedvén, a roszt utat [75b:] vegyed ajó helyet, vagy is hogy azon⁵ szaporában, vagy lassabban járj. mint sem kívántatik, és hogy szaporán menvén el ne faradgy, vagy ha lassan. el ne alugyál az uton

* S. Hier. ep. ad rustic mibi placet ut habeas sanctorum contubernium. nec ipse te doceas, et absque ductore ingrediarius viam quam nunquam ingressus es, statimque tibi in partem alteram declinandum sit. et errori pateas plusquam aut minus ambules quam necesse sit. ne aut currens lasseris. aut moram faciens. obdormias.

Arra intellek tehát fiam. a szent Lélek, és szent Hyeronimus után, hogy egy értelmes, és jó erkölcsü gyontato papot¹⁰ válasza magadnak, a ki igazgasa lelked üsméretit, akitől meg tanullyad mind azt a mivel tartozol az Isten szolgálatyára ifiuságod idejében, ő leszen a te kalauzod és vezéred az üdveség uttyában., meg tanitván tégedet a valóságos áitatoságnak tudományára. és meg mutatván néked azokat a¹⁵ miket elkel kerülni. és amiket tselekedni kel. viszá téssen ajó utban. amidön attól eltávozol, tudtodra adgya aveszedelmet a melyben látni fog: arra meg tanyit hogy a kísértetek ellen ály. aroszt szokásidot el hagyad. a jó erkölcsre fog tegedet bátorítani, ő tégedet fel ébreszt a midön azon²⁰ az uton elaluszol., meg tartoztat ha sietni fogsz; azért hogy²⁹⁷ ne esél. az előbbeni lankadságodban. és a lankadságból. a vétékben. a mely gyakran történik az ifiakon. jegyezd fel fiam mind ezeket [76a:] ahasznokot egy más után. mind ezeket el veszed egy jó gyontato atyától, akire mind ezekért²⁵ szükséged vagyon.

Erre valo nézve. terjeszed eleiben gyakorta lelked üsméretinek állapottyát, és belső voltodot tölle el ne titkollyad. légy nagy tisztelettel hozzája. mint olyan emberhez. aki által az Isten hozád szól, és vezérel. légy bizodalomal.,³⁰ az ő igazgatásában. és tanácsiban, halgasad figyelmeteséggel oktatásit, kövesed szorgalmatosággal. a miket jóval, és adgy számot néki mind azokrol. a miket végben vittél. ne szégyenellyed neki meg vallani vétkeidet., és mindenek felet őrized magadot attól avétektől a melyben esnek némelykor

²⁹⁷ hogy <el> ne esél.

az ifiak, a kik valamely nagyobb vétekben esvén mint sem a szokás szerént. máshoz mennek gyonni, szégyenelvén meg gyonni vétkeket. a rend szerént valo gyontato papjoknak, eszerént tselekedvén. haszontalanná teszik agyontato papnak igazgatását., és olyan utat vesznek magok[76b:]nak. a melyen sok vétkekben esnek, és végtire magokat el vesz-tik. Nem ugy, fiam nem ugy, szükséges hogy a gyontato atyádhoz olyan bizodalomal légy mint egy gyermek az atyáéhoz, egy beteg adoktorához, eleiben terjesztvén egy¹⁰ aránt, a benned valo jót és roszt., adoktor nem tudhatván a nyavalyát, azt meg sem gyógyithattya, és abeteg aki azt el titkolya, veszedelmes nyavalyát várhat. és még ahalált is, ne titkold el tehát soha is magadot a gyontato atyád előtt, és akár mely állapotban légy. ne tarts semmitől is.¹⁵ nékie mindent meg vallani hogy ha valóságban bánod vétke-det; nem²⁹⁸ szégyenelheted meg vallani annak. aki azt meg gyógyithattya jobban mint akár ki, mivel tégedet jobban üsmér, és tudgya mitsoda orvoság neked leg hasznosab., el ne felejttesd fiam ezeket az én mondásimot. és kövesed²⁰ azokat hiven.

Minek előtte el végezem ezt a részt, azt teszem még hozzája, hogy olyan szükséges kalauzt lehesen találni. azt az Istentől kel kérni. kérjed ötöt [77a:] szivedből. hogy találhas olyan jora, és azt néked meg adgya, kérj tánatsot²⁵ erről. más okos és értelmes embertől. de ha olyan jora találasz, szükség nélkül meg ne változtassad. mind addig valamég a halál. vagy más egyéb nagy ók. el nem választ tölle

oh fiam mely boldog lész, hogy ha egy olyan jó kalauznak³⁰ gond viselése alatt élhetz, bizodalomal járhatz az üdveség uttyán. és abban elé mehetz. hogy ha²⁹⁹ pedig jó kalauzod nem léssen minden nap tarthatz attól a veszedelemtől. hogy a jó uttól el ne távozá. és magadot elne veszese.

Emlékezel meg arról anevezetes dologról a melyet az³⁵ irás mond Joás királyról, ezt a királyt a fő pap Jorada nevelte volt fel. az Isteni félelemben. a törvényre oktató.

²⁹⁸ nem <g> szégyenelheted

²⁹⁹ ha [Beszúrás.]

⁴ Reg. 12.
² paral. 24.

és ajó erkölcsnek uttyán vezeté ötet. hét esztendőös korától fogvást. negyven esztendőös koráig., azon idő alat szentül is éle ez a király és az irás, ennek a szent fő papnak tulajdonnitya szent életét. *Joás szentül viselé magát [77b:] az Isten*⁵ *előtt, mind addig valamég a fő pap Jojada oktatá.* De nem marada meg végig mind ebben az állapotban, mert ez a fő pap meg halván, azt a³⁰⁰ nyomorult királyt. nem tartoztat-hatván meg³⁰¹ az után az ő jó mesterének oktatási. és jó tanácsi, a szabados és rendeletlen rosz életre adá magát,¹⁰ a melyért sok nyomoruságokban esék. és az Isten tsak hamar az után. nyomorult halált botsáta reája; ez a példa meg tanit arra, hogy mit ér egy jó mesternek igazgatása, a jó erkölcsnek uttyában.

Hatodik Rész

A gyonásrol. először a közönségesen valo gyonásrol.

¹⁵ A gyonás olyan szenttség lévén. amelyet akristus rendelte hogy a keresztyének vétkeiket el törölye, és az Isten kegyel-mében őket viszá tegye, abban nem lehet kételkedni, hogy az olyan mód nelegyen. amely nem tsak hasznos, de még szükséges is., a jó erkölcs megnyerésire,³⁰² és a szenttségre.²⁰ a melyet abünből [78a:] valo meg tisztuláson kel el kezdeni., ugyan azért is adom azt it elődben, mint olyan első dolgot. amellyen kel³⁰³ el kezdened a fel tett szándékoknak végben vitelét. hogy az Istennek adod magadot, ajó gyonáson kel tehát azt el kezdeni kedves fiam, hogy pediglen a néked²⁵ hasznos légyen, azt jóvalom néked. hogy az egész életed-ről valo közönséges gyonáson kezd el. azt pedig három okból.

Először, mert a meg történik némelykor, hogy az előbbeni gyonások haszontalanok voltanak, példának okáért. amidőn³⁰ agyonásban valamely halálos vétket el titkoltak. a mely

³⁰⁰ azt a [t — későbbi beírás.]

³⁰¹ meg [Beszúrás.]

³⁰² megnyerésire, [elnyerésireből javítva; m — beszúrás a soreleji margón, g — l-ből javítva.]

³⁰³ kel [k — e-ből javítva.] el kezdened

igen meg történik az ifiaknak. vagy a midőn elegendő készület nélkül volt agyonás, a vétkekért való töredelmeség nélkül. és azokból való meg térésnek fel tétele nélkül. ezis nálók igen rendszerént való., ezen okokra való nézve a közön-
5 ségesen való gyonás szükséges.

Másodszor. ha szinte nyilván ki nem tettzenék is haszon-
talansága, az előbbeni gyonásoknak, mind azon által lehet
arra ók hogy abban kételkedhesenek. [78b:] asok fogyat-
kozáskra való nézve a melyekel azok tellyesek a peniten-
10 zia tartoknak el mulatásokért, akik meg gyonnak igen kevés
készülettel, még kevésbé töredelmeséget., és gyakorta. minden
meg térés³⁰⁴ és elég tétel nélkül, aközönséges gyonás
eleget teszen. és helyre hozza azokat a fogyatkozásokat és
alélek üsméretet nagy bizodalomban teszi.

15 Harmadszor ha anéked szükséges nem volnais. de a
néked mindenkor, tsak nagy három hasznodra lészen,
az egyik.³⁰⁵ magadra való nézve. a második³⁰⁶ a gyon-
tato atyádra való nézve, a harmadik. a mi az Istent
illeti.

20 1. Magadra való nézve, magad eleiben tévén az eltöltöt
életedet, amelyből meg üsmérheted; menyire el távoztál az
üdveségnek uttyától. és magadot meg alázván az Isten előtt.
látván amagad nyomoruságát; abból meg üsméred rosz
hajlandóságidot. hogy azt meg jobbittsad., és magad-
25 ban fel tegyed. hogy egészen az Istennek adod maga-
dot [79a:]

2. A gyontato atyádra való nézve, abban egészen meg
üsmérteted véle. a magad lelked üsméretit. ugy hogy bizo-
nyosaban igazgathat teged; és szükségedre való³⁰⁷ oktatást
30 adhat néked.

3. A mi az Istent illeti. abban bőségeseb kegyelmet nyer-
hetz tölle, a valóságos meg térésre. és azt annál is inkább
meg adgya hogy meg alázván magadot töredelmeséget bánod
vétkeidet

³⁰⁴ meg térés <nélkül.> és elég tétel nélkül,

³⁰⁵ az egyik. <a> magadra

³⁰⁶ másodok [Íráshiba.]

³⁰⁷ való <nézve.> oktatást

Hogy pediglen ez a gyonás jó lehesen.

- 1⁰. Arra a végre tselekedgyed hogy az életedet³⁰⁸ meg jobbittsad. és el hagyván tellyeségel. avétket magadot egészen. az jó erkölcsnek uttyára. tegyed.
- 5 2. készüly ahoz. nyolcz napal annak előtte, és azon idő alat. két dologban foglallyad magadot
1. hogy a vétkeidről meg emlékezél. 2 hogy azokat töredelmeségel meg bánván ted fel magadban hogy életedet meg változtatod.
- 10 Hogy az elsöt követhesed; végy minden nap bi-[79b:]zonnyos időt arra hogy magadot meg visgálljad az Isten,³⁰⁹ és az anyaszent egyház parantsolatinak rendi szerént. és a hét fő vétkekről.

De fő képen a másodikán kel munkálodni mint leg
15 nehezeb, és leg szükségeseb dolgon., és a melyre leg kevesebet készülnék rend szerént. ugy mint a töredelmeségen.³¹⁰ hogy meg nyerhesed Istentől. könyörögni kel. olyan dolgokrol kel olvasni a melyek meg utáltassák avétket., és az Isteni szolgálatra ingerellyenek, de a szükséges hogy a³¹¹ könyörgés
20 buzgo legyen, és az olvasás figyelmetes.

Vond el tehát magadot kétszer. vagy háromszor napjában különösön., és ót le borulván Isten előtt, kérjed ötet³¹² alázatoságal., és buzgóságal. hogy szállja meg szivedet, adgya néked kegyelmit. a melyel meg láthasad nagyságát
25 a véteknek. és hogy mely igen meg boszonttja az, az ő véghetetlen jóságát. hogy azt töredelmeségel meg bánhasad, és hogy azt tellyeségel el hagyhasad a valóságos penitentzia³¹³ tartás által, és elete[80a:]det, egészen meg változtathasad.

30 A gyonásodnak napján, minek utanna az Istennek kegyelmét kérted volna olyan nagy dologra, járuly ahoz a szenttséghez, nagy tisztelettel., elmédnek nagy figyelmeteséggivel.,

³⁰⁸ életedet [Első e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával; első t-g-ből javítva; előbb *elégedet* volt.]

³⁰⁹ az Isten, <nek.> és

³¹⁰ a töredelmeségen. [s-g-ből javítva.]

³¹¹ a <g> könyörgés

³¹² ötet <h> alázatoságal.,

³¹³ penitentzia [p-b-ből javítva.]

és szivbéli nagy töredelmeséggel. vádold bé magadot vétkeidről. alázatosággal. és tisztán, és az után, hogy azokat megvallottad volna., fogad fel a gyontato atyádnak, hogy azokat utalni fogod; főképen az Istennek jószágáért a kit oly igen⁵ meg bántottad, hogy alázatosággal kérsz tőlle botsánatot, és hogy kész vagy inkább meg halni. mint sem valaha ötet meg bántani, kérjed az után a gyontato atyádot, hogy a véték ellen valo orvoságot adgyon néked. hogy többé abban ne esél. és modot abban. hogy az után a jó erkölcsben, és az Isten félelmében élhess. emeg lévén. figyelmeteséggel halgasad a mit fog mondani, és a midön az absolutiot akarja néked adni. alázd meg Isten előtt magadot és töredelmeséggel meg bánván vétkeidet, kér-[80b:]jed irgalmaságát néki, hogy had oldozon fel tégedet menyekben, akoron¹⁵ midön a pap fel oldoz eföldön.

Oh! mely boldog nap a fiam. a melyben meg szabadulsz a vétektől, es az ördög hatalma alól., hogy az Isten fiai között lehess. és hogy ötet szolgálhasad hűséggel mindenkoron

De hogy ez a gyonás hasznos lehesen. arra vigyáz. hogy²⁰ azt elne felejtse³¹⁵ oly hamar. a mint etörténik sokakal., hogy az után arol nem is gondolkodnak, és viszá térnek az előbbeni életekre. ez okáért, nagy szorgalmatosággal vid végben mind azokat a miket a gyontato atyád hagyot néked. vagy a vétkeidért valo penitentzia tartásrol, vagy arol.²⁵ hogy miken kerülhesed el azokat az után.

Arra vigyáz. hogy minden regel. ujisd meg magadban atöredelmeséget, és a fogadást hogy az Istent meg nem bántod., és a³¹⁶ fel tételt. hogy többé ötet meg nem bántod.

[81a:] *Hetedik Rész*

A rend szerént valo gyonásrol.

³⁰ Hogy a gyonás,³¹⁷ nem tsak igen hasznos. de még tellyeséggel szükséges módgya hogy az embert ajó erkölcsnek uttyában meg tarttssa, ez olyan igazság, a melyet a minden napi

³¹⁴ akoron <a> midön a pap

³¹⁵ felejtse [j-t-ből javítva.]

³¹⁶ a [Beszúrás.]

³¹⁷ a gyonás, <igen hasznos> nem tsak igen <ig> hasznos.

proba valóságosá teszi. a mely meg is mutattya, hogy azok, akik ezel az Isteni orvoságal nem élnek. vizsá térnek avétekre. a melyeket el hagyták volt, ez így lévén fiam., azt bizonyosnak tarttsad; hogy ha a jó erkölcsben akarsz élni, a penitentzia tartásnak szenttségéhez gyakorta kel járulnod: és ha azt el mulatod soha a rosz erkölestől meg nem menekedel. se a veszedelemnek uttyától; ezt világosan meg mutatom néked, a következő okokkal.

1. Mert ha szinte egy darab időig nem esnél is³¹⁸ halálos vétekbén., mind azon által agyakorta [81b:] valo gyonás nélkül, el nem kerülheted más egyéb sok véteket, a melyeket ha meg szaporítod, és el mulatod, a halálos vétekre vezetnek

2. A gyakorta valo gyonás nélkül, észre sem veszed hogy a rosz szokásokra adod magadot a melyeket nem is tartanád roszaknak lenni, és sok olyan veszedelmes állapotokban esel; a melyektől magadot nem fogod³¹⁹ örízni, hogy ha tsak azt elődben nem adgyák., apedig úgy lehet meg, hogy ha lelked üsméretit valamely okos gyontato pap eleiben terjeszted; aki azokat észre vévén, el is kerülteti veled.

3. A lehetetlen.³²⁰ hogy sok ideig lehes kísértet nélkül. fő képen az olyan ellen mely a tisztaságot tekénti. én tehát azt mondom. hogy lehetetlen az ellen sokaig³²¹ tusakodni a gyakorta valo gyonás nélkül. lássad akar mit tselekedgyél. de ha gyakorta nem élsz ezel az orvoságal, minden bizonyal. meg gyözetel: aminden napi proba azt meg mutattya, hogy aki el mu[82a:]lattya az orvoságot. a betegségben esik; és a betegségből a halálban

A gyonás fiam a vétek ellen valo orvoság.

30 1. mert szenttség lévén. kegyelmét. ád. hogy azt el kerüllyed.

2. Mert meg ujittattya veled a töredelmeséget a vétek meg utálását, és annak el hagyását.

³¹⁸ is [Utólagos beszúrásnak látszik a két szó közé.]

³¹⁹ fogod [f — javítva olvashatatlan betűből.]

³²⁰ A lehetetlen. [Harmadik e-l-ből javítva.] <s> hogy sok

³²¹ az ellen sokaig <ellene> tusakodni

3. Mert a gyontato papnak intési fel emelik és meg bátorit-
tyák a penitentzia tartot hogy a vétket el kerüllye. és hü
légyen az Istenhez

4 Mert a penitentzia tarto meg valván vétkeit, és kísértetit
5 a gyontato papjának, veszen tölle. olyan modokot. a me-
lyekel azok ellen álhat. a gonosz lélek semmitől ugy nem
tart. mint attol hogy észre vegyék, ő olyan kigyó. aki el
rejti magát a midön marni akar; és el szalad. ha észre
veszik,. és nagyob tsalárdságot nem tselekeszik az ifiak
10 el vesztésekre, mint azt, hogy némává teszi őket a lelki
dolgokban, és nem engedi hogy magokot ki nyilatkoztasák.,
azért hogy abban a vesze[82b:]delmes halgatásban, segitt-
séget ne vegyenek a kísérteti ellen valo állásra., se olyan
modokot a melyekel el hagyhasák rosز erkölcsöket, a *vétek*,
15 mondgya szent Bernárd. *hamar meg gyógyítatik. ha azt meg
vallyák, de a halgatásal. a nevededik; ha azt ki nyilatkoz-
tattják nagybol, kitsidé leszen, és ha el fedezik. kitsinyből.
nagyá lesz.*

peccatum pro-
ditum cito
curatur crimen
vero tacendo
ampliatu,
vitium, si
patet fit ex
magno pusillum,
si latet, fit ex
minimo mag-
num
S. Bern. Serm
de interiori
dono

Ezen okok után nem kétlem fiam, hogy magadal elne
20 hitethesed.. hogy mitsoda szükséges a gyakorta valo
gyonás. de mint ez igen nagy és szükséges dolog. és hogy
abban gyakorta nagy vétkekben esnek., azért ez iránt még
több oktatásokat is adok. a melyeket kérlek. olvasad figyel-
meteséggel.

Nyolczadik Rész

25 A gyonásrol valo szükséges oktatás.

Gyonyál meg leg aláb minden holnapban., soha azt elne
mulasad; hogy ha akisértetek szaporák. akkor gyakortáb
kel meg gyonni. [83a:] erre jól reá vigyáz, mert eszükséges
dolog, és³²² ezt nem követvén. avétekben esnek nyomorultul

30 2. Vigyáz az olyan vétekre, amely sokakal. meg történik.,
hogy tsak akkor gondolkodnak agyonásrol. a midön valamely
kísértetben estenek, ez olyan keserves viszá élés, a melyel
meg tsalya az ördög alelkeket., mivel nem bolondságé a,
akkor gondolkodni az orvoságról. a midön halálos betegség-

³²² és <m> ezt nem

ben estenek, holot azt meg előzhették volna ugyan azon orvoságal. a bölcs tanátsa szerént. *Ante languorem, adhibe medicinam, abetegséget előzd meg az orvoságal.*

3. Vigyáz még inkább. egy³²³ más nagyob. vétkire azoknak,
⁵ kik akisértetben esvén, nem hogy mentől hamaréb ki kel-
 nének abbol., és apenitentzia szenttségihez járulnának,³²⁴
 hanem a vétkekre hagyak magokat, és a gyonást el mulat-
 tyák., vagy szégyenből, vagy lágyságból, vagy hogy keveset
 gondolnak üdveségekel., mind ezek el halogattattyák vélek
¹⁰ agyonást. valamely jó innep-[83b:]napig. a mely nélkül
 nem is gondolkodnanak ilyen szükséges orvoságról., az
 ilyen viszá éles. közönséges az ifiak közöt, és ez is az oka
 hogy a jó kezdet után. sokan viszá fordulnak, és³²⁵ ismét
 arosz erkölcsben esnek, az esésért nem kel kétttségben esni,
¹⁵ hanem fel kel kelni, és ugyan az esetel kel magunkot jobban
 oltalmazni az esettől. és nem³²⁶ kel. bünt, bünhöz tenni.

4. Ha lehet mindenkor a rend szerént valo gyontato
 atyádhoz. gyonyál, mind azon által. ha ameg nem lehet.
 azért agyonást el nem kel mulatni.

²⁰ 5. Aban bizonyos lehetz. hogy az ördög a menyiben tölle
 lehet, meg gátollya agyakorta valo gyonásodot, minden féle
 akadályt tézsen elődben, némelykor azt hiteti el veled.
 hogy az igen nagy baj, hogy ahoz nem vagy jó készülletel.
 némelykor hogy arra szükséged nintsen, mászor valamely
²⁵ dolgot teszen elődben, gyakorta. meg untattya veled a
 gyonást; gyakorta. és igen gyakorta [84a:] azt hiteti el
 veled. hogy szégyen egy ifiunak. a szenttségek gyakorlása,
 akarván azt. hogy meg piruly a leg szentebb, és leg üdve-
 ségeseb dologért; egy szoval minden mesterségit abban veti,
³⁰ hogy el fordithason ilyen szükséges. és hasznos dologtol..
 de fiam az Isten nevére kérlek, hogy ezen akadályokra
 ne hajts. és tarttsad ördögi kísértetnek, mind azokat a
 gondolatokat, a melyek el akarnak fordítani a fel tet napon
 valo gyonásodtol.,

³²³ egy <oly> más

³²⁴ járulnának, <ts> hanem

³²⁵ viszá fordulnak, és <vi> ismét [Törlés a sor végén.]

³²⁶ nem kel. bünt,

Hogy pedig a gyonásod jó lehesen. igyekezzél ezeket követni.

I. vizsgálj meg lelked üsméretit mentől jobban lehet tölled, az olyan vétkekről. a melyekre leg hajlandób vagy.

⁵ II. meg vizsgálván magadot, töredelmes szível bánnyad hogy az Istent meg bántottad; és alázatoságal kérj tölle botsánatot

III járuly a gyonáshoz tisztelettel. és szemérmeteségel, meg gondolván. hogy az Isten eleiben ugy mégy [84b:] mint ¹⁰ birád eleiben., hogy irgalmaságát kérjed, és ha kételenitettel várakozásban lenned, olvass. vagy imádkozál addig nagy töredelmeségel.

IV. vald meg vétkeidet alázatoságal. és világosan., meg értetvén jól azokat agyontato atyadal; sokan vannak ¹⁵ olyanok akik tsak félig mondgyák ki vétkeket, és akik azt várják hogy a pap kérdgye töllök atöbbit; az ilyen vétek. és az ilyenért gyakorta a gyonás haszontalan valo, és szentség törésben esnek.

V. vigyáz igen arra, hogy soha egy halálos vétket el ne ²⁰ titkoly agyonásban, szégyenért, félelemért. vagy egyébért, ez olyan nagy rossz a melyben gyakran esnek az ifiak, fő képen némely bizonyos tisztátalan vétkeket, a melyeket szégyenlik meg vallani, és nagy szentség töréseket tseleskesznek, és szüntelen valo halálos vétekben maradnak, oh. ²⁵ fiam. ne esél sohais az ilyen nyomoruságban, a melyel, az ördög. sok [85a:] számu ifiakot tsal meg. és vesz el.

VI. Ne keresed agyonásidban, hogy a gyontatopapod meg ditsérjen. hanem hogy meg³²⁷ gyogyittson vétkeidből, és az üdveség uttyan vezesen

³⁰ VII. A vétkeidet meg valván., halgasad figyelmeteségel a pap oktatásit, és hogy mikre int. ne tselekedgyél ugy mint azok, akik. a midön a pap nekik beszél. arol gondolkodnak hogy ha nem felejtettek el valamely vétket. eközönséges fogvatkozás de igen rossz, az alat a még apap absolutioját ³⁵ veszed. nagy töredelmeségel kérjed büneidnek botsánattját Istentől, meg szánván. bánván. azoknak tselekedetit., fel

³²⁷ meg ditsérjen. hanem hogy meg <ditsérj> gyogyittson [Törlés a sor végén.]

téven magadban hogy minden erődből magadot meg jobbitod az ő kegyelmének segítségével,

VIII. A penitentiátot vid végben szorgalmatoságal. és buzgoságal.

- ⁵ [85b:] IX. szoktasad magadot arra. hogy a gyonásod napján., visgáld meg jól azokat a fő vétkeket, a melyekben estél.³²⁸ gondolkodgyál. az intésekről. a melyekre intet a pap, hogy magadot meg jobbittsad., tedd fel magadban hogy azokat követni fogod

Kilentzedik Rész

10

A Szent Komuniorol

- A Kristus Jesus. ami meg váltonk, és üdvezitönk oly igen kívánta a mi meg szentelésünket és üdveségünket, hogy meg nem elégedék apenitentzia tartás szenttséginek rendelésivel. amelyben a maga tulajdon hatalmát adá az apostolinak abünök meg bostátására: hanem még a szenttséges Eucharistiának³²⁹ szenttségit nekünk hagyá, hozánk valo meg foghatatlan szeretetéből, a melyben valóságál adgya magát eledelül lelkünknek., hogy azokat meg tarttsa, akegyelemnek életében. hogy azokat meg gyógyittsa betegségekbl. meg erősittse gyengeségekben, és hogy örök életet adgyon nekik

Nisi manduca-
veritis carnem
filii hominis. et
biberitis ejus
sanguinem non
habebitis vitam
in vobis.
joan. 6.

- ²⁵ [86a:] Ebből következik, hogy a szent komunio igen szükséges azoknak. akik a jó erkölcsöt ohajttják, és azok akik valóságál kívánnyák üdveségeket. azon igyekezzenek hogy ahoz gyakorta járulhasanak. *Ha az én testemet nem eszitek, mondgya akristus. és az én véretem nem iszátok, nem leszen élet bennetek.*

- ³⁰ Kedves fiam az Isten³³⁰ kegyelmének. ebben az élő kut fejében merithetz magadnak minden szükséges segittséget, és jó erkölcsöket, keresedé abölcséséget, ? it az örökké valo bölcséséget veszed. valójában., kívánodé atisztaságot, it magát a tisztaságot veszed, szükseged vagyon az erőre hogy meg tarthasad ez élet akadályi. és veszedelmi közöt

frumentum
electorum et
vinum germi-
nans virgines.

³²⁸ estél. [é-ö-ből javítva.]

³²⁹ Eucharistiának [n-t-ből javítva.]

³³⁰ az Isten(nek) kegyelmének.

ajó erkölcsöt, it a³³¹ kegyelmeknek kut fejét veszed., a ki meg oltalmazhat mind az ellen, a ki üdveségednek ellene áll.

Zach. 9.

Ez így lévén járuly tehát gyakorta ehhez a szenttséghez. és meg ne vessed kegyelmét az üdvevitőnek, a ki oly tsudá-
5 latos szeretettel. adgya néked magát, és a meg mutattya, hogy az üdveségit nem ohattya., a ki el mulattya [86b:] az üdveségnek kezdetit.

Es noha közönségesen időt ne lehesen is szabni a komu-
niora, mivel a, kinek kinek a maga állapotjától füg. azt
10 mondom mind azon által., hogy igen jó rend szerént³³² minden hólnapban kommunikálni de ez iránt³³³ szükséges tanátsot kéri a papodtol

Mint hogy pedig a komunionak haszna azon áll. hogy a komunio ahoz illendő készüllettel legyen, ezeket jóvalom
15 tehát néked. hogy a komuniod jó legyen. tarsd meg ezeket és minden komuniod előtt. olvasd el.

Tizedik Rész

Mint kell. a jó komuniohoz készülni

A komuniohoz készüly leg jobban a mint tölled lehet. aregeli imádságodban kérjed az Istent adgya kegyelmét
20 hogy a szentül valo komuniora készülhes. tarttsad az elmédet egész regel. arol a nagy dologrol³³⁴ valo gondolatban., a melyhez akarsz készülni. és mondgyad gyakorta magadban a mit. [87a:] David mond vala a midön a templom építésihez készült. *Grande opus. non enim hominis praeparatur habitatio sed Deo.* Ez igen nagy dolog mivel nem embernek
25 kel készíteni lako helyt, hanem az Istennek, Igen is. fiam. a kristus Jéusnak. valóságos Istennek, és embernek akarsz lako helyt készíteni lelkedben, olyat kel tehát néki készíteni. a mely méltó legyen hozzája.

30 A templomban idején el meny az imádságra és agyonásra, és kérd meg a gyontato papodtol. hogy ha a komuniora

³³¹ a [Beszúrás.]

³³² rend szerént [d — hosszú f-ből javítva.]

³³³ ez iránt <u> szükséges

³³⁴ dolog<ban>rol [rol <ban> fölé írva.]

el mehetné. és ha jónak találja hogy el meny, eszerént készittsed ahoz magadot

A komuniond előtt fél órával. szály egészen magadban. és tselekedgyed azt a mit jovallok néked. 1. alázd meg magadot
5 egészen a kristus Jésus előtt. méltatlannak üsmervén magadot arra hogy ötet vegyed, méltatlan, az ő nagyságához. és szenttségihez képest. méltatlan amagad vétkeihez képest. *Ergone credibile est. ut habitet Deus Cum hominibus?* hát le-[87b:]heté, hogy az Isten az emberek lakjék.³³⁵ monda
10 Salamon. a midön el végezé atemplomot,, mond el ezeket magadrol, kérj büneidröl valo botsánatot, a melyek érdemetlenné tettek arra hogy ötet vegyed; 2. kérjed kegyelmit arra, hogy méltán vehesed ötet. az az. tiszta lelki üsméretel. élő hitel., nagy alázatoságál., az ő jóságához valo buzgo
15 szeretettel, magadban tellyeséggel valo el tekéllésel, hogy egész eletedben fogod hiven szolgálni, el lehet mondani. a komuniohoz valo más egyéb imádságokat is: de figyelmeteséggel.

A komunionnak ideje lévén. meny az oltár eleiben nagy
20 szemérmeséggel, nem tekintvén se egy felé, se más felé. azért ne sies hogy első lehes. hanem hagy másokat előre menni, térden lévén, imádgjad a mi urunkot alázatos szivel. és minek utánna el mondtad volna a Confitéort. Domine non sum dignus. vegyed erős hittel alázatoságál. a menyeknek Istenét. és lelkednek üdvezítőjét.

[88a:] Az oltártól viszá menvén ahelyedre; ne vegyed mindgyárt akönyvedet elé. hanem elmélgedgyél az üdvezitöröl aki hozád méltoztatot jöni.

1. Imádgjad alázatos szivel az ő nagyságát.

30 2. Tsudálljad jóságát., a melyel tégedet meg látogat. el mondván azt néki. amit szent Ersébet monda a szent szüiznek. *honnét vagyon a, hogy azén Istenem látogatásomra jöjjön.* ? vallyad meg azt magadban, hogy érdemetlen vagy ahoz akegyelemhez, 3. kérjed tölle büneidnek botsánattyát,
35 bányjad hogy egy olyan Istent meg bántottál, aki oly szeretettel és jóságál adgya magát néked, fogad fel nékie hogy mindenkor szeretni fogod, és soha tölle elnem távozol.

Et unde hoc
mihi ut veniat
mater domini
ad me.
luk. 1.

diligam te
domine forti-
tudo mea do-
minus firma-
mentum meum,
et refugium
meum. et libe-
rator meus
ps. 31

³³⁵ lak<ni>jék. ?

4. mutassad eleiben lelkednek szükségit, kérjed kegyelmet hogy a kísértetek ellen álhas., hogy a rosz társaságot el kerülhesed, és³³⁶ a vétekre vivő alkalmatoságokat, gyógyittson meg rosz szokásidbol,³³⁷ és hogy elé mehes ajó erkölcsökben, 5. adgy hálákat néki aveled tett kegyelemért, hogy hozád méltoztatot jő-[88b:]ni, és azért anagy jó téteményiért. ajánlyad nékie lelkedet, életedet,³³⁸ mindenedet. és minden tehettségedet. mind ezekről tsak kevés idő alatt kel elmélkedni., de nagy buzgoságal.
- ¹⁰ A templombol vizsgál térvén, arra vigyáz, hogy minden tselekedetidben meg emlékezel. a regeli szent tselekedetedről., a prédikáciora. vetsernyére el meny ha lehet, és tölcs egy nehány órát. a jó és lelki olvasásban, kerüld el a sok féle társaságot, és Isteni dolgokrol beszélges. és azon a napon,
- ¹⁵ az is legyen a te leg nagyob mulattságod.

Tizen egyedik Rész

A regeli Imádságról.

- A³³⁹ gyonás, és a komunio igen fő módók a jó erkölcs el nyerésire, de azok. semmi haszonra., vagy is igen kevés haszonra lennének, hogy ha ezeket el mulatnák: ugy mint,
- ²⁰ aregeli, és az estvéli imádságot. [89a:] a szent Mise áldozattát., az időnek joban valo töltésit, a maga meg üsmérésit, a jó könyvek olvasását. a jó társaságot. mind ezek olyan szükséges modok ajó erkölcsre., hogy az étel és a lélegzet vétel. nem szükségesebek a testi élethez. mint ezek,
- ²⁵ az áitatoság meg tartására, a mely élete aléléknek.

- Minden teselekedetinkel tartozunk az Istennek de főképen a napnak első tselekedetivel, az is ő előtte leg kedveseb, ugyan azal is szentellyük meg atöbit az által, az Isten áldását veszük atöbb tselekedetinkre is, és egész naprá
- ³⁰ valo kegyelmet gyüjttyük valamint az Izraeliták gyüjtötték apusztában a mannát regel. a melyel táplálták magokat azon anapon.

³³⁶ és [é — javítva olvashatatlan betűből;] a [beszúrás.]

³³⁷ szokásidbol, [bol o-ja ó-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

³³⁸ életedet, <és> mindenedet. és

³³⁹ A <komunio. és a> gyonás, és a komunio

Es amire kel vigyázni a mannában. ahogy a kik regel nem gyűjtöttek, a nap feljöte után semmit nem találtak. az irás azt a szép okát adgya. hogy az Isten. a ki azt harmatoztatta minden regel. azt el is olvasztatta a nap fényel., azért [89b:] mondgya abölc. *hogy minden ember meg tudgya hogy nap feljöte előtt kel az Istent áldani. és hogy hajnalban kel ötet imádni*

Sap. 16.

De fiam arra vigyáz, hogy az olyan formában legyen., valamint a bölc adgya elődben, a ki is nem akarja hogy az imádság erővel, és imel ámal legyen hanem buzgoságal. azt mondgya, *hogy a bölc regel. az ő teremtőjéről való gondolat-ra³⁴⁰ adgya a szívét.* az az, hogy az első gondolatit az Istennek adgya. és imádgya ötet mint teremtőjét; és meg hálállya jó téteményit. *hogy könyörögni fog. a magóság béli¹⁵ előtt,* az az. hogy imádni fogja az Isten nagyságát hogy pedig ezt követhesed. vigyaz arra a mi következik.

Cor suum³⁴¹ tradet ad vigilandum diluculo ad dominum qui fecit illud et in conspectu altissimi deprecabitur
Eccli 36.

Minden nap regel. mihent fel kelsz. különös helyen térdpely le. és ót. 1. Imádgjad. az Istent tellyes szivedből. mint örökös uradot és teremtődet. a kitől vetted létedet.

2. Adgy hálakot néki minden hozád való jó téteményiért, azért hogy tégedet teremtet. [90a:] hogy szent Fiának érdemi által meg váltot, keresztyéné tett. a közönséges anyaszent egyháznak fiává. hogy az üdveségednek szükséges igazságira oktattatál, és más egyéb különös jó téteményiért²⁵

Kérjed alázatoságal. egész életedben tett büneidnek botsánattyát, a melyeket anyira meg bántottad az ő joságát, és viszá éltel jó téteményivel,

4. kérjed kegyelmit hogy szolgálattában tölthesed a napot vétek nélkül, ted fel magadban hogy semmi halálos vétket nem tselekeszel., el is kerülöd az arra vivő alkalmatoságot, és visgáld meg. még előre hogy mitsoda alkalmatoság lehetne azon a napon. és attol. ojad³⁴² magadot

5. Ajánlyad néki minden tselekedetidet. azon a napon,³⁵ kérjed hogy áldgya meg azokat, és hogy semmit ne tsele-

³⁴⁰ gondolatra <a szívét.> adgya a szívét.

³⁴¹ Corsuum <dalit> [?] tradet

³⁴² ojad [o — javítva a-ból?]

kedgyél parantsolati ellen. hanem mindent az ő ditsőségire.

Ajánlyad magadot a Boldogságos: az örző Angya[90b:]-
lod, és a patronusod gondviselések alá, ezeket rövideden.
5 és buzgon tselekedgyed; és aban bizonyos lehetz fiam, hogy
ha ezeket hiven követed. meg talárod a bölcseséget, vala-
mint a bölcs mondgya. *akik regel vigyáznak ream. meg talál-* prov. 8. 17.
nak engem

Tizen kettődik Rész.

Az estvéli imádságról

10 Hogy ha szükséges a napot jól kezdeni, nem aláb valo
szükséges azt jól végezni, az ő törvényben az Isten meg
parantsolta volt. hogy áldozat lenne. minden regel. és
minden estve. hogy meg lásuk abból, hogy valamint a
napnak kezdetekor tartozunk ötet imádni, ugy háláadásal
15 is tartozunk néki. annak avégin.

A főveb része ennek atselekedetnek, a lelki üsméretnek
meg vizsgálása., a mely olyan dolog. hogy azt el nem kel
mulatnod, ha valóságál akarsz ajó erkölcsben eléb menni.,
ez igen jó modgya. arosz szokás el hagyásának. a vétkekben
20 valo esés el kerülésinek., igen szükséges avétkek meg-
[91a:]jüsmérésére, és azoknak el kerülésére; hogy a halálos
vétket meg utállják, és azon igyekezenek hogy azt többé
ne tselekedgyék., az ilyen vizsgálás nélkül, sok vétkekben
esnek, a melyeket³⁴³ ha el mulattyák, a halálos vétkekre
25 vezetnek, az ilyen meg vizsgálásal pedig, agyónás könyeb
lehet., az életet meg jobbittják. arosz halált meg előzik,
ajó halálhoz készülnek., magokat meg itélvén. az ítéletet
meg előzik, és így követik abölcsnek ezt a szép intésit.
Az ítélet elöt kérdezd meg magadot. és az Isten előtt engesztelést Eccli. 18. 20.
30 *találsz,*

Vigyáz tehát fiam arra hogy az estvéli áitatoságodot
soha elne mulasad: és ezt a rendet kövessed.

1. Estve minek előtte le fekügyel. le terdepelvén. az
Istent imádgjad szivesen, adgy néki alázatoságál valo

³⁴³ a melye<t>ket [ket<t> fölé írva;] ha el mulattyák, a halálos
[ál — es-ből javítva.]

hálákot. mind azokért a jó téteményiért, a melyeket vettél
jóságától., fő képpen. hogy tégedet meg tartot azon anapon,
és meg oltalmazot azoktól a szerentsétlenségektől, a
melyekben eshettél volna [91b:]

5 2. kérjed kegyelmét. hogy meg üsmérhesed vétkeidet a
melyeket tselekedtél azon anapon, hogy azokért botsánatot
kérj. és magadot meg jóbbítsad

3. visgáld meg lelked üsméretit mind azokrol a vétkekről.,
a melyek rend szerént valok, erre valo nézve juttasad
10 eszedben mind azokat a tselekedeteket³⁴⁴ a melyeket tsele-
kedtél regeltől fogva estig, és nézd meg hogy mitsoda vétket
tselekedtél azokban. jusson az is eszedben, ha azon a napon
voltálé valamely kísértetben., ha annak engedtelé, vagy
ellene állottál; hogy mitsoda társaságban voltal; ót mitsoda
15 roszat tselekedtél. rosz példát adván beszédedel. és tsele-
kedetedel, hogy az időt jól, vagy roszul és tsak haszontalan
töltöttedé el.

4. Meg látván hogy miben vétettél, töredelmeséggel
bányad azokat, kérj azokért alázatosággal botsánatot Isten-
20 től; és ted fel magadban hogy azokat többé nem tselekeszed.
és az elmédben azokat meg tartván.. leg első alkalmatosággal.
azokat meg gyonyad

[92a:] De ha oly szerentsétlen volnál., hogy azon vétkek
közöt volna valamelyik halálos., oh' Istenem! fiam, fel ne
25 kely addig helyedből, még bőségél meg nem siratod nyomor-
úságodat. és meg nem bánod, hogy oly igen bántottad azt
a nagy, és szent Istent., kérj azért botsánatot tőlle., és
fogad fel néki. hogy azt meg fogod gyonni;

kérjed kegyelmét. hogy meg ne haly abban a nyomorult
30 állapotban, oh! kedves fiam, hogy lehetne aluni félelem.
és nagy nyughatatlanság nélkül, a midön a lélek üsméret.
terhelve vagyon halálos vétkeket, ha az a félelem meg nem
hattya szivedet, azt irtoztato rosznak tarttsad, és azördög
tört vett elődben. hogy meg ejttsen; és az örök veszedelem-
35 ben ejttsen

³⁴⁴ tselekedeteket a melyeket [eket a — utólag beszúrva halvá-
nyabb tintával. Eredetileg: tselekedet a melyeket volt; javítás közben
a törölve. Mikes javítása?]

5 Ajánlyad Istennek testedet.³⁴⁵ és lelkedet. kérjed ötet hogy oltalmaz meg. az éttzakai veszedelmektől., fő képen avétektől., az után kérjed. a Boldogságos szüzet. az özö Angyalodot, a pátronusodot. és a töb szenteket

⁵ [92b:]

Es mint hogy a napnak kezdetin, a jó életre valo kegyelmit kéred Istennek. ugy annak avégin, a jó halálra valo kegyelmét kérjed, mindenik napnak avége. képe, a mi utolso napunkon valo életünk végének, végezd el tehát ¹⁰életednek minden napjait. valamint életedet akarod egyszer el végezni

Tizen harmadik Rész

A szent Miséről

A szenttséges Misének áldozattya.,³⁴⁶ leg nagyobb a mi titkaink között: és leg fővebb tselekedete vallásunknak, ¹⁵ez olyan áldozat, a melyet a kristus Jépus rendelte. a melyben, az ő valóságos Testének, és vérinek. fel mutatása által. 1. Az Istent olyan nagy tisztelettel tiszteljük. a melynél néki nagyobbat nem adhatunk. 2 hálákot adunk néki jó téteményiért, 3. az által meg engeszteljük, hogy büneinket ²⁰meg bocsása. 4. az által, kegyelmit nyerjük. az ó törvény béli négy áldozatot ez az áldozat magában foglallya. ugyan [93a:] ezt is jelentették.³⁴⁷ mivel ez egy szers mind. Egész áldozat, Engesztelő áldozat, hálá ado áldozot. megnyerő áldozat

²⁵ Az olyan boldogok,³⁴⁸ kik jelen lehetnek ezen a szent áldozaton, reszesülnek ezekben a négy féle hasznokban, tsak azon ugy legyenek jelen a mint kívántatik.

Ahoz pedig. három dolog szükséges; figyelmeteség. tisztelet. és áitatoság. Figyelmeteség, hogy az elme jelen légyen. ³⁰és figyelmezen arra az Isteni dologra, Tisztelet. hogy nagy

³⁴⁵ testedet. [d-t-ből javítva.]

³⁴⁶ áldozattya., <leg főveb és> leg nagyobb a mi titkaink között., és leg fővebb

³⁴⁷ [Előző lap alján őrszók: ezt is jelentették]

³⁴⁸ boldogok, <hogy> kik [kik <hogy> fölé írva.]

szemérmeteséggel legyenek külső képen., belső képen pedig igen nagy³⁴⁹ tisztelettel. ahoz a szenttséges áldozathoz, a melyen, még az Angyalok is. rettegésel, és félelemel vannak jelen. Áitatoság. mert nem imel. ámal, és tsak szokásbol. kel⁵ őt jelen lenni. a mint ezt gyakorta tselekeszik., hanem olyan szándékal és ohajtásal., hogy részesülhesenek ennek az áldozátnak négy hasznaiban. hogy őt az Istent imádgjuk kötelességünk szerént, jó téteményiért valo hálakot adgyunk [93b:] néki, kérjük büneinkért valo irgalmaságát., és kérjük malasztit., főképen olyan malasztit, hogy övé lehesünk tellyeséggel, és ő néki engedelmeskedgyünk egész életünkben

Igyekezél tehát fiam. azon. hogy minden nap el mehess arra a szenttséges áldozatra. de soha elne felejttsed, ezt a¹⁵ három dolgot. a melyekről szollék ugy mint. a figyelmeteséget. tiszteletet, és az áitatoságot, meg más sok féle képen is jovallyák a Mise halgatását. de tsak te ezen három dolgokal halgassad, és hogy vigyed végben a fellyeb megmondot négy dolgot, ugy mint. hogy őt alázatosággal. imádgjad az Istent, adgy hálát néki jo téteményiért, kérjed büneidnek botsánattyát, könyörögj malasztjáért. mind magadra mind másokra. ennél hasznosab modot a mise halgatásában nem követhetz.

A fellyeb megmondot négy dolgot. főképen a Consecratiot fogvást. a Communioig kel végben vinni. a Consecratio elöt valo időben valamely más imádságokot mondhatz el, vagy pediglen apapot követheted [94a:] minden imádságiban, a misének minden részeiben. ugy mint. kérj véle botsánatot Istentől. az introitus, és a kyrie eleisonkor., könyörögj³⁰ véle. midön a könyörgéseket mondgya. halgasad figyelmeteséggel az Epistolát. és az Évangéliumot, mint ha magát a kristust halgatnád. és tarts meg mindenkor az elmédben valamit azokbol, a Credot mond el véle, és az offertoriumkor ajánlyad véle együt, a prefaciokor mikor azt mondgya.³⁵ Sursum Corda. emeld fel Istenhez szivedet, és légy figyelmeteséggel., hogy a Consecratiokor imádgjad. a mi urunkot, és a fellyeb megmondot négy dolgot végben vigyed.

³⁴⁹ nagy [Beszúrás.]

Tizen negyedik Rész

A munkáról. és az idő töltéséről.

Nem elég a napot jól kezdeni. és jól végezni. a mint azt meg mutattuk, azt még hasznoson is kel tölteni valamely tisztességes munkában., nem lévén semmi. a mi ugy ellen-⁵ keznek ajó erkölcsel; se jób akaroja nintsen a véteknek, mint a henyelés, fő képen az [94b:] ifiuságban, a mint ezt meg fogjuk mondani. erre valo nézve fiam, ha valóságal a jó erkölcsben akarsz élni, azt³⁵⁰ el kel magadal hitetni, hogy tellyeségel szükséges el kerülnöd a henyelést. és magadot,¹⁰ a magad rendihez valo munkában foglalnod.

Halgass fiam engemet mondgya a bölcs. és meg ne ves engem. és végezetre meg találod az én ígéimet. minden tselekedetiben gyors légy, és semmi betegség nem talál reád, it nem tsak a testi betegségeket hanem a lelki betegségeket is¹⁵ érti. a henyelés meg gyengitti, atestet, a roszt humorok miat. a melyeket gyüjti magában., alelket nem aláb valo képen gyengitti. de még sokal veszedelmeseben, mert minden féle roszt erkölcsöt bé vétet véle. és mint hogy atestnek szükséges amozgás. a fáradság. az egység meg tartására.,²⁰ a foglalatoság. és a munka, a lélek egységire is oly szükségesek, hogy azok nélkül lehetetlen azt meg tartani.

Elne mulasad tehát fiam, magadot minden nap olyan munkában foglalni, a mely ahoz arendhez illik, a melyben az Isten tett. ne tekéntséd azt. ugy mint valamely szomoru.²⁵ és nehéz állapotot., hanem ugy- [95a:] mint olyan gyakorlatoságot, a melyet Isten adta néked. hogy abban foglallyad magadot hüségel., és mint olyan szükséges modot az üdveségedre. melyel el kerülyed a heverést, a mely minden roszt erkölcsöknek anya és rend szerént valo oka. az ifiak veszedelminek. ajánlyad Istennek munkádot minden regel, és mi-³⁰ kor el kezded. kérjed áldását³⁵¹ reája Istennek. és hogy annak végben menetele, az ö ditsőségire és üdveségedre legyen.

³⁵⁰ azt [az — és-ből javítva.] [Három sorral alább:] engemet [először em-mel kezdte, majd az m második szárából g-t javított.]

³⁵¹ áldását <reg> reája Istennek. és [és — beszúrás a soreleji margón, kissé a sor fölött.]

Hogy ha amunka szükséges minden renden lévőknak, a sokal szükségeseb atanuloknak, hogy ha arra hivatattál; sokal inkább kel abban foglalni magadot, mint akár mely más rendben, nem tsak azért, mert az Isten abban a foglalatoságban tett; és hogy azal el kerülheted a henyelést, hanem azért is, mert ha rest vagy abban arendben, el vesztet atanulásra valo alkalmas időt, a mely az ifiuságnak ideje. a melyet soha helyre nem hozhatod., és alkalmatlanná teszed magadot, hogy annak idejében valamely tisztességes ¹⁰ hivatalra mehess, valamint e meg történik minden nap sokakon., akik el- [95b:] vesztvén a tanulásra valo időt, henyelők. és haszontalanok lesznek minden jora egész életekben, és gyakorta. rosz erkölcsűek, és hamisak válnak belőlök. oh! fiam igen kel vigyáznod hogy el ne veszed ¹⁵ azt a drága időt, azért számot fogsz adni az Istennek. az irás azt mondgya. *hogy a ki nem akar tanulni. a, sok roszban esik*

Tizen ötödik Rész

A maga meg üsmérés. igen szükséges az ifiaknak

²⁰ A több módók között melyek ajó erkölcsre vezethetnek, a maga meg üsmérés leg szükségeseb. ugyan³⁵² ezért is jovallották ezt oly igen az auctorok³⁵³ kik a keresztyéni életről irtanak. de söt még a pogányok is ezeket a menyből le jöt két szokot igen tisztelték. és az Apollo templomának ²⁵ akapujára irták³⁵⁴ delphus városában, *üsmérd meg magad. magadot.*

Ezen az üsméreten, a valójában. és gyakorta valo³⁵⁵ [96a:] magunk meg vizsgálását kel érteni., hogy meg lát-hasuk lelkünk hajlandóságit, annak indulatit, abban mitsoda ³⁰ fogyatkozások nevedeknek, hogy azokat meg lehesen orvosolni illendő orvoságokal.

³⁵² ugyan<t> ezért

³⁵³ auctorok [et-to-ból javítva.]

³⁵⁴ irták <p> delphus városában, <m> üsmérd meg magad.

³⁵⁵ valo [96a:]<meg visg> magunk meg vizsgálását

Minden embernek vagyon szüksége a maga meg üsméré-
sére; és azok, kik azt el mulattyák, egész életekben, sok
fogyatkozásokban maradnak. de azt el mondhatni. hogy a
szükséges főképen az ifiaknak, mivel az indulatok azon
5 idöben kezdenek nevedekni, és erősödni, hogy ha azokat
meg nem tartoztatták. és meg nem zabolázák; szükséges
tehát. hogy azokat meg lásák, és meg üsmerjék idején két
okra valo nézve, 1. mert kezdetekkor,³⁵⁶ könnyeb azokat
meg orvoslani, és meg tartoztatni, nevedesekkor. mint
10 sem jóvá tenni. a midön³⁵⁷ már nagyok

2 Mert szent Ambrus mondása szerént, az ördög soha
egyébkör ugy nem kísérti az embereket, mint mikor láttya
hogy lelkekben, új indulatok nevedeknek: akoron az okokat
fel gerjeszti, és a keleptzékét el készitti. hogy azokban
15 ejttse.

Mind ezekre valo nézve kedves fiam. arra in[96b:]telek,
hogy igyekezél magadot³⁵⁸ jól meg üsmérni az olyan dolog
a mely tellyeségel szükséges, és néked igen. hasznos, ezt
nem én jóvállom néked. hanem maga a szent lélek aböles
20 által. *fiam életedben próbáld meg aelkedet. és ha gonosz léend.*
neadgy hatalmat néki. másut ennek okát adgya. mondván.
mert agonosz lélek el veszti azt akié. hogy pediglen mi légyen
hatalmat nem adni lelkének. a 18 részben meg mondgya
hogy a nem más. hanem hogy ne kövesse rendeletlen indu-
25 latit, és hajlandóságit., *kivánságid után ne induly, és el térj*
ate akaratodtol, ha meg engeded ate lelkednek az ő kivánságít.
örömrre ad téged ate ellenségidnek

Illyen formában. aböles szerént. még az ifiuságban kel
meg üsmérni a lélek hajlandóságít., hogy azokat meg
30 lehesen zabolázni ha roszak., leg előbször is ezt a tudományt
kel meg tanulni; de jó idején kel meg tanulni, hogy holtig
követhesék, ez a tudományoknak tudománya, enélkül a
többi nem használhatnak, mert mire valo mindent tudni,
és magát nem tudni? *kezd el tanulásodot, a ma-[97a:]gadot*
35 *valo meg üsméreten. mondgya szent Bernárd., hejában adod az*

³⁵⁶ kezdetekkor, [k^{kor} első k-ja beszúrás.]

³⁵⁷ a midön [d-n-ből javítva.]

³⁵⁸ magadot <m> jól meg üsmérni

S. Ambr. l.
1. offi 4.

Tunc maxime
insidiatur ad-
versarius,
quando videt
in nobis pas-
siones aliquas
generari. tunc
fomites movet
laqueos parat.

Eccli 37. 30.

Eccli. 6 4.

ibid .15. 30.

elmedet az idegen dolgokra. ha magadot el felejtéd; mit használ
ha az egész világot el nyered is. ha magadot el veszed; aárk
minémü bölcs légy. ha magadnak bölcs nem vagy., bölcsesség
hájával vagy, ha tellyeséggel tudnád a hitnek titkait. és mind
5 azokat a tsudálatos dolgokat melyeket a természet magában
foglal., de ha magadot nem üsméred, olyan vagy mint aki funda-
mentum nélkül épít., és aki nem állandó, hanem romladozo
épületet épít. ugy történik az olyanoknak a kik el mulattják
magokat meg üsmérni., valamint annak a filosofusnak, a ki
10 a tsillagok járását vizsgálván. és nem tekintvén lába alá.
egy mély veremben eset; és mind nevelték a kik lát-
ták.

Tehát kedves fiam. szoktasd magadot. amagad meg üsmé-
résére, és hajlandóságidnak meg türköztetésére., azt idején
15 tanuld meg, hogy nem kel követned. minden indulatit és
kivánságit lelkednek. és hogy sokan vannak olyanok. a
melyek ellen kel állanod minden tehettségedel az Isten
kegyelme által, hogy pedigen el érhesed azt az üsmerett-
séget. és [97b:] meg türköztetést. három dologra vigyáz.
20 I szoktasd magadot arra. hogy magadot meg vizsgállyad,
arra a végre. hogy meg láthasad hajlandóságidot, és azokat
a fogyatkozásokat, a mellyekben leg gyakrabban esel. meg
látod hogy vagyon mindenkor valamely³⁵⁹ indulat, vagy
fogyatkozás. a mely inkább uralkodik benned mint más
25 egyéb a kevélység, vagy aharag, vagy a gyönyörűség. vagy
más illyenek. más egyebeket is fogsz észre venni, a kik némely
idöbben fel serkennek., és nevedekni fognak benned; hogy
ha azok ellen nem állasz, némelykor az engedetlenség támad
fel benned, némelykor a resztség. gyakorta az embertelen-
30 ség. a hazugság. és tsalárdság. némelykor az ember szollás,
ésküvés, mászor. az harag tartás. boszu állás. meg más
illyenek, mikor pedig ezeket észre veszed. meg ne engedgyed
hogy ezek nevedekgyenek

Principes obsta. sero medicina paratur.
35 Cum mala per longas. invaluere moras.

³⁵⁹ valamely [m-l-ből javítva;] indulat, vagy fogyatkozás.
[f-k-ből javítva.]

2. Mi nem ismerhetjük meg mindenkor világosan magunkot, fő képen az ifiu korban., azért szeresed — [98a:] ha tudodra adgyák. rosz³⁶⁰ hajlandóságidot., fő képpen az üsmérőid. mesterid. uraid. de leg inkább a gyontato atyád. azt ved jó neven töllök. és jobbisd meg magadot

3. Mindenek felet kérjed az Isten kegyelmét hogy magadot meg üsmérhesed, és a roszat magadbol ki irthasad. oh! en Istenem vilagosisd meg lelkemnek setéttségit. hogy meg ¹⁰üsmérhesem mind azt, a mi néked nem tettzik én bennem, és hogy azt el hagyam kegyelmed által; mond el szent Agostonal. ezt a szép imádságot oh! én Istenem. had üsmérjem meg³⁶¹ magamot. és had üsmérjelek. ez a két üsmérettség fiam leg szükségeseb egyedül. hogy magunkot, és az Istent ¹⁵meg üsmérjük. az első alázatoságot, és meg térést indit bennünk, a mely kezdete ajó erkölcsnek. és a második Isteni. és felebaráti szeretetet, a mely atekélleteség bé fejése.

Deus meus
illumina
tenebras meas.

noverim me,
noverim te,
noveris te ut
deum timeas,
noveris ipsum,
ut aequè ipsum.
diligas.

Tizen hatodik Rész

A jó könyvek olvasásáról.

²⁰ A bölcs ember, az öregek bölcseségit fogja keres-[98b:]ni, és a proféták olvasását gyakorolya, abölcs meg ezt a más modot is adgya néked, a mely mind szükséges, mind hasznos a jó erkölcs meg szerzésire, és meg tartására.

Tudosá atudományok tanulása által lehet lenni, és jó ²⁵erkölcsü nem lehet lenni. ajó erkölcs tanulása nélkül. meg mutattuk már ide felyeb mitsoda oktatás szükséges a jó erkölcs meg tanulására, az oktatást pedig nem tsak a mesterek tanitasibol lehet venni, hanem még a könyvek olvasásából is, nem lehetünk mindenkor apásztorink. vagy más ³⁰lelki mesterink mellet. hogy töllök tanullyuk meg a jó erkölcsnek uttyát, az ő intések. oktatások. tanátsok, egy ideig mag maradnak. elménkben. de azokat könnyen el vesztjük, hogy ha tsak meg nem ujittyuk az olvasásal. és a szent dolgokrol valo elmélkedésel.

³⁶⁰ rosz <hasz> hajlandóságidot.,

³⁶¹ üsmérjem meg magamot. [ü — megkezdett m-ből javítva.]

Erre valo nézve a bölcs. minek utánna azt mondotta volna, hogy a bölcsesség el nyeresire. szükséges a bölcsék tanításit halgatni., azt is mondgya hogy szükséges. meg tanulni. és elmélkedni az Isten [99a:] törvényiről.³⁶² *gondolkodgyál az Istennek hagyásirol. és elmélkedgyél szorgalmatóságál. az ő parantsolatírol.*

Az Isteni szeretet. olyan tűz, a melyet szükség képen kel táplálni a jó gondolatokal., ha nem éltetik meg gyengül, és egészen el aluszik, ha pedig éltetik. fel gerjed., és minden¹⁰ nap nevededik; ezeket ajó gondolatokat tehát meg lehet találni az áitatos könyvekben. a melyek eszközi az Isten kegyelmének, hogy azokat a jó gondolatokat adgya nékünk.

A könyvek által munkálodá Isten a szent Agoston¹⁵ tsudálatosan valo meg térésit., a mely meg térést, a hortensius könyvének olvasása el kezdete volt. a mint ezt maga mondgya gyonásinak 3 könyvében. és 4 részében. végtire az uj testámentumnak olvasása azt el végezé, a melyet a menyei szózat parantsolá néki hogy olvasná.³⁶³ mondván.²⁰ *tolle lege. vegyed és olvasad.*

Az olvasás által tselekedé Isten szent Serápcionban azt a tsudálatos változást. a ki is az Evangyeliumot olvasván. a szívét az ugy meg hatá. hogy minden jovait el³⁶⁴ hagyá. és mindenit a szegényeknek osztogatá. az után, az uttzákon²⁵ járván. az uj testamentum a kezében. [99b:] mindennek ezt mondá. *Ille me spoliavit. E fösztot meg engemet. oh' mitsoda ereje vagyon a szent olvasásnak. ! hogy lehet a.hogy azt anyira el mulasák*

De nem elég a jó könyveket tsak olvasni, hasznoson kel³⁰ olvasni, erre valo nézve. az olvasásidban ezekre vigyáz.

I. Ne olvas tsak atudásnak kedviért. és az elméd kívánásiért, hanem abban a szándékban, hogy a jó életet meg tanullyad, az olvasás pedig hogy hasznosab legyen, mindenkor az Istenhez valo kis fuhászkodásal kezd el. a melyben

³⁶² törvényiről. <g> gondolkodgyál

³⁶³ olvasná. [*olvaná.*-ból javítva halványabb tintával, az s betű beszúrásával.]

³⁶⁴ el <adá> hagyá.

kérjed az Isten kegyelmét, hogy meg érthessed, és oktató-sodra legyen a mit olvasz.

2. olvass tisztelettel. meg gondolván. hogy a könyvben. az Isten szol hozád, a szent Atyák is azt tanítják, hogy a
5 midön imádkozunk, az Istennek beszéllünk, és a midön olvasunk. ő szól hozánk.

* S. Ambr. l. 1. offic. 20. christum alloquimur cum oramus, illum audimus cum divina legimus oracula

* S. Cypr. ep. ad dominum. sit tibi vel oratio assidua. vel lectio nunc cum Deo loquere nunc deus tecum.

3. Sok könyveket ne olvass. hanem egyet, vagy kettőt. a melyek a jó erkölcsre vihesenek., ugy mint szent Agoston gyónásit. thomas kempist, vagy valamely más szép áitatos
10 könyvet. [100a:]

4. olvas rendivel. az az. a könyvet az elein kezd el. és mind végig. más képen az olvasás nem volna igen hasznos.

5. keveset olvas egyszerre, de lassan. és figyelmetesen.
15 gondolkodgyál³⁶⁵ arol. a mit olvasz. és kérjed az Isten kegyelmét. hogy azt követhesed.

6. Gyakran olvas, az az minden nap. vagy némelykor a hétben. fő képen vasárnapokon. és innep napokon.

7. meg ne elégedgyél egy könyvnek. egyszeri el olvasásá-
20 val. hanem egy néhányszor olvasd által., meg látod hogy a másodszeri olvasásod hasznosab lesz az elsőnél., mind könyvben érted, mind jobban meg fogod tartani mind követni. a mit olvasz.

* Fortuita et varia lectio quasi casu reperta non aedificat. sed reddit animum instabilem et leviter admissa³⁶⁶ levius recedit a memoria. S. Bernd. de vita solitaria. ad fratres de monte Dei.

Ved eszedben fiam jól ezeket, és kövessed hiven, igen sok
25 ifiakot látunk olyanokat, kik semmi hasznokra nem fordítják a jó könyvek olvasását., mert rosszul olvasnak, kedvetlenül, és gondolatlanul, a melyből nyilván ki tettik hogy kevés igyekezetek vagyon a jó erkölcsre

³⁶⁵ gondolkodgyál [Első *d* – *k*-ből javítva.]

³⁶⁶ admissa <leviter> levius

A rosz könyvekről.

A midön arra intelek hogy a jó könyveket olvasad, egy-
szers mind arra is intelek hogy tellyeségel kerüld el arosza-
kot, a melyekről el lehet mondani, hogy a jó szokások mérge.,
5 nintsen semmi azoknál veszedelmeseb az ifiaknak.

Ezeknél nem találhatot az ördög főveb modot az elmék
meg rontására, ö minden féle rosz könyveket találtatot,
minden féle dolgokrol. minden időkben és minden nyelveken
és minden nap ujakot találtat, sokan azok közül, holmi
10 szines tudományokal.³⁶⁸ vagy ékesen valo szollásokal. vagy
elme találmánnyal vannak tele, és ezek annál is veszedelme-
sebek., hogy azon szin alat. halálos mérget rejtenek el. az
ifiak azokat gyönyörüségel. és buzgoságal olvasák., és meg
is tarttyák. akönyv is kezeknél maradván. idejek vagyon
15 hogy azokról gondolkodgyanak, és kedvesen el nyelják az
alatta valo mérget.

A rosz könyvek mindenkor veszedelmes és ha[101a:]lalos
dolgokat okoznak, némellyek az elmét a kételkedésben és
a tévelygésben vetik a vallásnak leg nagyob igazságirol:
20 némellyek meg ronttyák. az itéletet. és a jó hajlandoságot,
jónak itéltetvén ami rosz és rosznak a mi jó. atöbbi pediglen
arozsat tanitván. fel gerjeszti az indulatokat, és atisztá-
talan szeretetet fel gyujtja a szivekben, és akik az ilyen
könyveket olvasák. kevesen lesznek, akik meg ne bánnyák
25 olvasását.

Az ilyen könyvek veszedelmesek az embereknek, de fő
képen az ifiaknak., akik könnyen veszik elméjekben aroszat,
vagy az elméjeknek³⁶⁹ gyengeségire valo nézve; vagy azért
hogy nagyob hajlandóságok vagyon a roszra, mint sem
30 ajóra, ugy kel futni az ilyen könyvektől. mint³⁷⁰ ördögi

³⁶⁷ hetedik [Második *e-i*-ből, *d-k*-ből javítva; először így írta:
hetik]

³⁶⁸ tudományokal. <és ek> vagy ékesen

³⁶⁹ az elméjek <1> nek [Az első *k* és *n* közt olyan törölt vonalrész,
mintha második *k*-t kezdett volna írni;] gyengeségire [második
e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

³⁷⁰ mint [*t-d*-ből javítva.]

találmányoktól, mint olyan utálatos méregtől. a melyet apokol okáda a földre, hogy a lelkeket meg rongtsa. és meg ölye.

Azok a könyvek pedig ezek. 1. ahereticus könyvek, a melyek³⁷¹ tévelygéseket tanítanak ahit ellen. és a melyek viaskodnak, az anyaszent egyháztól. [101b:] bé vétetet³⁷² igazságok ellen,

2 Az³⁷³ olyan Istentelen könyvek, a melyek tsufságra fordítyák a vallást. és a szent dolgokat., a melyek gyalázák az anyaszent egyház Ceremoniáit és szokásit, a melyek tsuffolyák az Istennek szenteltetet személyeket, úgy mint a papokat, a szerzeteseket, a melyek, viszá élvén a szent írásal, illetlen.³⁷⁴ dologra, és roszra. fordítyák annak értelmét;

3 A szemérmetlen és³⁷⁵ fajtalan könyvek, a melyek a tisztaságot üldözik. a szerelemről való könyvek, magyar, vagy deák versek

Az ilyen könyvektől oltalmazad fiam magadot. mint olyan találmányoktól. a melyeket az ördög találta veszedelmedre., az ilyen könyveket alig olvashatod halálos vétek nélkül, mivel a rosz gondolatot nehezen kerülheted el, ha pediglen annak engedtz., és abban gyönörködöl, Isten előtt vétkes lész. ha ilyen könyvek vannak nálad. vesd el azokat, mert más képen nehezen álhatod meg hogy azokat ne²⁵ olvasad

[102a:] Tizen nyolczadik Rész

A jó társalkodásról.

Hogy a jó erkölcsre szert tehes. nintsen fiam annak jób módgya, mint a, hogy a jó erkölcsü személyekkel társalkodgyál. mivel semmi anyira³⁷⁶ erőt nem veszen az elmén, mint³⁰ a példa, vagy a jóra. vagy a roszra, az ember természet

³⁷¹ a<kik> melyek

³⁷² bé vé<tt>tetet [tetet <tt> fölé írva; először bé vett volt.]

³⁷³ Az [A - a-ból javítva.]

³⁷⁴ illetlen. [t - n-ből javítva.]

³⁷⁵ és <tisz> fajtalan

³⁷⁶ anyira <meg> erőt

szerént hajlando a követésre, és azt mivelni a mit lát másoktól, hogy³⁷⁷ a példának anyi sok ereje legyen az elmén, a leg inkább a társalkodásban tettzik meg. mert ugyan ót is veszik azt bé leg gyakortáb., és ha az³⁷⁸ embereken anyi ereje⁵ vagyon, az ifiakon még sokal töb vagyon, a mint ezt minden nap láthatni.

Erre valo nézve. hasznosab intést nem lehet adni az olyan ifiaknak., kik a jó erkölcsöt ohajttyák. mint azt hogy a jó társaságot keresik

- ¹⁰ fiam. ugyan abban hajol lassanként az elme az jó erkölcsre, a jó erkölcsüeknek példájok. meg hatván elméjít, egy ifiunak elméjít, arra viszi. hogy azokat kö[102b:]vese, lassanként magában veszi szokásokat, és tartásokat., meg tanulya hogy ugy beszélyen. és tselekedgyék mint azok., el¹⁵ hiteti magával. hogy ugy kel tselekedni. a mint³⁷⁹ láttya hogy mások tselekesznek., a jól neveltetet, és oktattatot elme. szégyenli hogy a hozzája hasonlok felyül haladgyák a joban, és a jele a rosz természetnek, és aroszban meg keményedet elmének, a midön látván jó tselekedeteit²⁰ másoknak, meg marad a rosz erkölcsiben. anyi sok szép példák között

Eccli 9. 21

Erre a bölcs is eszerént oktat tégedet, *A bölcsektől, és az okosoktól kérj tanátsot, az igazakat és a jó erkölcsüeket hijad magadhoz.* ennek azt az okát adgya a példa beszédekben.

prov. 13. 20.

- ²⁵ mert aki abölcskel társalkodik. bölcsé leszén.

Két féle jó erkölcsü személyek vannak, a kiknek társaságokot szeretned kel.

1. Az olyan személyekét, a kik meg haladnak. idővel bölcseséggel. és jó erkölcsel. halgassad meg más helyt is mit³⁰ mond néked. *Az okos vénék társaságában állj. és azok bölcseségéhez szívből ragaszkodgyál.* az az. hogy gyönyörködgyél aző [103a:] társaságokban, és kövessed az ő okos beszédekét. és jó példájokot, szent Ambrus hasonlot joval az ifiaknak. Mitsoda hasznos az ifiaknak, abölcs embereket követni,

Eccli 6. 35

*

³⁷⁷ hogy <ha> a példának <sok> anyi sok ereje <vagyon> legyen [legyen <vagyon> fölé írva.]

³⁷⁸ és ha az [az-es-ből javítva.]

³⁷⁹ a mint [a-m-ből javítva.]

mert úgy meg tanulják tőlök a jó erkölcsöt, és bizonyoságot is adnak jámborságokról, az ifiak abólcs emberekkel társalkodván, meg mutatták azal, hogy követni akarják azokat, és azt is ítélik felőlök, hogy életteket. azoknak⁵ élettekhez szabják, a kiknek szeretik társaságokat.

* S. Ambr. 1. offic. 20. plurimum itaque prodest uniuersis bonis iungi, adolescentibus quoque utile ut claros et sapientes viros sequantur. quoniam qui congrederetur sapientibus sapiens erit, &c. et ad instructionem.³⁸⁰ itaque bonis iungi plurimum proficit, et ad probitatis testimonium. ostendunt enim adolescentes eorum se imitatores esse. quibus adhaerent. et ea Conualescet opinio quod ad his vivendi acceperint similitudinem Cum quibus conversandi hauserint Cupiditatem.

2 Társalkodgyál azokat akik veled egy idősűek, és egy renden valok, a kiket látod hogy jó erköltsűek, az ő példájok foganatosok lesznek elmédben. és lassanként követni is fogod őket, de arra nagy gondod legyen. hogy jól meg¹⁰ válaszad őket, követvén szent Hieronimusnak³⁸¹ ezt a szép intésit. *olyan társaid legyenek, a kiknek társaságok betsületednek gyalázattára ne legyen. akik ne anyira legyenek felékesítve [103b:] szép köntösökkel, mint jó erkölcsökkel. és akik ne fodorítot hajjal; hanem szemérmeséggel, és tisztelettel ékesítsék magokat.* keresd fel az ilyeneket, és szeresd társaságokat, vigyáz szemérmeségekre. áitatoságokra, jó tselekedetekre, és igyekezzél azon hogy követhesed őket, és nelgy utolsó teremődnek szolgáltyában.

* S. Hiern. epist ad nepotianum Tales habeto socios quorum contubernio non infameris non orientur veste sed moribus. nec calamistro rispent comas, sed moribus.³⁸² pudicitiam polliceantur.

Tizen kilencedik Rész

A Boldogságos szűzhöz. és szent
²⁰ Josefhez való áitatoságról

Vagyon még hátra kedves fiam. egy utolsó fő módgya a jó erkölcs meg nyerésinek ifiuságodban. a mely a Boldogságos szűzhöz való áitatoság; ebizonyos módgya³⁸³ azoknak. a kik ezal jól tudnak élni. mert ennek a szenttséges szűznek ese²⁵ dezésinél. Isten előtt, kegyelminek meg nyerésire fogana-

³⁸⁰ [Sorvégen:] instrue [új sor elején:] tructionem.

³⁸¹ Hieronimusnak [H—h-ból javítva.]

³⁸² moribus. <et> pudicitiam

³⁸³ módgya [Beszúrás.]

tosabat nem találhatunk., se tekélteseb példát. az ő példájánál nem követhetünk. [104a:]

Az Isten. és az ő Fiának. a kristus Jézusnak³⁸⁴ szenttséges szent Embersége. után. a szent szüzet kel. leg inkább tisztelnünk. és szeretnünk. az ő felséges. Istennek Anyai méltóságáért. a mely sokal fellyeb emeli ötet az Istennek minden³⁸⁵ teremtet állatinál.

Ö tölle vehettyük. minden szükséginkre valo segittséget, az Isten előtt oly hatalmas hogy a mit kér, meg nyeret¹⁰ heti tölle. mi hozánk olyan jó, hogy esedezik érettünk előtte. Annya lévén az Istennek. meg adgya néki kerésit. Anyánk lévén, meg nem vonhattya tolünk esedezésit. a midön hozája folyamodunk., a mi nyomoruságink meg hattyák az ő szivét, a mi szükségink ötet sürgetik, az üdvességünkért valo könyörgésink, meg nyeretik tölle amit¹⁵ kérünk. szent Bernárd. el is méri mondani *hogy soha senki segittségül nem hitta ezt az irgalmaságnak Anyát., hogy segittséginek hasznát ne vette volna.*

[104b:] Hogy ha a Boldogságos Szüz anyi joságal. vagyon.²⁰ minden emberekhez., el mondhattjuk hogy különös joságal. vagyon az ifiakhoz, akiknek tudgya. hogy mind gyarloságok, mind szükségek nagyob.,³⁸⁶ főképen atisztaság meg tartására., a melynek. ő különösön valo gondviselője. A historiák tele vannak olyan szentek példájival, akik meg tartották²⁵ ez a nagy jó erkölcsöt ennek a szüzek királynéjának. segittségivel és a minden napi proba meg mutattya.³⁸⁷ hogy sokan mitsoda gyözedelmeket vesznek az ő segittségéhez valo folyamodásokért., és akik áldásal. mennek eléb a jó erkölcsben.³⁸⁸ segittségével. és az Istentől nekik nyert kegyelemel.³⁰

Légy tehát fiam áitatoságal. a szent szüzhöz. de az Istenre kérlek, hogy ne úgy légy mint sokan tselekesznek, a kik minden áitatoságokat abban tarttyák, hogy holmi imádságokat el mondgyanak inkább szokásbol. mint jó er-

³⁸⁴ Jézusnak <embersége után.> szenttséges szent Embersége. után.

³⁸⁵ minden [Szóvégi *n-s*-ből? javítva.]

³⁸⁶ nagyob., <főképen,> főképen

³⁸⁷ a minden napi proba meg mutattya. <minden nap> hogy

³⁸⁸ erkölcsben. [*k-b*-ből javítva.]

kölcsből, és a kik más képen ne gondolnak³⁸⁹ azal [105a:] hogy meg szomorittsák halálos vétkekel valo telyes életel., a melyeket meg tartozkodás nélkül követik oh' Istenem. mitsoda áítatoság ez.? az Anyának akarnak tettzeni., és
5 a fiát minden nap fel feszittik. a vérit lábokkal tapodgyák, és meg vetik kegyelmit. és szeretetit. nem ellenségeé az ilyen, a fiunak, és az Anyának. ?

Oh ! kedves fiam. a Boldogságos szüzhöz valo áítatoságodnak. más formában valonak³⁹⁰ kel lenni. szükséges hogy
10 ate áítatoságod, mind nemeseb. mind szenttyeb. legyen, és hogy világosaban szollyak hogy ha valóságos fia, és szolgája akarsz a szent szüznek, leni,³⁹¹ szükséges hogy négy dologra vigyáz

1. Attol igen tarts, hogy meg ne szomorittsád a halálos
15 vétkeket., és meg ne keserittsed Anyai szivét, meg bántván fiát. és el vesztvén lelkedet, és ha abban a nyomorult állapotban találsz esni., azonal folyamodgyál hozzája, hogy had legyen közben járod fiánál, és békéltesen meg véle. akit oly igen meg boszontottad. ez a szent szüiz oltalma a bünösöknek,
20 és az igazaknak. tsak valóságos meg téréssel folyamodgyanak hozzája a mint szent Bernárd mondgya [105b:]

* Non aspernatur affectum praeducem. ingens desiderium inundationem lachrymarum assiduitatem precum quorum libet etiam peccatorum si tamen laverint a malitia cor. S. Bern. serm. 1. super salve Regina

2 Szeresed, és kövesed jó erkölcsait, fő képen alázatoságát, és tisztaságát, a többi közöt, ez a két erkölcs tette ötet kedvesé Isten elöt; szereti is ezt a két erkölcsöt fiaiban, és
25 örömet meg is segitti azokat., a kikben ezek meg vannak, ugyan azon szent szerént.

* Agnoscit certe, et diligit diligentes se, et prope est in veritate invocantibus se, praesertim his quos videt sibi conformes factos ibidem.

3. folyamodgyál hozzája az üdveséged szükséges dolgai-
ban. és azért. mondgyál néki minden nap különös imádsá-
got, mond el az olvasot vagy az officiumát. némelykor egy
30 hétben, tselekedgyél minden szombaton valamit az ő tiszte-

³⁸⁹ ne gondolnak [*nem gondolnak* helyett.]

³⁹⁰ valonak <le> kel lenni. [*le*-ből *k*-t próbált javítani.]

³⁹¹ leni, [Beszúrás.]

letire., vagy imádságot, vagy alamisnát., tiszteltyed különösön innepeit a szenttségekhez való³⁹² járásal.

4. Elne felejttesd segítségül hini a kisértetekben, aveszedelmekben., a melyekben lész. az Isten meg bántása iránt, nagyobb tiszteletet nem adhatz néki, mint ha hozzája folyamodol, az olyan állapotokban: se hamaréb valo segítségét nem vehetz mint ő tölle. ezt szent Bernárd mondgya

Hogy ha a kisérteteknek szelei ellened támadnak, ha anyomoruságnak kö sziklájára esel; tekéntted a tsillagodot, híjad Máriát, aveszedelmekben, [106a:] a szükségekben,³⁹³ a kéttéséges dolgokban gondolkodgyál. Mariáról., híjad Máriát, mindenkor³⁹⁴ a szídban, és a szivedben legyen, és hogy esedezésinek segítségít vehesed, el ne felejttesd követni jó erkölceit.

* S. Bern. homil. 2. super missus est si insurgant venti tentationum si incurras scopulos tribulationum, respice stellam voca mariam. in periculis, in angustiis, in rebus dubiis, mariam cogita. mariam invoca., non recedat ab ore non recedat a corde. et ut impetres orationis ejus suffragium non deseras conversationis exemplum

Ha eszerént tselekeszel kedves fiam. valóságos áitatoságal
15 lész a szent szüzhöz. az ő valóságos fiainak számokban
lészesz, ő meg néked Anyád léssen. és valamég gondviselése
alat. lész. adig el nem veszel. tarsd meg szent Anselmusnak
ezeket a szép szavait. valamint hogy szükség képen az el-
veszti magát. valaki a szent szüzet nem szereti. és aki ő
20 tölle el hagyatot, ugy is az lehetetlen, hogy az olyan el
veszen aki hozzája folyamodik, és a kire³⁹⁵ irgalmas szemekel
tekint.

* Anselm. in. alloq Coelest n. 27. sicut omnia a te aversus et despectus necesse est ut intereat. ita omnia ad te conversus et a terespectus impossibile est ut pereat

Revelatio-
num. c. 53

Ennek az igazságnak meg bizonyítására. egy igen szép
példát hozok elé. szent Brigittának. egy fia lévén, valamely
25 hartzon el eset., meg tudván halálát fiának igen nagy
nyughatatlanságban esék. a fia üdveségiről, és mint hogy
az Isten anyira kedvezet ennek a szentnek. hogy gyakorta
valo jelenési, és. [106b:] látási valának. a melyekről maga

³⁹² valo [l — r-ből javítva.] járásal.

³⁹³ aveszedelmekben, [106a:] a szükségekben, (aveszedelmekben,) a

³⁹⁴ mindenkor [o — a-ból javítva.] [A vonatkozó margószóvegben:] impossibile [ejtés utáni íráshibából, a.m. *impossibile*.]

³⁹⁵ a kire [a — beszúrás.]

egy könyvet irt. a fia üdvezülése, két jelenésekben nékie meg bizonyítaték., az elsőben, a szent szüz. nékie meg jelenté hogy különös segítségel volt fiához halála oráján, meg erősítvén ötet a kísértetekben. és hogy³⁹⁶ a jó. és a szent⁵ halálra valo kegyelmeket nyert nékie, a másikában, meg jelenté az ókat. hogy miért volt olyan különös segítségel fiához, mondván, mert az ő fia³⁹⁷ egész életében. hozzája valóságos áitatoságal volt mindenkor nagy szeretettel. és tisztelettel volt hozzája, azért mind ezeknek meg jutalmazására segítette volna meg halála oráján a fiát.

Látod fiam mit használt ennek az ifiunak a szent szüzhöz valo áitatoság., néked is ugy fog a használni., ha a szent szüzet ugy szereted, és tiszteled, a mint azt meg mondotuk.

¹⁵ De a Boldogságos szüzhöz valo áitatoság után. nem kel el felejtennem az ő szent férjét. a boldog szent Josefet; mivel hogy ez a szent., oly boldog volt. hogy az Isten ötet választotta fia gondviselőjének. és őrizőjének. gyermekségiben. és ifiuságában [107a:] azt nem lehet gondolni. hogy ez a szent,²⁰ ne kedvezne az ifiaknak, és hogy ne szeretné az ifuságot, a melyet az Isten fia meg szentelte, ő, az életnek minden szükségeiben szolgálta ötet., a mely szükségek alá hozánk valo szeretetiből vetette magát; meg mentette ötet: az ellenséginek kezeiből, fel nevelte gyermekségiből, gondgya volt²⁵ reája ifiuságában., engedelmes volt parantsolatinak, látta mint nevededet minden nap. a kegyelemben. és a jó erkölcsben, valamint a nap. fel jötekor. annál nagyob világóságot mutat. mentől felyeb megyen.

Nem kellé azt hinnünk, hogy ez a szent aki³⁹⁸ oly nagy³⁰ nyájaságban volt a gyermek Jesusal; ne szeretné különös szeretettel a kristus fiait. és fő képen az olyanokat, a kik azon igyekeznek hogy hasonlitsanak a kristus Isteni ifiuságához, és hogy ne esedeznék érettek. ő előtte.

³⁵ Szeresed fiam ezt a szentet, légy nagy tisztelettel. és áitatoságal hozzája, kérjed minden nap hogy legyen gondviselője

³⁹⁶ hogy <meg> a jó. és a szent [Az utóbbi a — beszúrás.]

³⁹⁷ fia <hozája> egész életében. hozzája

³⁹⁸ aki [Beszúrás.] oly nagy <nyájaságban> nyájaságban

tisztaságodnak, és hijad segít-[107b:]tségül bizodalomal, és segittségit veszed, kérjed³⁹⁹ hogy azért agondviselésért. a melyel volt a kristus gyermekségihez., oltalmaz meg ifiúságodot az üdveségednek veszedelmitől., és segittsen arra⁵ hogy ahoz a szent üdvezítőhöz kapsolhasad lelkedet.

Huszadik Rész

Az örző Angyalhoz, és ahoz a szenthez való áitatoságról. a kinek a nevét viseled.

Az Isten minket oly igen szeret, hogy mindenikünknek egy Angyalát adgya örzésünkre, rendelvén szolgálatunkra
* 10 ki mondhatatlan jószágából a leg tekéleteseb teremtet állatit, és az azokat a menyei értelmeket, kik azért teremtettek. hogy ő előtte legyenek, és szüntelen ötet szolgálják menyekben: oh' mitsodás az Istennek jósága. a ki nem mást. hanem az udvarából való fejdelmet küld egy szegény
15 szolgának gondviselésire. és amint bölcsen mondgya szent Bernárd, aki meg nem elégedet azal. hogy hozánk küldgye fiát, szent lelkét adgya [108a:] nekünk. meg ígérje nekünk. hogy birhasuk ötet a más életben, végtire, hogy mindenek a mi üdveségünkre forditasanak. menyekben., az Angyalit
20 küldi szolgálatunkra, a mi gondviselésünkre rendeli őket, és meg parantsollya nekik, hogy mesterink. és vezérlőink legyenek.

* S. Bern. Serm. 12 in psa qui habitat Mittis ei unigenitum tuum, immittis spiritum tuum promittis etiam⁴⁰⁰ vultum tuum. et ne quid in Coelestibus vacet, ab opere sollicitudinis nostrae. beatos illos spiritus⁴⁰¹ propter nos mittis, in ministerium custodiae deputas, jubes nostros fieri paedagogos

Tiszteltyed azt. a kit az Isten néked adot, ő mindenkor melletted vagyon. hogy gondodot viselleye, és meg őrizen. jó
25 gondolatókot ád néked. a dolgaidban meg segít. meg erősít a kísértetekben., sok veszedelmektől meg ment. a melyekben esnél. vagy testi. vagy lelki képen. a menyiben hozzája folyamol., anyiban szolgálattyát. és segittségit tölled meg nem

³⁹⁹ [Sorvégen:] kérjed [új sor elején:] <kérjed> hogy

⁴⁰⁰ etiam <etiam> vultum

⁴⁰¹ spiritus [A kéziratban kimaradt.]

vonya, mivel nem tartozol. egy ilyen örízőnek. és gond viselőnek. *

* *Angelis suis mandavit de te quantam debet hoc verbum inferre reverentiam afferre devotionem conferre fiduciam., reverentiam pro praesentia. devotionem pro benevolentia, fiduciam pro custodia. ibid*

Szent Bernárd azt mondgya hogy az örző Angyalhoz három dologal tartozunk. tisztelettel, szeretettel. és bizodalomal., tisztelettel. a⁴⁰² ő jelen valo létéhez, szeretet. vagy áitatoság, az ő mi hozank valo jó akarattyáért, bizodalomal., azért hogy gondgya vagyon örzésünkre.

[108b:] 1. Tehát fiam, légy nagy tisztelettel az örző Angyalodhoz. és a midön valamely rosz⁴⁰³ tselekedetre kísértetel., emlékezel meg, az ő jelen valo létéről. szégyenellyed azt tselekedni előtte, a mit egy emberséges ember előt meg nem mernéd tselekedni, *

* *in quovis diversorio in quovis angulo Angelo tuo reverentiam habc tune audeas illo praesente. quod vidente me non auderes. ibid. 2.*

2. Szeresed ötet különösön, ajánlyad⁴⁰⁴ magadot minden nap nékie, kérjed hogy vigyazon tselekedetidre. és örizen¹⁵ meg ez életben valo veszedelmektől. fő képen. a vétéktől, a mely a veszedelmeknek. veszedelme.

3. El ne mulasad hozzája folyamodni. minden⁴⁰⁵ szükségiben. de főképen a többi⁴⁰⁶ között. ket alkalmatóságokban. *

Az első. a midön valamely nagy haszonra valo dologhoz²⁰ akarsz fogni, a melyre mind atanáts, mind a segittség szükségés néked., kérjed a jó Angyalodot, hogy abban a dologban vezérellyen tégedet: ugy hogy. ahoz ne fogj. hogy ha az ellenkezik az Isten akarattyával. szolgálattyával. és üdvességedel, ilyen formában. a leg nehezeb dolgot is [109a:] jól²⁵ véghez lehet vinni. lehetetlen is hogy jó ki menetele ne legyen, ilyen jó kalauz alat, a ki egyszers mind, mind igen hü. igen bölcs. és igen hatalmas.

⁴⁰² a <sz> ő jelen valo létéhez, [a — fráshiba az helyett.]

⁴⁰³ rosz <k> tselekedetre kísértetel.,

⁴⁰⁴ ajánlyad [n — megkezdett l-ből javítva.]

⁴⁰⁵ min [Sorvégen elválasztva, új sor elején nincs folytatása.]

⁴⁰⁶ a többi <ket> között. ket

* quid substantis Custodibus⁴⁰⁷ timeamus? nec superari nec seduci minus autem seducere possunt. qui custodiunt nos in omnibus viis nostris. fideles sunt, prudentes sunt. potentes sunt quid trepidamus? tantum sequamur eos. ad haeremus eis. ibid

* A második alkalmatoság az, a midőn valamely kísértetben forgasz. a melyben az Istent meg bánthatod. *A midőn látod.* mondgya szent Bernárd. *hogy valamely kísértet sürget tégedet. vagy valamely nyomoruság közelget reád., híjad segítségül az*
5 *örződöt. a doktorodot, ő meg fog segíteni szükségidben.* ez az

* quoties gravissima cernitur urgere tentatio. et tribulatio vehemens imminere, imvoca Custodem tuum. doctorem tuum adjutorem tuum. in opportunitatibus. in tribulatione. ibid.

orvoság fiam igen hasznos a kísértetekben. fő képen a melyek atisztaság ellen vannak, az Angyalok szeretik ezt a jó erkölcsöt. és arra gondot viselnek, mert az, az embereket. hozzájok hasonlóká teszi. és az, követeti vélek az ő tiszta, és
10 menyei életeket eföldön a nem tsuda mondgya szent Ambrosus. ha az Angyalok meg oltalmazák az olyan⁴⁰⁸ tiszta lelkeket, kik Angyali életet élnek eföldön.

* quid Castitate decorius quae angelum⁴⁰⁹ de homine facit. differunt quidem inter se homo pudicus et angelus. sed felicitate. non virtute, sed etsi illius Castitas felicior. hujus tamen fortior. esse cognoscitur. S. Bernard. epist. 42 S. Ambr homil. 5. de virginitate.

Az örző Angyalod után tiszteltyed apátronu-[109b:]sodot, a keresztségben azért adgyák reánk valamely szentnek a
15 nevét; hogy gondviselőink, és szo szólloink⁴¹⁰ legyenek Isten előtt., és hogy az ő könyörgések. és jó példa adások által, illendő képen vihesük végben a keresztyéni életnek kötelesegeit., a keresztségben tett. ígéretink szerént. tiszteltyed és szeresed azt. akinek anevét viseled. ajánlyad⁴¹¹ gond viselése alá minden nap magadot, és hogy bizonyoson meg nyeresed segedelmit. el ne felejttsed követni jó erkölceit.

Debent enim aliquid in nobis de suis recognoscere virtutibus, ut pro nobis dignentur domino supplicare. S. Aug. serm 29. sanct.

Huszon egyedik Rész

Az Innepekről. és különösön a vasárnapokrol.

Az Innepek meg szentelése igen hasznos a jó erkölcsre., a midőn azt, az Isten, és az Anyaszent egyház akarattya
25 szerént viszik végben., azok a napok. azért adattak az embe-

⁴⁰⁷ Custodibus [t-d-ből javítva.]

⁴⁰⁸ az olyan <lelke> tiszta lelkeket,

⁴⁰⁹ angelum <h> de homine

⁴¹⁰ szo szólloink [szo o-ja ő-ből javítva az ékezet áthúzásával]

⁴¹¹ ajánlyad <vi> gond viselése alá

reknek, hogy az Isteni szolgálatban., és a lelkek meg szentelésiben foglalják magokat [110a:]

Genes.⁴¹² 2.

Ezeknek rendelések olyan régi valamint avilág. A melynek kezdetin, az irás azt mondgya, hogy az Isten mindeneket teremtven hat napok alatt, a hetedikét meg áldá, és meg szentelé. munkái végben menetelének emlékezetére, idővel az után új parantsolatot ada ki, a midön törvényét adá az Izrael népének, akinek rendet szaba. hogy mimodon tisztelyék ötet azon a napon. még ehez. más napokat is ada., a melyeket, azt akará. hogy az ő jo tétéményiért valo háláadásban. és népinek meg szentelésire tölttsék.

*

Ez a rendelés. gyakoroltatot. meg szaporitatot. és nagyobb tekélleteségre vitetet az új törvényben gyakoroltatot a hetedik napnak meg szentelésivel, a mely szentelést a sidok szombattya után valo napra tették. a mi urunk fel támadása,⁴¹³ a szent lélek le szállása. és más egyéb titkok napjára, meg szaporitatot sok olyan inepkel, a mi válttságunk titkainak tiszteletére., és azoknak a kegyelmeknek tiszteletére.⁴¹⁴ a melyeket tett Isten a szent szüzel. és⁴¹⁵ atöb szentekel, nagyobb tekélleteségre vitetet, a mi a szentelésnek modgyát [110b:] illeti., a mely sokal⁴¹⁶ lelkibb. és tekélleteseb. az ujbán. mint sem az ó törvényben volt, a mely, az apostol szerént. semit tekélleteségre nem vit

* Dies resurrectionis Dominicae, tantis divinarum dispositionum miraculis est consecrata ut quidquid est a domino insignius constitutum in hujus diei dignitate sit gestum. s: leo. epist 15.

nihil ad perfectum adduxit lex. hebr. 7.

Ez az új tekélleteség nem atesti áldozatokban áll, mint az ó törvényben. se nem tsak a testi. és szolgálat béli munkáktól valo meg tartozkodásban. valamint azt tarttyák sokan a keresztyének közöt is. hanem a belső. és lelki valásbéli tselekedetekben az Isteni ditséreteken, háláadásokban, imádságokban, a töredelmeségben. jó olvasásban. és

⁴¹² Genes. [Második e-s-ből javítva.]

⁴¹³ fel támadása, <napjára,> a szent lélek

⁴¹⁴ tiszteletékre. [k-re-ből javítva.]

⁴¹⁵ és [é-a-ből javítva.] atöb

⁴¹⁶ sokal <te> lelkibb. és tekélleteseb. az ujbán. mint sem az <ó ban volt. a> ó törvényben volt,

más ilyen jó tselekedetekben. ilyen áldozatokat is kíván Isten mi tollünk azokon anapokon

- * Es a mint atudos origenes mondgya. *hogy el kel hagyni minden világi dolgokat,*⁴¹⁷ *és tsak az üdveség dolgaiban kel foglalatoskodni, atemplomban kel menni, az Isten ígét kel halgatni, a menyekről kel gondolkodni. adítsőséget ohajtani, az ítéletről gondolkodni, el felejtven ajelen valokot, tsak az örökké valokot kel tekinteni. ezekben áll. akeresztyének szombattyának meg tartása*

* origenes homil. 23 in numeros si definas ab omnibus saecularibus operibus. et nihil mundanum geras sed spiritualibus operibus vaces, ad Ecclesiam convenias, lectionibus divinis et tractatibus aurem praebeas, et de Coelestibus Cogites, de futura spe sollicitudinem geras. venturum iudicium praeculis habeas. non respicias ad praesentia. et visibilia. sed ad in visibilia. et futura: haec est observatio sabbati christiani.

- 10 [111a:] E szerént szentelvén azokot a szent napokot, nem tsak e földön lesznek innepek, hanem meg menyekben is az Angyalók között.⁴¹⁸ kik azon vigadnak, és még az Istennek magának is. *akinek* ugyan azon auctor szerént *az emberek üdvesége nagy innep.*

Est Deo magna
festivitas
humana salus
ibid

- 15 Az innepek meg szentelése. igen fő modgya a jó erköles meg nyérésire. és leg inkább erre a végre is hagyták azokot, ugyan azért is intelek fiam arra, hogy illendő képen vid végben azokot. és ne kövesed azoknak példáját, kik meg ferteztetik azokot a szent napokot illetlen tselekedetekel., némellyek világi dolgokban töltik azokot, minden tisztelet. és külömböztetés nélkül, valamint más napokot, mások ahenyelésben. és a hejában valo mulattságokban töltik azokot., mint ha az innepeket, tsak a mulattság kedviért rendelték volna, meg nem⁴¹⁹ gondolván azt. hogy ha a testi nyugodalmat hadgyák azokon a napokon., azt azért, hogy az elme a lelki dolgokban foglalatoskodgyék. és akik ezek szerént tselekesznek, az innepeket testi képen üllik. valamint szent Agoston mondgya, és az sidokot követik., viszá elvén a szent napok nyugodalmával.⁴²⁰ hogy magokot mu-[111b:]lasák.
- 30 holot ezen szent szerént, jobb volna egész nap kapálni. mint sem egész nap tántzolni, mások. azokot a szent napokot

⁴¹⁷ dolgokot, [k-t-ből javítva.]

⁴¹⁸ is az Angyalok között. <is.> kik

⁴¹⁹ meg nem <gol> gondolván

⁴²⁰ nyugodal<h>mával. [g-d-ből javítva.] hogy

rosz dolgokra fordították, úgy mint. a vendégségekre. részegségek-re., tisztátalan⁴²¹ beszédek-re, veszekedések-re., játékok-ra, és más egyéb ilyen rendeletlenségekre., kik az Isten innepeit, az ördög tiszteletire változtatták., és akik azokat⁵ az ördögnek örömére fordították., és az Istennek haragjára, a mint maga mondgya *A szombatot. és az egyéb innepeket nem szenvedem. és a ti innepeteket gyűlöli az lelkem.* Isa. 1. 13.

* S. Aug. in ps. 22. observa diem sabbati non carnaliter. non iucundis deliciis, qui otio abutuntur ad nequitiam melius utique tota die foderent, quam tota die saltarent

Ne kövesed tehát azokat, ki viszá élnek ilyen⁴²² szent, és szükséges rendeléssel; töltsed szentül azokat a szent napot, az Isten. és az anyaszent egyház akarattya szerént. az Isteni szolgálatban., és a lelked meg szentelésiben, és ezekre vigyáz.

Először. mint hogy avétek leg inkább ellenkezik az innepek meg szentelésivel. azért kerüllyed az Istent meg bántani azokon anapokon, mert noha avétektől irtozni kel minden időben, de abban a vétek sokal nagyob., *az aki vétkezik.* mondgya origenes. *a vétekek ünnepét ülli. és nem ülheti az Istenét.* hogy ha annak, a ki szombaton fát szedet. — [112a:] avétké olyan nagy volt, hogy a kövezést meg érdemlé az Isten parantsolattya-ból, hát a mitsoda vétkes volna aki. meg szegné szenttségit a szent napnak egy halálos vétekel. ? ha egy olyan szolgálat béli tselekedet, a mely magában nem rosz, ellenkezőnek íteltetik a vasárnap szenttségivel., mit nem mondhatni egy olyan vétekről. a mely⁴²³ az Istent²⁵ oly igen meg bánttya, a mely el ronttya az ő élő templomának szenttségit., és a mely nagyob minden szolgálat béli tselekedetnél; mivel a szolgálat béli tselekedetel tsak az embereknek szolgálnak, de a vétekel. szolgáji⁴²⁴ lesznek avétekek. és az ördögnek rabjai. az Isten fia mondása³⁰ szerént., a ki vetkezik. a szolgája avétekek.

certum est quia qui peccat et agit diem peccati. non potest agere. diem festum. supra o num. 15.

joan. 8.

Másodsor. visgáld meg szorgalmatoságal. a lelked üsméretit. vasárnapokon, és tisztid meg ahéti vétkeidet a töre-

⁴²¹ tisztátalan [ta — sor alatti beszúrás más színű tintával; először így írta: *tisztátlan* — az egyik t fölöslegessé vált.]

⁴²² ilyen <rendelet> szent, és szükséges rendeléssel;

⁴²³ a mely [a után egy megkezdett hosszú szárú betű törölve.]

⁴²⁴ szolgáji [i — a-ból javítva.]

delmeséget. és a jó tselekedeteket, és gyakorta. a szenttséghez való járulással.

Járuly azokhoz mentől többször lehet. azokon a napokon, de főképen olyankor, a midön leg kisebb gyanóságod is lehet⁵ abban., hogy az Isten kegyelmétől el távoztál., olyankor soha azokat el ne mulasad. [112b:] nem akarnál valamely nevezetes napon az emberek eleiben menni⁴²⁵ rongyos és szakadozott köntösben, de sőt még leg tisztességesebben öltözöl a napnak tiszteletéért., te pedig az Isten eleiben mérsz¹⁰ menni. azon anapon, avétektől meg szenyesitet lélekel, azokon anapokon fel szokták ékesíteni az oltarokat. és az templomokat az Isten tisztességéért, te pedig úgy hagynádé a lelkedet a mely az ő elő temploma., olyan állapotban a mely ő előtte utálatos volna.? *Mire valok.* mondgya szent Leo,¹⁵ *a külső ékeségek, ha⁴²⁶ belső képen az ember tele tisztátalansággal. és vétekel;* vigyaz szent Agostonnak ezekre a szavaira *A ki atisztaságot meg nem tarttya., se testében. se elméjében, az olyannak, a szent napokon, gyász. és szomorú innep napja vagyjon, ennek okát adgya. mert lehetetlen. hogy az olyannak²⁰ valóságos öröme legyen, a kit⁴²⁷ a lelke üsmérete. azal vádollya, hogy a lelke az ördög lako helye. és nem akristusé. [113a:]*

* S. leo. serm 3. de quadrag. quid prodest honestatis formam praefrens cultus exterior si interiora hominis aliquorum sordeant contaminatione vitiurum. qui nec castitatem custodit in corpore, nec puritatem⁴²⁸ tenet in mente. quoties sanctae solemnitates adveniunt in corpore videtur habere gaudium. in corde non Celebrat nisi luctum, quale enim gaudium Conscientia illa habere potest, in cuius anima multis vitiis occupata magis diabolus probatur habere quam christus. S. August Serm. 275

Harmadszor. légy szorgalmatos, vasárnapon. és a nagy innep napokon jelen lenni a templomban az Isteni szolgálatokon, Szent Agoston⁴²⁹ a maga gyonásiban meg vallyá hogy²⁵ mitsoda hasznát vette annak meg téréstől fogvást,⁴³⁰ azt mondgya. hogy eleinte az anyaszent egyháznak éneki. anyira fel indították hogy sok könyv hullatásokra fokasztották; ez a haszon még nagyobb volt akkor, amidön nem az eneknek

⁴²⁵ menni <valam> rongyos és szakadozott köntösben, <menni.> de

⁴²⁶ ha [h – az-ból javítva.]

⁴²⁷ [Sörvégen:] a kit [új sor elején:] <nek> a lelke [a t betűt utólag írta a ki után.]

⁴²⁸ puritatem <in> tenet in mente.

⁴²⁹ Agoston [st – n-ből javítva.]

⁴³⁰ fogvást, [f – v-ből javítva.]

szépségin kezdje fel indulni, hanem azon amit énekeltenek., hasonló dolgot fogsz érzeni, ha az Isteni szolgálatokon jelen lész szemérmeteségel, és figyelmeteségel., és nem azért hogy trécsély, neves, nezed ki jö bé. ki megyen ki, mindent⁵ köszöngess, azért hogy láss másokat; és tégedet is lássanak.

* Cum reminiscor lacrymarum quos fudi ad cantus ecclesiae tuae. in primordiis recuperatae fidei meae. et nunc cum moveor. non cantu, sed rebus quae cantantur instituti hujus utilitatem rursus agnosco. lib 12 conf 33

4. Menyel gyakorta apredikációkra és más oktatásokra, melyek vannak a templomban vasárnapokon. és innep napokon., mikoron magánosan vagy olvass azokon anapokon, valamely üdveséges dolgokat Istenes embereket társal-¹⁰ kodgyál, és mulatásidban sokal mértékleteseb légy azokon anapokon.

Vegtire azokon anyugovo napokon, gondolkodgyál arrol az örökké valo nyugodalomrol., a melyet jelentik az innepek. amely után kel egyedül suhajtoznod, és [113b:] elmélkedned.¹⁵ arrol a nagy és boldog innepről mely leszen a menyekben, a hol az Istennek szine bé töltvén aboldogokat⁴³¹ véghetetlen örömel. olyan innep leszen a melynek más napja nem leszen. és a mely örökké fog tartani., ugyan azokban a napokban is kel fiam mondani a profétával. *Mely szerelmesek²⁰ ate hajlékid öröknek ura. kívánkozik, és el ájul az én lelkem az ur pitvari után. Boldogok akik ate házadban laknak uram, örökkön örökké ditsérnek téged, Boldog a férfin, a kinek tölled vagyon segítsége; fel meneteleket rendelt szivében. a köny hulatások völgyében., a helyen a mellyet szerzet.*

Huszon kettődik Rész.

²⁵ A Parochiális templomban valo. menetelről.

Eről azért szollok, mert ez, az innepek meg szentelésihez tartozik., amelyekről ide fellyeb szollottam. és annak igen jó modgya. hogy az embereket. a valóságos áitatoságra vezethesék, ugyan azért is akarok erről olyan oktatást adni³⁰ néked, a mely egész életedre szolgálhat. [114a:]

Hogy a dolognak a kezdetire menyünk, azt meg kel tudni, hogy az Apostolok a kristus menyben menetele után. meg

⁴³¹ aboldogokat <oly> véghetetlen örömel. olyan

változtatván a sidok szombattyát, a hétnek első napját. szentelék a szolgálatra. és a lelkek meg szentelésire, arra a naprá rendelék a hivek gyülekezetét, ahová ki ki el ment szorgalmatoságal. hogy ót együt imádkozanak, az Isten igé-
5 jét halgassák, hogy jelen legyenek a szent titkok ki szolgál-
tatásán., és az alamisnák szedésin, a melyeket a szegény
hivek számokra szedték.

acta 20 7.

1 Cor 16. 2.

mark 16.

matth 28.

Apoc. 1.

Az Apostolok tselekedetiben láttjuk jeleit ennek a rende-
lésnek a 20. részben. ilyen szokal. A⁴³² Szombatnak első nap-
10 jan, midön egybe gyültünk volna. Es szent Pál a midön azt
hagya a korintus bélieknek., hogy a szombatnak első napján,
ki ki mind közzületek. magánál külön rakja a mit a szegények-
nek akar adni, ahol ezeken a szokon. una Sabbati, a hétnek
az első napját kel érteni, a melyet eszerént nevezi szent
15 márk. Evangyelista et valde mane una Sabbatorum az az
prima, amint ezt magyaráza szent Máthé. quae lucescit in
prima Sabbati. [114b:]

Ezen két helyt az urnak fel támadásáról szól az írás. a mely
volt szombat másod napján, és azt a napot még azon időben
20 nevezék. az ur napjának valamint azt nevezi szent Janos.
az ő látásiban

*

A mi pedig azon anapon valo gyülekezetet illeti az Apos-
tolok tizedik Canonya erről világosan beszél. hagyván hogy
mindnyájan a keresztyének. a kik a templomban gyülekeznek
25 anagy innepeken, ót meg halgasák a szent írásokat. és az Évan-
gyéliumot., hogy ót meg maradgyanak mind végik⁴³³ az imád-
ságon, és ót kommunikálynak. Szent Ignátz. aki az Aposto-
lok idejében élt. ezekről emlékezik leveleiben, és más régi
auctorok., de fő képen szent Justinus martyr. aki a második
30 saeculumban élt. 150. és Tertullianus. aki harmintz eszten-
dövel élt ez után.

* Ego Joannes fui in spiritu in Dominica die omnes fideles qui conveniunt in solemnibus
sacris⁴³⁴ ad ecclesiam scripturas apostolorum et Evangelium audiant, qui autem non
perseveraverint in oratione usque dum missa per agitur,⁴³⁵ nec sanctam Communionem
percipiunt. velut inquietudinem Ecclesiae moventes Convenit Communionem privari.
Canon 10 Apost.

⁴³² A [Utólag beszúrva a sor elé.]

⁴³³ mind végik [mind végig helyett.]

⁴³⁴ sacris <in> ad ecclesiam

⁴³⁵ agitur, <n> nec

Szent Justinus a keresztyének mellet irt apologiájában, ki teszi szép rendel mind azt valamint tselekedtenek azokban agyülekezetekben, a melyek ugyan azok, a miket mostanában is tselekesznek a parochiális misék alatt. halgasad
 5 mit mond ezekről. [115a:]

Azon a napon., a melyet napnak nevezik. esze gyülekeznek mind azok, akik avárosokban, vagy a falukban laknak. és őt az Apostolok könyveit, vagy a proféták írásit olvasák. a mint már az idő azt hozza magával, az olvasás után. apraesidens.
 10 a nepet kezdő tanítani, és inteni arra. hogy kövesse mind azokat a szép dolgokat. a melyeket olvastak, az után ki ki fel kel helyéből. és imádkozik, az után a kenyeret, abort, és avizet alyállyák,⁴³⁶ a praepositus pedig követi imádságit, és hála adásit.
 15 a Communiót mind a jelen valoknak., a vége felé. azok akiknek modgyok vagyon benne. alamisnát adnak, és azt a superior kezében adgyák, a ki azt, a szegények szükségire fordítja, a kiknek is ő a gond viselőjök

* Et solis qui dicitur dies omnium qui vel in oppidis vel ruri degunt. in eundem locum conventus fit. et Commentaria Apostolorum. ut scripta prophetarum quo ad tempus fert. leguntur. deinde lectore quiescente praesidens oratione populum instruit. et ad imitationem tam pulcherrimorum rerum ex hortatur postea surgimus simul omnes. et preces fundimus. et precibus peractis. panis offertur et vinum. et aqua. et praepositus quantum potest preces et gratiarum actiones fundit. et populus fausté acclamat Amen. et distributio atque Communicatio fit oblatorum unicuique absentibus autem per diaconos mittitur. Caeterum. qui copiosiores sunt et volunt pro arbitrio suo quod visum est Contribuunt. et quod ita Colligitur. apud praepositum deponitur; atque ille opitulatur pupillis et viduis. et his qui propter morbum aut alium Casum egent, quique in vinculis sunt. et peregrinis. et ut verbo dicam. indigentium his omnium⁴³⁷ curator est. S. Just. Apol. 2.

[115b:] Tertullianus a maga Apologeticájában. részinek
 20 39. azt mondgya, hogy a keresztyének esze gyülekeztenek, hogy hathatosaban imádkozanak, mint egy hadi sereg, hogy az Istenen Szent erőt vegyenek., amely erőszak, ő előtte kedves volt, azokban agyülekezetekben a szent írásból olvas-tanak, hogy a hitet taplállyá, a reménséget fel emelye. és
 25 meg erősítse a hivek bátorságát., őt kinek kinek, szükségig-hez képest való intéseket, és oktatásokat adtanak., és még a midön valaki büntetésre méltó dolgot tselekedet. meg büntették. ki tiltván őtet a szent gyülekezetből. a melyet

⁴³⁶ alyállyák, [ll—n-ből javítva.]

⁴³⁷ omni<bus>um

igen nagy büntetésnek tartották. az után. beszél az alamis-
nákrol. a melyeket szedték. a szegények számára.

* Tert. in Apol. c 39 Coimus in coetum et Congregationem, ut ad deum quasi manu facta precationibus⁴³⁸ ambiamus orantes: haec vis deo grata est, coimus ad litterarum divinarum commemorationem siquid praesentium temporum qualitas aut praemonere cogit, aut recognoscere certe fidem sanctis vocibus pascimus, spem erigimus. fiduciam figimus, disciplinam praeceptorum nihilominus in culcationibus densamus. ibidem etiam ex hortatione, Castigatione, censura divina, nam et iudicatur magno cum pondere. ut apud certos de Dei Conspectu, summum que futuri iudicii praeiudicium est. si quis ita deliquit ut a Communionem orationis et Conventus. et omnis Sancti⁴³⁹ Commercii relegatur

De azt jó meg tudni, hogy⁴⁴⁰ az első három saeculumban, az Anyaszent egyház. nagy üldözésekben lévén gyakorta a keresztyéneknek nem volt bizonyos helyek és közönsé-⁵ ges.⁴⁴¹ ahová esze gyülekezhesenek, ha [116a:] különös házakhoz gyülekeztenek, és úgy is titkon. hanem a midőn Istennek tették az Anyaszent egyháznak békeséget. és szabadságot adni a keresztyén császárok alatt a koron szabadon kezdenek építeni templomokat, a hová gyülekezének a hivek vasárnapokon és innep napokon., egy olyan pásztor gond viselése alatt, a ki⁴⁴² az ő lelki gondviselésekre adatot volt nékik

A koron vevék tehát szokásban a parochiákat, és a parochiális misét, azokon a szent napokon., nagyobb fényeséggel kezdék véghez vinni. mint sem annak előtte az oltától fogvást ez a szokás mindenkor meg tartatot az Anyaszent egyházban, és igen hagyatott ahiveknek mint szükséges dolog az Isten szolgálattárára. és alélkek üdvességire, a nép oktatására. és a jó szokás gond viselésire. az Anyaszent egyházban való rend. meg tartására, de sőt még ez kötelesség alatt is hagyatik.

Azt meg lehet látni a közönségesen való Conciliumokból; leg közeleb a tridentinumi Conciliumból. a mely meg ujtván arégi ez iránt való parantsolatokat, azt parantsollya a püspököknek. hogy *arra intsek a népeket. hogy gyakorta el menyennek a parochiájokban.*⁴⁴³ [116b:] *leg aláb vasárnapokon, és*

concil. trid.
ses. 22.
moneant etiam
eundem popu-
lum. ut fre-
quenter ad
suas parochias
saltem diebus
dominicis. et
maioribus
festis accedant

⁴³⁸ precationibus <a> ambiamus

⁴³⁹ Sancti <Commertii> Commercii

⁴⁴⁰ hogy az első [h — a-ból javítva.]

⁴⁴¹ közönséges. <hogy esze> ahová esze gyülekezhesenek,

⁴⁴² a ki<t> [...] adatot [Második a — o-ból javítva.]

⁴⁴³ a parochiájokban. [Első o — a-ból javítva.] [Az előbbi bekezdés végén:] való [a — o-ból jav.]

nagy innep napokon és kénszerittsék is őket arra. és a 24. sessioban. azt parantsollya, hogy a püspökök arra igen íntsék a népet, hogy mindenik tartozik a parochiában menni, az Isten igéjének halgatására. a midön a meg lehet valamely nagy akadály nélkül.

Sess. 24.
cap. 14.

Moneat Episcopus populum diligenter teneri unum quemque parochiae suae interesse. ubi commodé id fieri potest.

Ez tehát fiam a parochiáknak. és a parochiális Miséknek⁴⁴⁴ rendelése., a mely három dologra tanit, a melyeknek tudatlanságától következik a megvetés. a melyel ahoz vannak, annak régisége. vége. és kötelesége.

- ¹⁰ A parochiáknak rendeltetések olyan régi valamint az Anyaszent egyház. a végre rendeltet., hogy a nép igazgatassék⁴⁴⁵ rendel. és nagyob könnyebséggel., kinek. kinek maga pástora léven, aki üdveségire vigyázon, és mindenik pástornak maga anyaszent egyháza. a mely olyan lévén mint az akoly. a hová a nyáj esze gyűl, hogy lelki táplálást vegyen., betegségekből való meggyógyulást, szükséges intéseket, és oktatásokat, egy szóval., hogy halgasa az ő szava által a lelkek örökös pástoranak szavát, akinek ő viseli képit, es tarttya helyét; a mi⁴⁴⁶ a köteleséget [117a:] illeti,
- ²⁰ a ki tettzik elegendő képen. ennek, az üdveségre oly szükséges rendelésnek végiről, és a Conciliumoknak oly gyakorta való parantsolatok, megmutatták., hogy a szoros köteleség, és hogy azt el nem lehet mulatni, igen nagy. és igazságos ók nélkül.

- ²⁵ Ez így lévén. nem tsudálattra méltó dologé azt látni, hogy egy ilyen szent, és szükséges rendelést, anyira megvetik. és elmulattják, úgy tettzik, hogy a parochiák tsak a köz népért, az öregekért. és az aszonyokért vannak. és a keresztyének olyan dolgot vetnek mostanában meg. a melytől való
- ³⁰ eltiltást regenten igen nagy büntetésnek tartották,

Ez a megvetés egy néhány külömbféle okokból származik Némellyek azt áitatlanságból tselekszik. tartván a szent napokon., a parochiális misének hozzáságától. és rövid misét keresnek, hogy a napot a henyélesben, hejában valóságban.

³⁵ és a mulattságban tölthessék, mitsoda szégyen az, akeresztyéneknek. hogy oly kevésnek tarttsák az innepek meg

⁴⁴⁴ Miséknek <n> rendelése;

⁴⁴⁵ igazgatassék [k-g-ből javítva.]

⁴⁴⁶ a mi a köteleséget [mi — utána megkezdett hosszú szárú betű.]

* szentelésit., az Isten és az Anyaszent egyház parantsolatyát., és még a [117b:] magok üdveségit is, jobban szeretik nyomorultul el veszteni az Isten szolgálattýára valo idöt a hejában valóságban, hogy sem azt azö tiszteletire, és a lelkek 5 meg szentelésire fordítani, szent Agoston, erre a siralomra méltó rendeletlenségre mondgya, hogy azok a kik eszerént töltik a vasárnapnak szent idejét, az ördög szolgálattýában foglalatokodnak, holot arra kellene magokot adni. hogy az Isten előtt tellyes⁴⁴⁷ szivekböl imádkoznának. és suhajtoznának.

* S. Aug. serm 271 observemus diem dominicam et sanctificemus illum videamus ne otium nostrum vanum sit sed a vespera diei sabbati usque ad vesperam diei dominici sequestrati a rurali opere, atque ab omni negotio., soli divino cultui vacemus. nullus se a sacra⁴⁴⁸ missarum celebratione separet. neque otiosus quis domi remaneat. caeteris ad Ecclesiam pergentibus. neque in venatione se occupet et diabolico mancipetur officio. circum vagando Campos et sylvas, clamorem et cacinium ore exaltans non gemitum, nec orationis verba ex intimo pectore ad Deum profrens

* 10 Mások meg valamely alattomban valo kevéségböl vetik meg ezt a köteleséget. tartván azt hogy szabadok azokon a szent napokon. olyan templomban menni. a hová nékik tettzik, ez a szabadság el mondhatni hogy szabadoság. és az Anyaszent egyház parantsolattya ellen valo rugodozás; 15 szent Bernárd. ezt nevezi minden szolgáltnál⁴⁴⁹ aláb valo szolgáltnak. mert ezen szabadságal. el kerülvén a pásztor-nak látását, és [118a:] gond viselésit, el tévelyednek és a farkas hatalmában esnek, az az. nagy rendeletlenségben. mivel az ördög soha könyében el nem foglalhattya alelket, 20 mint mikor arra vigyázás. és gondviselés nintsen, valamint ugyan ezen szent mondgya

* S. Bern. epist 42 o libertas servitute servilior quae me pessimae addicat superbiae servituti, plus timeo dentes lupi quam virgam pastoris. advertens nimirum cruenta bestiae quae circuit quaerens quem devoret. elongatam custodiam. heu statim insilit in praesumptorem

Vannak meg mások. akik a dolgokra vetnek. de a tsudálatos dolog, hogy akeresztyéneknek. nem levén nagyob dolgok az üdveségeknél, és minek utánna az egész hetet a magok 25 dolgában töltötték volna, nem akarják az Istennek. és a magok üdveséiginek adni a vasárnapot a melyet a maga szolgálattýára rendelte; ez a menttség igen közönséges. de

⁴⁴⁷ tellyes [tellesből javítva; ye — es-ből javítva.] [Két sorral feljebb:] avasárnapnak [j — r-ből javítva.]

⁴⁴⁸ sa<at>era [Törlés elválasztás után, új sor elején.]

⁴⁴⁹ szolgáltnál <valo> aláb valo

esoha bennem vétetődik Isten előtt azt is akarnám meg tudni az olyanoktól: hogy ha mentek akarnaké lenni a vásárnap meg szentelésitől. az Isten hat napot adot az embernek a munkára, a hetedikén azt akarja hogy attol meg szünyék.,
⁵ és tsak egyedül a szent dolgokban foglalatoskodgyék, főképen. háromban. hogy ötet tisztelje. a maga lelkét meg szentelje. és gondolkodgyék az örökké valo nyugodalomról. a melytet ez életben kel meg nyerni: azt kérdem már most hogy ha meg szenteliké akkor azt a szent napot. a midön.
¹⁰ [118b:] azt egészen. a dolgaiban tölti, ki vévén azt az időt a melyben egy rövid misét halgat, azt is leg gyakortáb figyelmetlenségel, és azt sem tudgya mit tsinál, kérem azért azokat. akik eszerént élnek, hogy ezt jól meg vizsgálják, és jól meg fontolják szent Agostonnak⁴⁵⁰ ezeket a mondásit,
¹⁵ hogy a meg vagyon hagyva akeresztyéneknek., hogy az Innep napokon, fő képen vásárnapon, nyugodalomban legyenek., hogy alkalmasabbak legyenek az Isten szolgáltyára., és azokon anapokon a világi dolgokat el hagyják., hogy könnyebben gondolkodhasanak az Istenről, a mint erre
²⁰ int maga a proféta által,⁴⁵¹ legyetek veszteg. és nézettek meg. mivel én vagyok az Isten, akik pedig a sok bajos dolgok miat meg vetik ezt az⁴⁵² intésit Istennek., és a szent dolgokrol nem gondolkodnak, tarthatnak attol., hogy az ítélet napján. a kaput zörgetvén, azt ne felellyék nékik. nem üsmérlek
²⁵ titeket, menyetek el innét hamiságnak munkási. és mint hogy most el mulattják ötet keresni. ő is meg ne vesse őket akkor.

* S. Aug. Serm 251 sup Ideo a sanctis patribus nostris constitutum est christianis. et mandatum ut in solemnitatibus sanctorum et maxime in dominicis diebus otium habeant, et terreno negotio vacarent, ut paratiores et promptiores essent ad divinum cultum. cum non haberent⁴⁵³ quod eos inde retardaret incommo dum relinquerent. que ee tempore terrenam sollicitudinem quo facilius possent dei intendere voluntatem. indí ipse dominus per profetam⁴⁵⁴ dixit., vacate., et videte quoniam ego⁴⁵⁵ sum Deus, athíquo diversis curis ac negotiis implicatí hanc sententiam Dei spernunt timeo quod in futuro iudicio illis janua domini pulsantibus dominus respondeat. amen dico⁴⁵⁶ vobis nescivos. discedite a me omnes qui operamini iniquitatem et qui modo Deum quaerere negligunt. ab ipso tunc respuantur.

⁴⁵⁰ Agostonnak [st-n-ből javítva.]

⁴⁵¹ által, <ülye> legyetek veszteg. [Törlés a sor végén.]

⁴⁵² ezt az <I> intésit Istennek.,

⁴⁵³ ha<berem>berent

⁴⁵⁴ profetam <dixit vacate, et videte quoniam> dixit., vacate et videte quoniam

⁴⁵⁵ ego [o-a-ból javítva.]

⁴⁵⁶ dico [után mintha egy fölöslegesen beszúrt] a [betű volna.]

[119a:] vannak meg olyanok akik a parochiakban nem mennek vasárnapokon. és Innep napokon. az áitatoságnak színe alatt. mondván. hogy nagyobb áitatosággal vannak másut. mint a parochiában, mások meg azért. mert agyon-⁵tato papjok másut vagyon.

Az elsőknek azt mondom, hogy az áitatoságok nem valóságos. és azokban inkább képzelés. vagyon. mint sem igazság, és amely áitatoság az Anyaszent egyház parantsolattját el mulatattya, hanem áitatoság, hanem játzodtatás.

¹⁰ A másikának azt felelem, hogy gyakorta jobban tselekedné hogy ha a parochiában volna a rend szerént való gyontato papja, ha egyébért nem is. hanem csak az engedelmeséért. és a jó példáért, hogy ha pedig valamely helyes ókból más-hoz gyonik, apásztorának engedelmeből, az idővel úgy bán-¹⁵nyék, hogy az a szabadság meg ne gátollya a parochiában menni a szent napokon és azal jó példát adni atöb hiveknek

Végezetre arra intelk fiam, hogy hü, és szorgalmatos légy a parochiához., és semmi okokból el ne távozzál attol; úgy tekéntséd azt mint Anyádot, aki a kristusnak szült tégedet ²⁰a kereszttség által. és aki a kereszt-[119b:]tyenségben nevelt fel tégedet, reája vagyon bizatatra a te lelked, arol számot kel adni Istennek, ő néki kel tégedet vezérelni az üdvességnek kapujához, és tégedet segiteni haláloznak óráján. szere-²⁵séd tehát ötet, mint agyermek szereti az Anyát, légy hozzája engedelmeséggel, vegyed tölle az oktatásnak, és a szenttségtolnak ezt a nagy intésit.

hebr. 13. 17.

*

Engedelmesek legyetek atí elöttetek jároknak, és birtokok alatt legyetek, mert ök vigyáznak, úgy mint kik számot adnak atí ³⁰lelkeitekért. hogy örömel tselekedgyék azt., és⁴⁵⁷ nem nyögve. mert a néktek nem használ.

* obedite praepositis vestris. et subiacete eis.: ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris redditori. ut Cum gaudio hoc faciant. et non gementes⁴⁵⁸ hoc enim non expedit vobis.

⁴⁵⁷ és [én-ből javítva.]

⁴⁵⁸ gementes <hog> hoc

[120a:] HARMADIK KÖNYV

Hogy mitsoda akadályok fordítyák el. az ifiakot a jó erkölestöl.

Nem elég annak a ki mást vezet valamely utra hogy meg mutassa neki az utat melyet kel tartani, és hogy mitsoda⁵ modokal. érkezhetik. a fel tett helyre., hanem még tudtára is adgya a veszedelmeket melyeket találhat utyában.,⁴⁵⁹ meg oltalmazza, és módot adgyon néki az akadályok ellen. a melyek meg gátolhatnák., vagy meg késedelmezhetnék, uttyának. szerentsésen valo el végezésit. E szerént tselekedék Raphael. Angyal. (:akiröl már szöllottunk). aki is azal meg nem elégedék hogy kalauza lenne az ifiu tobiásnak, hanem még meg is menté az uttyában lévő akadályoktol., atöbbsi közöt attol a nagy haltol. a melyet láttak a tigris vize parttyán. a melytöl nem tsak meg szabadítá. de meg fogatván véle. azt nagy ha[120b:]szonra⁴⁶⁰ fordítá.

Ez így lévén kedves fiam. minek utánna meg mutattam volna néked. az üdveségnek uttyát., és a modokot a melyekel kel élni, hogy meg nyerhesed ajó erkölcsöt ifiuságodban,²⁰ szükséges az is hogy meg mutassam néked az akadályokot a melyeket fogsz találni azon az uton. úgy ezt is fogom tselekedni ebben a harmadik könyvben. a melyben elődben adom az okokot, a melyek szoktak el veszteni a veled egy idősüeket, a rosz⁴⁶¹ erkölcsben vetvén öket., meg²⁵ mutatom mitsoda modokal. kerülheted el azokat, de st még hogy azokbol mitsoda hasznot vehetz a jó erkölcsben valo elé menetelre.

⁴⁵⁹ utyában., <és> meg oltalmazza, és [Fölötte:] tudtára is [és utólagos beírás a szövegbe, világosabb tintával.]

⁴⁶⁰ ha [120b:] haszonra

⁴⁶¹ a rosz <el> erkölcsben

I Rész

Első akadály. az ifiuság üdveséginek.
az oktatásnak fogyatkozása.

Az első akadály az ifiak üdveséginek., a tudatlanság, vagy az oktatásnak fogyatkozása., mert hogy a jót lehesen szeretni. azt üsmérni kel. hogy pediglen azt lehesen üsmérni, szükséges hogy arra meg tanitassunk., a pedig nem lehet hogy magunktól azt meg üsmérjük, mivel magunkal. tsak atudatlansá-[121a:]got, és a vétket hozuk evilágra. az Isten azt mondgya a proféta által. hogy az ő népe azért vitetet arab-ságra mert tudománya nem volt. az az. azüdveségre valo oktatása, a böles azt mondgya, hogy a hol. tudomány nintsen. ót nem jó aléleknnek. atudományon érti azt, a mit az embernek kel tselekedni, a mely nélkül el nem érheti a valóságos boldogságát.

15 Ez az akadály igen nagy, és ez, az első eredete az ifiuság meg romlásának, ez annál is keserveseb. hogy közönséges, és sokakra terjed. a bizonyos léven. hogy az ifiaknak nagyobb része, az üdveség igazságinak tudatlanságáért veszti el magát, és ez a tudatlanság az oktatásnak fogyatkozásátol
20 jő, az Atyák el mulattyák a valóságos áitatoságra tanítani gyermekeket, minden gondgyok tsak. a, hogy azokat a hejaban valóságban, a mulattságban,⁴⁶² a földi jók keresésiben, és avilági szokásokban nevelhesék., a mesterek. pedig leg inkább azon igyekeznek hogy a tudományokban vigyék eléb
25 őket, és azon igen keveset igyekeznek, hogy tudosokká tegyék őket, az üdveségnek tudományában., a gyermekek a kik nem üsmérik. hogy mitsoda szükséges nékik atanulás., nem tsak⁴⁶³ keveset gondolnak azal; de még kerülük. mint olyan dol-[121b:]got. a mely nehéz, és amely ellenkezik hajlandóságokkal. ez is az oka hogy atudatlanságban maradnak., és arosz szokásokban, és hogy magokot el vesztiük.

* Ennek az igazságnak⁴⁶⁴ meg bizonyítására két ellenkező példát hozok elé., szent Agoston a maga gyonásiban sirat-

⁴⁶² mulattságban, [s-y-ból javítva.]

⁴⁶³ tsak [Soreleji margóra írva.]

⁴⁶⁴ az igazságnak [Második g-k-ből javítva.]

Isaiae 5.
propterea
captive ductus
est populus
meus, quia non
habuit scientiam
10
prov. 19
ubi non est
scientia.
animae non
est bonum

ván ifiúságának meg romlását, annak okát az oktatás fogyatkozásának tulajdonítja. és az Attya vakságának a ki minden igyekezetit csak abban vetette, hogy a fiát elé vigye a tanulásban, és hogy ötet tudósá tehesse., és ékesen
⁵ szóllóvá, és a mi leg szükségesebb volt. azt el mulatta., úgy mint. hogy szokásira vigyazon. és a jó erkölcsre tanitassa. a mely nélkül, a tudományok az embert, még utálatosabbaká tészik, és inkább el távoztattják kegyelmétől.

* lib 3 Conf. cap. 1. quis enim hominum non extollebat laudibus tunc patrem meum quod ultra vires rei familiaris suae impederet filio⁴⁶⁵ quidquid etiam longé peregrinanti studiorum causa opus esset, cum interea non satageret idem pater qualis crescerem tibi autquam coactus essem disertus, aut potius disertus a cultura tua Deus qui es unus verus et bonus dominus agri cordis⁴⁶⁶ mei.

Ellenben meg. a szent írás előnkben adgya atiszta Susán-
¹⁰ nának nemesi cselekedetét, a ki is jobban szereté hogy hamisan vádoltassék. és halálra ítéltessék akét utálatos venektől., mint Isten előtt vétkezni, olyan fertelmes vétkeket., a melyre az a két nyomorult unszolák, az írás annak a szent⁴⁶⁷ tselekedetnek okát, az ő áitatóságának., tulajdonítja, és annak
¹⁵ hogy szülétől szép oktatásokat vett volt ifiúságában., az írás így szól felölle, Isten féltő volt mert a szüléi Istenesek lévén, a mojses törvénye szerint ok-[122a:]tatták volt.

* Daniél 13. Joachim accepit uxorem nomine susannam, filiam helciae pulchram nimis et timentem Deum, parentes enim ejus cum essent justí erudierunt filiam suam secundum legem Moysi.

oh! kedves fiam vigyáz erre. mint ate üdveségednek leg nagyob akadályára., szeresed, és keresed atanulást, és abban
²⁰ bizonyos légy. hogy nagyob rosztol nem tarthatz ifiúságodban, mint attól; hogy ha az üdveségre. vivő igazságokat nem fogod tudni. igyekezzél⁴⁶⁸ el kerülni ezt a nyomoruságot, a mely oka lesz veszedelmednek szeresed atanulást, és arra minden modot keres. hogy ha az Isten néked szüléket. vagy
²⁵ mestereket adot, a kik a jó erkölcsnek uttyára oktatnak, adgy nékie azért hálákot., hogy ha a szüléid el mulatnák az oktatást. keres arra modot magadtól. és meg tarttsad

prov. 15
 Cor sapiens
 quaerit doctrinam. et cor
 stultorum
 pascitur imperitia.

⁴⁶⁵ fi<lium>lio

⁴⁶⁶ cordis <mei> mei.

⁴⁶⁷ sz<ép>ent [ent <ép> fölé írva.]

⁴⁶⁸ igyekezzél [l-d-ből javítva.]

salamonak ezeket a szép szavait. A bölcs elme,⁴⁶⁹ azt keresi hogy tanítsák, az esztelenek meg maradnak tudatlanságokban.

II Rész

5 A második akadály. a Szüléknek. nagy kedvezések. rossz példa adások., és rossz oktatások

A valóságos dolog, hogy a gyermekek veszelmét⁴⁷⁰ gyakorta a szülék okozák, a kik el mulattyák azt a nagy kötele [122b:]séget a melyet Isten adott reájok, hogy gyermekeket,¹⁰ az ő félelmében és a jó erkölcsben⁴⁷¹ neveljék.

A szülék. ezen kötelesség ellen. négy vétekben eshetnek., a melyek okozák gyakorta gyermekek meg romlását. és veszedelmit.

1. A midőn el mulattyák az áitatoságra oktatni őket, és¹⁵ jó idején szoktatni⁴⁷² a jó erkölcs, és az üdveség tudományira.

2. A midőn igen kedveznek gyermekeknek, nagy szabadságot adván nekik, és meg nem intvén őket mikor rosszat tselekesznek

20 3 A midőn tselekedeteket. rossz példát adnak nekik.

4. A midőn az áitatoságal⁴⁷³ ellenkező oktatást adnak nekik

Azt mód nélkül is láttyuk hogy a szülék kedvezések menyi gyermekeket vesztenek el, nagyobb része, az Atyáknak. és az²⁵ Anyáknak, oly vak szeretettel szeretik gyermekeket, hogy csak atesti jóvokat tekintik, tartanak attól hogy leg kisebbben is meg ne szomorítsák,⁴⁷⁴ a jó erkölcsnek határában

⁴⁶⁹ elme, <t> azt keresi

⁴⁷⁰ a gyermekek veszelmét [A betűtípusokból ítélve, idegen kéz törölte: <veszelmét> és kereszttel jelölve beszúrta a törlés fölé, más színű tintával: *veszedelmét*; vö. az 50. sz. lapalji jegyz. — Ld. a variánsban is: *veszelemel* 993. sz. *veszelmet* 1028. sz. jegyz.]

⁴⁷¹ erkölcsben [*ltsb* — olvashatatlan javítás nyoma látszik.]

⁴⁷² őket. és jó idején szoktatni <öket.> a jó erkölcs, és [Utóbbi és — beszúrás.]

⁴⁷³ az áitatoságal <valo> ellenkező [Alatta:] kedvezé <se> sek

⁴⁷⁴ szomorítsák, <öket,> a jó

tartván őket. vagy helyesen meg dorgálván őket., jobban [123a:] szeretik őket rossz hajlandóságokban hagyni, amelyek idővel nevedeknek., a midőn azokat meg nem jóbbittyák és a melyek holtig való rossz⁴⁷⁵ erkölcsüeké teszi őket,⁵ és örökös nyomorultaké.⁴⁷⁶

Nyomorult Atyák! kik azal az esztelen kedvezésel., az örökös veszedelemben vetik gyermekeket, hasonlok azokhoz az ostoba állatokhoz, kik addig ölelgetik fiokot. hogy meg ölik, vak atyák. nem láttyátoké hogy az a kegyesség. a melyel¹⁰ vagytok gyermeketekhez oly nagy kegyetlenség, hogy nagyobal nem lehettek hozzájok, és nem volnátok olyan kegyetlenek. hogy ha a magatok kezével ölnétek meg őket. a bizonyos lévén. hogy ezen kegyetlenséggel, tsak a testeket vesztenétek el, de a kedvezéstekek. él vesztitek⁴⁷⁷ lelkeket,¹⁵ és üdvösegeket el jö még az idő a melyben a gyermekeitek. a kiket most ketsegtettek, átkozni fognak titeket, boszu állást kérnek Istentől ellenetek, és bé vádolnak titeket az ő ítélő széke előtt. mint nyomoruságoknak okait., valamint az olyan. a kit hogy halálra ítéltek [123b:] volna, kiáltani kezdé,²⁰ nem a biro. hanem az anyám küldöt a halálra.

Lesz még az a napja, hogy ati vétkes kedvezéstek az Isten átkát szálittya reátok., és gyermekeitekre; reátok azért mert se nem oktattátok. se meg nem intettétek mikor kívánatot; a gyermekeitekre., mert ati kedvezéstekek elvén,²⁵ minden rendeletlenségekre, és rossz erkölcsökre adták magokat

Nézd meg a fő pap Héli példáját, a melyről ide fellyeb szolottunk, tanulljátok meg abból az irtoztato büntetésből amelyet az Isten botsáta reája, azt, a melyet tiis várhat³⁰ tyátok magatokra, mert mind azok anyomoruságok, a melyek, ő reája, gyermekeire, és az egész familiájára tudlának, a fiaihoz való nagy kedvezésért valának., halgasad mit mond az Isten erről maga. *Meg ítélem a Héli házáat*⁴⁷⁸ 1 Reg 3. 13. *örökké. a hamiságért, mert tudgya vála hogy méltatlanul. tsele-*
kednének fiait. és meg nem feddé őket.

⁴⁷⁵ rossz [o—e-ből javítva.]

⁴⁷⁶ nyomorultaké. [nyomorultak(k)á helyett.]

⁴⁷⁷ él vesztitek [él—és-ből javítva.]

⁴⁷⁸ házáat [h — javítva olvashatatlan betűből.]

Elegendő nagyra nem vihetem fiam a szülék vét-[124a:] keit., azért hogy azoktól irtoznál., azt akarom tudtodra adni., hogy ha az Isten bölcs, és jó erkölcsü szüléket adott néked., akik a jó erkölcsre oktasanak, azért adgy hálákokat⁵ néki, és légy hozzájuk nagy engedelmeséggel. de viszontag. ha ~~asz~~szüléid el felejtik kötelességeket, és üdveségedet, és meg engedik rosz tselekedetedet minden feddés, és dorgálás⁴⁷⁹ nélkül, az ő kedvezéseket úgy tekintsed., mint néked leg veszedelmeseb dolgodot,⁴⁸⁰ és a mely el is fog veszteni. kérjed az Istent. hogy változtassa meg elméjeket, és hogy adgyon néked helyetek más mestereket, a kik tegedet oktanak és reád vigyázanak.

De még azt is hozá teszem, hogy ha szüléid, nem tsak el mulattyák hogy meg intsenek, de a mi meg roszab; hogy¹⁵ rosz példát adnak néked, arra tanítván tégedet a mint a gyakran meg történik, rosz tselekedetekkel: hogy az élet gyönyörüségeit szeresed, a gazdagságokat kíványad; a hejában valóságot szeresed, kevély [124b:] légy, nagyra vagyó. fősvény, haragos. boszu álló, hogy leg kisebb boszuságot se szenvedgy el, tisztátalan beszédü., esküvő, a jó lakást szerető, részeges. tisztátalan,⁴⁸¹ és többek ilyenek, de még többet, hát ha még olyan nyomorultak hogy beszédekel ezekre tanítsanak., vagy jóvá hagyják. és ditsérjék a midőn valamelyikét követed. oh! Istenem, tarts kedves fiam mindentől az²⁰ ilyen állapotban, soha nagyob. veszedelemben nem lehetne üdveséged. folyamodgyál az Istenhez., kérjed világosítását. hogy meg különböztethesed a jót arosztol. erősített meg elmédet. és meg ne engedgye hogy magadot el veszesed. azoknak vétkekért. akiknek kellene üdveségedre vigyázni

³⁰ [125a:] A Elöbbeni⁴⁸² Részhez való adás.

Az előbbeni részt el végezvén, eszemben jutot meg egy más ók, a mely igen árt az ifiak⁴⁸³ üdveséginek. és a melyet

⁴⁷⁹ dorgálás [g-l-ből javítva.]

⁴⁸⁰ dolgod.,ot, [d-t-ből javítva.]

⁴⁸¹ tiszt<t> [?] táltalan, [Törlés elválasztás után, új sor elején.]

⁴⁸² A Elöbbeni [A-t föltehetően utólag írta az *Elöbbeni* szó elé; alatta már helyesen:] Az előbbeni

⁴⁸³ ifiak [k - javítva.]

szükséges fel tegyem., a pedig a gyontato papoknak gondatlanságok, a kiknek nintsen mindenkor. elegendő gondgyok, és figyelmeteségek a gyermekek gyonásira, a melyeket. tsak könnyü, és kitsiny dolognak tarttyák, azal meg elégesznek
 5 hogy valamely könnyü kérdéseket tegyenek;⁴⁸⁴ töllök, az első feleletekre hitelt adnak. és minek utánna holmi imádságokat adtanak volna nékik penitentziául., el küldik az absolutioval., de a kik szintén olyan tudatlanok., és roszt erkölcsüek, valamint annak előtte. ettől vagyon., hogy az ifiak akik⁴⁸⁵
 10 inkább tsak szokásból gyonnak meg, mint sem okból. és az üdveséghez⁴⁸⁶ való indulatból, gyakorta roszt gyonásokat tesznek., a melyekben tsak egy részit valyák meg vétkeknek, mert azokrol. nem tudnak [125b:] elegendőt, vagy is hogy nintsen elegendő töredelmeségek, se akaratt yok, a
 15 magok meg jobbitására, némelykor, és még gyakorta is, el titkolyák vétkeket a pap előtt., a kinek szégyenlik azokat meg vallani, és az a nyomorult szégyen sok esztendőig tarttya őket a kárhozatos állapotban., a vétkekben gyakorta való esések miat, és a sok szenttség törő gyonásokért, mind
 20 addig valamég valamely okos gyontatora nem találnek. aki fel nyisa szemeket. és ki vegye. a nyomorult állapotból.

Hogy ha agyontato papok jól el hitetnék azt magokal., hogy mitsoda nagy jókót tselekedhetnek⁴⁸⁷ a gyermekek gyonásiban., és mitsoda rettentő sok rosztat. a melynek ök
 25 az okai mikor őket el mulattyák, meg látnak. hogy nintsenek olyan gyonások a melyek oly méltok volnának buzgóságokhoz.,⁴⁸⁸ se a melyek inkább meg érdemlenék figyelmeteségeket mint azok., mindenek felet. három nagy dologra is vigyáznának.. Először annak mennének végire, hogy ha az ifiak nem titkoltaké el valaha valamit gyonásokban.,
 30 szégyenből, vagy félelemből. és ha az ugy. [126a:] vagyon. meg kel vélek üsmértetni. hogy mitsoda rosztul tselekedték; és azt el kel vélek⁴⁸⁹ hagyatni egy közönséges gyonás által,

⁴⁸⁴ tegyenek <nekik>; töllök,

⁴⁸⁵ akik <tsak> inkább tsak [Törlés a sor végén.]

⁴⁸⁶ az üdveséghez [v – h-ból javítva.]

⁴⁸⁷ tseleked<ne>hetnek

⁴⁸⁸ büzgoságokhoz., [Ékezethiba.]

⁴⁸⁹ vélek <g> hagyatni

másodsor. az Isteni félelmet. beléjek kel oltani,⁴⁹⁰ és a halálos vétektől való irtozást, a mely ő előtte fertelmes. főképen a tisztátalan vétek, amely leg közönsegeoseb az ifiak között. és ez ő nékik leg halálosab ellensége. harmadszor meg kel
 5 vizsgálni. hogy ha nem szoktáké meg ezt a vétket., vagy mást illetet, valamint, az engedetlenséget, arestséget. az esküvést, és legyen⁴⁹¹ gondgyok arra, hogy hagyasák el azokat vélek. jó tanátsot adván nékik, és ezen vétkek helyet, ellenkező jó erkölcsöket vétessenek bé vélek. az engedelmeséget. a munkát. abékeséges türeést. a felebaráti szeretetet., egy szoval arra⁴⁹² tanítani őket hogy az Istent mindennek felet szeresék.; és az ő kegyelmét, minden gyönyörüségeknel. Imé ezeket tselekszik a jó gyontato papok. az ifiak gyonásiban. és abizonyos, hogy az Isten meg áldgya munkájokot valamint ezt minden nap láttyuk

Tégedet pedig fiam arra intelék. hogy visgáld [126b:] meg jól magadot., és tekinsd meg, ha nem estelé abban a nyomoruságban. a melyről szollottam, és hogy ha nem volté mind eddig olyan gyontato papod. a ki el mulatot. volna. és meg
 20 hagyot volna rossz szokásidban., és talám még olyan vétkekben amelyeket soha meg nem vallottad a gyonásodban, ha ez ugy vagyon kedves fiam. kely ki mentől hamaréb ebből a veszedelemből mert ez üdveségdben járo dolog: keres egy⁴⁹³ jó gyontato papot. aki abol ki vegyen, és akinek
 25 gondgya légyen ajó erköles uttyára vezetni tégedet, és aki kövesse azt a három dolgot a melyeket ide fellyeb mondottam

III Rész

A harmadik akadály a az ifiak üdveséginek az engedetlenség.

Szent Hieronimus igen jól mondgya. hogy ha szinte a gyermekek meg romlások, gyakorta a szülektől vagyon is. de a gyakorta a gyermekektől vagyon, akik nem akarnak tanulni, ezt engedetlenségnek nevezhetni.

Saepe magister 30
 peccat saepe
 discipulus. et
 non nunquam
 patris vitium
 est. non nunquam
 filii, ut
 male erudiatur
 S. Hier. in
 cap. 6.
 Micheae.

⁴⁹⁰ oltati, [Íráshiba *oltani*, vagy *oltatni* helyett.]

⁴⁹¹ legyen <gy> gondgyok

⁴⁹² arra <tani> tanítani [Törlés a sor végén.]

⁴⁹³ egy <e> jó [A bekezdés végén:] három [á — o-ból jav.]

Az engedetlenség olyan fogyatkozás, amely nem akarja a mások igazgatások alá vetni magát, vagy ol-[127a:]lyan. alatomban valo maga hittség, a mely nem akarja hogy tanítsak az igazságokra, a melyeket kel tudni. se tanátsot venni az olyan dolgokrol., a melyeket tselekedni kel., se a feddést, a midön a szükséges. se a jora valo intést, a midön attol el távoztanak

Ennél a fogyatkozásnál. már nem lehet az elmében.⁴⁹⁴ roszab fogyatkozás.

Mert ha annak okait meg vizsgállyák, a kevélységtől vagy, a mely meg vetteti mind azt,⁴⁹⁵ valami másoktól jö; vagy a feleségtől. és a ragaszkodástol. a melyel. vannak a magok elméjekhez, vagy az elmének álhatatlanságátol., a mely semmire nem figyelmeztvén. meg veti a leg szükséges dolgokat⁴⁹⁶ is.

Ha meg vizsgállyuk hogy mik követik az engedetlenséget, abizonyos. hogy az egyedül. minden rosz erkölcsökben vet-heti az ifiakot. mert a meg jobbításra valo modot el veszi, mivel hogy tselekedhetik ajót. ha azt nem akarják üsmérni, hogy lehet meg jobbitani a maga fogyatkozásit, hogy ha azokrol meg nem feddik, a mely beteg meg nem akarja üsmérni nyavalyályát., és az orvoságokat. el-[127b:]veti, a nem remélheti meg gyógyulását.

Ugyan ezért is az szent írásban, fő képen a példa beszédekben, a hol leg inkább oktattya az ifiakot, beszél leg⁴⁹⁷ többet ezen rosz erkölcs ellen, a mely leg nagyob akadály a üdvéseknek, intvén őket arra hogy örömet bé vegyék. az oktatásokat. tanátsokot. és az⁴⁹⁸ feddéseket.

Az oktatásokrol azt mondgya. hogy a. *hamisnak szive* *gonoszt keres., és az igaz sziv tudományt keres.*

A tanácsrol azt mondgya hogy⁴⁹⁹ *A bolond uta igaz az ő szemei előtt. aki pedig bölcs. enged atanácsnak A ki szivében bizik bolond az, aki pedig bölcsen jár. meg szabadul Halgasd*

prov. 27. 21

prov. 12. 15.
prov. 28. 26.
prov. 19. 20.

⁴⁹⁴ az elmében [el—az-ból javítva.]

⁴⁹⁵ mind azt, <v> valami [Törlés tollhiba miatt.]

⁴⁹⁶ dolgokat [l—g-ből javítva.]

⁴⁹⁷ leg <inkáb> többet [többet <inkáb> fölé írva.]

⁴⁹⁸ az <intéseket.> feddéseket.

⁴⁹⁹ hogy <a> A bolond

meg a tanácsot. és fogadd meg az oktatást. hogy bölcs légy végtire.

prov. 12. 1.

Hát a feddésről mit nem mond.

5 *A ki szereti az oktatást. szereti atudományt, a ki pedig⁵⁰⁰ gyűlöli a feddést. esztelen.*

prov. 15 32.

A ki meg veti az oktatást, utállya a lelkét. a ki⁵⁰¹ pedig enged a meg feddéseknék., birja a szívet. [128a:]

prov. 29. 1.

Az emberre., a ki a feddöt kemény nyakal meg veti, hirtelen veszedelem jö. és ötet nem követi az egésség..

10 Ez okáért fiam vigyáz erre az rossz erkölcsre, a mely leg nagyobb akadály a üdvösegednek., ha benned fel találkozik. igyekezel attól meg szabadulni, és hogy olyan engedelmes elméd lehesen., a mely szerese atanulást, a tanácsot. az intést, és a feddést. hogy pedig azt meg nyerhesed, e szerént
15 tselekedgyél.

1. Kérjed az Istentől minden nap azt az elmét.

2. Legyenek⁵⁰² mindenkor előtted salamonnak ezek a szép intési,

prov. 5.

20 *Fiam figyelmez az én bölcseségemre, és az okoságomra hajtsd meg füleidet. és végtére ne suhajtozál. midön meg emészted életedet mondván. miért utáltam meg az oktatást, és adorgálásoknak nem engedet a szívem, és nem halgattam atanítóim szavát. és atanítokhoz nem hajtottam fületem.*

25 3. Hitesd el magadal., a mint hogy az igaz is, hogy olyan korban vagy, a mely tele tudatlanságal; és sok fogyatkozás alá vagyon vetve, a melyben nem [128b:] vagy alkalmas arra hogy magadot igazgasad. de arra nagy szükséged vagyon. hogy olyanok igazgasanak. a kik tudosabbak, az az igazgatás pedig negy dologban áll; az oktatásban. tanátsban, feddésben, és intésben, azt bizonyosnak tarttsad hogy
30 ifiukorodban, az okosokhoz valo engedelmeség néked oly szükséges, hogy ezen⁵⁰³ ajó erkölcsön áll, a jól neveltetésed,

⁵⁰⁰ pedig [*díg* — utólag írva a csonkán hagyott *pe* mellé a sorvégen, világosabb tintával. Idegen kéz írásának látszik ez a *d* típus; vö. az 50. sz. lapalji jegyz.]

⁵⁰¹ a ki [*ki* — beszúrás.]

⁵⁰² Lenyenek [Elírás.]

⁵⁰³ ezen [Első *e* — *a*-ból javítva.]

a jó erkölcsben való elé meneteled, ez életben⁵⁰⁴ való szeren-
tséd; és az örökké való üdveséged.

4. szeresed oktatatni ajó erkölcsben, és örömet tanullyad
a jót akár kitől.

5 Kérj örömet tanátsot, még az olyan dologban is. a melyet
magad is világosan által látod oh' mitsoda szép dolog min-
dent tanátsal tselekedni. ezt a bölcs jóvalya néked, *fiam*
ne tselekedgyél semmit is tanáts nélkül., és a dolgot végben
vívén. meg nem bánod.

Eccle 32. 24

10 Meg ne nehesztely azért. hogy ha fogyátkozásidrol meg
intenek., az igen nagy vétek mondgya [129a:] szent Hiero-
nimus., ha azt gyűlölöd aki tégedet meg fedd, fő képen. hogy
ha hozád való szeretetiből fedd meg, ne menttsd magadot
vakmerő képen., mert az, a maga hittségtől⁵⁰⁵ jőne, sőt meg
15 ellenben., vegyed alázasoságal. a mit jóvadra mondanak,
üsmérd meg vételkedet., és abból jobbisd meg magadot.

grande pecca-
tum est odisse
corripientem.
maxime si te
non odio sed
amore
Corripiat.
S. Hier. in
cap. 5. Amos.

5 Arrol meg emlékezel. hogy az engedelmeség nem tsak
abban áll, hogy örömet vegyed az oktatásokat, a tanátso-
kot, az⁵⁰⁶ intéseket. és a feddéseket, hanem még azokat
20 követni⁵⁰⁷ is kell,

Hogy bé fejezem, szent Hieronimusnak ezeket a szép
szavait adom elődben. Mely jó a felyeb valoknak engedel-
meskedni, követni parantsolattyokot, és a szent írásnak
rendi után, meg tanulni másoktól.,⁵⁰⁸ az életnek, ösvenyét.

25 amelyen⁵⁰⁹ kel járni, se annak arosz mesternek ne higyen.
ugy mint a maga hittségnek

*

* S. Hier. ad demetriadem de virginitate. bonum est obedire majoribus parere praeceptis.
et post regulas scripturarum vitae suae tramitem ab aliis discere.

[129b:] IV Rész

Negyedik akadály, az álhatatlanság.

Hogy ha az engedetlenség közönséges az ifiak közöt; az
álhatatlanság ajóban, még közönségeseb; és ez igen nagy

⁵⁰⁴ életben [t-d-ből javítva.]

⁵⁰⁵ a maga hittségtől <v> jőne,

⁵⁰⁶ az intéseket. és a feddéseket, [az . . . a — beszúrások.]

⁵⁰⁷ követni [t-n-ből javítva.]

⁵⁰⁸ másoktól., [tol — beszúrás.]

⁵⁰⁹ amelyen [n fölött áthúzott t betű.]

akadályá üdveségeknek. vannak olyan ifiak, a kik engedelmes elműiek. a tanítást tanátsot intést bé veszik, de az is igaz. hogy az engedelmes ifiak, nem mindenkor elegendő álhatalosok, hogy hiven kövesék ajót. amelyre taníttják az
5 ö elméjük változó, amely mindenhez ragaszkodik minden indulattýokot követik, a sok féle hajlandóságok mindenkor. mozgásban lévén, nem engedi hogy⁵¹⁰ sokáig legyenek egy állapotban; alig alkalmasok tsak ara is, hogy valamely jót tegyenek fel magokban. ajó erkölcs meg tartására., a leg első
10 alkalmasóság el felejteti vélek minden jó fel tett szándékjokot

Hogy ha ezt az álhatalanságot jó idején meg nem orvósolyák., igen nagy akadályára lészen az ifiak üdveséginek; és alkalmatlanná téski őket, hogy elé mehesenek az áitatosagban., a fa nem véthet gyö-[130a:]keret a fővényben, se a jó erkölcs az álhatalan elmében. a mely időben változik.

Eccle 5 11

Ezért is int abölcs ezekre tégedet. hogy *ne ingadozz. minden szélre. és meg ne induly minden utra.* légy állandó az ur uttyában.
20

Ez az álhatalanság⁵¹¹ ajóban. három fő okoktól jő.

1 Attól akönyü változó elmétől, amely természet szerént való abban a korban., és a mely az ifiakot alhatatlanoká téski minden tselekedetekben, akik is változok minden hajlandóságokban., gondolatýokban szándékokban., és végzéseekben. ettől vagyton. hogy álhatalanok ajó erkölcs kövétésiben.
25

2. Attól jő; mert⁵¹² nem hitették el magokal. valójában. üdveségeknek, nagy. és szükséges voltát, és azt a köteleséget.
30 a melyel tartoznak a jó erkölcsre adni magokat ifiuságokban.

3. Jő végtire ajó magaviselesnek fogyatkozásától. és attól. mert nem lévén elégségesek arra hogy magokat igazgathassák, senkitől arra tanátsot nem vesznek [130b:] hogy jó
35 rendben vegyék életüket: vagy ha vesznek. is. de azt tsak könnyen, arra nem figyelmeznék. se azt nem követik, tsak

⁵¹⁰ hogy <min> sokáig

⁵¹¹ álhatal<óság aj>lanság ajóban.

⁵¹² mert [r-g-ből javítva.]

hamar el felejtik amely jó intéseket adnak nékik. és ilyen formában. tsak követik. álhatatlan elméjeknek minden indulatit

5 Hogy meg lehesen. gyógyítani ezt az álhatatlanságot, a három okokhoz. orvoságokat is kel tenni,

Először tehát. fiam. igyekezel azon. a menyiben tölled lehet, meg jobbitani benned, azt az idődhöz természet szerént valo könnyüséget, amely változová tészen tsak nem minden tselekedetidben légy álhatatos minden munkádban, 10 könnyen meg ne változtasad fel tet szándékidot, se foglalatoságidot: hanem ha valamely ókbol, és tanátsal, egy szóval igazgasad magadot; okoságal., és ne kövesed tsak a magad elméjit. és gondolatját.

2. Azon légy, hogy az elméd állandó legyen a jóban. ajó 15 gondolatok által., gyakorta elmélkedvén üdveségedről., és arol, hogy mitsoda szükséges néked a jó erkölcs ifuságodban, [131a:]

3. Adgyad magadot valamely okos gyontato papnak igazgatása alá, kövesed tanátsit. és a rendet mellyet elődben ad. 20 adgy számot néki némelykor tselekedetidről. úgy hogy ajó utban tehesen., a midön attol el távozol., az ő tanátsa. vagy valamely más értelmes embernek tanátsa nélkül, semi⁵¹³ olyas dolgot ne tselekedgyél

De mindenek felet kérjed az Istent gyakorta, hogy adgyon 25 álhatatos elmét a fel tet jó szándékidban., és tegyen állandová ajoban. kegyelmidnek⁵¹⁴ segítségivel. *oh! Istenem erősistsd⁵¹⁵ meg lépésimet ate parantsolatidnak ösvényiben. hogy soha azoktol el ne távozam, el ne felejttsed abölcsnek ezeket a szép szavait, a jó erkölcsü ember. meg marad ajó 30 erkölcsben valamint anap, a mely soha el nem veszi fényességit; de az esztelen változo. valamint ahóld, a mely soha egy állapotban nintsen tekinds meg fiam hogy melyikét választod., nem akarnád hogy a világ esztelennek tartana, pedig valóságál avagy Isten előtt. hogy ha álhatatos nem vagy 35 szolgálattyában.*

ps 16 5:

Eccles. 27. 12.

⁵¹³ semi <va> olyas

⁵¹⁴ kegyelmidnek [id — beszúrás.]

⁵¹⁵ erősistsd [Elírás?]

Ötödik akadály a jónak szégyene.

A több modok között, amelyeket az ördög talált alelkek elvesztésére. a jó tselekedeteknek szégyeninél. nagyobb nem található, a szégyenel könnyen meg tsallya a gyenge elmét, olyanakat. amitsodások az ifiak, a kik is könnyen magokban vévén a félelmet. és a szégyent, az a nyomorult lélek. viszá áll gyengeségekel. és a⁵¹⁶ természet szerént való szemérmeteségekel. azon igyekeznek, hogy a jótól. és a jó erkölcstől, tarttsanak, és szégyenellyék. holot avétekhez kelene ezekel lenniék.

Erre való nézve; sok hejában való; és hamis képzéseket ad elméjekben; tudni illik, hogy a jó erkölcs nem betség az emberek előtt, hogy nem igen betség azokot. akik azt követik, hogy ha a jóra adgyák magokot. azért őket megvetik, és meg tsuffolyák, az ilyen mesterségekel. el vonnya őket⁵¹⁷ ajó erkölcsnek uttyárol., az ilyen ostoba szégyenel., meg fojttya benne a jó gondolatokot, és üdveségekre való jó igyekezeteket. És némelykor, eza nyomorult szégyen, anyira el [132a:] foglallya elméjeket, hogy nem tsak. a jó tselekedetért⁵¹⁸ és ajó erkölcsért meg ne pirulnának. de még ditsekednek⁵¹⁹ rosz erkölcsökkel, és gyaláztatnak tarttyák, hogy nem olyan gonoszok. mint a leg roszab erkölcsüek. valamint etörtének szent Agostonal. aki eröl keservesen beszél gyonásiban

Hogy ha ez a veszedelmes szégyen el foglalta elmédet kedves fiam. azt úgy kel tartanod, mint, üdveségednek leg nagyobb akadályát. és hogy ha idején nem igyekezel azt el hagyni, minden bizonyal. el veszt tégedet. hogy pediglen azt meg gyözhesed; a következő dolgokra vigyáz

Először. miért pirulsz meg,? a jó erkölcsért pirulsz, az az. az Isten szolgálattyaért, a mely nélkül nintsen⁵²⁰ semmi

⁵¹⁶ a [Beszúrás.]

⁵¹⁷ őket <j> ajó

⁵¹⁸ a jó tselekedetért [a jó tselekedet <tt> tért — javítás a törlés fölött világosabb tintával; bizonytalan, hogy Mikes javítása-e. Vö. előbb az 50. sz. szövegjegyz.]

⁵¹⁹ ditsekednek <g> rosz

⁵²⁰ nintsen <m> semmi

omne malum.
aut pudore.
aut timore
natura suffun-
dit
Tertull. in
apologetico.

conf. lib
2. Cap. 3

tiszteletes evilágon, ditsőségesnek tartod egy földi fejdelemnek szolgáltyát., és szégyenled ate örökös uradot. a menynek királyát szolgálnod, akinek mindenel tartozol., mely nagy vakság., ! de azt tud meg hogy a rosz és illetlen dolgért pirulnak meg., vagy a mely alá valo, és méltatlan magában. hogy ha pedig meg [132b:] pirulsz a jó erkölcsért, ezt azokal egy mértékben teszed.

Másodsor; kik előtt pirulsz, a hamisak előtt. akiknek iteletek. meg vagyon romolva. a kik jonak tarttyák. a mi rosz. és rosznak a mi jó, más rendet nem⁵²¹ követnek itélettyekben, hanem a rendeletlen indulattyokot, és hajlandóságokat, hogy ha tégedet meg vetnek. azért tselekeszik. mert utállják a jó erkölcsöt, és azokat, kik azt követik. *Utálatosság pedig a bünösnek az Isteni szolgálát.* mondgya a böles., *utállják abolondok azokat. a kik a gonosztol futnak: Az igaz uton járó. és az Isten félő meg utállatik attol., a ki a gyalázatos uton jár.* hogy ha azt akarod hogy az emberek jól itélyenek felöled, miért nem keresed az értelmes és Isten félő embereknek iteleteket, a kik téged tisztellyenek és betsüllýenek a midön jót tselekeszel.

Eccles. 1.
v. 32.
prov. 13
v. 19
prov. 14
v. 2.

Harmadikszor Emlékezel meg az Isten fiának erről a retentő fenyegetéséről, a melyel fenyegeti mind azokat a kik meg pirulnak az ő szolgálattyáért. *A ki engemet szégyenl. és az én beszédimet, azt az Ember fia szégyenleni fogja. mikor el jő az ő Fölségében az az. hogy magáénak nem fogja őket üsmérni, gondold el magadban, hogy mitsoda irtoztato gyalázat fedezi bé azon a napon., azoknak ortzójokot [133a:] akik meg pirulnak ez életben az Isten szolgálattyáért. a midön az egész világ eleiben terjesztetik az ő vétkek. és hogy. a jó erkölcsért valo⁵²² meg pirulásért öröké valo gyalázatra, és bestelenségre tétetnek., a melyek soha el nem töröltetnek az Angyaloknak., és a szenteknek elméjkből. valamint ezt az Isten maga mondgya *És titeket örök gyalázatra vetlek. és örök szégyenségre, mely soha⁵²³ feledékenséggel el nem töröltetik.**

luk 9. 26.

jerem. 23. 40.

⁵²¹ nem <tartanak> követnek [A javítás a törlés fölé írva a sor elején.] itélettyekben, hanem a <m> rendeletlen

⁵²² valo <v> meg pirulásért öröké<ké> valo

⁵²³ soha <el> feledékenséggel el nem töröltetik.

Oh! kedves fiam kerjed az Istent gyakorta; hogy erősítse meg elmédet, az ellen a nyomorult szégyen ellen, a mely csak tisztán képzelése a gyenge elméknek. szoktasad magadot idején ahoz, hogy ajót szabadosan tselekedgyed, nem vi-
 5 gyázván arra, hogy mások mit fognak arrol mondani., vesd meg az ő meg vetéseket, neved meg az ő⁵²⁴ meg nevetéseket, és emlékezel meg arol hogy mitsoda bolondság nagyob-
 10 ra tartani az emberek tiszteletit az Istenénél, és az örökös üdveségednél, és hogy tetzhesél⁵²⁵ egy kevés számu meg romlot elméjüeknek, nem tartasz az okos embereknek, a szenteknek, akik menyekben vannak, de söt még az Istennek kedvéből ki esni. fontold meg jól mind ezeket.

[133b:] VI Rész

A hatodik akadály. a rosz társaság

I Articulus.

Hogy a mitsoda ártalmas.

15 Oh! kedves fiam kitsoda ád nékem, arra elegendő erejü szókót., hogy meg értethesem veled, és aveled egy idősiekel, ate üdveségednek ezt a nagy akadályát és hogy szemeid eleiben tehesem világosan. a sok számu ifiakot, a kik minden nap magokot el veszti, arosz társaságok miat.

20 Ez fiam ez, aza tör. a melyre lesi az ördög rend szerént az ifiakot, és a midön öket el nem vesztheti, atudatlanságal, a szülék kedvezésivel, az alhatatlanságal. vagy a jó tselekedetért valo szegyenel. a hamisak társaságaval, egészen meg⁵²⁶ ronttya öket azoknak beszédgyeket. és példájokot
 25 adgya elejekben. hogy aleg szentebbet is meg ronttsa. és fel fordittsa ajó lélek üsméretnek rendét., és gyakorta ezekel rettentő rendeletlenségben vetette az olyan ifiakot, akik annak előtte nem tudták aroszat, és akik anagy kísértetekben is [134a:] meg tartották volt. ajó erkölcsöt.

30 oh. Istenem. leheté hogy az a nyomorult, nagyob eszközöket ne talállyon az emberek el vesztésekre. mint az embe-

⁵²⁴ az ő [ö — beszúrás.]

⁵²⁵ tetzhesél [:sorvégi margóra írva; új sor elején:] <tessél> egy kevés számu [számu — beszúrás.]

⁵²⁶ meg <rott> ronttya

reket⁵²⁷ magokat, és hogy az embereknek kellesék szolgainak lenni, hogy a magok⁵²⁸ atyafiokon kövesék az ő dühöségít, és az ő átkozot szándékját: hogy az embereket magával vigye az örök kárhozatra: ? nem tudom akettő közül

5 melyikét kel inkább szánnom. azokoté, akik olyan hamisak, hogy beszédekkel. és példajokal. veszedelmit okozák atyafioknak., vagy azokat, a kik meg hagyják magokat töllök rontatni, és hogy nem kerülük el inkább azö társaságjokot, mint sem a pestisben lévőket

10 Mert a mi az elsőket illeti, nem nyomorultaké azért, hogy beszédegyekel el vesztk azokat, a kikért a kristus meg holt, és mint ha, az nem volna elég hogy magokat kárhoztatták. hanem még ókai lesznek. attyok fiai kárhoztattoknak., ? kezdői lesznek meg romlásoknak., és véghetetlen sok vét-

15 keknek., eszközi lesznek az ördög hamiságának., és ö⁵³⁰ magok követik annak az. [134b:] nyomorultnak hivatallyát; abban, hogy az embereket a vétekre taszittsák, és⁵³¹ a poklokra vessék, nyomorult kainok, számot adtok. az atyátok⁵³² fiainak lelkéről, az ő véreknek szava, a melyet

20 ki ontottátok⁵³³ az az. az ő üdvösegeknek. a melyeket⁵³⁴ el vesztettetek, boszu állást kér Istentől ellenetek,⁵³⁵ ki keresi kezetekből., és számot adtok arrol néki, lelket. lélekért, *jáj annak*, mondgya az Isten fia., *a ki mást meg botránkoztat*, tudni illik, a ki mást vétekben ejt.

25 A mi pedig azokat tekénti, akik magokat meg ronttyák a roszak társaságában, ezek annál is inkább meltók⁵³⁶ a szanasra, hogy az a nyomoruság az ő vétkektől vagyon.,

rom. 14. 15.
noli cibo tuo
illum perdere
pro. quo
christus mor-
tuus⁵²⁹ est.

Genes. 4.
vox sanguinis
fratris tui
clamat ad me
de terra.

Ezech. 3.
sanguinem ejus
de manu tua
requiram

Matth 18.
vae homini illi
per quem scan-
dalum venit

⁵²⁷ az embereket [Első *e* – *a*-ból javítva.]

⁵²⁸ a magok [Beszúrás.] atyafiokon <véghez> kövesék

⁵²⁹ mortuus <est.> est.

⁵³⁰ ő [Beszúrás.]

⁵³¹ és <p> a poklokra

⁵³² atyátok [Második *t* – *k*-ből javítva.] fiainak <vé> lelkéről, az ő véreknek

⁵³³ ontottátok [*ok* – beszúrás.]

⁵³⁴ a melye<t>ket [*ket* – beszúrás;] <el> el [*el* – beszúrás;] vesztettetek, [harmadik *e* fölött áthúzott ékezet; *ek* – beszúrás a szóközbe; *vesztetté*lből javítva.]

⁵³⁵ ellenetek, [*t* – *d*-ből javítva.]

⁵³⁶ meltók [*e* – *é*-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

minek utánna jól tudtokra adták volna., hogy nintsen semmi veszedelmeseb az ifiuságnak, mint a rossz társaság. az ajó erkölcsnek olyan kö sziklája, a melyen sokan hajo törést szenvednek., mind ezek⁵³⁷ az intések után, magákat nem oltalmazni a veszedelemtől., hanem szabadoson⁵³⁸ és tartalék nélkül menni az olyan társaságban., a melyet inkább kellene el kerülni mint sem ahalált. oh! Istenem mitsoda vakság!

5
10
15
Az Isten nevében kérlek kedves fiam, hogy vigyáz erre anagy akadályára üdvösegednek., és ne veszed el ma [135a:]gadat vigyázatlanságodért; vagy is hogy jobban mondgyam, nem én intelek tegedet erre. hanem a szent lélek. a proféták által. Tavoizatok el. távoizatok el. menyetek ki a gonoszok közüül., a tisztátalan dolgokat ne illesétek. Fussatok ki babiloniából., ki ki tsak a szaladásról gondolkodgyék.

Isa. 52.
Recedite, re-
cedite exite
inde. pollutum
nolite tangere.

jerem. 51.
Fugite de
medio babilo-
nis, et salvet
unus quisque
animam suam
prov. 1. 10.

prov. 4. 14.

Halgasad a bölcsnek. Atyai intésit.

Fiam ha hitegetnek tegedet a bünösök ne engedgy nekik, ha mondgyák jere velünk, legy egy társaságban velünk, fiam ne járj vélek., tartoztasd meg lábodat az ő ösvényektől, mert az ő lábok gonoszra futnak., és sietnek hogy vért ontsanak. és meg másut Ne gyönyörködgyél az Istentelenek ösvényiben, sene kedvellyed a gonoszok utát. juss attol, se által ne meny⁵³⁹ azon. térj el, és hadd el azt

II Articulus.

25
Két dolog ártalmas. a rossz társaságában
a beszéd. és a példa

Ugyan azon szent lélek tudtodra adgya, hogy két dologtól kel tartani a rossz társaságában. a beszéd-[135b:]gyektől és példájoktól.

1 cor 15 33.

2 tim 2. 16.

S. Jacob. 3: 6.

30
A mi beszedgyeket illeti. szent pál ezeket fel szoval mondgya, *Meg ne tsalatassatok, a rossz beszédek, meg ronittyák ajó szokásokat A haszontalan, és heában valo szollásokot pedig el távoztasd, mert igen nevelik az Istentelenséget.* mondá timothéusnak, szent Jakab azt mondgya hogy a nyelve olyan

⁵³⁷ mind ezek <után> az intések után, magákat [magátból javítva; k-t-ből javítva.]

⁵³⁸ szabadoson <t> és tartalék

⁵³⁹ meny [Beszúrás.]

tűz. mely fel gyuttya a vétket a lélekben., a mely tüzet a gehenna tüze gerjesztette fel. szent David azt mondgya ps. 5 hogy a bünösök⁵⁴⁰ szája olyan mint a meg nyilt koporso. a melyből tsak bűdőségek jönnek ki, és a melyek meg rontyták a lelkeket, hogy a gonoszoknak olyan nyelvek vagyon ps. 139. mint a kigyoknak, és hogy az áspis kigyonak mérge vagyon ajakakon, a mely meg öli mind azokat kik ahöz érnek

Ha szinte a rossz erkölcsűek meg tartoztatták is magokat a beszédekben., mind azon által az ő példájok hathatosak.

- 10 *A ki a szurokhoz nyul. annak a kezei meg szurkosodnak., és Eccles 13 1. a ki a kevélyel tarsalkodik kevélyé leszen. maga is. Ne légy barátságban a haragos emberel., nehogy az ő példáját kövesed. prov. 22. 24. A ki bölcsekkel társalkodik. bölcsé leszen. az esztelenek barát- prov. 13. tyá. ho-[136a:]zájok hasonló leszen., a példának ki mondhatatlan ereje vagyon az ifiak elméjén, a barátság, a melyet tesznek a hamisakal., a kedvezésre vezi⁵⁴¹ őket, a kedvezés pedig a követésre.⁵⁴² *oh! barátság, mondgya szent Agoston; * mely igen ellensége vagy a lelked jóvának, oh! elmének vaksága.! a mely rosszat tselekedtet a követéssel, és hogy kedvezesen másoknak, a midőn mondgyák, menyünk, és tselekedgyük. és azt szegyenlik hogy a szegyent egészen el nem veszítették.**

* Euseb. Emis. homil. 1. de initio quadragesimae. k. s. Aug. libr 2. conf 9. o nimis inimica amicitia. et seductio mentis, nulla luci mei causa. ulciscendi libidine. sed cum dicitur eamus, faciamus, et pudet non esse impudentem.

- Hogy pediglen világosan meg láthatasad. mitsoda mód nélkül való rendeletlenségben veti a rossz társaság az ifiakot., 25 halgassad mit mond magáról ugyan ezen szent, siratván nyomorult állapotját, a melyben vetette volt ötét. Olyan nagy vakság. megyek vala a rossz erkölcsnek melysége felé, * hogy akik én velem egy idősűek valának, azok között szegyenlettem, hogy olyan hamis nem voltam mint a többi. 30 a midőn⁵⁴³ hallanám őket ki hirdetni vétkeket, és azokban

⁵⁴⁰ bünösök [s-k-ból javítva;] szája olyan [olyan – beszúrás;]

⁵⁴¹ a kedvezésre vezi őket, [vezi a. m. veszi – utólagos javítás nyoma: vezetni a törölt <vezi> fölé írva világosabb tintával; valószínűleg nem Mikes javítása, hanem idegen kéz. Vö. az 50. sz. lapalji jegyz.]

⁵⁴² a követésre. <o> oh! [Törlés tollhiba miatt.]

⁵⁴³ a<d> midőn

annál inkább ditsekedni mentől rutabak valának., És en is
 arosz [136b:] tselekedetre viszem vala magamot; nem tsak
 a tselekedetnek gyönyörüségiért, hanem azért, hogy meg
 ditsértesem annak tselekedetiért, mi lehet evilágon gyalá-
 zatosab. a rosz erkölcsnél; még is én⁵⁴⁴ roszab erkölcsü akar-
 tam lenni azért. hogy meg ne⁵⁴⁵ gyaláztassam, és amidön
 nem talállok vala magamban olyat. a melyel én is olyan
 hamisnak láttassam lenni mint mások, olyankor olyan
 gonoszságot gondoltam ki, a melyet nem tselekedtem volt;
 azt pedig tsak azért, hogy ártatlanságomért., aláb valo képen
 ne betsüllyenek, és hogy annál is meg ne vessenek., mennél
 inkább tisztáb életünek láttzottam lenni másoknál. Imé
 ilyen társakal járok vala Babiloniának tágas utzáin hever-
 kezvén a sárban, mint valamely jó illatu drága kenetekben

* lib 2. conf. cap. 5. Praeceptum ibam tanta caecitate ut inter coetaneos meos pudorem me
 minoris decoris, cum audiebam eos jactantes flagitia sua, et tanto gloriantes magis quanto
 magis turpes essent. Et libebat facere non solum libidine facti verum etiam laudis. quid
 dignum est vituperatione nisi⁵⁴⁶ vitium? Ego ne vituperarer vitiosior fiebam, Et ubi
 non supetat quo admissio aequarer perditis fingebam me fecisse quod non feceram, ne
 viderer abjectior quo eram innocentior. et vilior haberer quo⁵⁴⁷ eram castior. Ecce Cum
 quibus Comitibus iter ágébam. platearum Babiloniae. et volutabar in coeno ejus, tan-
 quam in Cynamomis et unguentis praetiosis.

15 Imé fiam az a keserves állapot, a melyre tette volt a rosz
 társaság szent Agostont ifiukorában, a melyből. igen nehe-
 zen., és az Isten kegyelmének tsudálatosan valo segittségé-
 vel kelhete ki. a mint ezt meg mondottuk az első⁵⁴⁸ könyv-
 nek 11 részében.

[137a:] III Articulus

20 Négy féle rosz társaságot kel
 el kerülni

Elöször. fiam irtozál az olyanoknak társaságoktól; akik
 nyilván. és meg tartozkodás nélkül tselekeszik avétket,⁵⁴⁹
 az ilyenek. Istentelenek, és szabad életüek. és még az olya-
 nokétól is. a kik aleg nagyobb vétket is el nem titkollják

⁵⁴⁴ én [Beszúrás;] roszab [sz—b-ből? javítva.]

⁵⁴⁵ ne [Beszúrás.]

⁵⁴⁶ nisi <v> [?] vitium?

⁵⁴⁷ quo <er> eram

⁵⁴⁸ az első<n> könyvnek

⁵⁴⁹ avétket, <és még> az ilyenek.

egymástól. úgy mint a szemérmertlenséget, az esküvést. részegséget, de sőt meg ezeket ditsekednek valamint aböles mondgya. *hogy örülnek. rosz tselekedeteknek, és vigadnak a rosz dolgokban.* prov 2.

5 2. kerüllyed mint ahalált az olyanokat akik tsufolodnak ajó erkölcsel. akik avétekre⁵⁵⁰ unszolnak, és azokat, a kik néked rosz beszédeket beszélnek., arosz beszédek akár kitől jöjenek. de ártalmasok., vétket hintenek annak lelkében. aki azokat halgattya.

10 3. örized magadot az olyanoknak társaságoktól. akik két színűek., akik magokat el tudgyák titkolni, az ilyenek veszedelmesek, a kik nyilván nem un-[137b:]szolnak a vétekre. de a kik el forditanak az áitatós tselekedetektől; úgy mint az imádságtól. a szentségek gyakorlásától, ajó könyvek olvasásától., azt fogják néked mondani hogy azok néked nem szükségesek. se nem illendők. hogy más dolgot is tselekedhetel., és akik hogy ajóról el fordittsák elmédet. tsak a hejában valóságrol beszélnek, a mulattságtól. az idő töltésről, a világi elömenetelről; az ilyen beszédek fiam

15 4. kerüllyed a heverő és henyélő ifiaknak társaságokat, a kiknek nintsen semmi hivatalyok vagy akik roszul viszik vegben azt a melyben vannak, az ő példájok a henyelésben fog vetni, azt fogják néked jovallani. hogy hivatalodot el mulasad. és magadot mulasad, a játékot, a koresomát. meg szeretetik veled. és a henyélő életből. avétkes életben tesznek., vigyáz jól erre az intésemre, es abban bizonyos légy., hogy ennél nem lehet neked, veszedelmeseb társaság.

20 5. Mind ezeknek bé fejezésire., emlékezel meg fiam arrol., hogy valamikor⁵⁵¹ akor, de az Istennek [138a:] boszu állása meg lopja agonoszokot, látható vagy láthatatlan képen. *Az Isten haragjának tüze fel gerjed a bünösök gyülekezetek ellen., és azok ellen kik nem akarnak engedelmeskedni parantsolatina.* *A bünösök uta kövekel egyenesitet meg, de azok végén,*

25 6. avétekre <un> unszolnak, [Törlés a sor végén.]
551 arrol., hogy valamikor <arrol.,> akor, [A javítás a törlés fölé írva.]
552 Eccles. <16.7.> 21.11.

30 7. kerüllyed a heverő és henyélő ifiaknak társaságokat, a kiknek nintsen semmi hivatalyok vagy akik roszul viszik vegben azt a melyben vannak, az ő példájok a henyelésben fog vetni, azt fogják néked jovallani. hogy hivatalodot el mulasad. és magadot mulasad, a játékot, a koresomát. meg szeretetik veled. és a henyélő életből. avétkes életben tesznek., vigyáz jól erre az intésemre, es abban bizonyos légy., hogy ennél nem lehet neked, veszedelmeseb társaság.

35 8. Mind ezeknek bé fejezésire., emlékezel meg fiam arrol., hogy valamikor⁵⁵¹ akor, de az Istennek [138a:] boszu állása meg lopja agonoszokot, látható vagy láthatatlan képen. *Az Isten haragjának tüze fel gerjed a bünösök gyülekezetek ellen., és azok ellen kik nem akarnak engedelmeskedni parantsolatina.* *A bünösök uta kövekel egyenesitet meg, de azok végén,*

Eccles. 16. 7.
In sinagoga
peccantium
exardebit ignis.
et in gente in-
credibili
exardescet ira
Eccles.⁵⁵² 21.
11.

a⁵⁵³ pokol, és a setétség. és a szenvedések. Én is⁵⁵⁴ azt mondom a profétával. *Tavozál el az Istentelen emberektől. hogy ne egyeledgyél az ő bűnökbé.*

VII Rész

Hetedik akadály a ifiak üdveséginek
a henyélés.

Ez az akadály fiam tsak nem leg ellenkezőb ate üdveségedel; és el mondhatni, hogy ez okozza. és táplállya mind azokat, a melyekről ide fellyeb szollottunk.

A henyélés oka atudatlanságnak., eszerzi az engedetlenséget, mert atunya elme semt sem akar tanulni. a munkától valo félelme, el hiteti véle hogy elegendő tudos., a mások oktatásit és tanatsit bé nem akarja venni. azért hogy azoknak követése. terhére ne legyenek. *A rest. sokal okosabnak tarttya magát. sok olyanoknál a kik másokat oktatnak és tanítanak.* a henyélés anyja az álhatatlanságnak., *a rest, akar is. nem is.* [138b:] ma egyet akar, holnap meg mást; ma valamely jót akar, holnap azt meg változtattya, ugyan a henyélés okozza a jora valo szégyent, az is veszi el abátorságot, a melyel. a jó erkölcsöt kel követni, *A félelem el veszi szívít a restnek.* A henyélés a rosz társaságot keresteti, és a veszedelmes mulattságokat, egy szoval. ez az oka rend szerént. annak a nyomorult véteknek, a melyért anyi ifiak vesznek el., apedig atisztátalanságnak vétke. a melyről fogunk szolani akövetkezendő részben. egy szoval. nints olyan vétek, olyan rendeletlenség., olyan veszedelemre vivő alkalmatosság. a melyeknek a henyélés ne lehetne oka, ezért is nevezi ötet szent Bernárd. mind kisérteteknek. és rosz gondolatoknak moslékos helyének. az esztelen beszédek anyának, a jó erkölcsök mostoha anyának, alélek halálának, az élő ember koporsojának., minden gonoszok helyének,⁵⁵⁵ és a szent lélek azt mondgya felöle hogy vétkekre tanító mester. *Multam malitiam docuit otiositas. Eccles. 33.*

⁵⁵³ a [Beszúrás.]

⁵⁵⁴ is [Utólagos beírásnak látszik a két szó közt, a sorban.]

⁵⁵⁵ helyé<t>nek,

sapientior sibi 10
piger videtur
septem viris
loquentibus
sentias.
prov. 26. 16.

prov 13. 4. 15

pigrum dejicito
timor.
prov. 18. 8.

*

* omnium tentationum, et cogitationum malorum et inutilium sentina, mater nugarum. noverca virtutum, mors animae. vivi hominis sepultura sentina omnium malorum S. Bern ad frat. de monte Dei. serm

Oh! kedves fiam nem keserves dologé ez., hogy⁵⁵⁶ eza véték, a mely kut feje. anyi nyomoruságoknak [139a:] még is oly közönséges az ifiak közöt; ugy is tettzik mint ha természeté vált volna benne, sokat látz olyanokat közöttök.

5 a kik henyelő, és tunya életet élnek, amunkát ugy kerülük mint ahalált, semmi tisztéséges foglalatosságra nem adgyák magokat, vagy ha adgyák. hamar el hagyák, vagy is roszul viszik végben; tsak a gyönyörüségeket szeretik, tsak a mulattságról. gondolkodnak. a játék. a sétálás. a jólakás.
10 aluvás. életeknek ezek a leg főveb hivatallyi, és az ő leg nagyob foglalatosságok.

Ezektől jönnek azok arendeletlenségek. amelyekben⁵⁵⁷ látjuk őket esni minden nap, a gyönyörüségekhez való rendeletlen szeretet, a jó erkölcsnek meg unása; a leg szükségeseb igazságoknak⁵⁵⁸ tudatlansága. az Istenről és az üdvességről való feledékenység. Ezekből az után a rosz társaságok, és⁵⁵⁹ a mértékletlenségre való alkalmatoságok, Ezekből a rosz erkölcsök, és a rosz hajlandóságok, a melyek inkább meg szaporodnak benne. mint sem egy kertben a rosz fű,
20 végtire ezekből jönnek, hogy egész életekben haszontalanoká. és henyelőké maradnak azért mert ifiu korokban. nem munkáldotanak azon., hogy a jó dolgokra alkalmatosok legyenek, nem is szollok az [139b:] olyan rosz erkölcsökről, a melyekben veti őket ahenyelés. és a melyeket soha el sem
25 hagyák.

oh! adná Isten. hogy olyan könnyű volna az ifiakból. ki irtani a henyelést, a mitsoda könnyű meg mutatni hogy a mit okoz, és azt mitsoda veszedelmes dolgok követik; de ez a rosz erkölcs, anyira meg hatotta sziveket, hogy még nem
30 is akarják meg üsmérni aroszat. a melyet okoz nekik., azért hogy ne kénszeritessenek azt el hagyni *Meddig aluszol. ó rest.?* mondgya a bölcs. *mikor kelsz fel álmodból; rád jő mint egy uton járó a szükölködés. és a szegénység mint egy*

prov. 6 9.

⁵⁵⁶ hogy hogy [Sorvégen és új sor elején.]

⁵⁵⁷ amelyekben [k-ből javítva.]

⁵⁵⁸ igazságoknak <m> tudatlansága.

⁵⁵⁹ és [Beszúrás.]

fegyveres férfi, Had hassák meg fiam szivedet. a szent léleknek ezek a szavai, és hadd izzék ki onnét atunyaságot; erre való nézve. olvasad figyelmeséggel. a következendő reflexiókat.

In sudore vultus tui vesceris pane. donec revertaris in terram de qua sumptus es. Gen. 3.

5 1 Gondold meg hogy az emberek mindnyájan a munkára születtek, az Isten mindnyájokat az alá vetette. ezen parancsolattya által., a melyet világ kezdetekor adá ki. *A homlokodnak veritékével eszed kenyeredet, mind adig még viszá nem térsz aföldben. a honét vétettél.*

10 * Hogy ha tehát ment akarsz lenni a munkától, henyélő [140a:] életet élvén. az Isten akarattya ellen támadtz, el rontod a rendet, a melyet oly nagy ditsőséggel allított fel, mitsoda okod vagyon. hogy olyan közönséges. és igasságos törvény alól ki vonnyad magadot, a mely törvénytől soha
15 senkit meg nem mentet, hogy ha pedig okod nintsen mitsoda bizodalomal. maradhatz abban a henyélő életben.

* Homo ad laborem natus. si laborem refugit, non facit id ad quod natus est. quid respondebit ei qui misit illum. qui instituit. ut laboret. S. Bernard in declamationibus

2. Hogy ha az emberek tartoznak dolgozni egész életükben; még inkább tartoznak ifiúságokban, mert ha valamely tiszteletes munkában nem foglallják azt az időt, sok olyan
20 rosz erkölcsöt. és rosz szokást veszen magában. a melyek holtig meg maradnak ugyan abban a korban is kel azon igyekezni hogy alkalmas lehetne valamely hivatalra., a melyben egész életében kel foglalni magát. ha azt egyszer el veszti. többé viszá nem hozhattya, az el vesztet idő. akár
25 mely korban, de viszá nem jö., hanem az a külömbség vagyon benne, hogy a melyet a több korokban el vesztenek. a munkával. azt helyre hozhattya de a melyet az ifiúságban vesztek el. azt nem lehet helyre hozni.

3 Fontold meg azt jól., hogy még annak idejében mint
30 fogod bánni hogy el vesztetted ifiúságodnak idejét. [140b:] a midön alkalmatlan lész minden jora, valamint etörténik sokakal., ezt mostanában magadal elnem hitetheted. lész még olyan idő hogy el hiszed. de akor már késő.

4. Ha arra a bánásra ne⁵⁶⁰ sokat hajts is mostanában. de

⁵⁶⁰ ne [se-ből javítva.]

nem kellé rettegned a nagy számadásért a melyet⁵⁶¹ adtz Istennek az ő ítéletekor, ifiuságodnak roszul el töltöt⁵⁶² idejiről. Azon arettentő ítéletkor; az egész életed szemeid eleiben tétetik. mind rendel., és részenként, a szám vételkor; leg először is azt kérdik tölled, hogy miben töltötted ifiuságodnak idejét; mit fogsz felelni erre az első kérdésre. ? őt elődben adgyák szép rendel. mind azokat arendeletlenségeket. a melyek követték a henyelést, a tudatlanságokat. melyeket néked okozot, a vétkeket,⁵⁶³ melyeket veled tselekedtetet,. a rosز erkölcsököt a melyekben tegedet vetet, a jokot, amelyekre alkalmatlanná tett, mit fogsz felelni a kérdésekre és ha semmivel sem mentheted magadot, mitsoda, ítéletet kel várnod.

5. Menyi lelkek vannak mostanában pokolban, a kik meg valyák hogy kárhozattynak. első oka. a, hogy roszul töltötték volt ifiuságoknak idejét, hogy ha azok alelkek remélhetnének egy kis időtskét abbol. amely [141a:] ate hatalmad alatt vagyon, oh! Istenem mit nem tselekednének. hogy azt meg nyerhetnék., és azt hasznoson tölthetnék. ? leheté hogy az ő nyomoruságok meg nem hattya szivedet, és hogy ne tanuly az ő nyomoruságokon, és példájokon., el kerülni azt a meg változhatatlan nyomoruságot. amelyben estenek henyelésekért.

oh' kedves fiam az üdveségedhez valo szeretetre kényszeritlek tegedet, hogy tellyeségel kerüld el ezt a rosز erkölcsöt; a melynél nagyob akadály⁵⁶⁴ nem lehet az üdveségnek, hogy azt el kerüllyed, két dologra vigyáz., Először hogy magadot valamely tiszteletes⁵⁶⁵ foglalatoságra adgyad, a mely ifiuságodnak egész idejét magának el foglallya, Masodszor, vigyáz arra a menyiben lehet; hogy soha az időt heverésben ne tölttsed, hanem mindenkor tselekedgyél valamit, az ördög tsak azt keresi hogy henyelve lasson, és akor kísérttsen. erre valo nézve kövesed szorgalmatoságal szent

facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat. occupatum Hieronym. Epist. ad rusticum

⁵⁶¹ a melyet [t-l-ből javítva;] <tartozol> adtz [adtz <tarto> fölé írva sorvégen.]

⁵⁶² el töltöt <idijéért. ?> idejiről.

⁵⁶³ a vétkeket, melyeket [v megkezdet m-ből javítva.]

⁵⁶⁴ akadály [Szóvégi a későbbi beírás az y fölé.]

⁵⁶⁵ tiszteletes [Elírás.]

hieronimusnak ezt a szép letzkéit. *tselekedgyél mindenkor valamit, hogy az ördög foglalatosságban talályon mindenkor*

[141b:] VIII Rész

Nyoltzadik akadály. az.

szemérmertlenség

Jérem 9. 1.

- 5 Imé el érkezünk, a leg nagyob, a leg veszedelmeseb, és a leg közönségeseb akadályára. az ifiuság üdveséginek, a mely nem más. hanem atisztátalan véték., a melyet ha jól meg szemlélem. nem lehet, hogy a profétával együt. ne tegyem ezeket a szomoru ohajtásokat. *ki ad az én fejemenek vizet. és a semeimnek köny hullatásoknak forrását, hogy had sirasam éjel napal az én nepemet* mert ki vizsgálhatná meg figyelmeteségel kedves fiam. azokat a sok számu ifiakot a kiket ez a véték tart szolgáltyában., a károkat melyeket lelkekben okoz. a számlalhatatlan vétkeket a melyeket vélek tétet, a rendeletlenségeket. a melyekben őket veti, a nyomoruságokat melyeket nékik okoz, de mindenek felet. a nyomoruságoknak nyomoruságát; az üdveségeknak el vesztésit. és az örökös kárhozattyokot, ki vizsgálhatná meg mondám. ezeket a keserves dol-[142a:]gokot. a szívnek nagy fájdalma nélkül. és ki lehetne olyan hozzájuk valo szánakodás nélkül. hogy őket meg ne intené veszedelmekről., és ne segitené hogy azokat el kerüllyék. a melyekre oly vakságal futnak., Ez okáért. kérlek fiam arra., hogy figyelmeteségel olvasad a következő oktatásimot, a melyek meg utáltasák veled.
- 10
- 15
- 20
- 25
- ezt a vétket. mint üdveségednek, leg nagyob ellenségít, és veszedelmednek. leg bizonyosab okát.

I Articulus.

Hogy a tisztátalan véték. az ifiuságnak leg nagyob ellensége., és hogy ez egyedül több ifiakot vesz el, mint mindnyájan

30

atöbb vétkek

Adná Isten. hogy ez a mondás. inkább álom volna⁵⁶⁶ mint sem igazság, és hogy anyiban lehetne ebben kételkedni.

⁵⁶⁶ álom volna <m> mint sem igazság, [z-f-ből vagy f-z-ből javítva.]

a menyiben valóságosnak kel ezt tartani, de a minden⁵⁶⁷ napi proba két dologban meg mutattya hogy abban nem kételkedhetünk. 1. hogy nagyob. része⁵⁶⁸ az ifiaknak, erre a nyomorult vétekre adgyák magokat., [142b:]

⁵ 2. hogy azok között. a kik arra adgyák magokat. sokan vannak olyanok. akikben nintsen más egyéb rosz erkölcs, hanem tsak ez.

Először, nem keserves dologé a. hogy az életnek leg ártatlanab kora ugy meg légyen romolva. ezen gyalázatos vétek¹⁰ által. és az Isten anyaszent egyházának leg viragzób⁵⁶⁹ része. ugy meg gyaláztasék ezen utálatos vétekel.: az ifiak alig érik el. az okoságnak idejét., hogy ez a vétek ostromolni kezdi őket., az ő elméjekben bé szivárkozik., kívánságokat. és gondolatyokat el foglallya, fel gerjeszti sziveket a tisztátalan gyönyörüségeknak szeretetével. a mely minden nap az¹⁵ idővel⁵⁷⁰ nevedvén. anyira meg erősödik. hogy igen nehéz léssen azt el oltani.

Ez egy részint a természetnek meg romlásától jö. a mely, a szent irás mondása szerént., aroszra hajol ifiuságától fog²⁰vást, más részint ennek a kornak jó rendben valo természetitől jö, a melyet avérnek melegsége; hajlandobá tészí az érzékenségi gyönyörüségekre. ezért is mondotta Aristotéles, hogy a [143a:] mértékletlenség, az ifiak rosz erkölce. és egy részint az ördögnek hamiságától, a ki az embert ifiuságában, a leg gyengéb résziben kísérti; a testnek²⁵ romlóságát veszi eszközül. hogy az elmét maga birtoka⁵⁷² alá vet-hese., és a mint bölcsen mondgya szent Hieronimus, tud élni az ifiuság tüzeségével, amellyel fel gerjeszti a szivekben a szemérmetlen szeretetnek tüzét, sokal kegyetleneb. és tüze³⁰seb egő kementzét gyujtván fel benne. mint sem⁵⁷³ a melyet készitetet volt a Babilonai király a három ártatlan ifiaknak, mert ez tsak a testet emészthette meg., de amaz.

sensus et
cogitatio huma-
ni cordis in ma-
lum prona sunt
ab adoles-
centia sua.
Genes. 8. 21.

*

⁵⁶⁷ a minden <napi> napi proba

⁵⁶⁸ része [ré — sorvégi, sze — soreleji margóra írva.]

⁵⁶⁹ le viragzób [Íráshiba.]

⁵⁷⁰ az idővel <any> nevedvén. anyira

⁵⁷¹ testnek [n — e-ből? javítva.]

⁵⁷² birtoka [k — s-ből javítva.]

⁵⁷³ sem [Beszúrás.]

meg egeti a lelkeket, és olyan tüzre fogja vetni, a mely soha el nem aluszik.

* Adversum juvenes et puellas aetatis ardore hostis noster abutitur et inflammat rotam nativitatís nostrae. Haec sunt ignita diaboli jacula quae simul et vulnerant, et inflammant, et a Rege babilonio tribus pueris praeparantur S. Hier.⁵⁷⁴ Epist. ad demetriadem.

oh' fiam, azok akik figyelmeteséggel meg vizsgállyak a szokások meg⁵⁷⁵ romlását., mely az ifiak között vagyon., azt
5 úgy meg nem sirathatnák. a mint kivántatnék. de a mi még keserveseb; ahogy leg gyakortáb, azt a⁵⁷⁶ meg romlást, tsak a tisztátalan vétek okozza., a bizonyos lévén, hogy sokan vannak olyan⁵⁷⁷ ifiak, akikben más [143b:] egyéb rosz erkölcs nem uralkodik, vagy ha uralkodik is. de tsak ettől
10 vagyon, a melytől ha meg menekedhetnének. tiszta, és ártatlan életet élnének, ellenben pedig. a kik ezen tisztátalan indulat alá vetik magokat, hamisággal tellyes életet élnek, és minden nap újabb vétkekben. és rosz szokásokban esvén, olyan nyomorult állapotra teszik magokat, hogy gyakorta
15 meg sem térhetnek nyomorult vétek, kellé hogy az embereket akor veszese el, amidön, a midön az üdvéségnék uttyára kezdenek menni. kellé hogy az Istentől el ragadgyad azokat a szép lelkeket, a kik az ártatlanságban élnének, és azokat a rosz kivanságnak áldozad. és a rosz kivanság által. az
20 ördögnek., és az örökké valo tűznek.? Atkozot szemérmertlenség., ki fog tégedet érdemed szerént meg gyűlölni Kérlek fiam olvasad figyelmeteséggel a mi következik

II Articulus.

Hogy mitsoda keserves dolgok követik a tisztátalan vétket.

* 25 Az auctorja, a de Bono pudicitiae nevü könyv[144a:]-nek, és melyet szent Cyprianusnak tulajdonittyák, le írja kevés szokal. hogy mitsoda veszedelmes dolgokat okoz ez a vétek. azt mondgya., *hogy a szemérmellenség olyan*⁵⁷⁹ *utá-*

⁵⁷⁴ S.Hier. <ad> Epist. ad

⁵⁷⁵ meg </> romlását.,

⁵⁷⁶ a [Beszúrás.]

⁵⁷⁷ olyan<ok,> ifiak,

⁵⁷⁸ ob <foenum> scoenum

⁵⁷⁹ olyan <indulat> utálatos indulat,

latos indulat, a mely nem kiméli se atestet, se a lelket, hogy az embert, tellyeséggel, a tisztátalan szeretetnek rabjává teszi, eleinte hizelkedik neki, hogy az után jobban el vesztése. a midön a szívét meg nyerte. el fogyaszttya a jóságot., a⁵⁸⁰ szemérmeteséggel együtt a roszt indulatokat csak nem dühöségre indittyta. ajó lélek üsméretet el ronttya.; a penitentzia tartatlanságnak Anya., veszedelme, és el rontoja az élet leg szob részinek. az az, az ifiuságnak

* Impudicitia semper est de testanda. obscœnum⁵⁷⁸ ludibrium. reddens ministris suis nec corporibus parcens, nec animis: debellatis propriis moribus, totum hominem suum sub triumpho libidinis mittit, blanda prius ut plus noceat dum placet exhauriens cum pudore. cupiditatum infesta rabies., incendium Conscientiæ bonæ. mater impenitentiae, ruina melioris ætatis. Auctor⁵⁸¹ libri de Bono pudicitiae.

Félre teszem akárt a melyet avétek teszen. a testben.
 10 a betsületben. és a jóságokban, hanem csak arol szolok hogy mitsoda keserves dolgokat okoz a lélekben, a melyből ötöt vagy hatot teszek fel

Először az Isteni félelmet el törli a lelkében [144b:] ugy a jó hajlandóságokat is, ennek ne keresük más bizonyosságát.
 15 hanem csak a minden napi próbát. elég jól neveltet ifiakot látunk olyanokat., a kik eleinte jó erköltsűek, a vétectől irtoznak,⁵⁸² a jóra hajlandók. és az Isteni félelem mint ha vélek születet volna, akik meg is maradnak ebben az állapotban mind addig még a tisztátalan vétékben nem esnek,
 20 de mihent ez a roszt indulat meg győzi sziveket, minden jót elront benne, a roszt gondolatok által szívárkozik beléjük, a roszt gondolatok a tisztátalan tselekedeteknek kivánságit fel gerjesztik, a kivánságok a szemérmetlen tselekedetekre viszik, ezeknek a vétéknek gyakorlása, és szaporítása. el
 25 törlik ajó hajlandóságokat, ugy anyira, hogy az után. adolgoz mint más képen tettzenek nekik mint annak előtte, avétket⁵⁸³ már nem tarttyák oly nagy rosznak., ahoz hozzája szoknak,⁵⁸⁴ és olyan a ki annak előtte irtozott egy halálos vétectől, a midön erőt veszen rajta. eza fajtalan indulat, az
 30 utan semminek tarttya, százanként. és ezereként tsele-

580 a <sz> szemérmetyeséggel

581 Auctor <de> libri de

582 irtoznak, [z-t-ből javítva.]

583 avétket [e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

584 szok<sz>nak, [Törles elválasztás után, új sor elején.]

kedni. oh. Istenem. mitsoda változás. és a lélek üsméretnek, mitsoda fel fordulása. [145a:]

2 Másodszor. ez a vétek. a jó erkölcsnek. a szent, és üdveséges dolgoknak meg unását, és még meg utálását okozza, azt
5 nem lehet ki gondolni, hogy azok a kiket ez a vétek meg környékezte, miképen utállják az üdveséges dolgokat, az imádság nékik unadalom. a szenttségeket meg vetik. az Isten igéje őket meg nem hattya,, az áitatos könyveknek olvasását nem szenvedhetik. azt minden nap láttyuk. fiam.
10 hogy a hideg lelésben lévő ember. a hus eledelt nem kíványa. mert a keserüségék. meg rontották az ő szája izét, úgy az olyan is a kin a szemérmertlenségnek forro hidege vagyon, nagy unadalommal vagyon a szent. és az üdveséges dolgokhoz, mert a szivit el fogták a tisztátalan testi indulatok.,
15 a melyek meg nem engedik, hogy meg kedvelye a jó erkölcsnek édeségét., *mert a test szerént valo ember*, mondgya szent Pál. az az. aki tsak az állati indulatokat követi, *meg nem fogja azt. a mi az Isten lelkéé. Es azok a kik test⁵⁸⁵ szerent valok. tsak a testieket kedvellik.* [145b:]

1 Cor. 2 14.

rom 8. 5.

20 3. Harmadszor ez a vétek az elmének meg vakulását okozza a lélekben. a mely meg nem engedi hogy meg tudgya különböztetni a jót agonosztol., és hogy jó ítéletet tegyen adolgokrol; a lehetetlen, hogy az elmének,⁵⁸⁶ a melyben ez az indulat uralkodik, az ítélete meg ne légyen romolva. és
25 hogy ne ítélyen az üdveség dolgairol. ellenkezöt az igazságal., A ragaszkodás a melyel vannak ehez avétekhez. el hiteti vélek. hogy az. nem oly igen nagy roszt. és hogy azt el hagyhatják a mikor akarják., meg nem engedi nékik. hogy meg láthasák. mitsoda rosztak következnek abbol. és
30 hogy mitsoda nyomoruságokat vonszon maga után; az Isten ítéletinek emlékezetit el veszteti vélek, és gyakorta magok is azon igyekeznek., hogy azt szemek elől el vethessék. azért hogy⁵⁸⁷ szabadosaban vétkezhesenek., valamint az írás mondgya azokrol az utálatos⁵⁸⁸ vénekről kik a susánna tiszt-

⁵⁸⁵ test <sz> szerent [Törlés tollhiba miatt.]

⁵⁸⁶ elmének, [nek — beszúrás.]

⁵⁸⁷ hgy [Íráshiba.]

⁵⁸⁸ utálatos [utálosból javítva világosabb tintával; lehet, hogy nem Mikes kezétől való javítás. Vö. az 50. sz. lapolji jegyz.]

taságát meg akarák szeplősíteni. fel gerjedvén arra az utálatos⁵⁸⁹ kívánságra. [146a:] *El fordították az ő elméjüket, és le hajták az ő szemeket hogy ne látnák az eget. se meg ne emlékezzenek az igaz ítéletekről.* látod mit okoz a szeméretlenség, az elmét meg vakittyta, és hogy maga magát meg vakította meg fojtván magában ajó gondolatokat, hogy szabadosan vétkezhesék,⁵⁹⁰ a lélek üsméretnek furdalása nélkül.

Dan. 13. 9.

4 Az elme vakságától jö a kevelység, ezt a tisztátalan vétek okozza, a mely meg nem engedi az elmének hogy amaga jóvát meg üsmérje, meg vetteti véle az⁵⁹¹ intéseket. az oktatásokat, meg neveteti véle aleg jobb tanácsokat, a menyiben ez a vétek. az ifiu elmét lágyá és hajlandová teszi.,⁵⁹² a vétekre, anyiban meg keményíti, és engedetlené teszi a jó oktatásokra. azért is mondgya aböles, *atudos ember ha valamely böles ígét hall, azt meg ditséri. és magára szabja, ha a feslet hallotta. azt, és nem tettzik néki, háta megí veti* Erről nem kel más példát keresni hanem szent Agostont, Conf. lib 2. cap. 5. a hol le írja kevelységét, a melyel meg veti vala [146b:] Annyának böles intésit, noha nékie köszönheti üdveségit Isten után.

Eccles. 5⁹³ 21. 18.

5. Az akaratnak, aroszban valo meg keményedésit okozza ez a vétek,⁵⁹⁴ a menyiben a vétkek szaporodnak, anyiban a lélek is azokhoz szokik. és azokban meg keményedik, ugy anyira. hogy semmi azokbol ki nem veheti, A hihetetlen dolog volna hogy ha tsak azt nem látnok minden nap, hogy azok akik ebben avétekben el merültek, hogy⁵⁹⁵ mitsoda ostobák, és meg átalkodotak,⁵⁹⁶ semmi jó indulatokal. nem gondolnak, suketek a kegyelemnek sugarlásira. az Isten igasságának,⁵⁹⁷ és büntetésinek fenyegetési nékik tsak álom-

Gens. 19. *surgite*⁵⁹⁸ egredimini de loco isto quia delebit Dominus civitatem hanc et visus est eis quasi ludens loqui.

⁵⁸⁹ utálatos <indulatra,> kívánságra.

⁵⁹⁰ vétkezhesék, <és> a lélek üsméretnek

⁵⁹¹ az <a> intéseket. [Törlés a sor elején.]

⁵⁹² teszi., <anyiban> a vétekre, anyiban

⁵⁹³ Eccles. <12 18.> 21.18.

⁵⁹⁴ a vétek,<nek,> a menyiben

⁵⁹⁵ hogy <az> mitsoda

⁵⁹⁶ meg átalkodotak. [*meg átalkodotak*, is olvasható; a betű javítva van, de nem vehető ki tisztán, hogy melyik az eredeti vonal, melyik a javítás.]

⁵⁹⁷ igasságának, <fenyegetési,> és büntetésinek fenyegetési

⁵⁹⁸ surgite <eg> egredimini

lib. 2.
cap. 2.
conf
obsurdueram
stridore cate-
nae mortalitatis
meae. poena
superbiae ani-
mae meae. et
ibam longius
a te.

Mater im-
penitentiae.

2. petr. 2. 9.

nak tettzik; példa. lotnak a két veje. akik tsak tréfának
tarták. a midön lót arra inté hogy hagyják el véle együt.
sodoma városát., a melynek tsak hamar el keletnék veszni,
amint elis veszet., azoknak példái, akiket az Isten el veszet
5 ezen vétekért ő rajtok nem fog, anyira rabjai ennek az ok-
talan vé-[147a:]teknek., ezért mondgya szent Agoston hogy
atisztátalan gyönyörúségeknek indulattya. olyan volt mint
a lántz, a melyel meg volt lántzolja., és a melynek zörgése
anyira meg süketitette volt ötet. hogy nem halhatta a
kegyelemnek szavát; hogy az a sükettség büntetésül volt
10 kevelységinek, a mely el távoztatta ötet az Istentől. oh!
mely keserves állapotban esik a lélek a szeméretlenség-
gért. !

6. Mind ezek a keserves⁵⁹⁹ okai után atisztátalan vétek-
15 nek, vagyon meg más egy, a mely mindeniknél irtoztatób.,
a mely a penitentzia tartatlanság, vagy is a halálos vétek-
ben valo halál. a mely a nyomoruságoknak nyomorusága,
és minden nyomoruságoknak bé fejezése, Ennek a nyomo-
ruságnak fiam. közönséges. és rend szerént valo oka ez az
20 utálatos vétek, a mely szüntelen tölti apoklot sok számu
olyan roszul meg holtakal., a kik azt követik. Némelyekre
ezek közüil. olyan hirtelen valo betegség⁶⁰⁰ erkezik., a mely
el veszi töllök.⁶⁰¹ mind az időt. [147b:] mind atehettséget.
a penitentzia tartásra., mások valamely veszedelmes törté-
25 netből halnak meg. a mikor meg sem gondolták volna, és
meg mások a vétekben., akarattal valo meg keményedésben
halnak meg. az Isten el hagyván öket haláloknak oráján,
valamint ök is el hagyták volt ötet életekben. halgassad mit
mond erről az irás. és az Istenért ved a szivedben. ezeket
30 a rettentő szavait szent Péternek. *Novit Deus pios de tenta-
tione eripere, iniquos vero igni reservare Cruciandos. Tudgya
az ur az Isten félöket a kísértetből meg szabadítani. a hamisakot
pedig az ítélet napjára a kinzásra meg tartani. halgassad még
mi következik. Magis autem eos qui post Carnem in Con-*

⁵⁹⁹ a keserves <okok okai utan.> okai után [*okai*] <okok> fölé írva.]

⁶⁰⁰ betegség [Első e fölött áthúzott ékezet.]

⁶⁰¹ töllök. <az> mind az időt.

Cupiscentia immunditiae ambulánt. És a gonoszok között leg inkább azoknak tarttya meg ostorát. A kik a testnek tisztátalan kívánságiban járnak. de még mi végek leszen: halgasad fiam *Hi velut*⁶⁰² *irrationabilia* [148a:] *pecora in Corruptione sua*
⁵ *peribunt. percipientes mercedem injustitiae.* úgy fognak meg halni meg romlotságokban. valamint az oktalan barmok., el vesznek otsmánságokban. el vevén vétkeknek igasságos büntetésit. oh! kedves fiam. leheté a, hogy a szemérmertlenség ellen valo ezen szavai a szent léleknek, meg ne⁶⁰³ utáltassák veled ezt az otsmány vétket. olvasad ezt figyelme-
¹⁰ tessel, és a következő példákra nyisd fel a szivedet

III Articulus

Az olyan nyomorultul meg holtakrol valo példák, a kik a tisztátalan vétket követték.

¹⁵ A szent irás az ilyenekrol sok számu példakot ad elönkben, némelyekrol mar szollotuk.⁶⁰⁴ az 1 könyvnek. 6. rész. nézd meg hogy ugyan ót mit mondottunk a Judás Pátriárka két fiairól⁶⁰⁵ [148b:] a kiket az Isten hirtelen valo halálal bünteté meg ezért a vétekért.

Her. és onánrol.

²⁰ A fő pap. Héli két fiainak véletlen halálok. és mind azok a nyomoruságok. a melyeket az Isten küldé az ő familiájára. nem tsak az ő igasságtalan, és illetlen tselekedetekért volt, hanem az szemérmertlenségekért is. valamint ezt fel teszi az irás. király. 1 könyv. 2 rész. 22. v.

²⁵ Ammon. a Dávid fia, a hugahoz valo tisztátalan szeretetinek büntetésit, igen szomoru halálal vevé el. a bátyjának Absolonak kezéből.

³⁰ Absolonak, az Attya ellen valo fel támadásáért, az Isten nem tsak azért álla egyedül⁶⁰⁶ boszut rajta, hanem még az ő utálatos. és botrankoztato tselekedetiért is, valamint a töbiért, amint ezt láttyuk a királyok 1 könyv. 16 részé.

⁶⁰² velut [veluntból javítva.]

⁶⁰³ meg ne <g> utáltassák

⁶⁰⁴ szollotuk. [Íráshiba szollot(t)unk helyett.]

⁶⁰⁵ fiairól [Második i-r-ből javítva;] a kiket [második k-t-ből javítva.]

⁶⁰⁶ egyedül [Elírás.]

Mit mondgyunk Salamonrol. fiam, aki ből-[149a:]cseb volt minden embereknél, az Isten előtt kedves. és a kit minden ki gondolható kegyelmével bé töltötte volt., a szemérmetlen szeretetre adván magát. ezen vétékért, a leg

⁵ nagyobb vétékben esék. a mely a bálványozás. a melyben oly sokáig marada, hogy nem tudhattyák abból való ki térésit. és az egész világot kételkedésben hagyta üdvesége felől. oh! rettentő példa, oh' mely irtoztato dolgot okoz a tisztátalan véték.!

¹⁰ Hogy ha ez a véték. oly veszedelmes volt a különösön való embereknek, szintén olyan volt az egész világnak.

Az az irtoztato víz özön. a mely el boritá az egész világot. tizen hat száz esztendő mulva. teremtése után, ennek az első oka. a szemérmetlenség volt., ez a véték⁶⁰⁷ ugy meg rontotta volt az egész emberi nemzetet,⁶⁰⁸ és az Isten haragját annyira fel gerjesztette, hogy el töröllye ugyan azon természet aközönségesen való özön vizel., hogy a víz[149b:] ben el oltsa a szemérmetlen szeretetnek langját.

¹⁵ Az özön víz alig szárada el. hogy ez a veszedelmes véték⁶⁰⁹ ismét el kezdvén az égetésit. az Isten igasságát arra kényszerítte, hogy azért más irtoztato büntetést tegyen az utálatos. Sodoma, és gomora városin; az ő rettentő szemérmelenségeknek mértéke meg telvén; és boszu állást kérvén Istentől. az Isten látható képen. menyei tüzet botsáta reájok, a mely nem az embereket, és a városokat tevé porrá. hanem még a körül⁶¹⁰ lévő helyeket is. a mely mái napig is olyan mint egy bűdös és füstölgő tó; a melyhez nem lehet közelgetni. a nehéz szag miat., azért hogy epédája lenni az emberi maradéknak., és hogy az szemérmetlenek meg tanulják abból., hogy az illetlen szeretetnek tüze. meg büntetetik meg más olyan tüzel. a mely őket örökké fogja égetni, és soha meg nem emészti.

Ezekhez a szent írásból való példákhoz [150a:] a melyekben kételkedni nem lehet. többeket is adhatnék a historiák-

⁶⁰⁷ a véték <annyira> ugy [*ugy* <annyira> fölé írva.]

⁶⁰⁸ nemzetet, <hogy> és [*és* <hogy> fölé írva.]

⁶⁰⁹ véték <is> ismét

⁶¹⁰ körül [*ö* — *ü*-ből javítva.] [Két sorral lejjebb:] lenni [inkább lenne]

Genes. 7

omnis caro
corruerat
viam suam.
Genes. 6.

Genes. 19.

Genes. 18.

Genes. 19.

Sap. 10.

bol. de meg elégszem kettővel, a melyeket ki választottam a többi közül

Az első példát szent Gergely adgya előnkben. a dialogusiban.⁶¹¹ azt mondgya, hogy az ő idejében volt egy Chrysorius nevü fő, és gazdag ember, de a ki szintén oly tele volt rosz erkölcsökkel valamint a ládái kintsekel. főképen a fajtalanság alá adta volt magát., Isten ő szent Felsege végít akarván szakasztani vétkeit., a melyeket minden nap egymásra gyűjti vala. valamely nagy betegséget küldé reája. a melyben meg is holt. de nyomorult halálal., mivel a midőn utolsó óráján lett volna rettentő sok gonosz lelkeket látot irtoztato formákban. a kik el akarták ötöt vinni, ő pediglen reszketni. kezdet. és keserves kiáltásal hit segittséget. az agyban minden felé forgolodot hogy ne láthasa a rut lelkeket, de akar mely felé fordult. tsak szemei előtt voltak szüntelen, sok hánkodási után. [150b:] érezvén magában. hogy igen szorongattatnék a gonosz lelkektől, irtoztato képen kezdé kiáltani.; *frigy holnap regelig.*⁶¹² *frigy holnap regelig.* és abban a kiáltásban a lelkét ki adta. és nyomorultul holt meg. meg nem nyerhette a frigyét melyet kért., oh ! szemérmertlenség. anya, a penitentzia tartatlanságnak

Inducias vel
usque mané.
inducias vel
usque mané

Hogy ha ez rettentő példa, a következő még rettentőb, a melyet egy Istenes püspöki embernek irásiból vették ki. és aki azt írja hogy látó bizonyosága. volt ennek a dolognak.

Azt mondgya, hogy ifiu tanulo lévén. egy olyan tanulo tarsa volt. a kivel igen nagy barátságban volt. és aki mind⁶¹³ jó nemzetből valo volt. mind jo erkölcsü ifiu volt: boldog ha meg tarthatta volna ártatlanságát. de ugy történék. (valamint e történék az ifiakal. :) hogy igen rosz társaságban esék. a kiknek⁶¹⁴ beszédgyék fel gerjeszték benne. a rosz kíván-[151a:]ságoknak szeretetét; a melyek el ronták benne⁶¹⁵ kevés idő alat minden jó hajlandoságít, és ki mondhatatlan rendeletlenségekben. és minden féle vétkekben veték., az ő el fajulttságát mindenek észre vevék. Illyen életet élt

⁶¹¹ a dialogusiban <f> azt mondgya,

⁶¹² regelig. [Szóvégi g—k-ból javítva.]

⁶¹³ mind <n> jó nemzetből

⁶¹⁴ a kikk beszédgyék [beszédgyek helyett;] fel gerjeszték

⁶¹⁵ benne<k> kevés

sokaig, noha a jó akaroi. és maga is a ki ezt írta, intették ötet hogy hagyná el rosz életét, de tsak hejában volt, az Isten ennek személyiben példát akara mutatni az olyan ifiaknak., a kik vakságal⁶¹⁶ futnak erre a vétekre. de mely
⁵ rettentő példa⁶¹⁷ Ez az ifiu, egy éttzaka a⁶¹⁸ mint alunék. irtoztato nagy ijedségben esék. és abban fel ébredvén., szörnyen kezde kiáltozni, arra mindnyájan a kik aháznál voltak. fel ébredtenek. és segittségire futottanak, és kérdeztek tölle hogy mi nyavalyája volna, de semmi egyéb feleletet nem vehetének tölle. hanem tsak a kiáltást. az után papot hivatának, a kiis kezdé inteni hogy az Istenről gondolkodgyék. és botsánatot kérjen tölle büneiért, de etsak haszontalan volt, apap annál inkább inté sok szavaival. és köny hullatási-[151b:]val, ő pediglen végtire apap felé fordulván, és a papot el fordult szemekel. tekintvén. mondá néki. keserves szokal. Jaj annak aki engem el hitetet, tsak hejában⁶¹⁹ kérném az Isten kegyelmét, látom apokol. meg nyílt. hogy engem el nyelyen,

²⁰ Ezek aszok után. mind azok akik jelen valának. nagy sirásban lévén, mindenike kiáltá neki hogy az Istennek ajánlaná magát. ő pediglen más felé fordulván., és követvén kiáltásit. ugy holt meg. mint kétségben eset. és nyomorult.

Erre apéldara valo nézve, fiam, nem kellé reszketni mind azoknak. a kik atisztátalan vétekre adták magokat, fő képen az ifiaknak a kiket tekinti ez a példa, a melyből meg tanulhattyk hogy mint kel el kerülni ezt a vétket, és hogy mitsoda szorgalmatoságal kel magokat meg oltalmazni. az olyanoknak társaságoktol., a kik a mások tisztaságát meg ronttyák.

[152a:] *IV Articulus.*

³⁰ A tisztátalanság ellen valo orvoságokrol. leg előbször. hogy eleinte kel. ennek a véteknek ellene állani.

Minek utánna meg mutattam volna néked a roszat, szükséges hogy annak orvoságát is meg mutassam. és üdveséges

⁶¹⁶ vakságal [Első a fölött áthúzott ékezet.]

⁶¹⁷ példa<t> [a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁶¹⁸ a mint [a – beszúrás a sor elé.] alunék. <iroz> irtoztato

⁶¹⁹ hejában <keres> kérném

modokot is adgyak néked, a melyekkel el kerülhased ezt avétket, amely oly ellensége ate jóvadnak.,

Az első orvoság a melyel kel élned, ahogy azt a vétket jó idején meg előzed, ellene ály. még minek előtte meg gyözőn teged, és birtoka alá vesse szivedet.

Ez fiam ez, az a nagy orvoság, a melyel kel élni ezen vétek ellen., fő képen az ifiuságnak idejében amelyben oly szükséges. és azért hogy ezt nem követik, sokan az ifiak közül oly igen erre az indulatra adgyák magokot, hogy abból igen [152b:] nehezen térnek ki, holot arra kel vigyázni, mind atesti, mind a lelki betegségben, hogy mindgyárt még eleinte orvoságal élyenek.

Principis obsta. sero medicina paratur.

Cum mala per longas, invaluere moras.

Hogy ha pediglen szükséges eszerent tselekedni a testi, és alelki betegségekben. még szükségeseb atisztátalan véteknak betegségiben, a mely könnyen nevededik, és kevés időalat meg erősödik.

Ugyan ezért is jóvallották ezt a szent Atyák oly nagy szorgalmatoságal., halgassad fiam mit mondanak néked ez iránt

Szent Cypriánus azt mondgya hogy még eleinte kel ellene állani az ördög első kisértetinek és hamás képen tselekesznek, olyan mint ha kis kigyot nevelnének, a melyből nagy kigyó válván. el nyelheti azt aki ötet nevelte.

* Auctor lib de jejun. apud Cypria Diaboli primis titillationibus obviandum., nec foveri debet coluber, donec in draconem formetur.

Szent Hieronimus azt mondgya hogy az ördög [153a:] olyan mint atsuszó kigyó.⁶²⁰ és hogy meg lehesen gátolni hogy akigyó valamely lyukban ne mennyen., tsak azt nem kel nélki meg engedni, hogy a fejét belé netegye. mivel ha egyszer belé teszi az egész testét utánná vonya, és az után lehetetlen onnét ki vonni., ugy az ördög is hogy lelkünkben ne mehesen a vétek által., szükséges ellene állani az első

* S. Hier. in capite 9 Ecclesiast Diabolus serpens est labricus, cujus capiti hoc est prima suggestioni. si non resistitur. totus in⁶²¹ interna cordis, dum non sentitur illabitur.

⁶²⁰ [Előző lap alján, órszóként: *olyan mint a tsuszó kigyó*]

⁶²¹ in [Beszúrás.]

kisértetinek., mivel ha ellene nem állanak., a szívben⁶²² tsusz, és ha egyszer ót vagyon, azt magának el foglallya

Szent Gergely azt mondgya., hogy a szemérmertlenség úgy gerjed fel a lélekben. valamint atüz a szalmában. valamint
5 a tüzet ha elnem oltyyák hamarjában.⁶²³ és egészen. mindent meg emészt. úgy ha a szemérmertlenségnek tüzét el nem oltyyák, olyan égést gerjeszt a lélekben. a melyet meg nem lehet az után orvosolni.

* quid est libido nisi ignis. quid virtutes nisi flores. quid item turpes cogitationes nisi paleae; quis autem nesciat quia si in⁶²⁴ paleis ignis negligenter⁶²⁵ extingvitur, ex parva scintilla omnes paleae accenduntur, qui ergo virtutum flores in mente non vult exurgere. ita debet libidinis ignem extingvere. ut per tenuem scintillam nunquam possit ardere. S. Greg. expos. in. C. 15. 1 Reg. lib. 6.

* [153b:] De fiam halgassad ezt a szép tanátsát szent Bernárdnak. Még a kezdetekor ved el a roszt gondolatot. és el hágy tégedet. a tisztátalan gondolat gyönyörkoddtetést okoz, a gyönyörkoddtetés, reá állást. a reá állás., a tselekedetet. a tselekedet a szokást, a szokás. a szükségét; a szükség. pedig a halált; és
10 valamint a vípera kígyót a maga kis fiatskai ölik meg. hogy a hasából ki jöhessenek, úgy a roszt gondolatok is nekünk halált okoznak, hogy ha azokat szívünkben táplállyuk.
15

* In initio Cogitationis iniquae repelle, et fugiet a te. Cogitatio prava⁶²⁶ delectationem parit. delectatio consensus. consensus actionem, actio consuetudinem. consuetudo necessitatem. necessitas mortem. sicut vipera a filiis suis in utero positis lacerata perimitur, ita nos Cogitationes nostrae. intra nos nutritae occidunt, S. Bern. lib de interiore dono. Cap.

Az oka⁶²⁷ ennek az orvoságnak. a melyet oly igen jóvallyák a szentek, a, hogy könyeb ellene allani atisztátalan véték kezdetekor, és igen nehéz azon erőt venni, a midön már
20 egyszer meg rögzöt, és meg erősödöt a hoszas szokás által.

Hogy jobban meg foghasad nagyságát. ennek a nehézségnek., nézd meg mit mondottunk az első részben. az akadályrol, mely meg akadályozza az üdveséget. a midön rosztul éltek az ifiuságban, mivel valamit eröl mondottunk, a mely
25 példákot elé hoztuk, azok mind a tisztátalan véték tekintik.

⁶²² a szívben [v-p-ből javítva.] tsusz, és <a> ha

⁶²³ hamarjában [Második a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁶²⁴ in <p> palcis

⁶²⁵ negligenter [Második g-t-ből javítva.]

⁶²⁶ prava [r - javítva.]

⁶²⁷ oka <en> ennek [ennek <en> fölé írva.]

[154a:] V *Articulus.*

Hogy a szemérmertlenségnek okait
el kel kerülni.

A második orvosága atisztátalan véteknak, a, hogy elkel szorgalmatosággal kerülni, annak okait, és alkalmazoságit., etelYESÉgel szükséges., a bizonyos lévén. hogy aki a veszedelemben nem akar esni, el kel attol távozni, a mi azt okozhatná. és aki a rosszra való alkalmazoságokhoz közelit. abban esik. valamint az irás mondgya. *hogy a ki aveszedelmet szereti. abban el is vész.*

Ecol. 3.

Az első ók pediglen. a melyet el kel kerülni, a henYélés. Ez az Anyya minden vétkeknek., amint ezt már meg mondtuk. de főképen. atisztátalan véteknak., a henYélés nyit ajtot a rossz gondolatoknak., és a rossz kívánságoknak. a melyek egy másra szaporodnak ahenYélő elmében. a szemérmertlenség mondgya szent Bernárd, soha könyebben meg nem tsallya az embereket. mint a henYélésben, sokal nagyobb sebeséggel gerjeszti fel a tüzet azokban. akiket a henYélésben talállya. Ezt az igazságot még a pogányok is üsmerték halgassad mit mondanak ez iránt. [154b:]

luxuria cito de-
cepit homines
otio deditos.
gravius urit
quae otio sum
invenit. lib. de
modo bene
vivendi. C. 51

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus:
Contemptaeque jacent, et sine luce faces.
quaeritur Egistus quare sit factus adulter?
In promptu Causa est, desidiosus erat.

Vigyáz tehát fiam aszemérmertlenségnek erre a nagy oká-
ra, és minden tehetségedel kerüld el azt, ne maradj soha
hivalkodva. fő képen midön egyedül vagy,

A 2. oka atisztátalanságnak., az ételben, és az italban való mértékletlenség,⁶²⁸ amellyel lehetetlen meg tartani a tisztaságot akár mely korban is, de főképen az ifiúságban, avérnek meleg volta a mely főir abban akorban; igen fel gerjeszti a rossz kívánságokat amidön pedig akülső okok is segittik azt. ugy mint⁶²⁹ abór. és a jól lakás. akor, agyuladás meg nagyobb. halgassad mit mond szent Hieronimus.⁶³⁰ aki ezeket meg próbálta. azt mondgya. hogy az *AEthna hegye, a vesu-*

S. Hier. epist
ad furiam de
virginitate ser-
vanda non eth-
net ignis non
vulcania tellus
non vesuvius
aut olympus
tantis ardoribus
aestuunt ut
juveniles me-
dullae vino et
dapibus in-
flamatae.

⁶²⁸ mértéklet(eség.)lenség,

⁶²⁹ mint [Beszúrás.]

⁶³⁰ Hieronimus. [H—he-ből javítva.]

vius hegye, az olympus hegye. a mely hegyek⁶³¹ szüntelen valo tüzet, és lángot okádnak. nem égnek olyan nagy sebeségel. mint az ifiak velői, a midön azokat fel gyulaszttya a bor. és.

*

[155a:] az eledel. Es Eustochiusnak irt levelében e szerént
5 beszél, hogy ha atanáts adásra alkalmas volnék. hogy ha hitelt adnának nékem, aki már ezeket meg próbálta, arra intem, és kénszeritem aelket aki a kristus jegyese akar lenni, hogy a bort ugy kerüllye⁶³² valamint amérget. ezek az ördögnek leg első jegyverei az ifiuság ellen. abor, és az ifiuság, dupla fel gerjesztése arosz kívánságnak. miért vetünk olajat atüzre., miért adunk annak a heves testnek., olyat a mi még jobban égesse.? látod fiam mire int ez a nagy szent, aki oly jól tudta az ifiakot vezetni. kövesed ezeket szorgalmatoságal., hogy ha atisztaságot meg akarod tartani,

* Epist ad Eustochium de custodiae virginitatis Siquid in me potest esse consilii, si experto creditur. hoc primum moneo hoc ob testor ut sponsa christi vinum fugiat pro veneno, Haec adversus adolescentiam⁶³³ prima sunt daemonum: vinum et adolescentia. duplex incendium. voluptatis. quid oleum flammae adijcimus., quid ardentis corpusculo formenta ignium ministramus.?

15 A 3. ók. amelyet igen kel⁶³⁴ kerülnöd, arosz társaságok, és atisztátalan beszédek, nem lehet el hinni., hogy ez a két dolog. mint meg ronntya az ifiak⁶³⁵ tisztaságát. és hogy menyin vannak olyanok akik soha addig ebben a nyomorult vétekben nem estenek, valamég azt másoktól meg nem tanulták. és nem hallották mások [155b:] fajtalan beszédit.
20 a mely beszéd az ifiu elmében olyan valamint a szikra a szalmában. a melyben fel gerjeszti a szemérmetlen szeretetnek tüzet, ez olyan rend szerént valo dolog az ifiak közöt, hogy soha nékik ezeket nem mondhattyk. se nem kiáltthatyák,
25 Távozatok el arosz társaságtól., ne halgasátok a rosz beszédekot, vagy amint az Apostol mondgya. *meg ne hagyátok magatokat tsalatni, arosz beszédek meg ronntyák aszokásokot;*

A 4. ók. az aszonyokal valo nyájas társalkodás. a mely igen veszedelmes. Ez fiam az ifiak tisztaságának egészen

⁶³¹ hegyek [g — megkezdettt k-ból javítva.]

⁶³² kerüllye<d> valamint

⁶³³ adolentiam [Íráshiba *adolescentiam* helyett; alább helyesen írva.]

⁶³⁴ kel [Beszúrás.]

⁶³⁵ az ifiak <társasá> tisztaságát.

való meg romlása, és gyakorta minek utána atöbb veszedelmekben meg maradt volna, ebben hajo törést szenved. a tisztátalan szeretet könnyen bé szívárkodik az ifiu elmékben, a mely még inkább fel gerjed; annak jelen való létiben.⁶³⁶ a ki azt okozza. azért is int aböles erre., hogy az *aszonyok között ne⁶³⁷ maradj, mert valamint a köntösökben a mój meg terem, ugy a férfiaknak is hamiságok, az aszonyoktól jö.*

Eccles. 42. 12.

Hogy ha az aszonyokkal való társaság ártalmas. [156a:] az ifiaknak, a veszedelmesé, és halálosá lészen. hogy ha anyájaságra. és a barátságára fordul, a szabados beszedre, az ölelgetésre, ha azt kíványák, hogy tessenek. és szeretesenek, és egyéb efélékre. a melyek közönségesek az ifiaknál, ezt jól is nevezi szent Hieronimus *Principia moriturae virginitatis.*
15 *a tisztaság elvesztése kezdetinek . .*

S. Hier in vita hilarionis.

Tegyük ehez atisztátalan vagy a hejában való tekinteteket, az aszonyokkal⁶³⁸ való társaságban a szeretet a szememgyen a szívben. és gyakorta. a rosz szándék nélkül való tekintet, maga után vétkeket hágy. halgassad mire int téged a szent lélek. *A szüzet ne nézed, hogy valamiképen meg ne botrankozal szépségiben: fordisd el orczádot a fel ékesítet aszszonyrol., és az idegen szépségét ne nezegesd: Az aszszonyok szépségéért sokan vesztek el., és attol a kívánság mint a tüz fel gyulad. oh! fiam mely szép oktatás ez, tarsd meg ezt az elmédben, és vigyáz tekintetidre.⁶³⁹ hogy meg ne állapodgyanak azon. a mi ártalmadra lehetne. [156b:] E szerént tselekedgyél akor is a midön valamely szemérmetlen képeket látz*

Ecclesi. 9. 5. 8. 9.

Ted ezekhez még a tsokolásokot is. a melyeket gyakorta, a tisztátalan gondolatok okozák. ezekből sok féle vétkek erednek. azért is nevezi ezt egy jó auctor. *az ördög marásinak, és a vétkek zaloginak.*

Impudici tactus, osculi quid aliud est, quam morsus diaboli et arrha peccati. Euseb. Emis. homil. de quadrag.

⁶³⁶ létiben. [ban — új sor elejére írva, elváltak után; íráshiba ben helyett.]

⁶³⁷ ne⟨m⟩ maradj, mert valamint a köntösökben ⟨a⟩ a mój [a mój ⟨a⟩ fölé írva.] meg terem, ⟨h⟩ ugy

⁶³⁸ aszonyokkal [Első a — o-ból javítva.]

⁶³⁹ tekintetidre. ⟨és⟩ hogy [Törlés a sor végén.]

Végtire tegyük még ezekhez. a tisztátalan könyveket is., a melyek az elmék. mirigye. és a melyeket kerülni kel., ezekről mar szolottunk ennek előtte.

Imé ezek aleg rendszeréteb⁶⁴⁰ valo okai a szemérmetlen-
ségnek., ezeket igen kel kerülni, fiam, és visgáld meg.
magadban. hogy melyike uralkodik inkább benned, és a mi-
dön észre veszed. igyekezél azt el hagyni, példanak okáért,
hogy ha ahenyélés. légy szorgalmatos a munkában, hogy ha
amértékletlenség. légy mértékletes életü. mind az ételben
mind az italban. és mindenben,

[157a:] VI Articulus

Más egyéb különös orvoságok., a
tisztátalanság ellen

* El kerülvén a szemérmelenségnek okait, szükséges még
olyan orvoságokkal is élni. a melyek azt el hagyasák.⁶⁴¹ a
többi közül négyet adok elődben, a melyek igen szükségesek
ezen vétek ellen. és igen hasznosok. hogy attol meg oltal-
mazanak.

Az első, az imádság. az Isten atisztaságnak kezdete.; tölle
kel kérni ezt ajó erkölcsöt. és kegyelmet arra, hogy ellene
álhass. ennek a nyomorult kívánság indulatinak., a mely
szüntelen az elme ellen támad. kérjed azt fiam minden nap,
és ne tégy úgy mint szent Agoston. a ki azt kérvén, attol
tartot hogy meg nyerje. hanem azt nagy buzgosággal kérjed.
és kíványad meg nyerni, Istentől, Cor mundum Crea in me
Deus., Én Istenem adgy tiszta szivet nékem, és egyenes
lelket. a mely el távozek ahamiságtol, ha azt alhatatosággal
kéred. meg nyered., el ne felejttsed a szent szüznek ajánlani
magadot.⁶⁴⁴ [157b:]

* 28. 1. 8. conf. 7. At ergo adolescens miser, valde, miser in exordio⁶⁴² ipsius adolescentiae, etiam petieram ate castitatem. et dixeram: da mihi castitatem. et continentiam. sed noli modo. timebam enim ne me cito exaudires.⁶⁴³ et cito sanares a morbo concupiscen-
tia, quem malebam expleri quam extingvi.

A második orvoság. a gyakorta valo gyonás. valamely

⁶⁴⁰ rendszeréteb [d – beszúrás.]

⁶⁴¹ el hagyasák. [el – beszúrás.]

⁶⁴² exordio <p> ipsius

⁶⁴³ exaudires, [re – javítva.]

⁶⁴⁴ ajánlani magadot. [A lap aljára írva, halványabb tintával.]

okos papnak. ez igen szükséges. és hasznos a tisztátalan vétek ellen., erről már ennek előtte eleget beszélünk, hanem csak azt teszem hozzá, hogy meg láthatad, mitsoda szükséges⁶⁴⁵ egy értelmes embernek az igazgatása., mivel szent Agoston tizen hat esztendő korában. ebben a tisztátalan vétekben lévén, azon panaszolkodik. hogy abban az idejiben. nem talált volt olyan okos kézre. a mely ki gyomlálta volna belőle a tisztátalan indulatokat, a melyek nevedtek ő benne a gyontato papodnak pedig erre gondgylészen. Szent Hieronimus⁶⁴⁶ minek utanna elé beszéléné. hogy egy klastrom béli superior mitsoda okoságal mentett⁶⁴⁷ meg egy ifiat a nagy kísértetektől. a melyekben volt. utanna teszi. *hogy ha ez az ifiu egyedül lett volna. hogy győzte volna meg azokat a kísérteteket?* látod eből hogy egy okos embernek a segítsége mitsoda szükséges. hogy meg győzhessed ezt a vétket

A harmadik orvoság, a szent dolgokrol valo [158a:] olvasás, és elmélkedés. hogy az elmét jó gondolatokal. bé tölttse, és a roszakot onnét⁶⁴⁸ ki rekesze, ilyenek a vétek nagyságárol valo gondolatok. az Isten igasságárol az ő nagy voltárol. az⁶⁴⁹ ő jo voltárol. és más ilyenek, a halálrol valo emlékezet. az itéletrol. és az örökös kinokrol. igyekezél azon hogy mindenkor ezekről valo gondolatok legyenek elmédben. erre valo nézve olyan könyveket olvass. a melyek ezekről tanítanak

A 4. a munka, ez az elmét el fordittyta a rosz gondolatokrol. és el veszi atesttől az időt. hogy az okosság ellen támadgyon., meg fogod próbálni hogy ezigen fő orvoság, hogy ha szorgalmatoságal élsz véle., szent Hiéronimus⁶⁵⁰ ez iránt egy szép példát hozz elé magárol., a mely néked hasznos lehet, azt mondgya hogy ifiu korában csak magánosan apusztában

lib 2. conf. c. 3.
Excusserunt caput meum verpres libidinum et nulla erat eradicans manus.

Epist. ad rusticum. Hic solus si fuisset quo ad jutore superasset?

*

⁶⁴⁵ szükséges <az> egy

⁶⁴⁶ Hieronimus [H — h-ból javítva.]

⁶⁴⁷ mentett <e> meg

⁶⁴⁸ onnét [t — k-ból javítva.] ki rekesze,

⁶⁴⁹ az [és-ből javítva.]

⁶⁵⁰ Hiéronimus <erről> ez iránt [A javítás a törlés fölé írva.]

ment volt, hogy őt jobban adhasa magát ajó erkölcsre, de őt is nem szenvedhette. ifiuságának buzgoságát.⁶⁵¹ a mely néki nagy, és szüntelen valo kísérteteket okoz vala, és noha azt gyakorta valo böjtölésekel. akará meg tsendesíteni. de⁶⁵² az ő elméje mindenkor tsak arosz gondolatokban forgot., hogy pediglen azt meg gyözhese., annak jó mód[158b:]gyát⁶⁵³ találá, mivel egy sidó mester alá adá magát. hogy meg tanullya a sidó nyelvet., adván ezt a nehéz munkát. ahoz. amelyet már el kezdette volt a deák auctorok tanulásán.

10 Ez a munka olyan nehéz volt néki, hogy sokszor félben is hagyá, nem gondolván. hogy véghez vihesse, de a tanulásnak nagy kedve, ismét el kezdette véle, aző sulyos munkája nagy hasznal meg jutalmaztaték; mivel meg nyéré amit keresse, meg szabadulván anagy kísértetektől; és az után kedves

15 tsendeséget. vette hasznát munkájának, *És az Istennek hála-kot adok* mondá. *hogy az én keserü tanulásomnak magjá-ból,*⁶⁵⁴ *mostanában kedves gyümölcsöt szedek.*

* S. Hier. Epist ad rusticum Dum essem juvenis, et solitudinis me deserta vallarent incentiva vitiorum ardorem que naturae ferre non poteram quae cum crebris, jejuniis frangerem. mens tamen cogitationibus aestuabat. ad quam edomandam fratri qui ex hebraeis crediderat, me in disciplinam dedi. ut post. quintiliani acumina. ciceronis flavios gravitatem que frontonis. et levitatem plinii. alphabetum discerem. et stridentia anhelantia que verba meditarer, quid ibi laboris in sumpterim. quid sustinerim difficultatis, quoties desperaverim, quoties cessarim. et contentione discendi rursus inceperim. testis est conscientia tam meam qui passus sum quam eorum qui mecum vitam duxerunt; Et gratias ago Deo. quod de amaro semine litterarum dulcis fructus capio.

IX Rész

A kísértetektől

It⁶⁵⁵ a, kísértetektől szollok. mert noha [159a:] minden féle

20 vétekről lehet kísértetni, mind azon által atisztátalan veteknek kísértete. inkább rendszerént valo., fő képen az ifiaknak. és nehezebb is ez ellen állani, az igen nagy akadályára vagyon üdveségeknak. Ez okáért szükséges őket arra oktatni. hogy meg tanullyák azokat meg győzni

⁶⁵¹ buzgoságát. [z-s-ből javítva.]

⁶⁵² de [d - m-ből javítva.] az ő elméje mindenkor

⁶⁵³ mód<ot> [158b:] gyát

⁶⁵⁴ magjából. [l-n-ből javítva.]

⁶⁵⁵ <M> It

I *Articulus.*

Hogy mi légyen a kísértet, és hogy
mimodon lehet meg tudni, ha vétkezteneké
a kísértetben.

Kisértetnek hijuk alálek eleiben tett valamely vétket;
5 hogy ötet. annak tselekedetire vihesék. vagy pediglen
vétekre vivő gondolat.

A lélek pedig három féle képen engedhet avéteknek.
1. meg tselekedvén aroszat; 2. Azt meg nem tselekedvén,
de ohajtván azt meg tselekedni, 3. se meg nem tselekedvén.
10 se nem ohajtván; hanem örömet. és gyönyörüséggel gondol-
kodván avétekről, más képen is lehet mondani., az akarat
avétekre hajolhat. tselekedetel.,⁶⁵⁶ kívánsággal. és akarattal
valo gyönyörködtetéssel, ebből két dolog következik: a mely-
lyekre jól kel vigyázni. [159b:]

15 1. Azt meg kel tudni, hogy tsak avétekre valo hajlás teszi
avétket, ez így lévén, agondolat egyedül nem vétkes, vala-
még az akarat reá nem hajol. tselekedetel. kívánsággal., és
gyönyörködtetéssel., és ha szinte a gondolat egy darab ideig
tartana is; vétkes nem volna az akarat nélkül. de sőt még
20 érdemes dolog. volna azt ki vetni az elméből.

Másodszor. hogy meg lehesen üsmérni, ha haláloson vétet-
teneké valamely kísértetben, nem elég azt meg vizgálni, ha
aroztat meg tselekedtéké. vagy kívánták, de azt kel meg
nézni, hogy ha akarattal valo gyönyörüséggel. volté a gondo-
25 lat., mivel az akarattal valo gyönyörüség a melyel gondol-
kodnak a vétkes tselekedetről; halálos véték. (:Erre igen
kel vigyázni., mert ez iránt sokan tsallyák meg magokat,
tartván azt. hogy tsak akkor engednek a kísértetnek. a midőn
30 azt a roztat kívánták, a melyel kísértetnek.:)

Mind azon által. szükséges még egy dologra vigyázni;
a hogy, két féle gyönyörködtetés vagyon a kísértetben. az
egyike, az, amely meg előzi a [160a:] vétekre valo hajolást,
és a melyet a kísértet kezdetekor érzik, a másika, a mely
követi a vétekre valo hajolást., ugyan ez is. az akarattal valo
35 gyönyörködtetés a fel tet dologban, azért is véték ez a máso-

⁶⁵⁶ tselekedetel., [Első *l-k*-ből javítva;] kívánsággal. <vagy> és
akarattal [*é-a*-ból javítva.]

dik gyönyörködtetés. mert akaratal valo; az első pedig nem akaratal lévén, nem vétek,

Erre valo nézve hogy meg tudhasad. ha vétkeztél a rossz gondolatban valo gyönyörőségért. azt kel meg nézni hogy
5 ha annak helyt adtál, és mint hogy a tselekedet nem lehet akaratabol valo, hogy ha azt meg nem előzi az üsmeretség. hogy tehát ítéletet lehesen tenni. ha helyt adtál annak a gyönyörőségnek., azt kel meg tudni. ha azt észre vetted. és miképen viselted magadot, az után hogy észre vetted;
10 tudni illik. hogy ha abban meg állapodtál, vagy nem, mert ha abban meg állapodtál., az akaratal volt, és olyan formában vétkeztél. és aza vétek vagy halálos, vagy botsánando volt. halálos, hogy ha abban meg maradtál szánszándékal. és akarattal, botsánando. hogy ha abban ugy maradtál:
15 hogy [160b:] észre sem vetted magadot., és ha annak tellyeséggel helyt sem adtál.

II Artículus.

Hogy a kísértetet el nem lehet kerülni,
és hogy idején kel készülni ahoz, hogy
annak ellene ályanak

Eccli 2.

20 *Fiam az Isten szolgálattýára járulván legy álhatatos az igazságban és félelemben és készítsed a lelket a⁶⁵⁷ kísértetre* ezekre a böles int. és ezeket mindenkor elmédben kel tartanod. a bizonyos dolog hogy it nem lehet élni kísértet nélkül, a mi életünk szüntelen valo viaskodásbol áll, az írás tanítása
25 szerént. olyan ellenségink⁶⁵⁸ vannak. akik bennünket ostromolnak minden felöl, belöl, és kívül. láthato. és láthatatlan képen, a világ. és a külső dolgok szüntelen valo alkalmatóságokot adnak a vétekre. az rendeletlen kivánság. fel támadásával., szüntelen az okoság ellen viszen minket. az ördög,
30 a ki [161a:] éjel napal tsak⁶⁵⁹ a mi veszedelmünket lesi, minden erejét tsak arra fordittya hogy minket a kísértetben ejthesen.

*

Hogy ha ez a mindennek ellensége az egész emberek ellen vagyon, a bizonyos. hogy kísértetinek leg nagyob erejét azok

⁶⁵⁷ a <k> [?] kísértetre

⁶⁵⁸ ellenségink [Elírás.]

⁶⁵⁹ tsak <tsak> a mi

ellen fordította, a kik ötet el. hagyván az Isten szolgálattýára térnek. ezt a szent atyák is így tartták, és azok⁶⁶⁰ között leg inkább ostromolýa az ifiakot, a kiket el akarná vonni az Isten szolgálattýától. hogy még jó idején lehesen⁵ bizonyos veszedelmekben. a mint ezt már meg mondtuk.

* S. leo. per vigil ille tentator eos acrioribus pulsat insidiis, quos. maximé videat abstinere a peccatis S. Greg. lib 4. moral. c. 12 Diabolus quanto magis nos sibi rebellare conspicit. magis expugnare contendit. Eos enim negligit pulsare quos quieto jure possidet.

Ez így lévén fiam, azt ne tsudálljad ha gyakorta való kísérteteket fogsz érzeni. se azt nem kel nyúghatatlansággal szenvedni, ez olyan dolog amelyet el nem kerülheted. A kísérteteket gyakorta⁶⁶¹ okozák az olyan rossz szokások, a melyekben az előbbeni vétkekért estenek volt. némelykor az alkalmatoságotól is jönnek, amelyekben szán szándékkal vetted magadot, ebben a két dologban, másra nem panaszkodhatol, se másra nem vethetz. csak magadra, ezen két okon kívül,⁶⁶² a te ifuságod talál más egyéb kísértetekre¹⁵ való okokat is, ate ellenséged [161b:] nyugodalomban nem hágy, vagy ha hágy is, csak azért hogy könyveben meg lophason. készisd el hát magadot a bajnokra., készisd el a fegyvert magad oltalmára. légy bátor, kedves fiam. nem egyedül fogsz viaskodni, az Isten veled lesz, győzedelmesé tézen,²⁰ és a győzedelemel,⁶⁶³ üdveséges hasznokot nyeretet veled. Ezek a kísértetek arra valok lesznek. 1. hogy magadot meg alázd, és tarts avétekben való eséstől. és hogy vigyázásban légy, az imádság. és más jó tselekedetek által. 2. hogy hová tovább jobban meg gyarapodgyál. a jó erkölcsben., és²⁵ minden nap nevedgyél abban.: mert valahányszor. ellene állasz akisérteteknek., mind anyiszor meg ujtod és erősited az Istennek tett fogadásodot. hogy ötet meg nem bántod, és az Isten is néked meg adgya kegyelmét. a kísértetek ellen.

³⁰ 3. üdveséget szereznek néked. és meg nagyobittyák, menyben való boldogságodot

⁶⁶⁰ azok<ot> között [közöt — beszúrás.]

⁶⁶¹ gyarkorta [Elírás.]

⁶⁶² kívül,<is,> a te

⁶⁶³ és a győzedelemel,<és> üdveséges

III Artículus

Holmi olyan gondolatok, melyek az elmet
meg erősittik a kísértetekben.

A kísértet olyan gondolat lévén, mely a vétekre viszen,
a bizonyos hogy annak az első orvosága az, hogy [162a:] az
5 elmét meg erősíttsem olyan ellenkező gondolatokkal a melyek
el fordítsák a rosztól, a melyre ingereltetik Imé elődben
adok némelyeket, a melyek⁶⁶⁴ meg utáltathatták veled a
vétket. hogy ha azokat jól meg gondold. a midőn pedig
a kísértetet érzed magadban, ilyen gondolatid legyenek.

*
10 I. Mit akarsz tselekedni. ? egy tselekedetedel. és egy szem
pillantásban, az Isten kegyelmit el veszted., ellenségivé
lészesz, méltatlanná lész kegyelmihez, meg fog utálni, és
haragjában esel. ellene mondasz a menyeknek.: el veszted
mind azokat a jókót. a melyeket valaha tselekedtél, az
15 ördögnek rabjává lészesz. és az örök kárhozatra veted
magadot oh' Istenem. mitsoda veszedelem e ! oh' fiam gon-
dolkodgyál jól ezekről a nyomoruságokrol

* *obstupescite coeli super hoc et portae ejus desolamini vehementer, Dño enim mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontem aquae vivae. et fecerunt sibi cisternas dissipatas quae continere non valent aquas. jerem 18.*

2. De mi okra valo nézve sietz arra veszedelemre, egy rosztól
gondolatnak nyomorult gyönyörüségiért. egy szemérmetlen
20 kivánságért, egy tisztátalan. fertelmes tselekedetért, a mely
gyönyörüség egy kis ideig⁶⁶⁵ tart. és a mely ha el mulik.
a tselekedetért. tsak keserüséget hágy maga után, szomorúságot,
és a lélek üsméretnek furdálását, a mely nyugodalomban
nem hágy [162b:]

25 3. vizsgálđ meg jól, hogy kit akarsz meg bántani. A nem
más. hanem egy olyan Isten, aki véghetetlen nagyságu.
minden hatoságu. felségü. és szentségü, egy olyan Isten,
akit minden teremtet állatok imádnak, a kí elöt reszketnek
az Angyalok. ő ellene akarsz támadni, le akarod vetni
30 magadrol. ahozája valo engedelmeséget, és azt mondani
mint egy párt ütő, (*non serviam:*) *nem szolgállok.* te féreg. és
nyomorult ember. szemben akarsz állani teremtődel; oh !
nagy Isten. mitsoda méltatlanság e ? tudodé fiam. azt, hogy

⁶⁶⁴ a melyek <el> meg utáltathatták

⁶⁶⁵ ideig [e - o-ból javítva; a javítás helyén összefutott a tinta.

mely nagyon meg boszonttya az Istent avétek. az olyan nagy dolog. hogy jobb volna az egész világnak fel fordulni., mint sem egy vétket tselekedni.

* jerem 10 non est similis tibi Domine. magnus es tu. et magnum nomen tuum. in fortitu dine. quis non timebit te ó rex gentium Job. 9. sapiens corde est et fortis robore quis restitit ei. et pacem habuit. ibid. Deus cuius irae nemo resistere potest. et sub quo curvantur qui portant orbem. Job. 26. Columnae Coeli Contremiscunt. et pavent ad nutum ejus. Jerem. 2. A saeculo confregisti jugum meum. rupisti vincula mea. et dixisti non serviam S. Aug. peccatum est ex honorare Deum. quod non debet facere homo. etiam si necesse esset perire quidquid Deus non est.

4. Hogy ha az Isten előtt el rejthetnéd vétkeidet. és másüt
5 vétkeznél nem az ő színe előtt. talám nem volnál anyira vétkes. De az ő színe előtt akarsz vétkezni. tudván jól hogy lát tégedet., hogy irtozva [163a:] tekinti a vétket melyet akarsz tselekedni. leheté ennél nagyobal. boszontani? ha gondolnád hogy valaki meg lát abban atselekedetedben.
10 meg pirulnál szégyenletedben. és azt nem szégyenled hogy az Isten maga. lát, és olyat tselekedni jelen való létében., a melyet⁶⁶⁶ szégyenlenéd meg tselekedni, a leg aláb való embernek is jelen létiben, Leheté az Istenhez ennél nagyob meg vétésel lenni, oh! vak. ha az Istent meg akarod bántani, keress leg aláb olyan helyt a hol ne legyen, és ha olyat
15 nem találsz, szégyenelyed hogy olyan imádásra való szemek látnak vétkezni. Es tarts olyan előtt vétkezni. a ki egyszeres mind, mind bizonyság. mind bíró és aki meg ölethet tégedet. abban a szem pillantásban, a melyben vétkezel

* S. Aug. Serm. 46. de verbis domini. quem timeas major est omnibus: ipse timendus est in publico ipse in secreto procedis? videris. intras. videris. lucerna ardet videt te. lucerna extincta est, videt te, in cubile intras. videt te. in corde versaris, videt te, ipsum time cui cura est ut te videat. et vel timendo castus esto. aut si peccare vis quaere ubi te non videat. et fac quod vis. psalm 138⁶⁶⁷ quo ibo a spiritutuo. et quo a facie tua fugiam. jerem. 29. 23. Ego iudex et testis. dicit dominus. S. Bern. de Conversione ad clericos. cap 1. videt te Angelus malus, videt te Angelus bonus. videt bonis, et malis major Angelis Deus. & sub cuius oculis velle delinquere tam in sanum, est, quam horrendum incidere in manus Dei viventis.

20 5. Fordittsád szemeidet annak jószágára. akit meg akarsz bántani, ki ellen kelsz fel, ? nem más ellen hanem ate menyei Atyád ellen., akitől vetted létedet, aki [163b:] adta néked mind azt valamit birsz, a ki szüntelen tart téged, a kinek segittsége nélkül tsak a kezedet sem mozdithatnád, azal.
25 a levegő égel élsz. a melyet ő ád, és ha tsak egy szem pillan-

⁶⁶⁶ a melyet [t-d-ből javítva.]

⁶⁶⁷ < > psalm 138 [Beszúrás.]

tásig el hagyna. semmivé lennél. tekinsd meg magadot tetétől fogva talpig. semmit olyat benned nem találsz.⁶⁶⁸ a mi Istentől nem jöt volna, te pediglen mind ezek akegyelmek, és jó tétemények között, halálos vétekel akarod ötet meg bántani, meg vetvén oly adakozo Istennek jóságát, oly jó Atyának szeretetét az ő tölle vett jóvakal, akarod ötet meg bántani. és boszontani. Eregy háláadatlan. és természet nélkül valo fiu, az oroszlányok szeretik azt. a ki őket taplállya. te pedig kevésnek tartod meg bántani azt, a kitől vetted mindenedet

6. Menyünk már az Isten jóságának. arra a meg foghatatlan mélységire., szeretetének kut fejére, a mely az ő Fiának, a kristus Jésusnak kin szenvedése. It. fiam, it. találsz⁶⁶⁹ orvoságokat. a leg nagyob kísértetek ellen is, amelyeket másut fel nem talárod. vessed szemeidet. a keresztre fel feszitetet üdvezítőre, aki⁶⁷¹ rakva sebekel, el merült a fájaldalmakban. és aki haldoklik üdveségedért. állapodgyék meg rajta. mind nézésed. mind gondolatod, tekinsd meg. és elmélkedgyél [164a:] mind arol a mit szenved. gondold meg, hogy te éretted, és ate vétkeidért szenved mind azokat; lásd meg ha ugyan volnaé olyan kemény és kegyetlen szived., hogy meg bánthatnád ate üdveségedért haldoklo Istent., és meg feszithetnéd ujontában egy halálos vétekel. hogy hogy! kedves fiam, ate büneidért fel feszitetet Isten-

* S. Aug. manualis, Cap. 22 Cum me pulsat aliqua turpis cogitatio recurro ad vulnera christi. cum me⁶⁷⁰ promit caro mea, recordatione vulnerum Dñi mei resurgo. in omnibus adversitatibus non inveni tam efficax remedium quam vulnera christi. libid cap 23. nullum tam potens est et tam efficax contra ardorem libidinis medicamentum quam mors redemptoris mei.

nek látása. nem elegendőe hogy meg tartoztason avétektől. a vér melyet üdveségedért ki ontot. nem lágyittyae meg szivedet, mind azoknak a fájaldalmaknak., melyeket éretted szenvedet, nem leszené anyi erejek hogy veled szeretessék ötet? valamenyi seb vagyon rajta, mind annyi száj kiáltya néked Irtozál⁶⁷² avétektől. szeresed Jésust. te pediglen

⁶⁶⁸ találsz. [Második l-sz.-ből javítva.]

⁶⁶⁹ találsz [Második l-sz.-ből javítva.]

⁶⁷⁰ me <pro> promit

⁶⁷¹ aki [Beszúrás.]

⁶⁷² Irtozál [I-i.-ből javítva.]

azokat a sebeket. tekintvén, a vétektől nem irtozol, a mely fel feszítette a kristust, se abüneidért fel feszitetet Jésust nem szereted; oh! Jesus meg ne engedgyed ezt, hanem tselekedgyed azt. véghetetlen jóságodbol., hogy a halálodrol
5 valo gondolat meg hassa szivünket a kísértetekben, a vétket meg utáltassa. és hogy inkább meg halyunk., mint sem ujon-
tában meg banttsuk azt, a ki hozánk valo szeretetiért holt meg.

[164b:] IV *Articulus*

Hogy mit kellesék tselekedni a kísértetek
10 iránt

Mihent észre veszed hogy valamely kísértet szivárkozik
elmédben., annak semi helyt ne adgy., hanem vesd ki elméd-
böl mindgyarást, ezt a szent Atyák adgyák tanátsul. fő
képen szent Hieronimus. *

* S. Hier, Epist. ad Eustochium⁶⁷³ 21. nolo sinas cogitationes crescere. nihil in te babylo-
nium. nihil confusionis adolescat. dum parvus est⁶⁷⁴ hostis. interfice. nequitia, ne zizania
crescent elidatur in semine. Audi psalmistam dicentem. filia babilonis misera beatus qui
tenebit. et Allidet parvulos tuos⁶⁷⁵ ad petram. petra autem erat christus

15 Hogy pediglen akisérteteket. még kezdetekkor ki lehessen
elmédből üzni. vigyáz két dologra. I. Emeld fel elmédet az
Istenhez. fogad fel néki hogy egész szivedből⁶⁷⁶ ellene mon-
dasz a kísértetnek, és annak helyt nem akarsz adni. kerjéd
kegyelmének⁶⁷⁷ segittségit, és vess keresztet gyakorta szived-
20 re, hogy el üzed onnét⁶⁷⁸ üdveségednek. ellenségit. azt fiam
el nem lehet hinni. hogy mitsoda foganatos az imádság
akisértetben, főképen a midön a kristus [165a:] halálában
valo bizodalomal együt vagyon., ezen imádság után mulasad
magadot, valamit munkálodgyál. olvass. beszélgess. vagy
25 valamit efélé. a mely az elmét el foglallya, meg fogod látni.
hogy a kísértet könnyen el mulik.

* Statim ut libido titillaverit sensum. ut blandum voluptatis incendium dulci nos calore-
perfuderit erumpamus in hanc vocem. Dominus auxillator meus, non timebo quid faciat
mihi caro. ibid.

⁶⁷³ Eustochium [o-h-ból javítva.]

⁶⁷⁴ est <h> hostis.

⁶⁷⁵ tuos <ap> ad petram.

⁶⁷⁶ hogy egész szivedből <hogy> ellene

⁶⁷⁷ kegyelmének [é-i-ből javítva.]

⁶⁷⁸ onnét <sz> üdveségednek.

Hogy ha pedigen a kísértet el nem távoznék, könyörögy⁶⁷⁹ nagyobb buzgoságal. fogad fel hogy annak helyt nem adcz., foglallyad az elmédet valamely más dologban., hogy ha egyedül találkozol igen jó valamely külső aitaságot magadban fel indítani, úgy mint, a szemeidet az ég felé fel emelni, a kezeidet., a melyedet verni, le térdepelni. és az Isten segítségit kérni., igen jó a haláltól való feelmet is magadban fel gerjeszteni, az ítéletet. és az örök kárhozatot erre a bölcs int tégedet. *Emlékezel meg minden tselekedetidben az utolsó végedről,*⁶⁸⁰ *és soha sem fogsz vétkezni.* [165b:]

A kísértet ellen még az igen fő orvoság, hogy a kísértetet ne csak meg vesed, hanem még azt valamely jora is kel fordítani, példának okáért, olyankor. többet imádkozál. olvass valamely jó könyvet. valamiben sanyargasad magadtól. adgy alamisnát. tegyed a hitnek. és a szeretetnek tselekedetét. úgy a töredelmeségnek is. az ellenséged azt látván, hogy nem hogy aroszra vinne, de sőt még a jó tselekedetre ad alkalmatóságot, nyugodalomban hágy, ne hogy a veszedelem helyet jodra⁶⁸¹ vályék a kísértet

De fiam mindenek felet arra vigyáz,⁶⁸² hogy a kísértetben semmit ne remély a magad erejétől, hanem mindent az Isten kegyelmétől várj. a kísérteteket jobb modal meg nem győzheted, mint ha alázatoságal azt magadban meg vallod, hogy azok ellen semmit nem tehetz magadtól. az Isten kegyelmének segítése nélkül, mentől kevesebet bizol amagad erejében., annál inkább meg győződ [166a:] azokat, nézd meg mit mond szent Agoston,⁶⁸³ nézd meg Dávidot aki a Goliát

* S. Aug. Serm 4 de verbis apostoli. Noli viribus tuis praesumere. vide⁶⁸⁴ David contra goliath. vide parvum contra ingentem. sed in nomine domini praesumentem.

ellen hartzol. egy olyan gyermek. a kinek se ereje, se fegyvere nintsen. még is egy rettentő oriásal viaskodik, aki tetétől. fogva talpig fegyverben vagyon. de mint hogy az Isten-

⁶⁷⁹ könyörögy [Elírás?]

⁶⁸⁰ végedről, <és> és

⁶⁸¹ jodra <ne> vályék

⁶⁸² vigáz, [Elírás.]

⁶⁸³ Agoston, [A - a-ból javítva.]

⁶⁸⁴ vide <parvum> David contra goliath. vide parvum

ben bizot, azért gyözedelmes volt. Te paisal és láncsával⁶⁸⁵
jösöz reám, én pedig a minden ható Istennek nevében megyek
reád., ezel abizodalomal. a földre veré leg első ütésel. esze-
rént kel viaskodni az⁶⁸⁶ üdveséged ellenségivel., az olyan.
5 aki amaga erejében bizik. még az ütközet előtt meg gyöze-
tetik.

36 Hogy pediglen az Istentől kegyelmet lehesen nyerni akisér-
tetekben., azt gyakorta kel kérni, és gyakorta kel járulni
a szenttségekhez., a melyek nélkül lehetetlen sokáig a kisér-
tetek ellen állani
10

V *Articulus*

Hogy mitsoda mesterségekel⁶⁸⁷ tsallya meg
az ördög az embereket a kísértetekben.
fő képen az ifiakot.

15 Az ördögnek minden ereje a kísértetekben. [166b:] tsak
a tsalárdságban áll, erre valo nézve, hogy ellene lehesen
állani, tsak az ő tsalárdságít kel meg üsmérni, azok sokan
vannak, de azok közül hármat teszek fel., a melyekkel hami-
san meg tsallya az embereket, fő képen az ifiakot.

20 Az első az, amellyel meg nem engedi hogy meg lásák, és
meg üsmerjék a rosztat avétekben. a melyet tselekedtet vélek.
de söt még az elméjekben oltya avétekben lévő gyönyörü-
ségnek kedveségit, és hogy mitsoda nehéz az ellen állani. és
attol el távozni,

25 Könyü meg látni hogy e mitsoda nagy tsalárdság minden
képen, mivel a vétekben lévő roszt. nagyob minden ki gon-
dolható rosznál. a vétekben lévő gyönyörüség. pedig. egy
kis ideig tart, és azt, a szomoruság, és a keserüség követi.
avétek ellen valo állás. ha nehéz is, nem tart sokáig. és azt
édes. és kedves vigasztalás követi, a menyet meg érdemli,
30 oh! kedves fiam. ne engedgyed hogy ilyen formában meg
tsalyon ate üdveséged ellensége. [167a:] amidön valamely
kísértetre akar vinni. tekinttsed mindgyárt a rosztat. a mely

⁶⁸⁵ láncsával [Esetleg cz-vel is olvasható; a c utáni betű nem egy-
értelmű, z-hez is hasonlít.]

⁶⁸⁶ az <ellenség> üdveséged ellenségivel.,

⁶⁸⁷ mesterségekel [Első s-r-ből javítva.]

halálos vétek. ne vigyáz a gyönyörűségre. hanem⁶⁸⁸ gondold meg. mitsoda keserűséget fog adni avétek. ha azt meg tseleszed. ne tekintted azt, hogy mitsoda nehéz. és bajos néked a vétek ellen állani. hanem ajusson eszedben.⁶⁸⁹ hogy
5 mitsoda örömed és vigasztalásod léssen, ha az ellen állasz, és meg gyözöd.

A második⁶⁹⁰ tsalárság a melyel meg tsallya az ifiakot az ördög, a hogy, elejekben. adgya a kísértetben, hogy mely könyü azért abotsánat., azt meg fogják gyonni, penitentiát tartanak, menyiszer történik a meg. hogy a kísértetben. a melynek alélek üsméret ellene akarna állani. az Isten segittségivel. ez a nyomorult gondolat jó az elmében, azt meg gyonom, azért penitentiát tartok. és ezel a gondolattal, nyomorultul. avétekre adgyák magokat, hogy hogy? ha azt
10 gondolhatnád, hogy az Isten el sülyezett a vétek után. azt meg nem tselekednéd. de mint hogy botsána-[167b:]tot reménlesz tölle. azért meg bántod minden tartalék nélkül! oh! nyomorult. azért vagy gonosz, mert az Isten jó;⁶⁹¹ azért bántod meg mert meg botsáttya néked. oh! fiam. mely
15 Istentelen gondolat az ilyen! ha valaha ilyen gondolat jó elmédben, vesd ki azt onnét mint olyat⁶⁹² a mely káromlás, és ördögi gondolat., a melyel. a vétkek mélységiben akar vetni.

A harmadik tsalárság., a, hogy, minek utánna. a kísértetben ejtette volna az ifiakot. azt a veszedelmes gondolatot adgya az elméjekre. és azt hiteti el vélek. hogy lehetetlen nékik a kísértetek ellen állani., és a vétektől el távozni. úgy hogy ilyen gondolatban lévén, semi erőt magokon nevegynenek. és minden tartalék nélkül a vétkekben el merüllyenek.
25

30 Az illyen, fertelmes gondolat. ördögi találmány. és annak is keserveseb, mert veszedelmes lévén, mind azon által igen

⁶⁸⁸ hanem <hogy mits> gondold meg. mitsoda

⁶⁸⁹ eszedben. [ben – beszúrás.]

⁶⁹⁰ A második <g> tsalárság [Alább néhány sorral:] el sülyezett [z esetleg s-nek is olvasható; a variánsban: *el sülyest.*] [Alább:] A harmadik tsalárság., [így, *d* nélkül és *d*-vel, váltakozva.]

⁶⁹¹ az Isten jó; [az – ö-ből javítva; *Is – jó*-ból javítva;] azért bántod meg mert [meg *g*-je *r*-ből javítva.]

⁶⁹² olyat [*t – n*-ből javítva.]

3 közönséges az ifiak közöt. szegény esztelenek. kitsoda varás-
 4 lot meg titeket. hogy az igazságot világosabnak [168a:]
 5 ne tarttsátok a napnál.? nem latodé azt. hogy az ilyen
 6 gondolat mint meg boszonttya az üdvezítő irgalmaságát,
 7 aki vérivel érdemlette meg nékünk a kegyelmet. a melyel
 8 a kísértet ellen kel állanunk és a ki kezét nyujtja néked.
 9 hogy meg segittsen; ez az el hitel., nem attol jö. a ki az üdve-
 10 ségre. hi, ha nem az ördögtöl. a ki tellyeségel el akar veszteni.

* o insensati galatae. quis vos fascinavit non obedire veritati. persuasio haec non est ex eo qui vocat vos galat 3

10 Kedves fiam. ne engedgyed hogy az elmédet meg tsallya
 11 sohais az ilyen veszedelmes gondolat; hanem aleg nagyob
 12 kísértetekben is. emlékezel meg az üdvezítő irgalmaságá-
 13 rol., aki soha el nem hagyja a benne bizokot, *A nyomorúsá-
 14 gok. mondgya a bölcs. körülül vettek engem minden felöl. és
 15 senki nem volt a ki meg segittsen, meg emlékeztem irgalmasá-
 16 godrol. oh' én Istenem., tudván azt. hogy meg segited azokat
 17 a kik benned biznak; és engemet meg szabadítottól aveszede-
 18 lemtől.*

* Eccl 51 circum dederunt me undique. et non erat qui adjuvaret, memoratus sum misericordiae tuae domine, et cooperationis tuae a saeculo sunt. quoniam eruis sustinentes te. domine. etc. et liberasti me de perditione. et de tempore iniquo.

19 Imé ezek az ördögnek a három rend szerént valo mester-
 20 ségi, a melyekel áll. az ifiak ellen valo kísértetiben, és mind
 21 a három egy mást követi, mivel. 1. el fedezi elöttök arasztat.
 22 el hitetvén. vélek hogy a nem [168b:] olyan nagy, 2. hogy
 23 azt könnyen el hagyhatyák. végtire a midön már jó meszire
 24 vitte őket, akor a vétéknek el hagyását. rettentő nehéznék
 25 vigyáz jól erre a három féle tsalárdságra.

VI Articulus

Hogy mitsoda fogyatkozásokban esnek
 az ifiak. a kísértetekben.

26 A vétken kívül, a melyben esnek., meg hagyván magokat
 27 tsalatni a felyeb meg mondot tsalárdságokal., meg más két
 28 veszedelmesekben esnek, a melyekre igen kel vigyáznod.
 29 hogy azokat el kerülhesed.

Az első a, hogy a midön gyakorta valo kisértetben esnek, tsak hamar el vesztik abékeséges türest. és minek utánna, annak ellene állottak volna egy darab ideig. az utan el vesztik kedveket. és meg adgyák magokat az ellenségnek; ez a fogyatkozás igen közönséges az ifiaknál, és ez néki nagy hatalmat ad rajtok.

Régenten. Bethulia városát. Hollofernes. [169a:] meg szálván. a város eleji az egész népel az Istent kérék hogy szabaditaná meg őket, de látván hogy az Isten meg nem halgatná oly hamar kéréseket a mint ők akarnák. el végezék hogy ött nap mulva a várost fel adnák. ha adig segittség nem jöne. a bátor judith ezt meg halván. igen rosznak találá végezéseket, és meg is feddé rolla őket mondván. *kik vagytok ti. kik az urat kisértitek, nem oly beszéd ez, hogy irtalmaságot. nyerjen., hanem inkább hogy haragra indítsa, időt vetettek ti az ur irtalmaságanak., és ati akaratotok szerint napot rendeltetek néki, ugyan ezent szányuk bánnyuk meg, és azö irtalmaságát. köny hullatásokkal kérjük*

Hasonlot mondok fiam néked. amidön nyughatatlankodol. a kisértetben., nem remélvén hogy az ellen álhass. végtire meg adod magadot ellenségednek., és azal. igen meg boszontod az Istent, mert ugy nem bizol kegyelmében, és azt akarotod szerint akarod el rendelni, holot nem ugy nyerik azt meg, de söt még. [169b:] bizodalmatlanságodal., méltatlaná tészed magadot az ö irtalmaságához., el távoztatod tölled kegyelmét., és minden tartalék nélkül avétekben fogsz esni, nem fiam, nem, igy kel tselekedni, békeséges türonek kel lenni a kisértetben., és alázatoságal reménleni az Isten kegyelmét, aki soha el nem hágy. hogy ha előbször⁶⁹³ el nem hagyod ötet, azt tud meg hogy még aleg nagyob szentek is voltanak a kisértetben. valamint magad, emlékezél meg szent párol a ki a kisértettől valo meg szabadulást kérévén Istentől., ezt a választ vevé. Az⁶⁹⁴ én kegyelmem elegendő néked, mert az erő, az erőtlenségben végeztetik el.

A második fogyatkozás a melyben az ifiak esnek a kisértetkor, a hogy, a midön ugy történik, hogy meg gyözetnek

⁶⁹³ előbször [b hosszú f-ből javítva.]

⁶⁹⁴ Az [A - a-ből javítva.]

judith. 8.

conc. trid. sess.
6. c. 12.
non deserit nisi
prius deseratur.

2 Cor. 12.

egy szer az ellenségtől, akkor bátorságokat el vesztek. a fegyvert el vetik, és minden féle kísértetektől meg hagyják magokat nyeretni. oh! Istenem mely rettentő vakság, azért feladni magákat⁶⁹⁵ az ellenségnek, mert egyszer meg győztetek. minek utánna el veszítették⁶⁹⁶ volna az Isten kegyelmét; fel ger-[170a:]jeszék még hová tovább inkább az ő haragját, holot azt meg kellene engesztelni. a penitentziával; mi ellenkezik ennél inkább az okosságal.?

Az Izraéliták. esze gyülekezének. hogy a Benjamin⁶⁹⁷ nemzetségén boszut állának valamely irtoztato vétekért, el vesztek, mind az első, mind a második hartzot., noha sokal többen valának mint a Benjamiták. ezen a két veszedelmen ök igen meg ütközének, és szomorkodának, mind azon által. el nem vesztek bátorságokat, hanem atabernaculum eleiben menének. és ót. sirtanak. böjtöltenek. könyörögtenek és az Isten haragjának engesztelésire. áldozatokat ajánlának, megemg lévén. fegyvert fogának, és bátran menének a hartzra., a melyet meg nyerék., és az ellenséget tsak nem mind meg ölék.

Ihon fiam, ezt a példát kel követni a kísértetekben. az egy szeri el veszted hartzon nem kel meg ütközni, hanem az Istenhez kel folyamodni, siratni kel nyomorusagidot, bocsánatot kel tölle kérni. meg engesztelni haragját. kérni kel kegyelmének segittségit. és minek [170b:] utánna, büneidért valo penitentziát tartottál volna, az Isten nevében ismét a fegyverhez kel nyulni. és hűségel viaskodni, és az eseted, nagyob vigyázásban tegyen, tselekedgyél tehát eszerént fiam, és kövesed ezeket hűségel.

VII Articulus.

Hogy mit kel tselekedni a meg gyözetet kísértet után.

Rend szerént, a kísértettől valo meg szabadulás után, két fogatkozásban esnek., az első a. hogy az Istennek hálákot

⁶⁹⁵ magákat [magátból javítva; k-t-ből javítva.] az ellenség, k.
⁶⁹⁶ el vesz<te>tették [Törlés tollhiba miatt;] volna az Isten kegyelmét; <ger> fel ger-[170a:]jeszék [fel ger. <ger> alá írva a lap alján.]

⁶⁹⁷ Benjamin [i-e-ből javítva.]

nem adnak agyözelemért. a melyet vettek segítségivel, a második a, hogy nem igyekeznek el kerülni. a következők kisérteteket, Ez a két fogyatkozás. okozza, hogy oly könnyen esnek meg más kisértetekben; és meg is gyözetetnek, Először, mert az Isten azt akarja hogy hálákot adgyunk néki jó téteményiért. másodsor. mert a ki magára nem vigyáz, azt hamar meg lopja, és meg győzi az ellensége

A tehát igen szükséges fiam, hogy a midön va[171a:]lamilyen kisértetet meg gyösz. leg először is azt köszönd meg. és adgy hálákot Istennek a gyözelemért. üsmerd meg azt magadban, hogy a tsak egyedül ő tölle jö. és nem magadtol, és hogy az ő segítségé nélkül. ezerszeris a kisértetben estél volna

Az ez után valo kisértetek ellene állásához pedig eszerént készüly. 1 fogad fel az Istennek, hogy minden erődből azok ellen fogsz állani, 2. kérjed. alázatoságal. az ő segítségit. 3. ted fel magadban hogy olyan modokal fogsz élni. a melyeket már meg próbáltad. hogy el kerültessék a kisértetet

Hogy ha ugy történik hogy valamely ideig kisértet nélkül találsz lenni. né bizál az olyan békeséghez. és tsendeséghez. mert a mint Szent Gergely mondgya. az ellenség tsendeségben hadgya egy ideig némelykor az olyanokat a kiket sokat kisértet. azért hogy könnyebben meg lophasza őket a midön semmitől nem tartanak,, és a vétékben ejttse őket valamely nagy kisértettel. Erre valo nézve vigyáz mindenkor magadra, kérjed minden nap az Isten [171b:] segítségit, és vesd ki mentől hamaréb az elmédből a vétkes gondolatokat

* S. Greg. 3. moral. 16. Saepe antiquus hostis postquam menti nostrae tentationis certamen inflixerit, ab ipso suo certamine ad tempus recedit non. ut illatae malitiae finem praebet; sed ut in corda quae. per quietem secreta reddiderit, repente rediens facilius inopinat. irrumpat.

VIII Articulus

Nevezetes példa. a melyből meg láthatni.
mint kellesék a kisértet ellen állani

30 Azt egy régi igen jól mondotta., hogy az út a melyet a letzkéből tanullyák. igen hoszu, de a melyet a példából⁶⁹⁸ tanullyák. a rövid, és hathatos. azért szükséges⁶⁹⁹ olyanok

⁶⁹⁸ példából [Első l-d-ből javítva.]

⁶⁹⁹ szükséges <olyan példákat elődben tennem;> olyanok példáit elődben tennem.

longum iter per
praecepta . .
breve et efficax
per exempla
Seneca. epist. 6.

példáit előbben tennem, a kik viaskodtanak a kísértetek ellen. hogy az ő példájokat követvén. a kísérteteket meg győzhessed.

A több példák között a melyeket elé hozhatnék, tsak a⁷⁰⁰ nagy szent Hieronimust választom például **néked.**, a ki is olyan ifiu volt mint magad az ő kísértetinek idejében, soha olyan kísértetekben nem is lész, mint ő volt, és talám ő egye[172a:]dül az Isten szolgálai között, a kinek ifiusága leg inkább meg próbáltatott a kísértetekkel, de ő azokat ditsőségesen mind meg győzte nagy hűségel; előbben is teszem azokat mind rendel., ugy a mint maga le írja, olvasad nagy figyelmeteségel.

Ez a szent még ifiu lévén., minek utánna egy darab időt töltöt volna a világi életben. igen kezdé ohajtani az Isten szolgálattját, és tellyes meg térésivel. üdveségin munkálodni. fel tévé magában hogy a világot el hagyja, és valamely pusztában menyen, hogy penitentiát tarttson. és egészen a jó erkölcsre adgya magát. erre valo nezve leg előbszor is Jerusálemben mene. hogy a szent helyeket meg látogasa., és onnét, a pusztában rejté magát.

Abban a helyben marada négy esztendeig. azon idők alatt. noha. nagy sanyaruságokban elt is. de szüntelen valo nagy kísérteteket szenvedé, és olyanokat, hogy szánakodással kel irásit olvasni, imé miket ir egy áitatos aszonymnak. *oh' ebben a nagy puszt[172b:]tában. a mely irtoztato lako hely a szüntelen valo süttő verő fény miat. hány szor jött elmémbe a Romai kies⁷⁰¹ és kényes élet, tellyes lévén keserűségel; félre valo helyeket kerestem, a hol sirathasam vétkeimet; iszonyodtak a Ciliciumban az én éktelen tagjaim., minden nap tsak sirtam és suhajtoztam., más ágyam nem volt, hanem a föld, se más eledelem, hanem a mitsodásal éltenek a pusztában lévő barátok, a kik tsak vizet isznak, és nyers füvet esznek, még mikor betegek is, ebben az állapotomban., és rabságomban. a melyben tettem volt magamot, hogy a poklot el kerülhesem. noha őt más társaságban nem voltam. hanem a scorpiokal., és a vad állatokkal. mind azon által gyokorta ugy tettét. mint ha a Romai*

S. Hier. epist.
ad Eustochium.
22.

*

⁷⁰⁰ tsak a <sz> nagy szent

⁷⁰¹ kies <élet, ?> és kényes élet,

aszonyok⁷⁰³ gyülekezetekben lettem volna. a böjt miatt az ábrázatom el halványodot volt. de az elmém. a tisztátalan kívánságok után éget az el lankadot, és mint egy nálamnál előbb meg holt⁷⁰⁴ testemben., érzettem égni: [173a:] a tisztátalan⁷⁰⁵ gyönyörűségnek tüzét.

* o quoties in eremo constitutus. in illa vasta solitudine quae exusta solis ardoribus horridum monachis praebebat habitaculum. putavi me romanis interesse deliciis. sedebam solus quia amaritudine⁷⁰² repletus eram.; horrebant sacco membra deformia; quotidie lacrymae, quotidie gemitus. et si quando repugnantem carnem somnus imminens oppressisset. nuda homo vix ossa haerentia collidebam de cibis vero et potu taceo. cum etiam langventes monachi frigida aqua utuntur: et Coctum aliquid accepisse luxuria sit. ille igitur; ego qui ob metum gehennae. tali me Carcere damnaveram. scorpionum tantum socios et ferarum, saepe choris intereram puellarum pellebant ora jejuniis. et mens desideris aestuabat. in frigido Corpore. et ante hominem suum Carne praemortua: sola libidinum incendia bulliebant

Imé mitsoda⁷⁰⁶ kísértetekben vala ez a szent, de nézd meg hogy ez a nemes vitéz mint viselte magát. az ostromokban.

* Ebben a keserves állapotomban: minden emberi segítségétől meg lévén fosztatva. a kristus Jesus lábaihoz borultam. azokat
 10 köny hullatásimal öntözém valamint magdolna, és a fel támadot testet, egy néhány hetegik⁷⁰⁷ valo böjtlésekel. hodoltatom vala, emlékezem. a többi közöt arrol; hogy egész napokon, és éttzakákon kiáltoztam a segítség után, és kértem az Isten segítségit azokban a viaskodásokban., és meg nem szüntem az
 15 imádságtól. és a melyem verésitől, mind addig valamég a haboruság el nem mult, és az Isten kegyelme⁷⁰⁸ viszá nem adta a nyugodalmat, és a tsendeséget fiam mitsoda nagy példa ez?

* Itaque omni auxilio destitutus, ad Jesu jacebam pedes. rigabam lacrymis. crine tergebam. et repugnantem carnem hebdomadarum inedia sub jugabam. meminim me clamantem diem crebro junxisse cum nocte. nec prius ac pectoris cessasse verberibus qua rediret Domino imperante tranquillitas.

de halgasad még mi [173b:] következnek.

* Es mint hogy az Isten az én bizonyságom, mondgya ezen
 20 szent. minek utánna sok köny hullatásokat ejtettem volna. az ég felé emelt szemekel, olyan nagy vigasztalást érzék, hogy ugy tették mint ha az Angyalok gyülekezetiben lettem volna. és ki

⁷⁰² amaritudine [Első i – a-ból javítva.]

⁷⁰³ aszonyok <tar> gyülekezetekben

⁷⁰⁴ meg holt <testben> testemben.,

⁷⁰⁵ tisztátalan <szere> gyönyörűségnek

⁷⁰⁶ mitsoda [o – a-ból javítva; da – beszúrás.]

⁷⁰⁷ hetegik [Elírás *hetekig* helyett.]

⁷⁰⁸ [Sorvégen:] ke [új sor elején:] kegyelme

mondhatatlan örömel énekelém ezeket a szókót. a te jó illatodban futunk utánnad. oh én Istenem

* et (ut ipse mihi testis est Dominus) post multas lacrymas post Coelo inherentes oculos. non nunquam videbar mihi agminibus interesse Angelorum, et laetus. gaudensque cantabam post te in odorem ungentorum tuorum currimus

oh! mitsoda példa fiam ez arra., hogy akisértetek ellen igyekezel állani, oh.! a mely nem tsak tsudálatos. de a melyből mind magad tanulhatz, mind azok is akik veled egy idősüek. ebből három dolgot tanulhatz. 1. hogy a kisérteten meg nem kel ütköznöd mivel ez a szent az ő ifiuságaban., a nagy sanyargatási közöt és távul minden vétekre vivő alkalmatoságoctol. sok ideig szenvedet oly nagy kisérteteket, 2. meg tanyit arra miképen kel ellene állani akisérteteknek, meg mutatya példájával. hogy ahoz szükséges. a testi sanyargatás. és az imádság. de annak alázatosnak, buzgónak, és állandonak kel lenni, 3. azt is meg tudod. hogy mi kö-[174a:]veti rend szerént a kisérteten valo győzedelmet., a mely nem más, hanem, kedves. és vigasztalással valo tellyes öröm. a melyet belső képen érzik, el mondván ezel a szentel. vony magad után oh' én Istenem. és ate parantsolatidnak uttyában futok.

oh! kedves fiam. ez a szép példa hadd legyen mindenkor szemed előtt, a midön kisértettel. gondolkodgyál a pusztában lévő szent Hieronimusról a ki a kisértetek ellen áll, a sanyargatással. sirással; imádságal. borulván a kristus lábaihoz, segittségít kérvén, magad is azt tselekedgyed. a puszta helyet legyen néked a házad, a hol az Isteni segittséget vegyed a kisértetek ellen; bizonyos is lehetz abban, hogy az imádságod után, az Isten. tsendeséget fog küldeni. és olyan örömet, és vigasztalást fog adni. a mellyel még mászor is a kisértet ellen fogsz állani, és az üdvezitöt. még hivebben szolgálni

X Rész

Az akadályokrol. melyek tsak a gazdag ifiakot tekintik

Az akadályok a melyekről eddig szolottunk., kö-[174b:] zönségesen minden rendben. és hivatalban lévő ifiakot tekintik. de mint hogy, a rendek., és a hivatalok között

vannak olyanok., a melyek különös akadályokat hoznak magokal, szükséges hogy azokról itt egy szót szollyak azok ahivatalok különösön. a gazdagság, a nemeség, az egy házi jóságok.

5 A mi agazdagságot illeti, abban nintszen kétség,⁷⁰⁹ hogy a különös akadály ne volna az üdveségnek, mivel az Isten fia ezt maga bizonyította.⁷¹⁰ mondván, hogy azok meg fojttyák alekkekben az Isten ígéjinek magját, és meg nem engedik hogy meg gyükerenzenek azokban, és gyümölcsöt hozanak. 10 ezek a szok, nem tsak az idős koruakban tellyesednek bé, akikben a gazdagsághoz való szeretet inkább uralkodik, ezt a rosztat még az ifiakban is lehet latni, a kiknek gyakorta, a gazdagságnak kivansága, nagy akadályokra vagyon.

Ehez más bizonyság nem kívántatik a minden napi 15 próbán kívül, a mely meg mutattya, hogy az gazdag ifiak rend. szerént rosztat erkölcsük má-[175a:]soknál azt lát-hatni, hogy tsak a gyönyörüségre adgyák magokat. restek. a munkát gyüöllik. az elméjeket tsak hejában valóságban foglallyák, nagyra vágyok, a gazdagságokat ohajttják. 20 kevélyek, magok felől sokat álitanak. a másokat meg vetők. engedetlenek, az oktatásokat bé nem veszik. és más több ilyen rosztat erkölcsök vannak benne. gyakorta, hamisak, és a rosztat tselekedetekre hajlandok, ellenben pediglen. az olyanok a kik szegények, vagy közép értékűek. az Isteni 25 félelemben élnek. az üdveségeken munkálodnak. a jó erkölcsben élék mennek, ahenyélést kerülük, a munkát szeretik, a tanulást keresik. és azt hasznokra fordittják, És illyen formában az Isten áldását veszik magokra., a ki örömet teszen jót az alázatosokal., és az ötöt félökél., 30 ellenben⁷¹¹ pedig meg veti a kevélyeket, és azokat, kik erejekben biznak, és sok gazdagságokban düsekednek.

Ezeket azért mondom fiam, tudtadra adván. hogy ha az Isten gazdag rendben hozot evilagra.⁷¹² arra igen vigyáz, hogy a gazdagság oka né légyen⁷¹³ [175b:] kárhozatodnak,

⁷⁰⁹ kétség, [s-y-ból javítva.]

⁷¹⁰ bizonyította. [Második i-o-ból javítva.]

⁷¹¹ ellenben <vetik> pedig meg veti

⁷¹² evilagra. [v-l-ből javítva.]

⁷¹³ a gazdagság oka né légyen <ga->[175b:] kárhozatodnak,

valamint oka minden nap sokaknak. sok számuakban, nyilván ki is tettzik ez az igazság a melyet a kristus mondott, hogy mitsoda nehéz a gazdagoknak üdvezülni, három dolgot kel tehát tselekedned.

quam difficile
qui pecunias
habent in reg-
num Dei in-
trare; luk. 18.

5 1 Azt el kel magadal hitetned; a mint az igaz is, hogy a te gazdagságod, sokat árthat üdveségednek. hogy ha el nem kerülöd az akadályokat, a melyeket okoz, és hogy ha azt, jóra nem fordítod.

2. Mászodsor meg kel tudnod azokat az akadályokat., hogy magadot meg őrizhesed azoktól. azok sokan vannak, de tsak egy néhányat teszek fel., a kevélység, engedetlenség, henyélés, a gyönyörűség, arosz társaság, a hizelkedés, mind ezektől őrized magadot.

Légy alázas gazdagságodban meg emlékeztvén a szent Agoston mondásáról. hogy a gazdagság a kevelységet szüli, és mint hogy minden gyümölcsnek különös férgé vagyon, a gazdagságnak is vagyon., a mely a kérkedékenység, és a

* S. Aug. serm. de verbis Domini. nihil est quod si⁷¹⁴ generent divitiarum quomodo superbia. omne pomum omne lignum habet vermen suum, vernis divitiarum superbia est.

maga hittség. gondold meg hogy a gazdagság mitsoda veszedelemre teszen minden nap. mind az Istent meg bánt-hatod. mind⁷¹⁵ magadot el vesztheted, más részint pe-[176a:] dig, mitsoda nagy számot fogsz néki adni. azért, hogy ha azt jóra fordítodé vagy sem. mit ditsekedhetel agazdagságok-ban, a melyeket az Isten elveheti egy orában, és a melyeket a mint a bölcs mondgya. valóságos gazdagságokat nem szerezhethz. ugy mint bölcseséget, és jó erkölcsöt. hogy ha pedig ezek nélkül szükölködöl, minden jóvaidal. olyan lesz mint egy cifrán fel öltöztetet ló, a ki minden ékeségivel. tsak okoság nélkül valo állat

prov. 17. quid
prodest stulto
habere divitias.
cum sapientiam
amare non
possit.

Légy engedelmes és szó fogado; örömet tanuly, és örömet vegyed az intést. azt pedig hitesd el magadal, hogy mentől. nagyob, és gazdagab vagy, annál nagyob szükséged vagyon. a tanulásra, azért mert inkább meg eshetel., és a te fogyatkozásidot, nagyob rosz követheti mint a szegényekét. kerüllyed a henyélést, a mely oly természete a gazdagok-

*

⁷¹⁴ si <gerent> generent

⁷¹⁵ mind <tegedet> magadot

nak, emlékezel meg arol. hogy a gazdagok, a mint az irás mondgya. *az emberek munkáiban nintsenek. és az emberekkel meg sem büntetnek. de félő. mondgya szent Bernárd. hogy az ördögökkel meg ne büntetessenek*

* ps. 27. in labore hominum non sunt. et cum hominibus non flagellabuntur peccare volunt sed non flagellari cum hominibus. unde timendum est ne flagellentur cum daemonibus. ad pastores.

Amos. profet. 6.

Luk. 6.

5 [176b:] oltalmazad magadot agyönyörködtetéséktől, emlékezel meg arol. hogy a tisztaság. mindenkor nagy veszedelemben forog a gazdag házaknál, a hol. a kényes eledel. köntös, fekvés, és más sok ilyen alkalmatoságok miatt, ezer veszedelemben vagyon, *jaj akik gazdagok vagytok, kik éléjánt csontból való agyakban alusztok, és bujálkodtok, a ti ágyaitokon, kik meg eszitek a bárányt. a nyájból. és a borjut a csorda közül, kik a bort csészékből iszátok, és jeles jó kenettel. kenitek magatokat. és a szegényeken nem szánakoztok.* az Isten fia meg azt mondgya. *jaj néktek gazdagoknak, mert el vettétek vigasztalástokat.*

Távoztasd el magadtól a rossz társaságot, a melyet a gazdagságod, könnyen hozzád szoktattya.

S. Hier. ad celantiam.
Adulterum quoque assentationes, et noxia blandimenta fallaciae velut quaedam pestes animae fuge, nihil est quod tam facile corrumpat mentes hominum

20 Még ne hagyad magadot tsalatni a hízlekedés, a mely mindenkor a gazdagot követi, és a mely meg ronttya elméjeket, fő képen az ifiaknak. a szent Hieronimus mondása szerént, ne adgy semmi hitelt annak. a mit ditséretre mondanak, mivel vagy olyanról. adnak néked ditséretet a mely nem érdemel ditséretet, úgy mint rendedről, gazdagságodról, terme-[177a:]tedről. és több ilyenekről, vagy olyanokról. a melyek benned fel nem találtnak. úgy mint a tudomány.⁷¹⁶ bölcsesség, és a jó erkölcs, vagy ha fel találtnak is. nem tölled vannak, az elsőről⁷¹⁷ ditsekedned, hejában valóság. a másikárol. bolondság, a harmadikárol. igazágtalanság, mivel úgy magadnak tulajdonittanád a ditsőséget, a mely csak az Istent illeti.

Még egy harmadik dolog vagyon hátra. a mely nem más, hanem hogy, igen vigyáz a veszedelmekre, a melyekre teszi a gazdagság üdveségedet. azt jora kel fordítani, hogy segittse

⁷¹⁶ tudomány. [Elírás.]

⁷¹⁷ az első(k) [vagy (b) ?] ről [az — ez-ből javítva.]

üdvezülését. ez iránt pedig jobb tanácsot nem adhatok.,
mint azt hogy kövesed. a mit szent Pál hágy a gazdagoknak.

1 timoth. 6. 17.

E világi gazdagoknak meg parancsold., mondgya Timotheusnak, hogy kevésnek ne legyenek., se reménségeket. a bizonytalan gazdagságokban ne vessék, hanem az élő Istenben. (:ki néküink mindeneket bőségesen ad táplálásunkra. :) hogy jót tselekedgyenek, gazdagok legyenek a⁷¹⁸ jót tselekedetekben, könnyen adakozanak, közöllyenek, kintset gyűjtsenek magoknak, jövendőre⁷¹⁹ jó fundámentumot, hogy el kap-[177b:]jók az igaz életet. ilyen formában akarja fiam. hogy a gazdagok éllyenek gazdagságokkal; eztet követned kel. hogy ha azt akarod, hogy a tiéd elne veszesen tégedet, halgasad hogy szent Cypriánus mit mond néked, Egy nagy örökség. igen nagy kísértet, hogy ha annak jövedelmét szent dolgokra nem fordították, és mentől ki ki gazdagab a jószágban, annál inkább kel azt vétkeinek váltságára fordítani, és nem azoknak szaporítására.

*

* S. Cypr. lib de habitu virginum. Tentatio est patrimonium grande, nisi ad usus bonos census operetur: ut patrimonio suo unus quisque locupletior magis redimere debeat quam augere delicta

XI Rész

A nemesek különös akadályirol.

Kissebséget tennének a nemeségnek, hogy ha azt, a jó erkölcsök akadályi köz⁷²⁰ akarnák tenni, de az igazságot azal meg nem bánttyuk. ha azt mondgyuk hogy a nemeséggel való roszul éles, nagy akadály a nemesek üdveséginek, és gyakorta az is oka veszedelmeknek, és kárhozattyoknak.

Tsak egy kevesé vizsgállyuk meg a nemesek életét, ez az igazság ki tettzik, és nyilvánóságosan meg láthatni hogy rend szerént. ennél meg romlottab, se [178a:] rosz erkölcsel tellyes rend ennél nintsen

Abban arendben uralkodik a maga hittség, a mely mindeneket meg vettet vélek, és mindeneket⁷²¹ alá valoknak tartattya náloknál. tsak a nagyra vágyás. és az előmenetel. vagyon az elméjekben. minden gyönyörüségek alá vannak

jób. 11. vir vanus in superbiam erigitur. et tanquam pullum onagri se liberum natum putat.

⁷¹⁸ a <t> jó tselekedetekben,

⁷¹⁹ jövendőre<,>

⁷²⁰ közⁱ <tennék,> akarnák tenni,

⁷²¹ mindeneket [et – beszúrás.]

vettette, bátrak, és orczátlanak a magok vétkit ki nyilatkozatni, és azokban ditsekedni, irigyek, a magok hasznokot keresők. tsak magokot szeretők; igaságtalanok, erő szakosok. kemények, és gyakorta másokhoz kegyetlenek., fő képen az
 5 alattok valojokhoz. türhetetlenek. haragosok. szitkozodok, káromkodok, boszu állok, nem akarván el szenvedni leg kiseb. bántodást. a mely tsak az ő gondolattyoktól jö. fel tévén magokban., hogy soha egyet se szenvedgyenek el. oh ! Istenem mitsoda élet az ilyen. olyan⁷²² embereknek, a kik a
 10 keresztyéni vallást tarttyák?

De a mi leg keserveseb ebben arendben., az az otsmány⁷²³ egymást fegyvere valo ki hívás. és ebben oly igen el merült az ő elméjek. hogy nintsen olyan ora életekben. a melyben
 15 készek ne legyenek meg verekedni leg kiseb meg bántó szóért, ez a roszt indulat. szüntelen valo halálos vétekben tarttya őket, és [178b:] az Isten kegyelmében. nem engedí sohais őket lenni. nem is szolok. arrol, hogy avallást meg vetik, hogy mitsoda szabados, és Istentelen életet élnek, fő képen a mostani időkben. menyin vannak közöttök olyanok
 20 akik azt mondgyák az Istennek, valamit az Istentelenek mondanak néki a szent irásban; *Távozá el tőlünk. és utaidnak tudományát nem akarjuk, kitsoda a minden ható hogy szolgállyunk néki, és mit használ nékünk ha imádkozunk néki.?*

Nem keserves dologé azt látni. hogy a keresztényeknek leg
 25 szeb része. oly igen meg légyen romolva. és hogy anemeség, a mely a jó erkölcsnek jutalmára adatot. a mostanában a nemeseknek, meg romlásokra. és veszedelmekre vályék, ugy anyira hogy gyakorta jele a meg vettetésnek, és hogy jobb let volna. ha a nemeseknek leg nagyob része aláb valo
 30 familiákból volnának. mivel. azt jól mondgya egy az Atyák közül. hogy mit használ. nagy lenni az emberek előtt., meg vetendő. és nyomorult az Isten előtt. az emberek tisztellyék. és az Isten meg vesse. parancsolni az ártatlanoknak, és rabja

* Euseb. Emiss. homi. 3 de paschate. quid prodest quod liber est in natura, qui servus est in conscientia. videmus extrin secus generis nobilitate sublimes. intrin secus mentis infirmitate degeneres. innocentium dominos. et criminum servos.

⁷²² olyan [n — későbbi beírásnak látszik.]

⁷²³ otsmány <fe> egymást fegyvere valo ki hívás.

⁷²⁴ quiss <om> est omnipotens.

jób 21 qui dixerunt Deo recede a nobis. scientiam viarum tuarum nolimus quiss est⁷²⁴ omnipotens. ut serviamus ei et quid prodest si oraverimus illum.

job 21 14.

*

lenni a rossz kívánságoknak, egy szóval boldog lenni [179a:] ezen avilágon egy kevés ideig. és a máson nyomorult. és kárhozatban lenni, és örökké ezeket kiáltani, *Mit használt nekünk a kevélység. vagy a gazdagságokkal való kérkedékenység mit hozot nekünk. el multak mind azok mint az árnyék miért tavoztunk el az igazságnak utjától.*

Sap 5. 8.

oh. kedves fiam. ha nemes. vagy, arra kénszeritlek. hogy gondolkodgyal valósággal magadrol, és a veszedelemről. a melyre térszen nemeséged az üdveséged iránt. ne higymagad rendének. és tarts attol. hogy veszedelmedre ne legyen, mentől felyeb valo rendben vagy, annál inkább tartozol jó erkölcsü lenni, hogy magadot meg menttsd. arended veszedelmitől. és igyekezel azon., hogy a nemeséged. ne legyen oka kárhozatodnak. erre valo nézve kövesed ezeket.

1. Tanuld meg azt, hogy mi légyen avalóságos nemeség, a mely, meg válhatatlan ajó erkölestől. ugyan ajó erkölcesel is tarttyák azt meg. aztot ate eleidnek, azó szép tselekedetek meg jutalmaztatására adták volt, ha követed őket jó erkölcsökben: meg érdemled anemesi nevet. de ha nem követed; nem vagy valóságos nemes.

2. Tud meg azt, hogy az emberektől rendeltetet [179b:] nemeségen kívül, vagyon más Isteni nemeség, a mely sokal felyeb valo amanál, és a melyet a kegyelemel szerzik, mert ha a nemeség a fő renden levő szüléktől valo születésből áll, mitsoda nemeség, az Istennek fiává, és a kristusnak örökös társává lenni. és az ő országát birni. E fiam az a nagy, és valóságos nemeség, ha ilyen nemes vagy. valóságos nemeséged vagyon., de ha⁷²⁵ nem vagy, akár minémü nemeséged legyen az emberek előtt, de Isten előtt utálatos vagy.

3. Ez így lévén, ne légy se kevély. se kérkedékeny nemeségedért. *Igen rossz nemeség az, mondgya szent Agoston, a ki kevélyiségiért meg vetendő Isten előtt.* Ellenben pedig annál alázatosab légy. hogy nemes vagy. a bölcserént. *mennél nagyobb vagy, alázd meg magadot mindenekben., és úgy kedves lesz Isten előtt.* ehez hasonló szép oktatást ad szent Hieronimus a nemeseknek., *Ne betsüllyed magadot fellyeb másoknál*

Mala nobilitas.
quae semper
superbiam apud
Deum reddit
ignobilem
S. Aug. serm.
127. de temp.

Ecclesi 3. 20

*

⁷²⁵ de ha <nin> nem vagy,

nemeségedért: és meg ne vessd azokat a kik nem nemesek, a mi vallásunk nem személy valogato. az emberek rendét nem tekint-i,⁷²⁶ hanem az életet. a szokásokrol ítéli a nemeséget [180a:] az Isten előtt mas nemeség nintsen, hanem hogy a véteknék ne szolgáljanak, az Isten előtt valo nemeség a, hogy a jó erkölcsben fényeskedjenek

* nulli te unquam de generis nobilitate praeponas. nec miseriore quosque aut humili loco natos te inferiores putes. nescit religio nostra personas. accipere. nec conditionis hominum. sed animos inspicit singulorum. servum et nobilem de moribus pronunciat, sola apud Deum, libertas est, non servire peccatis. summa apud Deum est nobilitas Clarum esse virtutibus. epist ad. Celantiam.

4. Igyekezzél azon hogy meg tudhasad a rend szerint⁷²⁷ valo rosz erkölcsait. a nemeségnek. azért hogy azokat el kerülhesed. ide fellyeb némelyekről szollottunk, kérjed
10 minden nap az Isten kegyelmét. hogy azokban ne esél, és arra reá emlékezel., hogy a nagy renden lévőket, a nemeseket. az Isten igazsága. sokal keményeben⁷²⁸ bünteti meg. mint sem másokat, valamint a bölcs mondgya. Sap. 6. 7.

5. Fordítsad a jó erkölcsre nemeségedet. hogy lehet az, azt kérheted.⁷²⁹ két képen, először ha nemes lévén. jó erkölcsi vagy. a te jó erkölcsöd úgy mondván kedveseb lesz Isten előtt; szent Bernárd szerint. aki azt mondgya. hogy az Isten. noha. a személyekben ne válogason is. mind azon. által a nemesek jó erkölcsé. valamivel előtte kedveseb, ezigy
20 lévén, ate [180b:] nemeséged⁷³⁰ a jó erkölcsre gerjeszthet teged, másodsor másokat is arra vezethetz: a te példád foganatosab léssen. a mások elméjiben., a beszédid hathatosabbak léssznek az intésre, több modod léssen a nyomorultak segítésében, az nyomatakat inkab meg szabadithatod. a veszekedéseket gyakorta meg tsendesitheted, a harag tartokot meg békéltetheted., kövesed mind ezeket, az Isten meg áldgya nemeségedet, és nemes léssz. mind ő előtte, mind az emberek előtt.

Epist. ad
Sophiam.
minime quidem
Deus est accep-
tor persona-
rum. nescio tam-
en quo pacto
virtus in nobili
plus placet.

⁷²⁶ tekinti, <a> hanem az életet.

⁷²⁷ [Sorvégen:] rend sze [új sor elején:] szerint

⁷²⁸ keményeben [Első e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával;]
bünteti [n-t-ből javítva.]

⁷²⁹ kér<d>heted.

⁷³⁰ nemeséged [d-t-ből javítva.]

XII Rész

Az olyan ifiu egy háziaknak kik beneficiumukot
birnak. különös akadályirol.

Nem szollok itt mind azokrol az akadályokrol., a melyeket
az egy házi jorzágok okozhatnak az egy háziak üdveségiben.
hanem tsak azokrol szollok, a melyeket magad is találhatz
azokban. ifiuságodban., a többiröl. ennek a munkának a végin
fogok szollani. mostanában. tsak négyet teszek fel.

Az első akadály a. hogy egyházi jorzágot birván még igen
ifiu korodban., a beneficium kedviért [181a:] az egyházi
rendre adod magadot. előb mint sem arrol tudgy választast
tenni. és talám arra se alkalmas, nem vagy, se Istentől nem
hivatattál. és talám, még. a mint egyakran meg történik.
ellenkezésel. és idegenségel vagy ehez arendhez. Ez az
akadály igen nagy. és meg érdemli hogy jól meg fontolják,
mert azok akik eszerént mennek az egyházi rendben., soha
köteleségeket végben nem viszik, és magokot el kárhoz-
tattyák abban a roszul választot rendben., azért hogy nagy
köteleségeket vonson maga után. és mint hogy ez több jó
erkölcsöket. és tekelleteségeket kíván. mint a több rendek.
szükséges, minek előtte arra adgyák magokot. hogy meg ért
elmével végezzenek arrol hogy meg tudhasák ha Istentől
hivatattak arra, meg fogom mondani ez után, ennek az
akadálynak orvoságát.

A második akadály a különösön valo köteleségtől jö, a
mely⁷³¹ az egy hazi jorzágokal jár, hogy szentül elyenek. a
keresztyének mindnyájan tartoznak illendö életet élni vallá-
sokhoz. a mely szent, de a Cléricusok. és a kik egy házi
jorzágot birnak, arra még [181b:] kötelesebbek. a rendeknek
méltóságos voltaért. a mely ö töllök szolgálattyokhoz,
illendö szenttséget kíván. Ez a köteleség nagyobbá teszi az
övétkeket, vétkesebbé⁷³² az egy háziakot Isten előtt: és ez az
oka. hogy a midön rosz erkölcsüek, az Isten haragját, és el
hagyását veszik magokra. honnét vagyon hogy némelykor

⁷³¹ a mely<et> az egy hazi

⁷³² vétkesebbé <is> az

ök gonoszabbak,⁷³³ mint mások., a roszbán. meg keményedet-
tebbek.⁷³⁴ és a magok meg jobbitásokra nehezebek

A 3 akadály a kötelességtől jö: a melyel tartoznak⁷³⁵ el
mondani a breviariumot, a melyet igen roszul viszik végben az
5 ifiu beneficiáriusok, noha azal tartoznának⁷³⁶ halálos véték
alat; és valahány nap el mulattyák mondani,⁷³⁷ a benefici-
umnak, mind anyi napi jövedelmit, tartoznak viszá adni, ez
az akadály igen nagy a beneficiariusok⁷³⁸ üdveségire, mivel
meg vetvén hivatalyokot olyan állapotban a mely könnyü. és
10 kevés munkával jár, hozája tészem a halálos vétkeket
melyekben. esnek. hivatalok roszul valo végben viteliért,
érdemetleneké tévén öket az Isten kegyelmire sok más⁷³⁹
vétkekben, és nagy rendeletlenségekben ejti öket. a mint ezt
láthatni minden nap. [182a:]

* 15 A 4. akadály a kötelességtől jö. a melyel⁷⁴⁰ tartoznak a
külső szemérmeteséghez. és az egy házi köntöshöz. mert a
mint Istenesen mondgya atridentinumi Concilium. noha a
köntös ne tsinállya is a barátot. mind azon által. szükséges
hogy az egy háziak rendekhez. illendő köntöst viselyenek.
20 úgy hogy akülső képen valo illendő köntösökkel, meg mutasák
a belső képen valo jó szokásokat.

* concil. trid. sess. 14. c. 6. de reform. Et si habitus non faciat monachum oportet tamen clericos vestes proprio congruentis ordinis semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci. morum honestam ex in trinsecam ostendant.

De mostanában a beneficiariusok, fő képen az ifiak., nem
tudgyák hogy mi légyen ez a kötelesség. olyan köntöshen

⁷³³ gonoszabbak, [*k-b*-ből javítva.]

⁷³⁴ meg keményedetebek.ek. [*meg keményettebbek*.ből javítva: *tt-d-re*,
bb-t-re jav., szóvégi *k-b-re jav.* s hozzátoldva *ek.*]

⁷³⁵ tartoznak [*toz* — utólag írva *nak* elé, a soreleji margóra; a z
betűs rész más kéz írása? Vö. az 50. sz. jegyz.]

⁷³⁶ tartozná⟨k⟩nak [*nak* — sor alatti beszúráás; második *t-n*-ből
javítva.]

⁷³⁷ mondani, ⟨min⟩ a beneficiumnak, mind anyi ⟨jo⟩ napi
jövedelmit,

⁷³⁸ beneficiariusok [*ok* — beszúráás.] üdveségire, mivel ⟨el⟩ meg
⟨hivat⟩ vetvén hivatalyokot

⁷³⁹ más [*á-é*-ből?, *s-g*-ből javítva.]

⁷⁴⁰ a melyel ⟨vannak⟩ tartoznak [A javítás a törörlés fölé írva, a sor
végén.]

járnak mint mások. rövid⁷⁴¹ öltözetet viselnek, gyakorta
illetlen színűt. fel ékesítettet valamint a világiak. fodorított
hoszu hajtat viselnek, valamint az udvariak. ez olyan viszá
élés, a mely rettentő rendetlenségeket okoz a beneficiarius-
sok között., akik azt tarttyák hogy nem tartoznak magokot
meg különböztetni. se szokásokal. se köntösökkel. a világiak-
tól. Ez az Anyaszent egyház törvénye ellen való engedetlen-
ség, a ki minden Conciliumokban pana[182b:]szokodik ezen
rendeletlenség ellen. és parantsollya a beneficiariusoknak,
hogy egy házi köntöst viselleyenek. E meg vetése mind a
vallásnak. mind az egy házi rendnek, a mint a tridentinumi
Concilium mondgya, mert ugyan is nem igazágtalan dologé
egy házi jószágokkal élni, és nem akarni, az egy háziak jelit
viselni.

Erre vigyázon akinek tettzik., de a mely beneficiarius
eszerént áll, a kegyelemben nintsen. se absolutiot nem vehet.
mind addig még egy házi köntöst nem visel., hogy ha pedig
hanem rajta áll. hanem a szüléin., a mint egyakorta történik,
olyankor tartozik ezt a szüléinek elejekben adni, és a szüléi
nagyon vétenek nem tsak akkor, a midön fiokot egy házi
köntösben nem jártatttyák. az anyaszent egyház akarattya
szerént. hanem még akkor. is, a midön fiokot nem kötelezjik
olyan köntöst viselni.

Hogy pediglen meg lehesen orvosolni azokat az akadá-
lyokat. eszerént tselekedgyél. [183a:]

A mi az első akadályt illeti. visgáld meg ha vagyone
valamely nehézséged az egy házi rendre, és hanem tekéltet-
tedé el magadban hogy abban a rendben nem⁷⁴² fogsz menni.
mert ha ez így vagyon. lélek üsméret szerént. a beneficiumot
meg nem tarthatod; tartozol azt el hagyni, és tudtokra adni
szüléidnek vagy másoknak., hogy semmi kedved nintsen
egy házi lenni.

Hogy ha pediglen. semmi idegenséged nintsen. de sött⁷⁴³
még hajlandóságod az egy házi rendre, tsak azért el ne hitesd
magadal. hogy a beneficiumod elegendő jele. arra való
hivatásodnak., mert talám arra nem vagy alkalmas., ez

⁷⁴¹ rövid <köntösben.> öltözetet

⁷⁴² nem <mégy.> nem fogsz menni. [Törlés a sor elején.]

⁷⁴³ sött <h> még hajlandóságod

okáért. kérjed minden nap az Isten kegyelmét., hogy üsmér-
tese meg veled a rendet a melyben akarja hogy szolgáljad.

A töb három akadályoknak jób orvosága nem lehet. mint
a,⁷⁴⁴ hogy, a beneficiumodnak. a fellyebb meg mondot három
5 köteleségit szorgalmatoságal vid végben. Élylly ajó erkölcsben,
ted kedvessé Isten előtt ifiuságodot, Az Isteni szolgálátot
aitatosá[183b:]gal vid végben; egy beneficiariusshoz illendő
köntöst visely, a mely rend szerént hoszu legyen,⁷⁴⁵ fő képen
10 vasárnapokon és innep napokon, és a mikor a szenttségekhez
járulsz, egyéb napokon a melyeken helyes okbol hoszu
köntöst nem viselsz hanem rövidet. aköntösöd fekete legyen,
és visely rövid hajjat. de mindenek felet az egy házi szemér-
meteséget viselley magad előtt. akár mely köntösben légy.

Ha eszerént tselekeszel kedves fiam. ugy fog⁷⁴⁶ veled történ-
15 ni. valamint Samuel profétával., akit aszüléi még gyermek
korában szentelék az Isten szolgálattýára. ez a gyermek oly
hiven viselé magát a szent sátorban. hogy az Isten előtt
kedves volt. valamint az irás mondgya hogy az Isten véle
volt, és a satorban valo szolgálattya. oly kedves volt élötte.
20 hogy profétának választá; és az egész nép meg üsmeré hogy
ö volna az ur hiv profétája

Ez igy lévén fiam, ha az egy házi rendben [184a:] a melyre
rendeltettél a beneficiumodal. az Istent hiven szolgálod; az
Isten áldását adgya reád., és segittségít adgya hogy véghez
25 vihessed annak köteleségeit

⁷⁴⁴ a, [Beszúrás.]

⁷⁴⁵ legy, en <f> fő képen

⁷⁴⁶ ugy fog <y> veled

NEGYEDIK KÖNYV⁷⁴⁷

Az ifiuságnak szükséges jó erkölcsökről

E fiam a leg főeb része ate oktatásodnak. az elődbeni⁷⁴⁸ három részek ehez tartoznak. mert minek utána elődben adtam volna mitsoda indulatok vigyenek a jó erkölcsre. mitsoda modokal nyerheted azt meg, hogy mitsoda akadályok fordíthatnak arol el., és melyeket el kel kerülnöd⁷⁴⁹ ifiuságodban.: már mostanában a nagyon hátra. hogy elődben adgyam mint kövesed azt a jó erkölcsöt és meg mutasam azokat a jó erkölcsököt, a melyeket [184b:] szorgalmatosággal kel meg tanulnod ifiu korodban. hogy valóságos jó erkölcsű lehess.

I Rész

Hogy az ifiaknak követni kel akristust ifiuságában.

Mint hogy az állandó valóság, hogy minden kerestyéni áitatoság, mind nagyban. mind kitsinyben⁷⁵⁰ abból áll. hogy a kristus Jésust kövessék, mindenek felet ezt az Isteni példát akarom elődben adni, mint a jó erkölcsöknek leg tekéleteseb formáját, a melyeket meg kel magadnak⁷⁵¹ nyerni. és ifiuságodot azokhoz szabni.

Ugyan erre valo nézve. mondgyak a szent Atyák, hogy az üdvezítő evilágra jövéen hogy az embereket oktassa, és meg válttsa, az embernek minden korán által ment hogy azokat meg szentellye, és hogy ötet könnyeben követhesék.

[185a:] *Ez okáért, mondgya szent Irenaeus. gyermeké lett, a gyermekeknek, hogy megszentellye a gyermekeket. kitsidé lett, hogy meg szentellye a kitsideket, és a⁷⁵² maga személyiben példát*

⁷⁴⁷ <XIII Rész> Negyedik könyv

⁷⁴⁸ elődbeni [Elírás *előb(b)eni* helyett.]

⁷⁴⁹ el kel kerülnöd [kel l-je r-ből javítva.]

⁷⁵⁰ kitsinyben [s-y-ből javítva.]

⁷⁵¹ magadnak [nak — későbbi beírásnak látszik a két szó közé.]

⁷⁵² a [Beszúrás.]

adgyon nékik az áitatoságra,⁷⁵³ és az engedelmeségre, ifjúvá let az ifiaknak. hogy nékik példájok lenne. és meg szentelné őket az Isten szolgálattýára

* S. Irenaeus. lib 2. adversus haereses. c. 39. Ideo in omnem venit aetatem et infantibus infans factus sanctificans infantes, in parvulis parvulus. sanctificans hanc aetatem et⁷⁵⁴ exemplum illis pietatis effectus justitiae et subjectionis. in juvenibus juvenis, exemplum. juvenibus factus. et sanctificans Domino.

Exod 25.

Az ifjuságnak ennek a szentséges példájához kel tehát
5 kedves fiam szabni a tiédet. és rendelni tselekedetidet, ő tölle kel venni azokat a jó erkölcsöket a melyeket kel követned; *tekínsd meg és tselekedgyél a példa szerént melyet mutattak néked.*

Az Évangyéliumban pedig négy dolgot látunk, a melyeket
10 tselekedet az Isten fia halando életiben valo ifjuságakor [185b:]

Az első, az ő magános élete. amelyet elt azon idő alat, nem akarván magát ki nyilatkoztatni az embereknek, hanem tsak az ő szent Anyának., és szent Josefnek: hogy meg tanullyák az ifiak a hivalkodást el kerülni. a mely oly természet
15 szerént valo⁷⁵⁵ az ő koroknak, és oly ellenkező jövokal. és ne keresék a világ betsületit, hanem az Istennek, és a szüléjeknek. kívánnyanak tettzeni

A második, az áitatoságnak. és a vallásnak példája, a melyet akart adni. innep napokon templomban valo menetelével, a törvénynek parantsolattya szerént., noha arra nem
20 vala köteles. atemplomban lévén a doktorokat halgatta. és kérdéseket tett tölleök. mint ha ő tollök akart volna tanulni, ő a ki mind a doktoroknak., mind atörvénynek ura volt. Etsudálatos példa, a melyel meg akarta mutatni az ifiaknak.
25 hogy mitsoda szeretettel legyenek az áitatosághoz, hogy mitsoda gondal [186a:] szolgállyák az Istent. és munkálodgyanak üdveségeken advan magokat avallás dolgaira. ugy mint az imádságra, az szent áldozatra. a szentségekre, az Isten ígéire, keresvén az olyanok oktatásit. akiket az Isten
30 gondviselések alá rendelt

⁷⁵³ az áitatoságra, [ra – javítva.]

⁷⁵⁴ et <exep> exemplum

⁷⁵⁵ valo [v – a-ból javítva.] az ő

A harmadik példa. az a tsudálatos engedelmeség, a melyel
volt szüleihez. a melyről ezt mondgya az Evagyélium. *viszá*
tére velek názárethben. és engedelmes vala nékik. ennek a luk. 2. 51.
példának meg kel szégyeníteni mindnyájan az ifiakot. a kik
rend szerént idegenek az engedelmeséghez, mitsoda szégyen
fiam anéked a midön el mulatod a tiszteletet a melyel
tartozol szüleidnek. holot előtted vagyon az Istennek példája
aki engedelmeskedik teremtett állatnak. mit fogsz felelni az
Isten fiának., engedtlenségidről, a midön szemedre hánya.,
hogy maga engedelmes volt azért. hogy néked példát adgyon.
[186b:] piruly szégyenletedben kevély ember. mondgya
szent Bernárd, te magadot fel magasztalod a midön az Isten
magát meg aláza.

* S: Bern. hom. 1 super missus. Erat subditus illis. quis, quibus! Deus hominibus, disce
terra subdii, disce pulvis ob temperare. erubescere superbe cinis: Deus se humiliat: et tute
Exaltas.

A negyedik példa. a melyet az Evagyélium adgya luk. 2. 51.
előnkben az kristus ifiuságáról ez., *Jésus nevededik vala*
bölcsességben, időben, és kedveségben Istennél, és az emberek-
nél. ezen pedig nem kel azt értenünk hogy belső képen. ezek
nevedektenek volna akristus lelkében. mert az ő lelke.
tellyes volt minden tekélleteségekel., még fogontatásakor⁷⁵⁶
hanem azt kel érteni hogy hová tovább jobban ki mutatta
naponként szent tselekedeteiben, valamint a nap. fel jötele
előt olyan fényes. valamint délben: de azt mondgyuk. hogy
mentől felyeb megyen annál fényeseb., mert akkor az ő
világosága fenyesebnek tettzik a mi szemeinknek. hanem az
Evagyélium tsak azt akarja meg értetni a keresztyen
ifiakal., hogy igyekeze-[187a:]nek nevedekni a bölcsességben.
és a jó erkölcsben, és kerüllyék el azt a közönséges vétkit
sokaknak. a kik tsak azért nevedeknek az időben, hogy
fodgyanak. az ártatlanságban siralomra méltó dolog látni a
gyermekeket. hogy a meg romlás vélek együt nevededik. és
hogy mentől inkább nőnek annál inkább meg tanullyák arosz
erkölcsöt. a hazugságot. a tisztátalanságot, kevélységet.
engedtlenséget, és a szabad életet, valamint ezt szent

⁷⁵⁶ még fogontatásakor [Csillaggal jelölt beírás a soreleji margón.]

jam mortua
erat adolescen-
tia mea mala.
et nefanda, et
ibam in juven-
tutem: quanto
aetate major,
tanto vanitate
turpior.
S. Aug. lib. 7.
conf. cap. 1.

Agoston tapasztalta magán: kristus Jesusnak fiai így köve-
titeké a ti mestereteket, ? azért lett gyermeké, hogy könyeb-
ben követhessétek ötet., hogy életetek sengéjít a jó erkölcsre
fordítsátok., és ti azt. arosz erkölcsnek tanulására adgyátok,
5 vessed szemeidet erre az Isteni példára tekinsd meg mint
viszá élsz ifiúságodal, és tanuld meg a keresztyéni jó erköl-
tsökben nevedkedni, hogy pediglen meg tudgyad mellyek
azok, elődben terjesztem azokat egymás után.

[187b:] II Rész

Az Isteni félelemlről

10 Az első jó erkölcs a mely néked szükséges. az Isteni
félelem. ez ahít után. fundamentuma atöbinek. Ezt az írás,
abölcse ség kezdetinek nevezi, és ugyan ezt is kel. leg előb-
ször az ifiakban oltani. Erre valo nézve is salamon tanítani
akarván az ifiakot. a maga példa beszédiben. ezen kezdi el
15 szép oktatásit. az Isteni félelem kezdete a bölcseségnek. ugyan
azon írás azt mondgya. a szent Tobiásról. hogy egy fia lévén,
akit még. gyermekségiben arra tanította. hogy az Istent
félje, és hogy magát ohja. minden vétektől.

Ezen a félelmen pedig nem kel azt a durva. és szolgálhoz
20 valo félelmet érteni, a mely inkább a veréstől, és a büntetéstől.
fél, mint sem a vétektől., hanem atisztelettel valo félelmet,
a melyel meg tekintvén az Istennek nagyságát. [188a:] fel-
ségít, szenttségít, hatalmát. igasságát, magadot meg aláza-
és mindenek felet attól tartás., hogy egy véte kért. egy olyan
25 nagy, hatalmas, szent. és igasságos Istennek kegyelmeségiből
kine esél.

E fiam. az az Isteni félelem. a mely a bölcseségnek
kezdete. és a valóságos áitatoságnak fundamentuma. ugyan
erre is intelk tegedet. és ezt is keresed. hogy pedig azt meg
30 nyerhesed. eszerént tselekedgyél.

1. kérjed azt minden nap Istentől. mivel ő annak akezdete.
mondgyad szivesen nékie gyakorta. oh' én Istenem, olttsad
lelkemben félelmedet, a mely ugy meg tartoztason. hogy
soha meg ne bánttsalak tégedet

35 2 Légy mindenkor nagy gondolattal. az Istennek nagysága
felől, ő örökös ura mindeneknek, véghetlentekélleteségiben.
a felségben, bölcseségben. szenttségben., joságban., hatalom-

prov. 9.
Tob. 1.

ban, igaságban. min[188b:]den teremtet állatok ötet imádg-
 gyák, sőt még az Angyalok is rettegneek előtte, valami nagy
 ezen a világon., az ő előtte csak pór, és valamint egy szoval
 teremtet mindeneket, ugy egy szem pillantásban. mindene-
 5 ket semmivé teheti. *oh' nagy Isten. nintsen senkiis tehozád* jerem. 10
hasonlo, mondgya a proféta. nagy vagy, és nagy ate neved., őh
nemzeteknek királya. kitsoda ne rettegne te tölled.?

3 Mindenek felet attol tarts, hogy az Istent meg ne
 bántsd, leg elsöben is. minden tselekedetidben csak ezt
 10 kérgyed magadtol. az Isten nem bántodiké meg azokban.?

A midön az Istenről beszélsz. mindenkor nagy tisztelettel
 beszély. és azon légy hogy mások is előtted más képen ne
 beszélyenek.

[189a:] III Rész

Az Isteni szeretetről.

15 Hogy ha az Istennek nagysága minket arra kötelez. hogy
 ötet félyük és ötet nagy tisztelettel tisztellyük,⁷⁵⁷ az ő
 jósága arra kötelez hogy szeresük, félni kel az Istentől. az ő
 nagyságáért, a melyért ő véghetetlen imádasra méltó, és
 szeretni kel ötet az ő jóságáért. a melyert ő méltó. avéghe-
 20 tetlen szeretetre. nem kel ezt a két dolgot egymástol el
 választani, a félelmet és a szeretetet, *Az Isteni félelem,*
kezdete az ő szeretetének mondgya az irás. és a szeretet.
 tekélletesége, a félelemnek., *A ki*⁷⁵⁹ *félelem nélkül vagyon. a*
meg nem igazulhat. és aki nem szeret az, a halálban marad.

25 Szeretni kel tehát az Istent fiam., mivel hogy ne szeretnéd
 magát a jóságot, és azt aki leg elsöben szeretet tégedet. de
 ötet szeretni kel idején, még ifiuságodban. idején kel⁷⁶⁰ azt
 el kezdeni. a mit követned kel. [189b:] egész életedben. és
 örökké. az Isteni szeretet a mi utolso végünk, az Isten nem
 30 más végre adot e világra, hanem hogy szeresed és hogy
 teremtödnek üsmervén ötet, ad meg néki azt. a mivel tarto-
 zik a munka a mesterinek, a teremtet állat. a teremtöjinek. a
 gyermek az attyának. az az, a szeretetet; hogy pediglen

Eccle. 25. 16.
 Timor Domini
 initium dilec-
 tionis
 Eccle. 1⁷⁵⁸. qui
 sine timor est,
 non poterit
 justificari. qui
 non diligit. ma-
 net in morte.
 1 joan. 3.

⁷⁵⁷ tisztellyük, [Első *l* hosszú *f*-ből javítva.] az ő jósága <is> arra

⁷⁵⁸ Eccle. 1 <Timor do-> qui sine timor<e> est,

⁷⁵⁹ A ki [*A* - *a*-ból javítva; *ki* - beszúrás.]

⁷⁶⁰ idején kel <el> azt el kezdeni.

tégedet erre még jobban kénszerithesen, minden ki gondolható jó téteményekkel volt hozád, rendelvén tégedet arra, hogy aző országát birjad, el vesztél volt. meg váltot tegedet., azt pedig nem máson, hanem az ő fiának halálával. a
5 keresztyénségnek meg betsülhetetlen boldogságára hivut tégedet, ahitnek világával meg világositot. és kegyelmével meg szentelt, gyakorta viszá vet irgalmaságában, és fiai közü viszá tett, minek utánna nagyon meg bantottad volna ötet.; és más több ezer jó téteményeket tett veled. oh! fiam. hogy
10 lehetne a, hogy ne szeretné az Istent. a ki tégedet oly igen szeretet? [190a:]

Az Istenben pedig két olyan dolog vagon a melyért kell ötet szeretni. az első, az a jóság, a mellyel vagon hozánk. minden kegyelmivel. és jó téteményivel. a második az a
15 jóság, amelyet bir magában. és a melyért örökös szeretetre méltó, mivel ha olyan lehetetlen dolgot tennék is fel. hogy az Isten mivelünk semmi jót nem tett, meg érdemlené mind azon által a mi örökös szeretetünket, az ő⁷⁶¹ örökös jóságáért és veghetetlen tekéleteségiért a melyeket bir magában. és
20 a⁷⁶² melyekért véghetetlen szeretetre méltó. A midön pedig azt mondom hogy szeretni kel az Istent. szollok mind az egyik. mind a másik szeretetről. és azt értem, hogy szeretni kel ötet az ő hozánk való jó téteményiért, és nem tsak azokért ajokért. hanem azért a véghetetlen jóságért. a mely
25 ő magában vagon., a mely jóságnak szeretetiben áll. az emberek. és az Angyalok örökös boldogságok.

De fiam arra vigyáz.,⁷⁶³ az Isteni szeretet. [190b:] hogy valóságos legyen, annak különös tulajdonságának kel lenni, mivel nem elég az Istent úgy szeretni mint a teremtet
30 állatokat. hanem ötet *mindenek felet kel szeretni, szeresed a te uradot Istenedet*⁷⁶⁴ *tellyes szivedből*, az az, inkább mindeneknél, úgy hogy semmit ne szeress inkább ő nálánál, valamint nintsen ő nálánál. se nagyob, se szeretetre méltób,

Egy szoval hogy meg mondgyam, az Isteni. szeretet abban
35 áll, hogy az Istent mindeneknél nagyobra tiszteljed; a

⁷⁶¹ ő [Beszúrás.]

⁷⁶² a [Beszúrás.]

⁷⁶³ vigyáz., <h> az Isteni szeretet. hogy

⁷⁶⁴ Istenedet [d - k-ból javítva.]

világi joknál. a gyönyörűségeknel, a betsületnél. jó akaroidnál, sőt még életednél is. úgy hogy soha ezeket ne szeresed az Isteni szeretetnek kárával, és hogy kész légy ezerszer inkább ezeket el veszteni, mint sem el mulatni az engedelmeséget. a
5 melyel nékie tartozol. ebben áll tehát a valóságos Isteni szeretet. és enélkül. lehetetlen az Istent szeretni. se az üdvességnek uttyan lenni. [191a:]

Kedves fiam, igyekezel tehát azon., hogy meg nyerhesed magadnak ezt a kedves szeretetet. és hogy meg ne tsallyad
10 magadot a valóságos szeretet helyet tsak a külsöt venni magadnak, imé ezeket a tselekedeteket kel követni, hogy meg lehesen üsmérni⁷⁶⁵ ezek által, ha valóságosan szereted az Istent.

1. Tarts. és irtozál avétektől. mindenek felet mert az. az
15 Istennek nem tettzik. és igen ellenkezik az ő jóságával: tedd fel gyakorta magadban hogy azokat semmi okokból nem tselekeszed.

2. kerüllyed a menyiben lehet a botsánandó vétkeket, mert az Istennek nem tettzenek., és noha elne töröllyék is az ő
20 szeretetét, de meg gyengittik. és kisebitik., és a halálos vétekre vezetnek

3. Igyekezel meg nyerni a néked szükséges jó erkölcsöket. és a melyeket az Isten kívánnya te tölled. A szeretetnek az a tulajdonsága, hogy tettzeni akar annak a kit szeret, ha az
25 Istent szereted [191b:] kedves fiam. nem tsak azon igyekezel. hogy kegyelmében meg maradhass az vétek el távozásával; hanem még azon lész.⁷⁶⁶ hogy meg nyerhesed azokat a jó erkölcsöket, a melyekkel gondolod hogy ő néki leg inkább kedviben lehetz.

4. Tégyed gyakorta mind szájal, mind szivel. az Isteni szeretetnek tselekedetit mindenek felet; ohajttad hogy az
30 Istent szolgálják. és szeresék érdeme szerént, bányad azt. a midön látod hogy ötet meg bánttyák, és azt meg ne engedgyed a menyiben tölled lehet., igyekezel, mind szóval, mind példa
35 adásal. másokal is szeretetni ötet.

⁷⁶⁵ üsmérni [ni — utólag beírva a sorvégi margóra.]

⁷⁶⁶ azon lész. [Idegen kéz javítása? <lész> alá írva: légy. Vö. az 50. sz. jegyz.]

Sero te amavi o
pulchritudo
tam antiqua. et
tam nova sero
te amavi
conf. 10. c. 27.

De mindenek felet fiam. kövesed idején ezeket. és még ifiu-
ságodban kezdgyed szeretni azt, akit szeretni soha meg ne
szünyél, akármely idején kezdgyed ötet szeretni. de a tsak
késön léssen, és mindenkor el mondhatod. valamint szent
5 Agoston mondotta, *mely késön szerettelek oh! régi és új
szépség tegedet, mely késön szerettelek.* kérjed gyakorta azt a
kegyel-[192a:]mét hogy szeresed ötet úgy amint azal
tartozol és mond el néki szivedből minden nap ezeket a szép
szavait Dávidnak. oh' én Istenem akár a menyekben. akár
10 a földön tsak egyedül tégedet szeretlek, te vagy az én
szivemnek Istene és az én örökös részem.

IV Rész

A szülékhez valo szeretetről.

Eeeli 3. 8.

A ki az urat féli mondgya a bölcs. *tiszteli a szüléit. és mint
urainak. úgy szolgál azoknak, akik ötet nemzették.* igen is fiam
15 ha Isteni félelem vagyon szivedben tisztelni fogod szüleidet
és azokat akiknek hatalmok alat vagy. ugyan ezt is paran-
tsollya *tiszteljed Atyádot., és Anyádot.,* és ha őket nem tiszte-
led se Isteni félelem, se szeretet nintsen benned.

prov. 19 26.

prov 20. 20

prov. 30. 17

Eeeli 3. 18

Mivel abban nintsen Isteni félelem, a ki. [192b:] az ilyen
20 szent dolgot meg veti, a melyet atermészet óltotta beléd, és a
melyet az Isten oly szorosan parantsollya a gyermekeknek
oly nagy fenyegetések alat. *A ki az attyát nyomorgattya, és az
anyját el üzi, gyalázatos az, és boldogtalan, A ki attyát és
anyját meg átkozza, annak szövétneke el oltatik a setettségnek
25 közepette. A szemet melly⁷⁶⁷ meg tsufollya. az attyát, és a mely
meg utállya az ő anyjának szülését., vájják ki azt a hollok, és
egyék meg azt. a sasok fiaí: Mely gonosz hire neve vagyon aki
el hadgya az attyát. és meg átkoztatot az Istentől a ki meg
keseríti az anyját:*

30 Adná Isten. hogy ezek a fenyegetések. az elmejekben lenne
oltva az olyan gyermekeknek akik valamenyire el felejtik
szüléjekhez valo köteleségeket.

Tegyük még ezekhez a kemény törvényt a melyet⁷⁶⁸ adot

⁷⁶⁷ melly [u-g-ből javítva.] meg tsufollya.

⁷⁶⁸ a melyet a melyet [Így, kétszer!] adot Isten az <ó> ó törvény-
ben [A 193a elején:] meg dolgáltatván [áll elírásból; alább többször
is r-rel, pl. *dorgálásokat.*]

Isten az ó törvényben arosz gyermekek ellen, elődben tészem mind egészen. kérlek olvasad figyelmeteségel. [193a:]

Deut. 21

Ha valamely embernek vak merő és engedetlen fia vagyon, aki az atya, vagy anyja parantsolatlyát nem halgattya. és meg dorgáltatván engedni nem akar. ragadgyák meg ötet, és vigyék annak avárosnak véneihez. és az ítéletnek kapujához, és mondgyák azoknak. Ez a mi fiunk engedetlen és vak merő., a mi intésinket meg veti, tobzodásokat követ, és paráznaságot. és lakadalmokat. köveze meg ötet aváros népe, és hallyon meg, hogy el vegyéték agonoszt közületek, és az egész Izrael halván. meg félemlýék.

Imé ez, az a kemény törvény a melyet az Isten rendelt a vakmerő gyermekek ellen. és ha szinte ezt nem rendelte is az Évangéliumban, mind azon által kel tartaniok nem aláb valo képen az ő haragjától. és boszu állásától. a melyeknek erejit igen láttyuk tsak nem minden nap a láthato büntetés-
sekel, a melyeket bhotsattya hól eléb, hol késöre a gyermekek-
re, a kik [193b:] el mulattya ezt a szent., és szoros kötelesé-
get. ez a vétek a kető közül az egyike annak. a mellyet⁷⁶⁹ az
Isten rend szerént meg bünteti ez életben. alig találtatik
olyan gonosz gyermek, a ki az Isten ostorát meg ne kostolná
ez életben, a mely gyakorta kezdete. az örökké valo büntet-
ésnek.

De hadgyuk ezeket a rettentő, és félelemre valo indulato-
kot. az olyan gonosz. és vak merő elméknek, akiket se
okoság. se szeretettel nem lehet köteleségekre vinni, te
néked pedig fiam a ki szivedből. akarnád az Istent szolgálni,
ezek a fenyegetések nem szükségesek.: hogy pediglen veled
el hitethesem. mitsoda tisztelettel tartozol szülédnek, tsak
ezt mondom néked. hogy azt. mind az Isten, mind az okoság
akarja, ugyan ezen két okbol. jovallya szentpál a gyermekek-
nek ezt a köteleséget mondvan. fiak.⁷⁷⁰ engedelmeskedgyetek
szüléditeknek mert az igasságos, fiak engedelmeskedgyenek
mindenben szüléditeknek., mert az kedves az ur előtt. tisz-
tellyed tehát szülédet fiam [194a:] meg gondolván 1. hogy
igasságos. és okoságos dolog, 2. Az Istennek akarattya az, a
mely akarat ellen semmit nem kel soha tselekedni.

Ephes. 6.
coloss. 3.

⁷⁶⁹ a mellyet [et — későbbi beírás.]

⁷⁷⁰ fiak. <eg> engedelmeskedgyetek

A mely betsülettel tartozol pedig szülédnek.⁷⁷¹ négy féle dolgot foglal magában, úgy mint, tiszteletet, szeretetet., engedelmeséget, és segittséget

1. Légy nagy tisztelettel hozzájuk. mint olyanokhoz, akitől
5 vetted létedet Isten után., vigyaz arra, hogy soha meg ne vessed őket. semmi féle okból; se belső képen., valamely illetlen gondolatal. se külső képen, szoval. vagy valamely meg vető ábrázattal. vagy tselekedetel., vegyed tisztelettel
10 intéseket. és dorgálásokat., *halgasad fiam.* mondgya a bölcs, *az atyád oktatásit, és elne hadd az anyád törvényit.* meg másut azt mondgya, *hogy az esztelen meg veti az atya intésit, az aki pedig meg örzi az ő dorgálásit, okosab lészen*

2. különös szeretettel kel őket szeretned. [194b:]

*Tellyes szivedből tisztellyed az atyadot, és az anyád fájdalmiroli
15 el ne feletkezél., emlékezél meg. hogy nem születél volna. hanem azok által, és légy hálaadásal azért hozzájuk.* más képen pedig nem lehet, hogy ha nem szereted őket. de arra vigyaz. hogy annak a szeretetnek., nem tsak természet szerént, valo, és érzékenységi szeretetnek kel lenni, hanem okos. és Isten
20 szerént valonak, hogy pediglen Isten szerént legyen szeretted. azért szeresed őket. mert az Isten azt akarja, és úgy a mint ő akarja, az az, hogy fő képen. az ő lelki jóvokat, és üdvésegeket szeresed, és ezeket kérjed Istentől nékik.

3. Engedelmeskegyél az ő parantsolatoknak. és gyorsasá-
25 gal vid végben az ő akarattyokot de engedelmeskedgyél a mint szent Pál hagyta in Domino, az Istenben, tudni illik, mert az Isten azt akarja, tekintvén az Istent, aki ő általok parantsol néked, mert ő parantsolya hogy engedelmeskedgyél nékik, és a midőn azt tselekeszed, az Istennek en[195a:]
30 gedelmeskedel: ellenben pedig ha az ő parantsolatokat nem követed. az Istennek nem engedelmeskedel., ki veszem azt. hogy ha az Isten tisztelete ellen parantsolnának valamit. vagy a magad jovad ellen. az ilyen két dologban nem kel nékik engedelmeskedni, mind azon által igen jól meg kel
35 visgálni adolgot, és értelmes emberektől tanátsot kel kérni,⁷⁷² ne hogy a magad ítéletiben meg tsallyad magadot. a mint emeg történhetik.

⁷⁷¹ szülédnek. <a> [?] négy féle

⁷⁷² kérni, <ugy> ne hogy [ne <ugy> fölé írva.]

prov. 1. 8.

prov. 15. 5.

Eccle. 7. 29.

4. Tartozol meg segíteni őket szükségekben, úgy mint betegségekben, szegénységekben, öregségekben, és közönségesen, minden testi és lelki szükségekben. el hagyni őket az ilyen alkalmatoságokban. olyan. véték. amely égre
5 kiálto véték volna.

Egy szóval fiam, hogy a szüléidhez⁷⁷³ való köteleségnek határában maradj. vigyaz gyakorta ezen két ellenkező példákra, Tekinsd meg aboldogtalan Absolont, a ki minden [195b:] résziben meg szegvén. az Attyához való kötelességit
10 végtire nyomorultul való halálban találá igasságos büntetésit vétkinék. Meg más felől visgáld meg tsudálatos példáját. nem egy embernek. hanem magának az Isten fiának, a ki⁷⁷⁴ meg testesülvén emberé lett a válttságunkra, meg alázza⁷⁷⁵ magát. és engedelmes volt az ő szent Annnyához. és szent
15 Josephez., harmintz esztendő koráig ő aki örökös ura volt mindeneknek, hogy meg mutassa példájával a gyermekeknek, mitsoda tisztelettel legyenek szüléjekhez., és hogy meg értesse veled, mitsoda méltatlan. és vétkes dolog. egy fereghez hasonló embernek⁷⁷⁶ engedetlen lenni azokhoz
20 akiktől vette létit, minek utánna amenynek földnek Istene magát meg aláza. és engedelmeskedik annak akitől születni akart.

V Rész

Hogy kiket kel még másokat is tisztelni
az ifiaknak

25 Az atyák, és az anyák után, meg másokat is kel. [196a:] tisztelned.

1. Tisztelned kel azokat akik helyettek vannak, úgy mint atutoridot. bátyaidot.

2. A mesteridet a kiknek gondgyok vagyon reád. ezek
30 atyád helyet vannak néked. és a mely jókót vész töllök, úgy mint tudományt, és jó erkölcsöt. meg haladgyák a földi

⁷⁷³ szüléid<nek>hez

⁷⁷⁴ a ki<tes> meg testesülvén

⁷⁷⁵ meg alázza <és> magát. és [Törlés a sor elején.]

⁷⁷⁶ ember<hez>nek [nek<hez> fölé írva.]

jókót azért a te mesteridnek szeretettel. engedelmeséggel. és háláadásal tartozol.

3. különösen kel tiszteled a lelki atyaidot: és mind azokat a kik az üdvesség uttyára oktatnak, fő képen a gyontato atyádot.⁷⁷⁷ ehez igen nagy tisztelettel légy, szeresed mint üdvésédnek szolgáját, légy engedelmeséggel hozzája. és kövesed tanátsit.

Hebr.⁷⁷⁸ 13. 17.

Mindenkor eszedben legyen szent Pálnak ez a szép intése. *Engedelmeskedgyetek ati előttetek jároknak, és birtokok alatt legyetek. mert ők vigyáznak, úgy mint kik számot adnak ati lelkeitekért [196b:]*

1 petr. 5

1 petr. 2.

rom. 13.

4. Tisztellyed a tiszteletre méltó személyeket. úgy mint az egy házi renden lévőket. az öregeket. a fejedelmeket. a birokot, ezek az Isten képi, akiket azért rendelte. hogy igazgassák a világi dolgokban az embereket, mind ezekhez szeretettel. engedelmeséggel. és hűségel tartozol.

VI Rész

Az engedelmeségről.

Az engedelmeség olyan jó erkölcs, a mely igen szükséges az ifiaknak, ez olyan fundamentumi jó erkölcs, a mely nélkül nem lehet állandó az áitatoság. ezért is mondgya abölcs, hogy *az igaznak elméje. az engedelmeségről elmélkedik*, mert ez igen szükséges módgya a jó erkölcs el nyeresére

os justí medita-
bitur obedi-
tiam
prov. 5.

Azon kívül hogy ez szükséges az ifiuságnak emég úgy illik ahoz az korhoz., hogy ugyan mint egy tulajdona. és természet szerént valo; az engedetlen gyermek olyan mint egy tsuda, egy régi auctor elé [197a:] számlálván avilágban lévő sok rendeletlenségeket a harmadik rendben teszi az engedetlen gyermeket a ki, oly rendeletlenség. mondgya. hogy maga után mást vonson.

Author lib de
duodecim
abusionibus.
saeculi apud
cyprianum
Adolescens sine
obedientia

30 Szeresed tehát fiam ezt a korodhoz illendő jó erkölcsöt, a mely másként is oly szükséges arra. hogy valóságos jó erkölcsü lehess egész életedben. alazatosággal. és örömezt engedelmeskedgyél szüléidnek, mesteridnek., és mind azoknak. a kiknek hatalmok alatt vagy,

⁷⁷⁷ atyádot. <eh> ehez [Törlés tollhiba miatt.]

⁷⁷⁸ <H> Hebr.

Azt mondám hogy alázatoságal. és örömet engedelmeskedgyél mert nem elég engedelmeskedni, hanem jól kel engedelmeskedni, akedvetlen. félelemből, és erővel való engedelmeség, rabhoz illendő engedelmeség, a melynek semmi érdeme nintsen, se semmi árnyéka ajó erkölcsnek.

A valóságos engedelmeség a mi kötelességünknek üsmerettségétől származik. és attól akivánságtól. a melyel kivanunk Istennek tettzeni, az első ók. arra viszen. hogy alázatoságal engedelmeskedünk, és a másika. arra. hogy örömet. és gyorsan engedelmeskedünk. [197b:]

E szerént kel tehát engedelmeskedned,⁷⁷⁹ ha azt akarod hogy engedelmeséged jó erkölcsü, és Isten elöt kedves légyen. eszerént engedelmeskedvén, meg tanulod idején nem amagad akarattyát követni, hanem a másokét: a maga akarat veszti el leg inkább az embereket. fő képen az ifiakot. aböls azt mondgya. hogy az engedelmes ember, agyözedelmekről beszél., ha engedelmes lesz ifiuságodban. meg fogod érezni a gyözedelmeket a melyeket vész aleg nagyob ellenségeden, a mely a magad akarattya, meg fogod látni hogy mitsoda hasznos volt ez a jó erkölcs. és egész életedben áldani fogod azért az Istent.

VII Rész

A tisztaságról.

Az engedelmeség meg gátollya az ifiak elméjiben a rendeletlenségeket és a tisztaság atestieket el távoztattya.

Ez olyan jó erkölcs. a mely tellyeségel. kerüli a meg tiltot testi gyönyörüségeket, és a mely azon igyekezik hogy meg fojtssa a tisztátalan gondolatokat és kivánságokat, mert azok Istennek nem tettzenek. [198a:]

Ez ajó erkölcs mindennek szükséges. de fő képen az ifiaknak. akik is hajlandobak léven a tisztátalan gyönyörüségekhez. különös szükségek vagyon erre a⁷⁸⁰ jó erkölcsre.

De mint hogy nintsen olyan kór a melynek eszükségesebb volna mint az ifiuságnak, nintsen is olyan a melyhez⁷⁸¹ ez illendöb volna és hasznosab mint az ifiusághoz. oh' fiam

⁷⁷⁹ engedelmeskedned, [Szóvégi *d-k*-ból javítva.]

⁷⁸⁰ a <a> jó

⁷⁸¹ a mely<ne>hez

adná Isten hogy mind magad, mind akik veled egy korásuak. meg úsmérhetnétek ennek a jó erkölcsnek szépségét,⁷⁸² és hasznos voltát.

*

Hogy ha atisztaság hasonloká teszi az embereket az
5 Angyalokhoz a szent Atyák mondása szerént. mivel a gyarlo
testben. az Angyalok tisztaságát követeti vélek. főképen az
ifiakban bizonyosodik meg ez a mondás, mert az ő idejek
nem⁷⁸³ lévén anyira meg romolva a vétekel, az ő tisztaságok
inkáb is hasonlít a menyei lelkek tisztaságához.

10 Hogy ha atisztaságnak vagyon valamely része amartyrum-
ságnak ditsőségében. valamint szent [198b:] Hieronimus
mondgya, a kemény viaskodásért, a melly⁷⁸⁴ gyakorta nem
aláb a kinoknál., leg inkább az a ditsőség az ifiak tisztaságát
illeti, mivel a viaskodas melyet szenvednek. mind nagyob,
15 mind gyakortáb valo, mint sem amásoké. szent Bernárd azt
mondgya hogy vagyon még három vér nélkül valo marty-
rumság,⁷⁸⁵ abőségben valo mértékleteség, valamint Dávid. és
jób tselekedtenek. az adakozás aszegénységben., a melyet
követet Tobiás. és az özvegy aszony, és a tisztaság az
20 ifiuságban. amelyet meg tartotta Josef egyiptumban.

* Hier ep ad demetriade m. Habet et pudicitia servata martyrium suum.
quem tormenta non vicerant. voluptas superabat. idem in vita B. Hilarionis.
Adolescentia multa co rporis bella sustinet idem.
Acrior pugna juvenum est Aug. serm 43. de verbis Domini
Martyrium sine sanguine triplex est. paritas in ubertate. quam habuit David. et Job.,
largitas in paupertate quam exercuit Tobias. et vidua. Castitas in juventute qua usus
est Josef in Egyipto.
S. Bernard. in sente ntiis.

*

Egy szoval fiam, leg inkább az ifiakban találtatik fel ez a
szép ditséret, a melyet az Atyák adnak a tisztaságnak.
mondván, hogy az. *virága, és ékesége a szokásoknak, tisztelete*
a testnek, fundamentuma a szentségnek. és eredete. minden jó
25 *erkölcsöknek; [199a:]* mivel a bizonyos hogy atisztaság egy
ifiuban nagy fundamentuma a jó erkölcsnek. és hogy minden
jót remélhetni egy tiszta életü ifiutol, a bizonyos lévén, hogy
valamint az Isten lelke nem lakhatik a szemérmetlen szivek-

⁷⁸² szépségét [e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁷⁸³ nem <n> lévén

⁷⁸⁴ a melly [ll - n-ből javítva.] gyakorta nem aláb [ti. valo]
a kinoknál.,

⁷⁸⁵ martyrumság, <valami> abőségben

ben. ugy kedveségel is marad atiszta lelkekben. és bé tölti azokat malasztival.

* S. Cypr. lib. de bono pudicitiae. pudicitia flos morum honor corporum de cor sexuum. fundamentum sanctitatis, praejudicium. omnis bonae mentis.

Rufinus azt írja náziai szent Gergely felől, hogy még igen ifiu korában. látása volt. a melyben két rend kívül valo szépségü személyek néki meg jelentenek. és mint hogy szemérmes lévén nehezen tekintet reájok, azok a személyek mondák néki, ifiu a mi jelen valo létünkön meg ne haborodgyál, mi egy testvérek vagyunk. minket te jól ümersz., az egyikünknek a neve a bölcsesség, a másikának a tisztaság: mi tegedet jöttünk látogatni, mert mi nekünk kedves lako helyt készítettél lelkedben.

Ebből látod fiam. hogy a tisztaság meg válthatatlan abölcseségtől. és hogy az ifiak a kik annak adgyák magokat, azért az Isten kegyelmit és áldását adgya reájok. [199b:]

Igyekezél hát meg nyerni ezt a szép jó erkölcsöt, de azt is tud meg. hogy ezt egy néhány féle képen lehet el veszteni. gondolattal. kivánságal. beszédel. és a tisztátalan tselekedetel., de nem tsak tselekedetel kel tiszta lenni. hanem gondolattal, kivánságal. és beszédel is. és mindenben. valami egy kevesé meg sérthetné atiszteséget

VIII Rész

A szemérmeteségről.

Valamint hogy afák gyümölcsöt teremvén, levelet is hoznak egy szers mind a gyümölcs oltalmára, ugy az Isteni szeretet tisztaságot helyheztetvén alélekben., ugyan oda szemérmeteséget is tészen. annak őrzésire. mivel atisztaság meg nem maradhat a szemérmeteség nélkül, a mely igen szükséges annak meg tartására.

A tisztaság irtozik atisztátalan. gondolatoktól. kivánságoktól. és tselekedetektől, a szemérmeteség⁷⁸⁶ el távoztattya mind azokat a külső dol-[200a:]gokat a melyek okozhatnák. azokat a gondolatokat. kivánságokat, és tselekedeteket., ugy mint a rosz beszédeket. illetlen tekinteteket, tsokokat. és mind azokat a melyek egy kevesé meg sérthetnék a tisztasá-

⁷⁸⁶ a szemérmeteség [me — utólag írva a szó alá, lap alján.]

got, a szemérmetség olyan jó erkölcs tehát, hogy az ilyen dolgot el távoztattya., és azokat el nem szenvedheti se magában, se másokban. hogy azokért meg ne pirullyon., valamint ezt szent Ambrus fel teszi az officiumiban. ez a jó erkölcs. leg inkább az ifiakot illeti.

* S. Ambr. 1. officiorum 18. Est verecundia pudicitiae comes. cuius societate castitatis ipsa tutior. est, bonus enim regendae castitatis pudor est Comes, qui si se protendat. ad ea quae. prima pericula sunt pudicitiam temerari non sinit.

Mert, valamint mondgya szent Bernárd. hogy noha minden időben szükséges ezt a jó erkölcsöt követni, mind azon által nagyobb fényeséggel tettzik ki az ifiuságban, mi szere-
tetre méltó mondgya. mint egy szemérmes ifiu, a szemérmetség, mitsoda szép. és gazdag ékesége egy ifiúnak életében, és az ortzáján, mitsoda jót nem remélhetni a szemérmetes gyermek felől. bizonyos jele is az. jó indulattyának. semmi annál jobban nem hasonlít agalambhoz való együgyűséghez. se annál nagyobb bizonyosága nem lehet. az ártatlanságnak, a fáklyálya a tisztaság-[200b:]nak, szüntelen is világosítja azt. hogy az elmében ne szivárkozzék valamely olyan tisztátalanság. a melyet ő mindgyárt ki ne jelentse., és így el üzi alélekből avétket, meg tarttya a tisztaságot. alélek üsméretnek ditsősége, a tisztességnek őrizője, az életnek ékesége. a jó erkölcsnek lako helye, a jó erkölcsöknek⁷⁸⁷ sengéje, a természetnek tisztelete. és jele minden tisztességnek.

* quid amabilis verecundo adolescente? quam pulchra haec. et quam splendida gemma morum, in vita et vultu adolescentis. quam vera et minime dubia bonae muntia spei bonae indolis index. nullum aequae manifestum indicium columbinae simplicitatis, et ideo etiam testis innocentiae. lampas est pudicae mentis jugiter lucens ut nihil in ea turpe vel indecorum residere atentet. quod illa non illico prodatur. ita expunctrix malorum et propugnatrix puritatis intactae, specialis gloria Conscientiae. et famae custos. vitae decus. virtutis sedes, virtutum primitiae. naturae laus. et insigne totius honesti. S. Bern serm. ult. in Cant..

Ezzel a jó erkölcsel ellenkezik a szemérmetlenség, vagy az orozátlanság. a mely semmiért meg nem pirul, ez a rossz erkölcs anyira utálatos egy ifiuban. a menyire a szemérmetség benne kedves. ejele az igen rossz természetnek, és ez anyira eredete a sok rossz erkölcsöknek, valamenyire a szemérmetség anyja sok számú jó erkölcsöknek.

⁷⁸⁷ lako helye, a jó erkölcsöknek (lako helye,) sengéje, [Törlés a sor végén.]

Igyekezél fiam meg nyerni ezt a szép jó erkölcsöt, ne elégedgyél tsak azal meg, hogy a tisztátalan vétket el kerüllyed. hanem kerülld el még mind [201a:] azt is a mi arra vihetne. és a mi ha tsak egy kevésé is meg sérthetné atisztaságot. valamint tselekesznek mind azok, akik atisztaságot szeretik, azt írják szent Bernardinus felöl, hogy a midön ugy történt. hogy valaki valamely tiszteletlen⁷⁸⁸ szót mondot előtte. ő azon ugy meg pirult. mint ha artzul tsapták volna

IX Rész

A modos maga viselésről.

10 A szemérmeség után. a modos maga viselés⁷⁸⁹ szükséges az ifiaknak.

A szemérmeség arra vigyáz. hogy el távoztasson minden olyan külső dolgokat, a melyek ellenkeznek. atisztaságal., és amelyeket nem szenvedheti se magában. se másokban.

15 A módóság pedig el kerülly mind azt., valamí illetlen, és rendeletlen volna⁷⁹⁰ külső képen, ugy mint a tekintetben. ajárásban. aköntösben, a beszédben, ezeknek rendeletlenség. jelei a rendeletlen elmének

[201b:] Ezt ajó erkölcsöt igen kel kívánni egy ifiuban, mert ebizonyos jele a belső jó erkölcsnek, és az okos elmének. az elmét a tselekedetekből üsmerik meg, és az embernek okosságát. a külső maga viselésiből, az irás azt mondgya. *hogy atekéntetből üsmérszik meg az ember; és az ábráztatnak ütközettiről üsmértetik meg az értelmes. atest öltözeti, és afogak nevetése, és az ember járása, bizonyiságot tésznek felöle.* Ezért is mondgya szent Ambrus. *hogy a testnek állásáról üsmerik meg az elmének mi voltát. és hogy a külső mozgások. mint egy olyan szozat. a mely meg üsmérteti az elmét.*

20 Ez igy lévén fiam. ha okos rendes elméd vagyon, a ki fog tettzeni⁷⁹¹ a te modos külső magad viselésedből. de ha külső⁷⁹² képen rendeletlen magad viselése vagyon. a bizonyos jele hogy az elméd gyenge. tétovázo, gondolatlan. semmi

⁷⁸⁸ tiszteletlen [Harmadik *t*-*n*-ből javítva.]

⁷⁸⁹ maga vitelés [Íráshiba.]

⁷⁹⁰ volna <k> külső képen, [Törlés tollhiba miatt.]

⁷⁹¹ a ki fog tettzeni <a ki fog tett> a te

⁷⁹² külső <külső> képen [Törlés a sor végén.]

Eccli 19 26

Habitus mentis
in corporis
statu cernitur
vox quaedam
est animi cor-
poris motus.
S. Ambr. lib 1
officiorum
cap. 18.

hasznos dologra nem alkalmas, és a mely tsak a hejában valósággra adgya magát,⁷⁹³ ez a külső rendeletlenség mostanában igen rossz jel, és [202a:] a jövendőről igen rosszul ítélhetni felöled.

- 5 Nazianus szent Gergely⁷⁹⁴ Juliánus apostata ellen való első oratiojában. azt írja. hogy együt tanulván véle⁷⁹⁵ ifiúságában romában. még akkor meg jövendölte felöle⁷⁹⁶ hogy igen gonosz ember válnék belöle, látván rossz maga viselésit és rendeletlen tselekedetit, *sok dolgokat láthattak benne:*
10 *mondgya, a melyek semmi jót nem jelentettek, a fejít szüntelen mozgatta, a szemei el fordultak. és irtoztatok⁷⁹⁷ voltak. a lábai tántorgok., az ábrazattya meg vető, a nevetése ortzátlan., a beszéde akadályozó, a kérdési ostobák. a feleleti még esztele-
15 *nebek., egy szóval még akkor előre el láttam. hogy mi lesz még ez után belöle. és minek utánna jól meg visgáltam volna. egy néhány jó akaróimnak mondám. oh! mitsoda tsudát táplál⁷⁹⁸ roma varosa.**

Hogy pediglen ezt a szükséges jó erkölcsöt követhesed,⁷⁹⁹ imé eszerént tselekedgyél.

- 20 I Igyekezél azon a menyiben tölled lehet, hogy [202b:] ne legyen semmi illetlen, se furcsaság tekintettedben. járásodban. se kezéd mutogatásidban, mutas kegyes. és nyájas ábrázatot; szép, helyes magad viselő légy, a mely jele legyen az okoságnak. igyekezél ilyen lenni akár mely helyen. és akar
25 *mely személyekel légy; a fellyeb valokal, azért mert tisztelettel tartozol nékik, a magadhoz hasonlokal. vagy alá b valokal., mert jó példával tartozol nékik; sőt még mikor egyedül vagy is. mert mindenkor Isten előtt vagy, az okos, és jó rendben való elme. mindenkor módon viseli magát.*
30 *nem azért hogy az embereknek tessék. (a hivalkodás volna.) hanem hogy az Istennek tessék, A ti tsendes magatok viselése*

⁷⁹³ magát; <ez> ez

⁷⁹⁴ szent Gergely <az> Juliánus apostata ellen volo [Íráshiba való helyett.]

⁷⁹⁵ véle <j> ifiúságában

⁷⁹⁶ felöle <f> hogy

⁷⁹⁷ irtoztatok [z-r-ből javítva.]

⁷⁹⁸ táplál [t-r-ből? javítva.] roma

⁷⁹⁹ követ<ed>hesed,

nyilván legyen minden embereknél. mert az ur közel vagyton
mondgya az apostol.

2 Mindenek felet. a templomban modos és illendő magad
viselése légyen, az. az Istennek háza, az imádságra és az
5 imádsásra ren-[203a:]deltetet hely, nagy tisztelettel kél oda
bé menni. vigyáz magadra. mondgya aböles, a midön az Isten
házában mégy, ót nagy tisztelettel kel lenni, alázatos, és
áitatoság. a mint illik ahoz a szent helyhez, oda menni
szemtelenül mint valamely közönséges hazban. minden tisz-
10 telet nélkül, és ót maradni illetlenül, ide s' tova tekinteni.
szükség nélkül beszélni. nevetni mások. majd egy székre
könyökölni, majd tsak fel térden állani. és más egyéb ilyen
tiszteletlenségek, a melyek vétkek lévén. az Istent meg
bánttyák. sokal inkább mint sem azt gondollyák. itéld el
15 ezekből. fiam, hogy mit kel mondani azokrol. akik atemplo-
mokban. illetlen,⁸⁰⁰ és szemtelen tselekedeteket tselekesznek.
tisztátalan tekinteteket, nem szégyenelvén a sánctuáriumban
vinni vétkeket. és meg bántani az Istent. olyan. helyen. a
mely az ő imádsára szenteltetet, a proféták is előnkben
20 adgyák. mint utállya Isten ezt a vétket. szent Agoston az ő
gyonásiban nagy szánakodással beszél az ilyen vétkiről. a
[203b:] melyet meg vallya hogy az Isten meg büntette.
noha nem ugy a mint meg érdemlette volna.

Eccle. 4.

* S. Aug. 3. conf. 1. Ausus sum etiam in celebritate solemnitate, tuarum intra parietes
Ecclesiae tuae. Concupiscere, et agere negotium procurandi fructus mortis, unde me
verberasti gravibus poenis. sed nihil ad culpam meam.

3. A modos maga viselés a köntösben is áll. a melyben két
25 dolgot kel el kerülni, a szükség felet valo tzifraságot., a mely
a hivalkodo elmét jelenti, és az olyat a mely illetlen. és a
mely a tisztátalanságra indithato, legyen tehát a teköntösöd
illendő, és rendedhez valo, *Ne ditsekedgyél aköntösödben*
mondgya aböles. mert a hivalkodo ditsőség. szent Hieroni-
30 mus jól mondgya, hogy egy keresztyénnek nem kel azt
keresni hogy tsunya legyen. se hogy válogato legyen akön-
tösben. de mindenek felet az olyan ékeségeket had el. a
melyek árthatnak a szemérmeségnek. szent Hieronimus
az olyan ifiakot akik igen ékesittik magokot, a szemérme-

Eccle 11

S. Hier. ad
Eustochium
nec affectatae
sordes. nec ex-
quisite mundi-
tiae christiano
conveniunt

⁸⁰⁰ illetlen [Harmadik l-t-ből? javítva.] et [!] szemtelen

*

teség mérginek nevezi, *Venenum pudicitiae*. oh! kedves fiam ha valóságos tiszta szived. vagyon. el fogod kerülni mind azokat a tzifraságokat, amellyek semmi jó végre nem lehetnek., és amelyek árthatnak néked, vagy azoknak. akik
5 téged látnak, a [204a:] *tisztaságnak* mondgya szent Cyprianus. *nintsen más ékesége hanem a szemérem, elég szépnék is állítya akor magát; a midön a gonoszoknak nem tettzik, nem is keresi az ékeséget. mivel maga magának az ékesége.*

* S. Cypr. lib de bono pudicitiae. pudicitia semper ornatur solo pudore. bene sibi conscia⁸⁰¹ de pulchritudine si improbis displicet: nihil ornamentorum quaerit. decus suum ipsa est.

Hogy pediglen ezt a jó erkölcsöt meg nyerhesed.
10 Azt gyakorta kérjed Istentől.
örömet vedgyed a midön meg intenek illetlen magad viseléséről.
gyakorollyad az olyanokat, akik okosok. és modoson viselik magokat, és kövesed az ilyeneket

X Rész

15 A beszédekben valo szemérmeteségről.
A beszédben szemérmetesnek kel lenned, ez igen nagy jó erkölcs. fő képen egy olyan ifiuban aki okosan tud szollani, és valamint aböles mondgya. az embernek okoságát. a szavából üsmérik meg, az okoságal valo szolás két dologbol
20 áll, 1. semmi roszat, se [204b:] disztelen nem kel szollani, 2. jót kel mondani, és helyesen, az az, hogy akor kel szolani a mikor kel. és a mint kel.

1 Ephes. 5. I Tehát fiam, soha semmi illetlen. és disztelen szót ne szoly, szent Pál tiltya a keresztyéneknek az illetlen szót, az, aki rosz dolgokrol beszél. mondgya. aböles. el nem rejtheti magát. és az Isten itélete el nem felejtí ötet.
25 Sap. 1.

kerüllyed atisztátalan beszélgetést., a mely valóságos mérge, és meg rontoja. a szemérmeteségnek. és ajó szokásnak., és a mely véghetetlen vétket okoz mind abban a ki beszei, mind abban. aki halgattya, kerüld el akét értelmü szokot. a melyek. okot adhatnak arosz gondolatra, egy szoval kerüld el az ocsmány, bestelen szokot. a melyek oly

⁸⁰¹ conscia⟨m⟩

gyakorta az emberek szájában vannak, és a melyek aleg
feszettebb életüekhez is illetlen, hát tehozád hogy illenek

2 Az beszélgetésekben, a melyek. jók, vagy is se nem jók,
se nem rosszak, ne légy gyors a szollásra. hanem halgasad
5 minek előtte szoly, [205a:] vannak olyan elmék amelyek
mindenkor első a szólásra, és utolsók ahalgatásra, a melyek
mindenben ártytyák magokat, a mások beszédit félben ha-
gyatyák, olyan dolgokrol beszélnek. a melyhez semmit nem
10 értenek., az ilyen⁸⁰² jele a furtsa. gondolatlan. és hegyke
elmének. ezért is mondgya a bölcs. *hogy ha olyan embert* prov. 29. 20.
látz a ki gyors a beszédre, inkább várhatz tölle esztelenséget,
mint sem azt. hogy magát meg jóbbítsa.

Hogy rendes beszédü lehess. ezeket kövessed.

1. Beszély keveset. sokat halgas. nagy jele az okos elmé-
15 nek. a ki másokot halgat. és keveset beszél. az irás azt
mondgya. *hogy a ki mértékletes beszédiben. az okos és tudos.* prov. 17. 27.
és hogy a halgatás oly nagy jele az okoságnak. *hogy még az*
esztelen is okosnak tartatik halgatásáért. nem szollok it az
olyan gondolkodo halgatásrol., a mely agoromba[205b:]sá-
20 gtol., vagy a szomorúságtol jö, hanem az okos halgatásrol.,⁸⁰³
a melyet azért tselekeszik. hogy másokot halgathasanak és
helyesen beszélhesenek.

2. A midön másokal beszélgetz, három dologra vigyáz, 1.
addíg ne beszély valamég meg nem halgatod mit mondanak
25 néked, 2. félben ne hagyasd másal abeszedet. 3. olyan dolog-
ban belé. ne szoly, a melyet nem tudod.

Ezt a három dolgot a bölcs hagyta néked. *Minek előtte* Eccli 11. 8.
meg nem halgatod ne felely egy ígét is. A beszéd közöt semmit
ne szoly. Minek előtte szoly, tanuly. mert amint a példa⁸⁰⁴ Eccli 18 19.
30 beszédekben mondgya. *A ki előb felel. mint sem hall. bolond-*
nak mutattya magát. és szégyen vallásra méltanak. prov. 18. 13.

3. A midön elő kellő emberekkel beszélgetz. a bölcs ezeket
hagyta néked. *A te ügyödben is tsak alig szoly, ha kétszer kér-* Eccli 32. 10.
detel, tsak rövideden felely, sokakban oly légy mint a tudat-

⁸⁰² ilyen [i-e-ből javítva.]

⁸⁰³ halgatásrol., <h> a melyet

⁸⁰⁴ példa beszédekben [p-ből javítva.]

lan. halgas tsendeséget⁸⁰⁵ másokat, és helyes kérdéseket is tévén. tanulásnak⁸⁰⁶ kedviért.

[206a:] XI Rész

A nyelvnek más egyéb rosz erkölceiről,
és leg először az esküvésről

⁵ A rosz, és a helytelen. beszédeken kívül. vannak meg más olyan rosz erkölcei anyelvnek. amelyeket tartozik szorgalmatosággal el hagyni egy keresztyén. azok között első az esküvés

¹⁰ Az igen rosz természet. és rosz szokás főképen egy ifiuban, aki az esküvésre adgya magát, nem szollok it az olyan esküvesről. a mely avallás szerént vagyon valamely igazság bizonyítására. a midön azt a szükség kívánnya., a mely szükség ritkán történik meg az ifiakal hanem szollok. az olyan esküvésekről. a melyek oly közönségesek a keresztyének között., és a melyekben az Istennek szenttséges nevét említik, és fel veszik hejában leg kiseb. haragban, és sokszor ok nélkül. hanem tsak abbol az utálatos szokásbol., a melyel minden időben az Isten nevére esküsznek. [206b:] Ennél a véteknél veszedelmeseb szokást nem lehet bé venni,

²⁰ Mert először. az Istent meg vetik, amidön oly kevésre betsülik aző szent nevét, amelyet minden teremtet állatok imádgják. és amelynek⁸⁰⁷ szenttséges volta előtt rettegnek az Angyalok. de sött még, az ő ez iránt valo parantsolattját is meg vetik. Az urnak nevét hejában fel ne vegyed.

²⁵ 2. Igen nagyon meg boszonttyák a kristus Jésust. az ő Fiát. hogy olyan tiszteletlenséggel bánnak aző dragalátos halálával. amelyet szenvedet válttságunkért. és az ő szenttséges vérivel a melyet üdvességünkért ontotta ki, a mely boszontás szintén olyan nagy, mint a melyet vett a hóheritol.
³⁰ *Meg ostoroztatot.* mondgya szent Agoston. *a sidok ostorival. és mostanában ostoroztatik. arosz keresztyének káromlásival. és azok. szintén ugy vétkeznek akik a menyekben lévő Jésust káromollyák. valamint azok. akik a földön létekor káromlották,*
[207a:]

⁸⁰⁵ tsendeséggel [Első s – e-ből javítva.]

⁸⁰⁶ tanulásnak [na – ra-ból? javítva.]

⁸⁰⁷ amelynek <sz-> szenttséges [Törlés a sor végén.]

Ez arosz erkölcs. véghetetlen vétkekben ejti az embert, mert azon kívül hogy nintsen olyan vétek amely úgy meg szaporodnék mint az esküvés. a midön azt szokásban veszik, még az Isten átkát is fogja okozni az esküvöken, aki elhagya őket, arosz indulattyokra, ezért is mondgya aböles. *hogy a sokat esküvö férfiu, hamiságal rakodik meg, és el nem távozik annak házáatol acsapás.*

Eccli 23 12.

4. Ezt⁸⁰⁸ a rosz erkölcsöt igen nehezen hadgyák el. tsak egy kevés gyükeret vethesen., az idővel nevekedik. és végtire ki nem lehet irtani. valamint ezt láttyuk azokban akik azt meg szokták

Egy szoival azt el mondhatni. hogy eza vétek. az ördögök vetke. aki az Isten szenttséges nevének bestelenítésére igyekeznek, és az irtoztato dolog, hogy a keresztények., akiknek úgy kellene ditsérni az Istent e földön. valamint az Angyalok ditsérik ötet menyekben, még is ök it azon gyalázatos szokal élnek, mint a melyeket az ördögök okádnak ellene poklokban [207b:]

Oh? kedves Fiam. kerüld el. ezt az fertelmes vétket. a mely utálatos Isten, és az emberek előtt. és a melyet gyülik minden féle személyekben, fő képen az ifiakban, azt tud meg hogy az ó törvény halálra ítélte a káromkodokat, szent Pál pedig az ördög hatalma⁸⁰⁹ alá ada két olyan keresztényt. kik ebben a vétkekben találtattak, *hogy meg tanulják.* mondá. *hogy nem kell káromkodni.* Szent Gergely azt írja. hogy egy ifiunak szokása lévén az Isten nevét káromlani. a midön valamely türhetetlenségben volt. halálos betegségben eset, agonosz lelkek magoknak el foglalták, és meg ölték. az attya karján. a ki is kedvezésből meg nem dorgálta rola afiát. és ebben az ifiuban. egy nagy bünöst nevelt a pokol számára mondgya ez a szent.

Ex quibus est hymenaeus, et alexander, quos tradidit satae. ut discant non blasphemare. 1 tim. 1.

lib 4.
Dialogi cap. 18.

Ezen vétkek ellen leg jobb orvoság. a. hogy a midön azt egy kevesé szokásban vették, vagy arra hajlandoságot éreznek, az⁸¹⁰ arra vivö okokat el kerülyék, úgy mint aharagot, a [208a:] játékot, arosz társaságot, és még egyebet. a melyek az esküvésre indithatnák, de az igen jó.

⁸⁰⁸ Ezt a <jó erk> rosz erkölcsöt

⁸⁰⁹ hatalma [Szóvégi a fölött áthúzott ékezet.]

⁸¹⁰ az <al> arra

és szükséges, hogy valahányszor esküszöl. mind anyiszor magadot meg büntesed,⁸¹¹ valamely alamisnával, imádságal. és böjtöl.

5 kerüly el minden féle. szitkot. esküvést. és átkozodást.,
akeresztyéni köteleség azt hozza magával hogy semmi képen
ne eskügyenek a kristus szent parantsolattya szerént. *En
pedig mondom néktek, hogy tellyeségel ne esküdgyetek, légyen
ati beszédetek, ugy, ugy, nem. nem, ami pedig ezek felet
vagyon. agonosztol vagyon.*

Matth. 5 34

10

Az Ember Szólásrol

Az ember szollás meg más olyan vétke anyelvnek. amelyet el kel kerülnöd. és meg utálnod.

15 Az ember szólás az, amidön valakit olyan vétekel vádo-
lyuk. a melyet nem tselekedet. és a mely gya[208b:]lázatban
hozhattya. vagy is ki nyilatkoztatni valakinek olyan vétkit.
amely titokban volt. mivel mind addig valamég felebará-
tunknak vétke titokban marad. nagy kárt teszünk néki
ha azt tudtára adgyuk annak a ki azt nem tudgya.

20 Az ember szollás némelykor ahamiságtól jö, a gyüölöség-
től, aboszu állástól. az irigységtől; és attól. hogy szán szán-
dékal. akarnak ártani a felebarátnak, némelykor pediglen
a gondolatlan.⁸¹² vagy aváltozo elmétől vagyon, és attól.
hogy könnyen ki mondgyák amit tudnak másrol., epedig
közönséges az ifiak között

25 Noha az első féle ember szollás leg vétkeoseb legyen, a
másika sintsen vétek nélkül mivel meg foszttya a felebará-
tot, jó hírétől nevétől., arrais kénszeríti. hogy helyre hozák.
az elvett betsületet, a könnyen valo ember szollás pedig
jele az olyan elmének. . a melyben.[209a:] nintsen se fele-
baráti szeretet, se okosság. mivel a felebaráti szeretet el
30 fedeztetji⁸¹³ velünk a más vétkit. valamint akarjuk. . hogy
a miénk is el légyen fedezve., az okosság pedig meg nem engedi
hogy azt ki nyilatkoztasák helytelenül. és szükség nélkül.

⁸¹¹ meg büntesed, <vagy> valamely

⁸¹² a gondolatlan. <és> vagy [vagy <és> fölé írva.] [...] és attól.
[s - t-ből javítva.]

⁸¹³ el fedeztetji <f> velünk

Kerüld el fiam ezt a vétket: mint olyan alá valo dolgot. a mely illetlen a nemesi, és a valóság keresztyéni szívhez, és mint olyan rossz erkölcsöt, a mely⁸¹⁴ utálatos az Isten. és az emberek előtt. ezért mondgya abölc. *hogy az ember szóló.* prov. 24. 9.

⁵ *utálatos az embereknél.*

Ne mondgyad ki könnyen aroszat más felől. hanem tarsd meg azt a szivedben, és ki ne nyilatkoztasad.

A bölc azt mondgya. *hogy ha valamely szót hallasz felebarátod ellen., had hallyon meg benned. és ne fély, mert a meg nem fokaszt az az, hogy sen[209b:]kinek nem kel mondani, egy szoval., tarsd meg a más bletsületit, valamint tudod hogy a néki drága és valamint kívánod, hogy más is meg tarttsa atíédet.* Eccli 19. 10

¹⁵ Azt pedig jó meg tudni. hogy nem ember szólás a más vétkit ki nyilatkoztatni, a midön a néki jóvára fordulhat, vagy hogy azal nem engedik hogy másnak árttson, de söt még némelykor tartoznak is azt ki nyilatkoztatni annak akinek illik, amelyet sokszor el mulattyák. vagy tartalékból, vagy más egyéb okból, a mely attól származik. hogy nem ²⁰ szeretik a felebaráttok üdveségit. és a melyek okai. hogy vétkesek lesznek Isten elöt a más vétkiért.

A boszszuság. vagy a gyalázatal valo illetésről.

Kerüld el a veszekedéseket is, a melyek sok féle rosszakot okoznak, a mint azt meg fog-[210a:]juk mondani. és amidön ²⁵ valaki veszekedik veled. kerüld el. a gyalázatos szokot. a szemre hányásokot. vagy a fenyegetést. mind ezek olyan alá valo tselekedetek. a melyek illetlenek a nemesi szívhez., emlékezel meg arol., hogy a gyalázatért, gyalázatot adni visza,⁸¹⁵ a szemre hányásért, szemre hányást. olyan mint ³⁰ ha⁸¹⁶ valamely motskot, téntával. mosnák meg, hogy még feketéb legyen. és mint ha valamely kevés boszszuságot a melyet néked mondottak. olyan vétekel akarnád el törölni, a mely gyakorta halálos, és ugy az üdveséged kárával. öríznéd meg bletsületedet, akeresztyéni lelek. nem tsak mást

⁸¹⁴ a mely [m-a-ból javítva.]

⁸¹⁵ viszi, [Elírás *viszá* (vissza) helyett.]

⁸¹⁶ ha [Beszúrás.] valamely motskot, <te> téntával.

nem tud gyalázni. de még a gyalázatért. gyalázatal sem tud fizetni. a szent Pál szép mondási szerént. *Aldgyátok ati üldözőiteket, áldgyátok. és ne átkozátok, senkinek gonoszért. gonoszt viszá nem adván. boszut nem álván, ne⁸¹⁷ adgyatok helyt*
 5 *aharagnak. meg ne gyözetessél a gonosztol. hanem joval gyözd meg agonoszt,* az az. [210b:] hogy a gonoszért, joval fizés.

Ezekre azt fogod nékem felelni. hogy az igen nehéz. az ugy vagon fiam. ugyan azért is kel annak követésit idején meg tanulni. ezek atudományok nehezek azoknak., akik⁸¹⁸
 10 ezeket meg nem tanulták ifiu korokban., és a kik tsak a természetnek hajlandosági szerént éltenek, de azoknak könnyű, akik idején tanullyák az Isten akarattyát követni. és a kristus Jésum lelke szerént élni, követvén példáját, és tanítását, valamint illik egy keresztyénhez.

15

A veszekedést szerzőkről.

Vigyáz még egy más vétkire anyelvnek a mely igen közön-
 séges az ifiak között; és igen⁸¹⁹ ártalmas., apedig nem más
 hanem a veszekedést szerzés⁸²⁰ a szó hordásal., a mely,
 vagy agondolatlanságtol vagon, nem vigyáztván arra hogy
 20 abol mi következhetik., vagy a hamiságtol., hogy egyenet-
 lenséget. és veszekedést indittsanak [211a:]

prov. 6. 16.

28. 15.

ibid v. 11

Ez a vétek sokal nagyob. mint sem gondollyák mert sok
 vétkeket okoz, és indittoja mind annak a rosznak, a mi
 követi a veszekedést, aböles azt mondgya. hogy az *Isten*
 25 *hat dolgot gyüülöl, és a hetedikét utállya, azt, aki az atyafiak*
közöt viszá vonyásokot hint, És az Ecclesiasticus azt mondgya.,
 hogy *A⁸²¹ fondorlo és két nyelvü, átkozot. mert sok békeségben*
lévöket meg háborit. abünös férfiu meg háborittya barátit. és a
békeségben lévök köziben ellenkezést ereszt.

30 Ez igy vagon fiam, mert valamint hogy, a békeség, és az
 egyeség az Istentől származik. ugy a veszekedések. és az

⁸¹⁷ ne [Sor alatti beszúrás; először a szóközbe írta be, de a tinta elmosódott, emiatt ismételte a sor alatt. Mikestől?]

⁸¹⁸ akik <azt> ezeket [Törlés a sor végén.]

⁸¹⁹ igen <vesz> ártalmas., [Törlés a sor elején.]

⁸²⁰ szerzés(>)

⁸²¹ A [a-ból javítva.]

viszá vonások., az ördögtől jönnek, ezért is mondgya az Isten fia, hogy *A békeségesek*, az az. azok. a kik az egyeséget igyekezik meg tartani mások között., *Az Isten fiai*. hogy ha azok akik békeséget szereznek. az Isten fiai. tehát azok, mondgya szent Gergely. . *akik azt fel hábo-[211b:]rittyák, a sátán fiai*. kerüllyed ezt a vétket fiam. mert irtoztato, és utálatos Isten. és emberek előtt.

* S. Greg. 3. pars. pastor. Audiant jurgiorum seminatores. quod scriptum est. beati pacifici. quia filii dei vocabuntur: si filii dei qui pacem faciunt. procul dubio filii satanae. qui Confundunt.

Vigyáz abeszédidre hogy soha olyat ne mondgy, a mely valamely veszekedést okozhatna mások között.,: de főképen soha annak kezdője ne légy hamiságbol. és szán szándékal. utállyad ezt avétket, mert ez a veszedelemben ejthet

A hazugságról.

A hazugság vagyon még hátra, a mely nem utolsó vétkei anyelvnek, az ez iránt való oktatás annál is szükségeseb néked: hogy eza vetek, igen közönséges az ifiaknál, és amely nekik igen veszedelmes a midön azt szokásban veszik.

A hazugság mindenkor véték, mert mindenkor az igazság ellen vagyon., és noha halálos véték ne légyen is. a midön a dolog nem nagy, mind azon által. ahazugságnak szokása, tsak kevés dologban is. nem kevés dolog, [212a:] mert sok féle rossz erkölcsöknek nyit ajtot.

A hazug elméjü tsalárd lészen amaga viselésiben.

A beszédiben kettős.

Alhatatlan fogadásiban

két színü szokásiban

Minden tselekedetiben titkolodó

Hizelkedő és lágy. a midön igazságot kel mondani.

Bátor, és szemtelen. a hazugságra.

orezátlan ahazugság oltalmazásában.

Esküvő, ember szolló. másokban kételkedő. mert mint hogy a hazugságot meg szokta, azt gondollya. hogy mások is mindenkor hazudnak.

Egy szóval a valóságos hazug. minden rosszra alkalmas.

Ez így lévén fiam. kevés rossz erkölcs vagy olyan, amely veszedelmesebb volna az ifiaknak ennél. azért is int így abölcs. *ne kívány minden féle hazugságot mondani, mivel a hazugságnak szokása nem jó.* [212b:]

5 Egy szoval. igen rossz tulajdonsága az elmének ahazugság. az írás erről rettentő dolgokat mond, azt mondgya. hogy az Isten azt utálja. hogy a hazug ajakak. ő előtte *ocsmányságosok*. ellenben pedig akik igazak. ő néki tettzenek., *El is veszi mind azokat. akik hazugok.* abölcs azt mondgya hogy
10 *gonosz gyalázat emberben ahazugság, és atudatlanok szájában szüntelen forog. Tűrhetőb alop a szüntelen hazugnál. és mind ketten veszedelmet találnak örökségül. a hazugnak élete gyalázatos, és a bestelenség szüntelen követi ötet.*

Végtire ahazug elme igen hasonlít az ördöghöz, aki a
15 hazugságban gyönyörködik., ugyan ő is találta azt fel, és annak attya, valamint az Isten Fia maga mondgya.

Szent Agoston is azt mondgya, hogy valamint az igazság az Istentől szarmazik. úgy ahazugság az ördögtől ered. Szent Ambrus is azt mondgya. hogy a hazugok ennek az
20 utálatosnak fiai. mivel az Isten fiai az igazságot szeretik.

* vos ex patre diabolo estis. joan. 8. S. Aug. tract. 12. in joan. quomodo Deus pater genuit filium veritatem, sic diabolus lapsus genuit quasi filium mendacium. S. Ambr. de dominica passionis. Cavete fratres mendacium: quia omnes qui amant mendacium filii sunt diaboli, qui non⁸²² solum mendax est. sed etiam et pater. et inventor ipsius mendacii

[213a:] kerül el fiam ezt a rossz erkölcsöt, minden alkalmasokban. fő képen kettőben.

Először, a midőn valamely nagy dologról beszélsz, az az, a mely árthat felebarátodnak vagy jóvában. vagy betsületiben. vagy üdvességiben. ezekre igen kel vigyázni.
25

Másodszor. a midőn olyan személyel beszélsz a kinek valamely hatalma vagy rajtad. mivel olyankor ahazugság vétkes tsalárdság volna., mind azért hogy atiszteletet meg sérted. mind azért mert a hazugság a magad jóvának
30 ártana. a melyért kérdészednek tőled. vagy pediglen felebarátod⁸²³ jóvának

Egy szoval. akár mi képen legyen. akar kivel beszély, szoktasad magadot arra, hogy soha szán szándékal. és tudva

⁸²² non [Első n - i -ből javítva.]

⁸²³ felebarátod(ének.) jóvának

ne hazudgy. szeresed az igazságot minden szavaidban. oh' mely szép dolog az egy ifiuban. a midön egy hazugságot nem mondhat pirulás nélkül, *Az igaz*, mondgya aböles. *utállya a hazugságot*, kérjed az Istent hogy utáltassa meg ve-[213b:]led ezt a vétket. és mond el néki gyakorta Salamonak ezt az imádságát. *vanitatem. et verba mendacia longe fac a me. Én Istenem tavoztasd el töllem a hejában valóságot. és a hazugságnak beszédit.*

prov. 13. 7.

XII Rész

A mértékleteségről.

10 *Inttsed arra az ifiakot, hogy mértékletesek legyenek. mondgya szent Pál.* azt látod fiam, hogy ezen nagy Apostol szerént., az ifiaknak szükséges a mértékleteség., és noha a mértékleteség neve⁸²⁴ alá értse közönségesen az ifiuságnak minden tselekedetét, aki a mód nélkül valót keresi mindenben, mind
15 azon által különösön érti az ételben, és az italban való mértékleteséget, mivel az ilyenekben való mértékletlenség igen közönséges az ifiaknál. és nekik igen ártalmas.,

juvenes hortare ut sobrii sint. tit. 2.

Mint hogy pediglen: a mértékleteség. az ételben, és az italban való jozanságból áll, azért néki két rosz erköles ellen kel támadni, arészegség, és a [214a:] torkoság ellen, mind a kettő ártalmas az ifiuságnak. mivel ez a két rosz erköles, négy nagy jó ellen tusakodik egy szers mind. a tisztesség. az egészség, az elme. és az üdveség ellen.

Nintsen semmi diszteleneb egy ifiuban. mint a részegség.
25 vagy atorkoság. az értelmes emberek utállják ezt a rosz szokást, nem tsak magokban. de még másokban is.

Azt minden napi probákból láthatni., hogy a szükségén felyül való bór ital, és hus étel, mitsoda ártalmas., főképen az ifiak egészséginek és hogy mitsoda betegségeket. és nyavalyákat okoznak nekik. a melyek holtig meg maradnak, és a melyek, gyakorta idő előtt. a koporsóban teszik. ellenben pediglen. a mértékleteség. meg tarttya az egészséget. és az életet, valamint ezt sok helyt tanittya az irás. *hogy a sok étkekben betegség lészen. és a mohon való étel a sár betegséghez*

Eccli 37 33.

⁸²⁴ neve </> alá

közelget. atobzodás miatt sokan holtak meg, a ki pedig magát meg tartoztattya. meg hozsabítya életét. [214b:]

A mi az elmét illeti, ki ne tudná azt, mint ellenkezik véle ez a két rossz szokás, azt minden nap láthatni, hogy azok akik torkosok, ostobáká,⁸²⁵ gorombáká, és testieké lesznek, a szent Hieronimus példa beszédgye szerént.⁸²⁶ *hogy a kövér hass. nem terem éles elmét.* apedig igen közönséges, hogy a részegesek dadogoká lesznek, az elméjük meg tompul. és semmi jora nem alkalmatosok,

10 A mi az üdveséget illeti, nem lehet elhinni. mitsoda ártalmára vagy az a két rossz szokás. mert azon kívül hogy⁸²⁷ az ételben, és az italban való mértékletlenség sok vétkeket okoz. a melyek között sokak halálosok, ez akét rossz szokás más végzetetleneket is szereznek, valamint. a haragot, veszekedést, esküvést, káromkodást, a tisztátalan beszédet, és mindenek felet a szemérmertlenséget, a melyet a mértékletlenség gerjeszti⁸²⁸ fel az ifiakban ezért is mondgya szent Hieronimus., *hogy a jó lakás között nehéz meg tartani atisztaságot és hogy a bór, és az ifiuság. duplan gerjesztik fel a rossz kívánságot.* [215a:]

* difficile inter epulas servare pudicitiam S. Hier. lib 2. ep. 9. vinum et adolescentia duplex incendium voluptatis. idem. ad Eustochium

Hogy tellyeséget el kerülhesed. ezt akét rossz szokást,⁸²⁹ és hogy meg tarthasad a mértékleteséget, három dologra kel vigyáznod. az ételben, és az italban, a mennyiségre. a minémiségre. és a szemérmerteségre.

25 A mi a mennyiséget illeti, vigyáz mind az. egyikében. mind a másikában, a mod nélkül valora, meg tartván mindenkor magadot az elegendőségnek, és a tisztességnek határában, a testi,⁸³⁰ és rosszul tanított elméhez illik, a rendetlen és mérték nélkül való étel. és hogy magát husal bé tölttse
30 minden tartozkodás nélkül.

⁸²⁵ ostobáká, <és> gorombáká, és [Törlés sor végén.]

⁸²⁶ szerént [ré — javítva olvashatatlan betűből.]

⁸²⁷ hogy <es> az ételben, és

⁸²⁸ ger<sz>jeszti fel

⁸²⁹ szokást, <h> és hogy

⁸³⁰ a testi, <elméhez.> és rosszul tanított elméhez

A mi a minémüségét illeti, három dolgot kel el kerülni, a gyenge eledelekre nem kel⁸³¹ vágni, az olyanokra a melyek az egésznek árthatnak és a melyek atisztátalanságra indíthatnak, fő képen a szükségén felyül valo bór italt, a melyet az ifiak mérgeinek nevezi szent Hieronimus, és a melyel az ördög. leg könyeben viheti őket a tisztátalanságra. [215b:]

quid quid facit
seminarium
voluptatum,
venenum puta
epist. ad furiam.
nolite inebriari
vino in quo est
luxuria.
Ephes. 5.

A mi pedig a szemérmeteséget illeti. a melyre kel vigyázni az étel közben., ahogy, mohon nem kel enni, ne tekénts minden ételre,⁸³² mint ha a szemeidel az egész asztalt meg akarnád enni. nem kel tsak a jó falatokrol beszélleni. se első ne légy az ételben. se utolso az elhagyásban, mind ezek ellenkeznek. atiszteséggel, és a mértékleteséggel. halgasad a böls mely szép letzkét ád elődben.

Ha nagy asztalhoz ülsz. ne kezdgyed el annál az ételt elsőben. ne mondgyad, sok ami ezen vagyon, ne nyuly elsőben atálban, se mód nélkül ne egyél. ugy ély mint mértékletes ember azokal a melyek előben tétetnek. te szünyél meg elsőben az ételtől. emberségnek okáért, se elsőben. innod ne kérj.

Eccli 31.

Végtire fiam azon légy hogy ne gyakorollyad a részegeseket. se a torkosokot. erre valo nézve a korcsomákat kerüld el. és ha atorkoságra hajlandoságod vagyon igyekezél el hagyni azt, aböls azt mondgya., *hogy a ki a jolákásra adgya⁸³³ magát. meg szegényül, és a ki. abort. és a ven-[216a:]dégeskedést szereti. nem lesz soha gazdag.*

prov. 21. 17.

Kérjed az Istent. hogy vegye el belölled ezeket a mértékletlenségeket, a melyek soha meg nem elégednek., és amelyek tsak azt a testet hizlallyák, a melyet még az Isten porra tészí, és a férgeknek eledele léssen, a melyek az elmét meg ronttyák. és elégtelené tészik az Isteni dolgokra. és az üdveséges gondolatokra;

*

* Esca ventri⁸³⁴ et venter escis, Deus autem hunc et has destruet. 1 cor 6. Animalis homo non percipit ea quae Dei sunt. 1 cor. 2. At tendite vobis ne graventur Corda vestra in Crapula et ebrietate. et superveniat in vos repentina dies illa. luk. 21

⁸³¹ kel <gy> vágni, a [!] olyanokra

⁸³² ételre, [Első e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁸³³ adgya <p> magát. [Néhány sorral följebb:] az elhagásban, [Elírás.]

⁸³⁴ ven<ter>tri et venter

XIII. Rész

A kegyeségről. a haragrol.

Mint hogy az ifiak mód nélkül szeretik a gyönyörüségeket, az ő türhetetlenségek is szintén olyan nagy, mind abban: a mi nékik nem tettik. ezek olyan két indulatok, a melyek
5 az ifiakban uralkodnak, és a melyek azokban arendeletlenségekben vetik őket, a melyekben láttuk., te-[216b:]kinsd meg mind⁸³⁵ a roszt erkölceit, és rendeletlenségeit az ifiúságnak. visgáld meg mind azokat a nyomoruságokat, a melyekben esik, és meg látod, hogy mind azok, vagy a
10 gyönyörüségtől. vagy aharagtol származnak., vagy mind a kettőtől egy szers mind. Ezek olyan módók, a melyekel szokta elveszteni az ördög az ifiakot, abban, bizonyos lévén. hogy ha az egyikel nem. de a másikával azt végben viheti, azt láttuk is. hogy gyakorta aharagal veszti azt el. a kit
15 agyönyörüségekel el nem veszthette.

Ennek okáért mint hogy oly szükséges néked hogy meg mérsékellyed a gyönyörüségnék szeretetit, a mely oly természet szerint valo a te idődhöz, az is tellyeséggel szükséges néked; hogy meg tartoztasad a haragnak indulatit;

20 A harag el kerülésire anyi ók vagyon. hogy tsudálatra méltó, hogy az oly közönséges az emberek közöt. kérlek azért fiam. fontold meg jól ezeket. [217a:]

1. Hogy a harag olyan goromba indulat. a mely az emberket hasonloká teszi az oktalan állatokhoz, mivel mi hasonlit inkább egy oktalan állathoz. mint egy olyan ember;
25 a ki leg kisebbet sem szenvedhet el.,? az oktalan állat fel indul mind az ellen. a mi ötet meg sebesiti, mert okosága nintsen. hogy ha teis fel indulsz mind az ellen a mi néked nem tettik, miben különbözöl az oktalan állatoktol,? és
30 mire valo néked az okoságod.?

2. A harag rend szerint az okoságnak fogyatkozásától vagyon. vagy az elmének gyengeségétől, a mely semmit elnem türhet., se el nem titkolhat. és a mely meg nem különbözteti a dolgok közöt, melyik erdemel⁸³⁶ haragot, és
35 melyik nem, hogy ha tehát hajlando vagy a haragra, meg

⁸³⁵ mind <azokat> a roszt

⁸³⁶ erde<1>mel

mutatod azal elmédnek gyengéségit, és a melyben több esztelenség vagyon. mint sem okosság. a böles azt mondgya. *hogy az esztelen. hamar haragra gerjed. ezért is adgya ezt a tanátsot, ne légy gyors aharagra. mert [217b:] a harag az esztelennek kebelében. nyugszik.*

Eccli 7.

3. A harag, fel háborittya az ítéletet, és az okoságot., és alkalmatlanná teszi az embert arra hogy különböztetést tegyen, ajó. és a rosz közöt az igaz,⁸³⁷ és a hamis. közöt., ahasznos, és az ártalmas közöt,

4. A harag, tsak külső képen is. ugy meg változtatya az embert., hogy mind más formájú, az ortzája el haloványodik. a szemei szikráznak, a szóvába akadályoz. ateste reszket. akiáltozások, és más egyebek illyenek, a melyeket aharag okoza, és a melyek hasonlová teszik az embert a dühöshöz

5. Ettől vagyon. hogy aharagost senki sem szenvedheti. mindenek el hagyák. söt még ajó akaroi is kerülík, *a könnyen haragvot, ki szenvedheti el* mondgya a böles, *a kónél, és a fővenynél. nehezeb az esztelennek haragja.*

prov. 18

prov. 27.

6. Menyi rosz dolgok következnek a haragból. a veszeke-dések. gyalázások., ember szollások. boszu állások. ésküvések, káromlások., és más sok száz vétkek. ezert mondgya a böles. *hogy a ki könyü a haragra. avétekre meg könyeb. ettől [218a:]* származik. a barátság fel bontása, a harag tartás. boszu állás. veszekeedés. verekeedés. és gyakorta az ember ölés

prov. 29

Egy szoval. a harag egészen ellenkezik a keresztyénséggel. *az ki az attya fiára meg haragszik* mondgya a kristus. *a méltó az ítéltre., tanullyátok meg töllem. hogy én kegyes és alázatos vagyok.*

matth. 5
matth. 11

A szeretet, mondgya szent Pál. békeséges tüdő, kedves. haragra nem indul, minden keserőség. harag, boszonkodás. kiáltozás, káromkodás. közületek ki vettessék.

A harag ellen valo orvoság.

Hogy ha ez az indulat uralkodik benned., minden tehett-ségedel azon légy. hogy azt meg mérsékelyed; erre valo

⁸³⁷ az igaz, <at> és

nézve⁸³⁸ olvasad és kövesed figyelmeteséggel. az ide aláb
mondot dolgokat.

1. soha meg ne haragugyál. atsekély [218b:] dolgokért,
példának okáért, hogy ha valamely izetlen szót mondanak,
5 ha olyat valamit tselekesznek. a mi néked nem tettik.,
ha atseléded valamely fogyatkozásban esik., az ilyenekért
meg haraguni, jele volna arendeletlen, és gyenge elmének.

2. Hogy ha pedig valamely nagy dologban bántottak meg,
minek előtte meg haragugyál, tekinsd meg, hogy ha aharagal
10 azt meg orvosolhatodé, mivel meg fogod látni. hogy a harag
arra gyakorta haszontalan.: hogy ha az ugy vagyon., esz-
telenség azért meg haragunni, példának okáért. gyalázatos
szót mondottanak néked. vagy rosszul beszéltenek felőled,
ha szinte ezekért meg haragunál is, de ezeket a haragal viszá
15 nem hoznád, más orvoságát kel hát keresni, és gyakorta
ameg vetés leg jobb.

3. Hogy ha ugy történik, hogy némelykor illendő⁸³⁹ vala-
mely izetlenséget mutatni annak a ki meg sértet. azért hogy
mászor azt ne tselekegye, [219a:] mert a bölcs mondása
20 szerént *ha szomoru ortzát mutat*⁸⁴⁰ *annak a ki meg bántot.*
az által meg jobbíttya magát. mind azon által, soha sem hasz-
nos a szivedben haragot tartani. kiátozni⁸⁴¹ gyalázatos szót
mondani, az ártana ateigasságodnak. még inkább a jó erköl-
csödnek, mert az ilyen tselekedetekben vétek vagyon.

4. vigyáz tehát magadra, a midön a haragot⁸⁴² érzed jöni,
25 hapedig némelykor meg előz téged. minek előtte azt meg
gátolhasad. térj magadban mentől hamaréb, és tsedesedgyél
meg könnyen a jó elmék hamar meg tsendesednek., egy poéta
szerént. *A harag az emberi fogyatkozástól jö. de a haragot le*
30 *tsendesíteni, a keresztyeni köteleség. és jó erkölcs.*

* ovid. quo quisque est májor, magis est placabilis irae. et faciles motus mens generosa
Capit.
S. Hier.⁸⁴³ ep. ad demetriadem Irasci hominis est, finem imponere iracundiae. christiani

⁸³⁸ nézve < / > olvasad és kövesed < az > figyelmeteséggel. az ide

⁸³⁹ illendő < iz > valamely izetlenséget

⁸⁴⁰ mutat *[Íráshiba.]*

⁸⁴¹ kiátozni < mas > gyalázatos

⁸⁴² a haragot < m > érzed jöni, [*érzed z-je j-ből javítva.]*

⁸⁴³ S. Hier. < ad > ep. ad

per tristitiam
vultus corrigi-
tus animus
delinquentis.
Eccli 7.

*

szent⁸⁴⁴ Ambrus azt mondgya a nagy Theodosius Császár felől, hogy oly kegyelmes volt, hogy kedvesen vette. a midön kegyelmet kértek tőlle. és a midön leg nagyob haragban volt, leg könnyebben meg kegyelmezet., ugy anyira hogy ⁵ [219b:] ő benne azt ohajtották. a mitől másban tartottanak, oh' mely szép példa efiam, erre méltó hogy vigyáz.

* Ambr. concione. de obitu theodosii Imp. Beneficium se putabat. accepisse. augustae memoriae Theodosius cum rogaretur ignoscere, et tunc proprior erat veniae cum fuisset. commotio major iracundiae, praerogativa ignoscendi erat, indignatum fuisse. Et petebatur in eo, quod in⁸⁴⁵ aliis timebatur ut irasceretur.

5. A midön meg haragszol. büntesd meg magadot valamivel. vagy valamely imádságot mondgy el, vagy adgy alamisnát., vagy valamely másal. akik pedig láttanak., azok előtt. ¹⁰ mutasd meg, hogy bánod indulatodot.

6. Igen kevesen vannak olyanok, akik haragjokban. ne mondanának. vagy ne tselekednének olyat. a mit az után meg bányák. tehát, a midön meg haragszol., a menyiben lehet türköztesd meg magadot, hogy se ne mondgy, se ne tselekedgyél semmit olyat. a mire a harag ingerel., ne hidgy magadnak. . a midön haragban vagy, hanem várjad had mullýék el. és akor visgáld meg hogy mit kel mondani, vagy tselekedni. ¹⁵

7. A midön haragban vagy., meg ne engedgyed hogy az ²⁰ elméd arrol gondolkodgyék. és azt hitese el veled. hogy igaz okod vagyon a boszonkodásra, mert a még jobban fel geresztené aharagot; nintsen senki is, a ki haragjában azt⁸⁴⁶ gondolná hogy oka nints a haragra, magad pediglen. hi- ²⁵ [220a:]tesd el azt magadal hogy magadot meg tsalhatod. és fordittsad másra elmédet, a midön a haragod el mulik, akoron jobban fogsz a dologrol itélni. és mind más képen., mint mikor a haragod tartot

8. Hogy ha a haragot meg akarod utálni, vigyáz másra ³⁰ figyelmeteséggel. a midön haragban vagyon: mivel semmit nem fogsz⁸⁴⁷ látni ő benne., se tselekedetiben., a mi néked nehéznek ne tessék, hasonlot gondoly magad felől. a midön

⁸⁴⁴ <Szent> szent Ambrus
⁸⁴⁵ in <aliis> aliis
⁸⁴⁶ azt <ne> gondolná
⁸⁴⁷ semmit nem fogsz <se> látni ő benne., se

mások haragban látnak., és ha olyankor atükörben látnád magadot, magadnak sem tettzenél.,

9 kerüllyed anyughatatlanok. és aharagosok társaságát. aböles jovallása szerént. netégy barátságot aharagos emberel. ne hogy magadban vegyed természetit.

Egy szoval. szoktasad arra magadot hogy mindenekhez kegyes, és kellemetes légy., menttsed a mások vétkeit., felejsd el. ha meg bántanak, botsás meg könnyen másoknak. és ne haragugyál. [220b:] meg leg kisebbért is. mindenel
10 kegyesen beszély, és legyen mindenkor az elmédben a krisztusnak ezek a szép szavai. *tanulljátok meg töllem, hogy én. kegyes. és alázatos szivü vagyok.*

XIV Rész

A felebarátal valo békeségről. a veszekedések. és az ellenkezések ellen.

15 A harag szerzi aveszekedéseket, az ellenkezéseket, és mind azokat a veszedelmeket, a mellyekről szollottunk. azt pedig len néked igen szükséges meg tudni, hogy mitsoda veszedelmeket okoznak ezek, mivel az ifiak, gyakorta esnek az ilyen rendeletlenségekben: az ő idejeknek forrósa meg nem engedi nékik hogy békeséggel szenvedgyenek el leg kisebb meg bántó szót is, ettől származik az után ajó erkölcsnek
20 benne valo meg romlása, mivel ahol békeség nintsen, ót nem lehet a⁸⁴⁸ felebaráti szeretet., tehát a jó erkölcs sem. a hol az irigytség,⁸⁴⁹ [221a:] és a veszekedés vagyon. ót
25 aváltozás. és minden rossz tselekedet fel találtatik. mondgya szent jakab

ubi zelus et contentio, ibi inconstantia et omne opus pravum jacobi 3.

1 Cor. 13. pacem habete. et Deus pacis et dilectionis erit vobiscum

30 Az illyet tellyeséggel el kel kerülnöd, idején tanuld aveszekedéseket, és az ellenkezéseket meg utálni, és szeretni abékeséget, és az egyeséget mert ha abékeségnek lelke nintsen benned, a békeségnek Istene nem lézzen te veled.

Hogy meg nyerhesed, és meg tarthasad annak abékeségnek lelkét, három dologra kel vigyáznod., 1. hogy senkivel ne veszekedgyél; 2. hogy okot ne adgy másoknak a veled

⁸⁴⁸ a [á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁸⁴⁹ irigytség, [y-t-ből javítva.]

valo veszekedésre. 3. hogy okosan viseljed magadot, a midön veled veszekedni akarnak

1. Tehát. ne garázdálkodgyál senkiben is akár mi okod legyen arra, vannak olyan elmék, a kik természet szerint garázdák., és a kiknek⁸⁵⁰ mindenkor vagyon valamely veszekedések másokal, a mely elmék türhetetlenek. semmit el nem szenvedhetnek, vak merök, és gon[221b:]dolatlanok. akik tsak amagok elméjek, és nem az okóság után járnak. ezért is mondgya abölcs. hogy *abolondnak ajaki versengésekben*⁸⁵¹ *egyelednek, és aszája feddödéseket szerez meg másut. Tisztelet az embernek aki meg*⁸⁵² *vonsza magát aversengésektől; minden bolondok pedig veszekedésekben egyelednek.*

prov. 18. 6.

prov. 20. 3.

It pediglen nem szollok az olyan féle veszekedő elméről, aki tsak épen hamiságbol. keresi a veszekedéseket, és örül azon a midön másokot lát veszekedni, az ilyenek olyan gonosz elmék., a kik a magok veszedelmét keresvén. azt még meg is talállyák, valamint az irás mondgya, hogy *a gonosz mindenkor a veszekedést keresi, de a kegyetlen angyal ellene küldetetik.* az, az, hogy⁸⁵³ az ördög, mindenkor fog ellene tamasztani valamely veszedelmet

semper iurgia
quaerit malus.
angelus autem
crudelis mitte-
tur contra eum
prov. 15

2. A nem elég hogy másal ne veszekedgyél [222a:] hanem még arrais kel vigyáznod, hogy másnak okot ne adgy a veszekedésre; mivel meg történik némelykor hogy szán szándékal adnak okot arra: a mely jele. a hamis és a veszekedő elmének., némelykor, és gyakorta. arra okot adnak gondolatlanságbol., nem vigyázzván még előre arra. hogy mi sérthetné meg a felebarátot. erre igen kel vigyáznod, nagy szorgalmatosággal igyekezzél tehát el kerülni mind azt valami meg bánthatná felebarátodot, úgy mint a versengések. az ember szollások, a szó hordások. tsufo-lások., gyalázások, és többek ilyenek. a mellyek szüntelen valo veszekedéseket. ellenkezéseket⁸⁵⁴ okoznak az ifiak között.

⁸⁵⁰ a kiknek < minden természet > mindenkor

⁸⁵¹ versengé[*g*]sekben < egyelednek > egyelednek,

⁸⁵² meg < vol > vonsza magát

⁸⁵³ hogy < akegyetl > az ördög,

⁸⁵⁴ ellenkezéseket [Harmadik *e* - *é*-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

3. Ha ugy történik hogy valaki minden ok nélkül beléd akar veszni., igyekezzél okosan viselni magadot, meg ne engedgyed hogy a harag meg győzön., vagy is leg aláb térj magadban⁸⁵⁵ mentől hamaréb, főképen ne fokadgy a⁸⁵⁶

prov. 15

5 [222b:] szitkozodásra. legyen eszedben ez a szép szava a bölcsnek, hogy egy kegyes felelet el ronttya a haragot., a kemény szó pedig azt fel gerjeszti, még jobban.

Azt mondhatod ezekre nékem. hogy tegedet meg fognak vetni. azt fogják mondani hogy nintsen szived, azt mondom
10 ezekre. hogy tsak a rosz erkölsüek fogják ezeket⁸⁵⁷ mondani, és az okosok meg ditsérik mértékleteségedet, és betsülni fognak, abátorság nem a veszekedésből áll, hanem, abbol. hogy⁸⁵⁸ meg tudgyad vetni. a midön valamit mondanak ellened. azt hallatlanná tegyed., és el szenvedgyed keresztyéni
15 békeséges türeisel., az üdvezítőnek szeretetiért. és példájara, a kit a midön átkozták, nem átkozodot, a midön gyalázatal illették. nem fenyegetödzöt, ilyen fiam. a keresztyéni nemes bátorság, és ez illik az Isten hü szolgáljához.

qui Cum malediceretur. non maledicebat, Cum pateretur non comminabatur
1petr: 2.

[223a:] XV Rész

A botsánatrol. és a boszu állásrol.

20 Vagyon még egy szükséges dolog, a mellyel meg lehet tartani a békeséget. és az egyeséget a felebarátal, a mely, a meg bántásnak botsánattya, ez olyan jó erköles a melyet jó idején meg kel tanulni. annál is inkább, hogy ez igen nehéz. és ritka a keresztyének közöt. de a mely tellyeséggel szükséges
25 az üdveségre.

Igen is fiam, szükséges hogy tudgy meg botsátani másoknak, a midön meg bántanak. az az. hogy ne tarts, se haragot. se gyüülöséget a felebaratod ellen. akár mely okot adot is azokra. semmi szándekod ne légyen a boszu állásra, se
30 semmi roszat néki ne kívány, de söt még kíványjad a véle valo jó tételt. és az ő jóvát. jól is kel véle tenni, a midön az alkalmatosság hozza magával. [223b:]

⁸⁵⁵ magadban [d — b-ből javítva.] [A bekezdés elején a kéziratban 3 helyett 5 áll.]

⁸⁵⁶ a [222b:] a szitkozodásra.

⁸⁵⁷ ezeket [et — későbbi betoldás ezek mellé.]

⁸⁵⁸ abbol. hogy <abbol> meg tudgyad

Ez igen nehéz dolog. azt mondhatnád erre. avalo., de tsak azoknak nehéz. a kik soha sem vizsgálták meg az okokat, a melyek arra köteleztek., a melyek olyan nagyok, hogy el vesztette az elméjét az olyan. aki azoknak nem⁸⁵⁹ engedne, ezek azok az okok

1. Az Isten azt ugy akarja. és néked azt tellyeséggel parantsolya. egy átalyában. mondván. *Ne⁸⁶⁰ keresed a boszu állást, se meg ne emlékezel. a polgár társaid boszuságáról.* Az Isten Fia. azt hagyja nekünk. *Azt mondom néktek. szeresétek ellenségteket, és tegyetek jól azokkal. a kik titeket gyűlölnék. A gonoszért. ne fizetek gonoszal.* mondgya szent pál *És aki az atyafiát gyűlöli, a gyilkos* mondgya szent jános

2 Az Isten azt olyan formában akarja. hogy meg nem botsáttya vétkeidet, hogy ha szí-[224a:]vedből meg nem botsátasz annak a ki tégedet meg bántot, *Botsátatok meg, és meg botsátatnak néktek,* mondgya az Isten fia. *Hasonló mértékel. fognak néktek mérni, mint a melyel ti mérték másoknak. Ha az embereknek meg nem botsátotok. a ti mennyei Atyátok sem botsát meg néktek. Irgalmaság nélkül íteltetik a meg.* mondgya szent Jakab. *a ki irgalmaságot nem téssen.* vizsgál meg jól ezt az okot, és nézd meg ha nem akarodé hogy az Isten meg botsáson néked.

3 Az Istennek ez az akarattya. oly igazságos, hogy a leg vakmerőbnek. sem lehet az ellen valamit mondani, nem igazságosé a, hogy az Isten ugy bányék. vedel, valamint te bánol másokkal., hogy meg botsáson néked. ha te is meg botsátasz, hogy boszut ályon rajtad. ha te is boszut állasz azon a ki téged meg bántot. enem igazságos dologé.? figyelmezel jól fiam [224b:] ezekre, Azt akarod, hogy az a vég-hetetlen nagyságu felséges, és hatalmas Isten meg bántassék. de ki által,? amaga munkája által. minek utánna minden ki gondolható jót tett volna véle, a mely meg bántásért.⁸⁶¹ se te. se az egész teremtett állatok. ha szinte azokkal örökké keseregnél is, de soha azért néki, elegendő elég tételt nem tehetnél., egy szoval., olyan vétekel bántod meg, a mely örök kárhozatot érdemel, a melyet tsak az ő ingyen valo

⁸⁵⁹ nem [m — javítva.]

⁸⁶⁰ Ne [N — n-ből javítva.]

⁸⁶¹ meg bántásért. <ha> se te. [Törlés a sor elején.]

irgalmaságából kerülheted el., és a melyel néked nem tartozik. Azt akarod mondám. hogy egy olyan nagy Isten. a kit olyan igen meg bántottál., meg botsása mind a vétket. mind a büntetést.; te pediglen meg nem akarsz botsítani az atyád fiának, és magadhoz hasonlonak. ! te aki olyan vétkes vagy mint ő, és akinek olyan szükséged vagyon a botsánatra valamint néki, te néked, a ki talám leg elsöben te bántottad [225a:] meg ötet. vagy is talám soha semmi jót nem tettél véle. vagy is ha tettél, nem lehet azokhoz hasonlítani a melyeket vettél Istentől. és a mit véle tettél is. azt⁸⁶² az Istentől vettéd volt mind ezen okok után is, a boszu állást. és az elég tételt keresed., és azt⁸⁶³ nem akarod hogy az Isten boszut állyon rajtad. a te szándékod. mind igazágtalan, mind nevettségre való *Ember emberre haragot tart. mondgya a bölcs, és az Istentől keres orvoságot. magához hasonló emberhez nints irgalmasága. s' a maga büneiért könyörög. ő test lévén, haragot tart, és engesztelést kér Istentől. ? ki imádkozik annak vétkeiért. ?*

Mind ezekre fiam mit felelsz: ? azt mondodé hogy nehéz a botsánat. ? mondgyad tehát azt is. hogy, nehéz. büneidnek botsánattját venni Istentől, mondhatnádé azt. hogy meg nem akarsz [225b:] botsítani, mondgyad azt is, hogy nem akarod hogy az Isten meg botsáson. a mi atyánkban. ne mondgyad többé ezeket a szokot. botsásd meg nekünk a mi vétkeinket, miképen mi is meg botsatunk azoknak. a kik mi ellenünk vétetennek., hanem e szerént mondgyad. ály boszut én rajtam., valamint én boszut akarok állani azokon, kik engem meg bántottanak, gondold meg jól ezeket. és visgáld meg, hogy mit kel. tselekedned, és mondanod ezekről.

Én meg akarok botsítani, azt felelheted nekem ezekre, de hogy szeresem, és jóvát kíványam annak a ki meg bántot. és a ki még roszamot kíványa., arra magamot nem vehetem., ha ez így vagyon, mondgyad tehát azt, is hogy az Isten szeretetit nem kívánod, se azt hogy jót tegyen veled., mivel

⁸⁶² azt [Beszúrás.]

⁸⁶³ azt [Beszúrás.] nem akarod hogy az Isten <álljon> boszut álljon [A 225b elején:] a mi atyánkban. [t - n-ből jav.]

ugy fognak veled bánni. valamint te bánsz másokat, mondgyad hogy nem akard szeret-[226a:]ni a magadhoz hasonlot. a kristusért. a ki hozzád való szeretetiért életét letette; holot ellensége voltál néki És hogy az Isten olyankor szeretet
5 tégedet, amidön arra érdemetlen voltál., te pedig nem akard atyád fiát szeretni hogy ha nem érdemes szeretetedre., mondgyad azt, hogy nem szeretheted felebarátodot az Istenért, hanem csak magadért, És noha az Isten azt parantsollya néked hogy szeresed azt, aki tégedet meg bántot, arra int is
10 tégedet., és úgy tekinté a szeretetet, mellyet⁸⁶⁴ a felebarátodnak adod, mint ha nékie adnád; mind azon által mind az., el nem hagyathattya veled. a haragot. és a gyűlölséget. a melyet a szivedben hordozod; mondgyad egy szoval., hogy semmi közt nem tartasz. se az Isten kegyelméhez, se az
15 örök élethez, mivel az szent iras azt mondgya *Mi tudgyuk hogy a halálból által vitettünk az életre., mert szerettyuk az atyafiaikat, a ki nem szeret a halálban*⁸⁶⁵ marad. [226b:]

I joan 3. 14.

Mind ezekből azt hozuk ki fiam, hogy, vagy akeresztyénségnek, az Isten kegyelmének, és az üdveségnek, ellene
20 mondgy, vagy tellyeséggel meg botsásad az ellened tett vétkeket, az ellenségedet szeresed. és agonosz helyet jóval fizess., de mint hogy ez a jó erkölcs igen nehéz a meg romlot természetnek. és a világi roszt szokásnak, azért ezt, még idején kel meg tanulni, és gyakorta kérni az Istentől, kérjed tőlle
25 a tsendes, és a⁸⁶⁶ békeséges szívet, a mely szerese a gonoszért. jóval fizetni, szoktassad magadot arra., még ifiuságodban. hogy meg botsásad a kis boszontásokat. és légy⁸⁶⁷ jóval a rosztért,: ugy hogy meg tudgyad bótsatani a nagy bántásokat annak idejében. azért, a ki meg botsáttya vétkeidet,
30 és a ki meg váltot, noha igasággal el veszthetet volna örökösön

⁸⁶⁴ mellyet [Első l—g-ből javítva.]

⁸⁶⁵ a halálában [Elírás.]

⁸⁶⁶ a [Beszúrás.]

⁸⁶⁷ légy <roszal> jóval a rosztért,: [jóval <roszal> elé írva a soreleji margón.] [A második bekezdésben:] szeresed az [...] mint magadot. [lapalji szövegrész a kéziratban szembetűnően nagyobb betűkkel van írva, vö. alább.]

A felebaráti szeretetről.

Ez a jó erkölcs. annya. a három fellyeb valoknak. és azok akikben e fel nem találhatik, mind azokban arendeletlenségekben esnek., a melyekről az utolsó három részben szözlötünk. A harag, a veszekedés. gyűlölség. boszu állás, mind attól jönnek. hogy nintsen felebaráti szeretet bennünk., és hogy nem szerettyük fele barátunkot keresztyeni modon. és ugy, a mint az Isten parantsolya.

10 Tellyeséggel szükséges hogy meg tanuljad ezt a jó erkölcsöt, mert ez, az egyik fundámentuma. a keresztyénségnek. a mely erre akét törvényre vagyon építve. szeresed az Istent mindének felet, és felebarátodat, mint magadot. mind azon által ez a jó erkölcs. mind [227b:] ritka, mind ezt igen rosszul követik a keresztyének.

15 A közönséges keresztyének azt tarttyák hogy a felebaráti szeretet abból áll, hogy az atyok fiokot, jó akarojokot, szeresek, és mind azokat, a kiktől valamit várnak, és a több embereket idegenséggel tekintésék., enem felebaráti, hanem magokhoz való szeretet. ilyen gondolatban nevelik⁸⁶⁹ fel gyermekeket., arra tanittyák, hogy tsak azokat szeresék, kik ő vélek jót tesznek., gyűlöllyék avélek rosszul tévöket, és atöbb emberekhez idegenséggel legyenek., ezektől jönnek a rendeletlenségek. a melyek a keresztyénséget⁸⁷⁰ el változtatttyák, ezektől a keménység, a melyel vannak az emberek egy máshoz, az egy máshoz való kevés jó akarat., a szükségekben való kevés segittség, a veszekedés. bestelenség; gyűlölség, boszu állás.

25 Igen szükséges az ifuságot az ilyen fo-[228a:]gyatkozásról el szoktatni, és ilyen szükséges. és üdveséges jó erkölcsre oktatni.

30 Ez a fogyatkozás, három dolognak tudatlanságotól származik. a melyeket ebben a jó erkölcsben meg kel üsmérni, ugy mint, hogy kitsoda a felebarát. akit szeretni kel., mi okból kel szeretni, miben áll az a szeretet

⁸⁶⁸ XVI <Articulus.> Rész

⁸⁶⁹ nevelik [v - m-ből javítva.]

⁸⁷⁰ a keresztyénséget <m> el változtatttyák, [Törlés a sor végén.]

1. Az a felebarát. a kit szeretni kel. azok mindnyájan az emberek, nagy, kitsiny, szegény, gazdag, jó, gonosz. jó akaró. vagy ellenség.

2. Az ók, a melyből kel őket szeretni, nem más. hanem hogy mindnyájan az Isten fiai, aző képre teremtettek. a kristus vérin meg váltattak, az Isten., a mi közönségesen valo Atyánk, azt akarja. hogy úgy szeresük őket, mint atyánk fiait. és hogy a kristus. a mi közönségesen valo meg váltonk. parantsollya hogy őket szeresük. [228b:]

3 Ez a szeretet három dologból áll, mindennek jót kel kívánni, a mikor lehet jót is kel tenni, mind lelki, mind testi képen, El kel szenvedni. a mások foggyatkozásit.

Imé fiam, ez a valóságos felebaráti szeretet, az jó erkölcsöknek. ez az egyik fundámentuma., és valóságos jele a keresztyéni elmének, enélkül nem lehet tettzeni az Istennek. . se semmi valóságos jó erkölcsöd nem lehet, szükséges tehát. hogy ezt gyakorollyad még jó idején

1. szoktasad arra magadot, hogy úgy tekints minden embereket mint atyád fiait, és úgy mint atyád fiainak., kíványad jóvókat, légy jól tevő, és kedveskedő mindenekhez, légy könyörületességel. a szegényekhez, és a nyomorultakhoz., ne légy irigységel a gazdagokhoz, se azokhoz a kiknek jól foly a dolgok.,⁸⁷¹ szeresed ajokot, jó erköl-[229a:]-csökért, a gonoszokot⁸⁷² azért. hogy jók legyenek, kíványad az elsőknék. a végig valo meg maradást, a többinek a meg térést., gyűlöllyed a vétket. a mely az ember. munkája, de az embert szeresed, a ki az Isten munkája

2. Mert a semmi. hogy ha tsak másnak jót kívánsz. ha tselekedetedel meg nem mutatod, ha a meg lehet, szoktasad magadot a másal gyorsaságal valo jó tételre. tehetséged szerént., a felebarátal pedig három féle képen lehet jól tenni. tésében. betsületében. és lelkében.

A mi az elsőt illeti, segittsed⁸⁷³ másokat szükségekben. az alkalmatoság, és atehetséged szerént. adgy örömet az sze-

⁸⁷¹ a dolgok., [d megkezdett g-ből javítva.]

⁸⁷² erkölcsökért. <a gonokot> a gonoszokot [A javítás a törlés fölé írva; Mikes kezeírása? Vö. az 50. sz. jegyz.]

⁸⁷³ segittsed [Első t-d-ből javítva.]

gényeknek. oh! mely szép jó erkölcs egy ifiuban. a szegényekhez való könyörületesség, és szánakodás. boldog aki el mondhattya jóbal, *gyermekségentől fogvást nevedet velem a könyörületesség.* mert az olyanon. az Isten [229b:] áldása
5 bőséggel leszen.. egész életében. és halálának oráján. a mint az irás mondgya.

A mi a felebarát. betsületét illeti, arra igen kel. vigyáznod., ha ártatlanul vádollyák. fogjad párttyát. ha valamely rosz tselekedetét ki nyilatkoztattya, menttsed a menyiben
10 lehet, és fedezd el rosz tselekedetét, és mutasd meg a ki arrol beszél neked, hogy az ember szollást nem szereted, és hogy a felebarát betsületire vigyázni kel.

A mi alelkét illeti. felebarátodnak.⁸⁷⁴ mint hogy annak jova, a jó erkölcsből, és az üdveségből áll, és mint hogy elég
15 nagyob atöbb jók közöt, azért ezeket meg kel nyerned felebarátodnak., imádkozni kel érette, a rosz erkölcsöt, és arosz alkalmatoságokat el kel véle hagyatni. vagy⁸⁷⁵ magad, vagy mások által. eszerént kel tselekedni fő képen azokal. a kikel leg gyakortáb vagy, ugy mint jó akaroidal. társaidal. és tselé[230a:]didel. a valóságos felebaráti szeretet. a, hogy
20 ötet szeresed az üdveségért. és az örökké valóságért

Vagyon még hátra egy harmadik dolog mely a felebaráti szeretethez tartozik. a mely nem egyéb, hanem hogy szeretettel. szenvedgyed az ő fogyatkozásait, és menttsed okosággal
25 az ő⁸⁷⁶ vétkeit. ne légy az ítéletben., se a feddésben. gyors, a melyet nem kel tselekedni se szükség, se haszon nélkül.

Végtüre fiam. a nagy rendi a felebaráti szeretetnek. abban áll, hogy ötet magadrol ítéllyed. valamint aböles mondgya, *Magadrol ítéllyed.. a felebarátod dolgait.* kövesed még ezt. a
30 nagy tudományt, a melyre. mind az irás, mind a természet tanít. *soha azt ne tselekedgyed másokal., a mit nem akarnád hogy mások tselekedgyenek veled.*⁸⁷⁷ Az üdvezítő hasonlot

Intellige quae
proximi sunt.
ex te ipso.
Eccli 31. 18.

Tobiae 4,

⁸⁷⁴ felebarátodnak. [Második e-b-ből javítva.]

⁸⁷⁵ vagy magad, [v-m-ből javítva.]

⁸⁷⁶ az ő [az-ö-ből javítva; ö - beszúrás;] vétkeit. ne(gy)légy ne e-je fölött áthúzott ékezet; a szó eredetileg négy volt.]

⁸⁷⁷ veled [Kereszttel jelölt beszúrás a lap alján. Nem Mikes d típusa; vö. az 50. sz. jegyz.]

mond; *A mely mértékel mértek másoknak. azon mértékel vizsgál mérettetik néktek.* Minde-[230b:]neket azért a mit akartok hogy az emberek mivellyenek néktek, ti⁸⁷⁸ is mivellyétek nékik matth. 7.

XVII Rész

A felebaráti intésről.

5 A mit ide fellyeb mondottunk akötelesegről, a melyre a felebaráti szeretet kötelezdi akeresztyéneket, hogy a felebarattyok üdveségire vigyázanak, meg érdemli hogy még arrol nagyob gondolkodással legyünk. mint egy olyan nagy dologrol a melyet noha nem tudgyák, és el mulattják sokan, 10 ezt a köteleseget nem üsmervén, új dolognak. és hihetetlennek tarttyák

Mind azon által nintsen semmi ennél közönségeseb aszent irásban a mely azt taníttya. hogy. *az Isten parantsolatot adot. kinek, kinek az ő felebarattya felől. vigasztallyátok, és építtétek egy mást. Egymást inttsétek. Ne legyetek részesek a [231a:] 15 setéltségnek gyümölcstelen tselekedetiben.* az az a vétékben. *hanem inkább meg fedgyétek.*

Eccli 17 12.

1 tessa 5. 11.

rom. 15 14.

16 Végtire, szeretni kel az Istent. mindenek felet, és a⁸⁷⁹ felebarátot mint magunkot, mert hogy szerethettyük felebarátunkot mint magunkot, hogy ha az ő⁸⁸⁰ leg nagyob szükségéire. mellyek az üdvesége. oly keveset hajtunk, hogy azokat el hagyuk. leg kiseb hasznunkért., Es hogy szerettyük az Istent mindenek felet. hogy ha azon nem igyekezzünk., hogy ötet meg ne banttsák., hogy ha abban modunk 25 vagyon.

Ephes. 5. 11

Ez akötelesege olyan nagy, hogy szent chrysostomusal réttentő dolgot mondatot, ugy mint, hogy az Isten nem alá való képen kér töllünk számot a más üdveségiről, valamint a magunkérol. És ha szinte szentül éltünk volna is⁸⁸¹ egész 30 életünkben, de ha bizonyos alkalmatoságokban el mulattuk a felebarátunk üdveségit., a jó élet haszontalaná lészen. a bizonyos. hogy ez az el mulatás. olyan vétkes, hogy az

S. Chrysost. lib 3. adversus vituperatores vitae monasticae.

⁸⁷⁸ ti <is> is [Törlés tollhiba miatt; a javítás a törlés fölé írva.]

⁸⁷⁹ a <jó> felebarátot

⁸⁸⁰ az ő <szükségeire> leg nagyob szükségéire.

⁸⁸¹ is [Beszúrás;] egész életünkben, [bē — későbbi beírás sötétebb tintával, rövidítésjellel.]

[231b:] egyedül oka lehet kárhozatunknak., ennek ezt az okát. adgya, hogy a ki elmulattya meg segíteni felebarattját szükségiben, azt az Isten meg veti az ítéletkor.; akar mely jót tselekedet volna is mást, anyival is inkább a ki el mulattya
 5 meg segíteni atya fiát az olyan nagy dologban, a mitsodás az üdvesség, meg érdemel minden féle büntetést

Ennek a nagy kötelességnek végben vitele, a felebaráti intés⁸⁸² parantsolattjának követésin áll, a mely parantsolatot az urtól vettük, és amelynek rendét eszerént adgya
 10 előnkben. *Ha vetkezik ellened az Atyád fia. meny el és fed meg ötet különösön., ha meg halgat. meg nyerted ötet, ha pedig meg nem halgat, végy egy.⁸⁸³ vagy két bizonysgót melléd. ha azokat meg nem halgattya, mond meg az anyaszent egyháznak.*

15 Hogy jól meg értethesem veled ezt a parantsolatot. a melyet oly kevesen tudgyák es követik; négy, vagy öt igazsgót teszek it fel néked. a melyek.⁸⁸⁴ azt könnyen meg értetetik veled, mind [232a:] pedig követetik.

20 Az első azt a véget tekinti. a melyre ez a parantsolat adatot, a mely nem más. hanem hogy, a felebarát a ki vétkezet, hogy abban viszá ne esék. vagy hogy mások ne kövessék példáját.

25 A második a. hogy ez a parantsolat. nem tsak a felebarátot valokot kötelezdi. hanem minden féle személyeket, mivel hogy ez a parantsolat, szereteti parantsolat, mondgya szent thamás, arra minden keresztyének kötelesek.

A harmadik a, hogy ez a kötelesség. hogy a felebarátot meg ne engedgyék a roszban esni, tsak akorá értődik, a midön ez a két dolog együt találkoznak., 1. a midön tudgyák
 30 a rosznak végben⁸⁸⁵ menetelét, és a veszedelmet a melyben a felebarát abban eshetik, vagy abban ejthet másokot, 2. a midön a más vétkit meg gátolhattya., mivel nem tartozunk olyan dolgot tselekedni, a mely hatalmunkban nintsen

⁸⁸² intés<nek> parantsolattjának

⁸⁸³ egy. <két.> vagy két

⁸⁸⁴ a melyek. <mind> azt

⁸⁸⁵ végben <vi-> menetelét, [Törlés a sor végén.]

A negyedik a, hogy ez a hatalom, a melyel meg [232b:] nem kel engedni a rosztat. nem tsak arra értödik hogy mi mit tselekedhetünk magunktól, hanem még mások által, ezt is akarta az üdvezítő velünk meg értetni mondván.: ha nem⁵ halgat tégedet. végy másokot is magad mellé, ha azokat sem halgattya. mond meg az Anyaszent egy háznak.

Az ötödik a, hogy a midön azt hagyák. hogy meg kel mondani az anyaszent egyháznak, az az, a fellyeb valoknak, a véghez mehet vagy titkon. vagy nyilván. a midön a⁸⁸⁶ meg lehet titkon. nem szükséges azt ki nyilatkoztatni.

Ez így lévén, az atyafiságos intésnek parantsolatya arra kötelez mindnyájunkot, hogy meg gátoljuk a más vétkit, a midön azt tudgyuk. és⁸⁸⁷ meg lehet. azt orvosolni vagy magunk, vagy mások által. ebből következik tehát, hogy ezt a parantsolatot véghez lehesen vinni, ki ki tartozik meg gátolni a rosztat más által, a midön maga által nem lehet.

Ennek aköteleségnek nagyságáról immár szolottunk. a melyet a nagy vétek nélkül el mulathattya, és a melynek el mulatása nagy [233a:] számadással lészen az Isten⁸⁸⁸ itéletekor, egy szoval fiam, nem vétkes dologé Isten előtt. a midön valakit látnak. vagy tudnak. lelki veszedelemben lenni, és a segítséget melyet adhatnának nékie, tsak meg vetik, tsak anyit gondolni a felebarátal. a midön halálosan vétkezik. . mint ha tsak egy pohár vizet innék, *ha valaki²⁵ szükségben lattya lenni az attya fiát*, mondgya szent János. 1 joan. 3. 17 *és bé zárja szívét előtte, miképen marad meg az Isten szeretete abban?* ha ez így vagon a testi szükségekben., mi lészen a lelkiekben?. szent Chrysostomus azt mondgya, hogy nagy kegyetlenség így el hagyani a felebarátot, és hogy ha³⁰ a nagy keménység volna egy emberben ha nem segítene a terh alatt el eset⁸⁸⁹ oktalan állatnak. mitsoda ke[233b:]gyetlenség nem volna egy keresztyéntől. azt nem tselekedni atyafiáért, a mit az emberek tselekesznek. egy oktalan állatért. egy oktalan állat el esik mondgya szent Bernárd.

1 joan. 3. 17

S. Chrys. de fe-
rendis repre-
hensionibus.

hom. 4
in 1. ad. cor.

⁸⁸⁶ a midön a <midön> meg lehet

⁸⁸⁷ és <a> meg lehet. azt orvosolni vagy magunk, <által> vagy mások által.

⁸⁸⁸ [Előző lap alján, őrszók: számadással lészen az Isten]

⁸⁸⁹ el eset [Íráshiba el eset(t) helyett.]

és találkozik olyan a ki⁸⁹⁰ fel segittse. a lélek pedig el veszti magát, és senki azal nem gondol.

Hogy ha az ó törvény. mondgya szent Chrysostomus, azt parantsolá hogy még az ellenség ökrét se hagyják el, a midőn láttyák hogy el tévelyedet. hanem viszá vigyék az urának.,⁵ a ki el mulattya, és el hagyja, nem az ellensége el tévelyedet ökrét, hanem akereztyén atyafiának lelkét el veszni a véte-kért, az olyan mitsoda botsánatot várhat?

Ha ate atyád fia mondgya szent Agoston, valamely halá-¹⁰ los sebben volna, és azt el akarná titkolni azért hogy azon valamely metzést ne tegyenek, nem volnaé kegyetlenség tölled, ha teis el akarnád véle [234a:] együt azt titkolni, ellenben pedig a hozzája valo irgalmaság volna,⁸⁹¹ ha sebéti ki nyilatkoztatnád annak. aki azt meg orvosolhatná, menyivel¹⁵ inkább tartozunk tehát hasonlot tselekedni az ő lelkének sebéért, a melynek el mulatása sokal veszedelmeseb, hogy ha a szivben azt meg hagyják nevedekdni, és annak halálát okozni

végtire, ha valamely gyuladásnak az kezdetét láttad²⁰ volna, a melyet vagy magad, vagy mások által el ólthattad volna, ha ezt el mulatnád.,⁸⁹² nem volnálé oka az égésnek. ? el itélheted ezen hasonlatoságból. mitsoda nagy rosztat tselekeszel⁸⁹³ a midőn tudván felebarátodnak vétkét, azt el titkolod, nem adván tudtára annak aki arról tehetne.,²⁵ a bizonyos tehát, hogy [234b:] számot fogsz Isten előtt adni⁸⁹⁴ a roszerőt melyet felebarátod tselekedet, és a melyet meg gátolhattad volna, ha arrol meg inttetted volna.

Tekinsd meg fiam, és fontold meg jól ezeket az ókókót.

Mit fogsz felelni az Istennek az ő ítéletekor, hogy ha azt³⁰ el fogod mulatni, lágyáságból. félelelemből. vagy nyomorult kedvezésből. a mint etörténik gyakorta, mit fogsz felelni a midőn szemedre hányák., hogy inkább kívántál tettzeni a felebarátodnak, mint sem az Istennek. ? De mit mondasz arra, a midőn elodben teszik, hogy gyakorta meg gátolhat-

⁸⁹⁰ a ki [ki — beszúrás. Mikestől?]

⁸⁹¹ volna, <hogy> ha [ha <hogy> fölé írva.]

⁸⁹² el mulatnád., <v> nem volnálé

⁸⁹³ tselekeszel [Szóvégi l—r-ből? javítva.]

⁸⁹⁴ adni [d—n-ből javítva.]

tad volna a más vétkit veszedelem nélkül, hogy ha valamely tartalék, lágság, vagy kedv keresés meg nem tartoztatot volna. ? ugyan akkor⁸⁹⁵ léssen a, hogy vétkes lesz a más vétkiért. meg is lesz terhelve⁸⁹⁶ olyan vétke-[235a:]kel, a melyeket meg gátolhattad volna, és melyeket halgatásodal okoztad, a melyekről az Istennek. számot fogsz adni,

El kel fiam ezeket a veszedelmeket kerülni, és annak okáért, kövesed azt, a mit az Isten fia hágy nekünk. A midön látod hogy az Istent halálosan meg bánttya valaki, úgy mint, esküvésel. tisztátalan szókal,⁸⁹⁷ vagy tégedet valamely vétkekre való. ingerléssel, igyekezél azon. hogy ezekről el fordítsad. szép intésidel. hogy ha azt nem tselekedheted., nem lévén arra elegendő bátorságod, vagy hatalmad, tselekedgyed azt a mit az ur parantsol néked,⁸⁹⁸ valamely más értelmes embereket kérj arra, a kik gondolhatod hogy jobban véghez viszik náladnál.

Ezt a rendet, a mi urunk után. szent.[235b:] Agoston adgya előnkben. 109 dik levelében, mondván. *Ne gondollyátok azt hogy ártani fogtok a felebarátnak. ha vétkit a meg gyógyításnak kedviért ki nyilatkoztattytok, de sőt még vétkesek lesztek, veszedelmiért, hogy ha meg menthetitek őtet. attol. tudtára adván annak aki azt meg gyógyithattya, és ha ti halgatástokal; el veszni hagyátok.*

*

* quaest c. 1. non⁸⁹⁹ vos judicetis esse malevolos, quando crimen alterius indicatis magis quippe innocentes non estis, si fratres vestros quos indicando corrigere potestis tacendo perire permittis.

Hogy ha eszerént kel tselekedni akkor, a midön, a felebarátunk vétke tsak magának árt, annál is inkább tartozunk azal. a midön másoknak is árthat. rossz példájával, és gonosz beszédivel., mivel olyankor el kel hagyni a haszontalan való különös intést, és ahoz kel menni egyenesen. a ki arol tehet. és akinek kel is arol tenni.

Végtire fiam. legyenek elmédben. szent jakabnak ezek a szavai. *Atyám fiai ha ki el tévelyedik közülletek az igazságról.*

Jacob. 5. 19

⁸⁹⁵ akkor <leg l> léssen a,

⁸⁹⁶ terhelve [l-r-ből javítva.]

⁸⁹⁷ szókal. [ó-ö-ből javítva.]

⁸⁹⁸ néked, <és helyetted> valamely [Törlés a sor végén.]

⁸⁹⁹ non <minus> vos

és meg téríti valaki ötét, tudni kell. hogy a ki meg teríteti a bü[236a:]nőst, az ő tévelygő utárol. meg szabadítja annak lelkét a haláltól., és el fődözi a bünöknek⁹⁰⁰ sokaságát.

XVIII Rész

A barátságrol.

5 A barátságrol is kívántatik itt szollanom, mivel az igen foganatos hogy az ifiakot a jóra. vagy a rosra vezese. az ő jó, vagy ros hajlandóságok szerént, és azért is mert, az ifiak természet szerént hajlandok lévén a szeretetre. természet szerént, és azon kivül is nem tudván jól meg különböztetni
10 a jó.⁹⁰¹ barátságot. a ártalmastol., gyakorta történik hogy igen ros barátságban esnek, a mely veszedelemre tézi őket, és gyakorta oka lesz el veszéseknek, ez okáért szükséges,⁹⁰² hogy erre [236b:] elegendő oktatást vegyenek magoknak, meg tanulván el kerülni a ros barátságot, és hasznokra
15 fordítani ajót.

külömbőség vagon a felebaráti szeretet, és abarátság közöt, tartozunk minden embereket szeretni, a mint már azt meg mondtuk. de nem lehet barátságban lenni minden emberekel, mert abarátság különös szeretet.

20 A barátság hogy mi légyen, az, aszeretnek. olyan egy más közöt valo közlése. a melyel két személy egy más⁹⁰³ szereti különösön, és egy másnak jóvát keresi.

A barátság mindenkor azt a véget követi a mely végre köttetet, ha a jó akaroban a roszat szeretik. a barátság
25 ros, és vétkes, ha ajót szeretik, abarátság jó. és ditséretes, de annak ajonak valóságos jó erkölcsnek kel lenni. vagy olyan tekéleteségnek. amely ajó erkölcsre vigyen. ugy mint, a tudomány, ajó természet. és mások ilyenek.. [237a:]

30 A barátság hogy jó, és valóságos legyen, három féle tulajdonsága legyen, ugy mint, szükséges hogy a jó erkölcsre

⁹⁰⁰ bün⟨n⟩öknek

⁹⁰¹ a jó. ⟨az⟩ barátságot. a [az helyett.] ártalmastol.,

⁹⁰² szükséges, ⟨k⟩ hogy

⁹⁰³ egy más [Mikes íráshibából *egy más-t* írt, melyet idegen kéz? javított úgy, hogy a szó *s* betűjére ráírt egy új *f* betűt és mellé *t* betűt.]

legyen építve, a jó erkölcsre igyekezzék. és a jó erkölcstől vezettségük.

1 A jó erkölcsre szükséges hogy legyen építve, azaz, hogy a jó akarot, valamely jó és ditséretes⁹⁰⁴ erkölcsiért, és természetieért kel szeretni,

2. A jó erkölcsre igyekezzék, mert abarattsnak, a jó akaroja jovát kel ohajtani és keresni, a jó erkölcs pedig minden más jlovak felet nagyob. és szükségeseb., a mely barátság a jó akaroakat arra viszi. hogy egy másnak más jókót szerezenek. és a jó erkölcsöt el mulásák. a nem barátság. hanem nyilván valo tsalárdság.

3. A barátság a jó erkölcstől vezettségük. az az, hogy a jó erkölcs rendelje azt. és hogy. [237b:] a jó akaro ne tselekedgyék semmit olyat a baráttáért, a mely ellenkezők a jó erkölcsel. a mely barátság meg bántattya az Istent. a jó akarojáért, az utálatos, és átkozot barátság, mert inkább szereteti az embert, az Istennél.

Ezen három tulajdonságból; könnyen meg választhatod a jó barátságot. arosztol. és azt a melyiket keresned kel, attol., a melyiket kerülnöd kel.

1. El kel kerülnöd az olyanok barátságát. akiben semmi jó erkölcsöt nem üsmérsz. se olyan tekkéleteséget, a melyet szerethetnöd, de söt még inkább az olyanok barátságát., a kikben rosz erkölcsöt láthatz. ugy mint tisztátalanságot, részegséget, esküvést, az ilyen oly veszedelmes barátság. a mely beléd olttya rosz természeteket, mert valamint a bölc mondgya *Az esztelenek jó akaroja.*, ugy mint a rosz erkölcsüeké. *hasonlo léssen hozzájuk.* [238a:]

prov. 13.

2. kerülyyed az olyan barátságát a mely jobbá nem tészen, ilyen az olyanok barátságok. akik tsak a magok hasznokot keresik. az olyanokét is. akik⁹⁰⁵ nem intenek a jóra. és az üdvéségedre. a mikor a meg lehet. de fő képen az olyanok barátságátol irtozál. a ki avétekre ingerel, a ki hizelkedik, és aki rosz szokásodban meg akar hagyni, az ilyen jó akaroit dot ugy kerülyyed mint nagy ellenségedet,

⁹⁰⁴ jó és ditséretes <jó> erkölcsiért,

⁹⁰⁵ akik <meg> nem

S. Ambr. 3.
offic. c. 16.
non potest ho-
mini esse ami-
cus. qui Deo
fuerit infidus.

3. kerüllyed az olyanak barátságát. a ki te éretted, és anéked valo tettzésért. az Istent semminek tarttya meg bántani. példának okáért. lopni, tsalni, veszekedni, eskünni, embert szollani,⁹⁰⁶ fele baráttját meg bántani. és több illyeneket. vesd meg az ilyen barátságokat. és mindenkor elmédben legyen szent Ambrusnak ez a szép mondása. *hogy aki az Istenhez hűségtelen. a nem lehet jó akarója egy embernek.*

Ellenben pedig keresed az ollyannak [238b:] barátságát a ki minden jóra menendő. és akiben olyan jó természetet látz, a melyet követheted. az olyanokét, a kik ajó erkölcsre viznek, jó példájokal, és jó beszédekkel, kik segitenek tanátsokal, kik rosz szokásidért. néked nem hizelkednek, hanem azokrol meg intenek szeretettel. ezen szép mondása szerint abölcsnek, *hogy ajó akarotol vett sebek jobbak., mint sem az ellenségtől vett tsokok.*

Végtire olyan. jó akaroid legyenek. a kik az Isteni félelemre vigyázanak barátságokban, és akik a te leg nagyob jódra tzélozanak. ugy mint, az üdveségedre. Az illyenek fiam. ajó. és a⁹⁰⁷ valóságos barátságok, ezeket annál is inkább kel keresned, hogy igen ritkák. és ha illyenekre találsz. meg tarttsad azokat. az illyen barátságokrol mondgya a böles. *Hogy a hű jó akaro. erős oltalom., hogy aki olyanra talált. kintset talált, hogy semmit nem hasonlíthatni az olyan jó akarohoz, mivel [239a:] sokal. jobb. az aranynál. és az ezüstnél. és hogy mind az életnek, mind a meg halhatatlanságnak orvosága. szeresed és keresed az illyen barátságot. igyekezél annak meg találására és a midön meg találod tarsd meg azt szorgalmatoságal., és el ne hadgyad valamely változo. és álhatatlanságbol. valamint etörténik az ifiakal, *El ne hadgyad a régi barátodot mondgya a böles, mert az új nem lészen. hozzája hasonlo.*⁹⁰⁸*

Hogy meg találhasad az ilyen barátságot emlékezel meg először arra. hogy azt gyakorta kel kérni Istentől., mert atölle származik. *A ki ötet féli. ötet meg talállya mondgya*

⁹⁰⁶ szollani, <me> fele baráttját meg bántani.

⁹⁰⁷ a [Beszúrás.]

⁹⁰⁸ mondgya a böles, mert az új nem lészen, hozzája hasonlo. <mondgya a böles.>

Prov. 27. 6.

Eccle. 6.

Eccle. 9

Eccle. 6

abölcs. Másodszor te légy első a szeretetre, mert hogy, szere-
senek. szeress. de ennek a szeretetnek olyannak kel lenni
a mint meg mondtuk, a jó erkölcsre legyen építve. a jó
erkölcsre igyekezzék. és ajó erkölctől vezettség

[239b:] XIX Rész

5 A játékokrol. és a mulattságokrol.

A mulattság⁹⁰⁹ szükséges, az elme könyebítésére. fő képen
az ifiaknak., a mulattságra való játék, hozzájok inkább illik,
a mind természetekel. mind elméjékel meg egyezik.

10 A játék. tehát. és a mulattság nem ellenkezik ajó erköl-
csel., de söt még azt hagyák, és a, jó erkölcsü tselekedet, ha
ugy mégyen végben a mint kívántatik.

Hogy pediglen ilyen lehesen. szükséges mindenek felet.
hogy a szándék jó legyen., az az, hogy a játék az elme mulla-
tására legyen. hogy alkalmasab lehesen amunkára. a
15 melyet el nem gyözhetné, ha mindenkor foglalatoságban
volna. ugy anyira, hogy tsak a munkáért legyen a mulattság,
és tsak arra a végre is keresék azt.

Ebből három féle dolog következik,⁹¹⁰ a melyekre kel
vigyázni. hogy a játék. jó, és helyes lehesen.

20 Először, hogy a játékban, a⁹¹¹ tisztességes [240a:] mér-
téktelésre kel vigyázni, mivel a mód nélkül való, már nem
mulattság. hanem inkább foglalatoság. nem is azért volna
ajáték, hogy a munkára alkalmasabak lehessenek,⁹¹²
(:noha a játéknak tsak arra avégre kel tzélozni.:) hanem tsak
25 a gyönyörüséért., a mely fogyatkozásal jár.

De söt még alkalmatlanoká tennék magokot a munkára.
mivel a mód nélkül való játék. az elmét magának el foglallya,
és a testnek erejét meg gyengitti. és gyakorta igen árt az
egészségnek.

30 Másodszor, hogy nem kel lenni rendeletlen szeretettel. a
játékhoz, valamint gyakorta történik az ifiakal., az ilyen
szeretet őket. az el merülésben vetné. sok időt vesztetne el
vélek, és szüntelen, a mulattságrol. való. gondolatot adna

⁹⁰⁹ mulattság [a fölött áthúzott ékezet.]

⁹¹⁰ következik, <hogy a jat> a melyekre kel vigyázni, hogy a játék.

⁹¹¹ a <mer> tisztességes mértéktelésre

⁹¹² lehess<n>enek, <h> [lehetnénekből javítva.]

nékik, az ilyen szeretet is az [240b:] oka, hogy soha sem foglallyák magokat valójában, a munkában. és ha szinte a testek a munkában vagyon is. de az elméjük a⁹¹³ játéokban, és a mulattságban foglalatoskodik.

5 Harmadszor. el kel kerülni a menyiben lehet. az olyan játékokot.⁹¹⁴ a melyeket szerencse játékoknak hívják. az ilyen játékok az elmét mulattyák, de szomorúságokat, és nyughatatlanságokat is okoznak, igen nehéz azokban a mértéketeséget meg tartani. az olyan játékokot a fősvénységért,
10 és a⁹¹⁵ nyereségért játszódyák, és nem jó végre. tegyüik ezekhez a sok vesztést, a melyeket a szomorúságok. és a keserüségök követik. az után a sok tsalárdságok. igasságtalanságok, harag, esküvés, veszekedés, a melyekkel tele vannak rend szerént az olyan játékok. az időnek mód nélkül
15 valo el vesztése, mind az elmében. mind ajoszágnban valo nagy fogyatkozások, a harag, türhettelenség. káromkodás hazugság, fősvénység, [241a:] és más többek ilyenek, a melyek a játékot követik. hát még ajátékhoz valo rendetlen szeretet a mely holtig meg marad. és⁹¹⁶ a mely gyakorta.
20 okoza a joszágnak. és a betsületnek el pusztulását, a melyért a játékosok nagy nyomoruságban esnek, erről elég példa vagyon.

kerüld el fiam az ilyen játékokot. a melyek egészen ellenkeznek⁹¹⁷ ate jóvadal. tsak az olyan tisztességes játékokot gyakorollyad, a melyek az elmét mulattyák, vagy a testet egészségben tarttyák, vigyáz tehát azokra a miket mondotam néked, de főképen vigyáz a mod nélkül valora, amelyet meg vallya szent Agoston hogy attol vagyon az ifiak meg romlások, azon amód nélkül valon. nem tsak az időt értik
30 amelyet el vesztegetz, hanem még a pénzt is. a melyet el jádzol. és amelyel kimélve kel bänni. más képen a nyeresért játszódnál, és nem [241b:] a mulattságért. és a játék inkább gyötrödésedre lenne, mint sem mulattságodra, ezekhez tesztem azt is. hogy a felettéb valo pénzt a melyet el vesztesz.

S. Aug. lib 2.
conf. 4
relaxabantur
etiam mihi ad
ludendum. ha-
benae ultra
temperamen-
tum severitati
in dissolutio-
nem afflictio-
num variarum

⁹¹³ a <jék> játéokban,

⁹¹⁴ játékokot. [játékokból javítva.]

⁹¹⁵ a [Beszúrás.]

⁹¹⁶ és [Beszúrás.]

⁹¹⁷ ellenkeznek <aj> ate jóvadal.

sokal jobb volna a szegényekre fordítani, a kiknek szüksége még kiáltani fognak az ur előtt. ate mód nélkül pénzben való játékos ellen. és atöbb játékosok ellen.

XX Rész

Az adakozásról a fősvénység ellen.

⁵ Ugy tettzik mint ha afősvénység nem volna rend szerént valo fogyatkozás az ifiakban. szükséges mind azon által elejekben adni ezt a nagy fogyatkozást. a mely könnyen beléjek szivárkozik, és nevedvén az idővel, igen nagy rendeletlenségeket okoz nékik.

¹⁰ A fősvénység apénznek rendetlen szeretetétől származik, epediglen két képen lészen meg, némellyek apénzt azért szeretik, hogy kintset [242a:] gyüithesenek, vagy is hogy azal. jószágokat szerezhesenek, mások meg azért. hogy a tzifraságokra. és a gyönyörüségekre költtsék, az első ritkán ¹⁵ találkozik az ifiakban. de a második nálók rend szerént valo. és ártalmas.

Hogy a nálók rend szerént valo. azt minden nap⁹¹⁸ láthatni. mert mint hogy mód nélkül szeretik gyönyörüségeket. modot is keresnek arra. hogy azt bé tölthessék, a mely pénz ²⁰ nélkül véghez nem mehet. ettől is vagyon hogy mindent el követnek. tsak pénzt szerezhesenek, ez okáért sok féle⁹¹⁹ álnoksággal élnek. hogy a szüléjektől pénzt nyerhesenek, a játékban tsalárdok, és még némelykor, vagy lopásal, vagy más képen pénzt szereznek a mint lehet. Ettől a rosz indulttol ²⁵ vagyon a szegényekhez valo meg⁹²⁰ keményedés, a gazdagsághoz valo szeretet, a nagyra menetelre valo kívánság. [242b:]

Ez a rosz hajlandóság az ifiuságban vévén eredetét, könnyen neveddik, és meg erősödvén idővel, oly igen meg gyüke- ³⁰ redzik, hogy soha azt el nem hadgya., ez is okozza közönségesen azt a rendeletlenséget., a melyet látunk a keresztyének között. ugyan ezt is sirattya a proféta. mondván. hogy a *legg*

⁹¹⁸ minden nap <lat> [?] láthatni.

⁹¹⁹ sok féle <tsalárdsa> álnoksággal

⁹²⁰ meg <keny> keményedés, [Törlés a sor elején.]

jerem. 6.

1 tim. 6.
radix omnium
malorum

S. Cypri. lib.
de opere. et
elemosyna.
filios quos
doces patrimo-
nium magis
amare quam
christum.

kisebiktől fogvást, a leg nagyobikig. mindnyájan a fősvénységre adták magokat., az az. a világi jóknak rendeletlen szeretetére. a mellyet szent Pál nevezi. minden féle roszak gyükerének

- 5 Ez a rosz erkölcs az ifiakban. három okokból ered, az első az. a melyről már szolttam. a gyönyörüségekhez való rendeletlen szeretet, amásodik. avilágban lévő közönséges példa, a mellyet látták, hogy tsak a pénz betsüli. és szereti. és az után futni telhetetlen kívánságal.
- 10 A harmadik. ók, a szüléktől jó, akik erre a szeretetre gerjesztik gyermekeket. még igen kised korokban. agyermekeknek, tsak arról beszélnek. hogy miképen keresék életeket, ha szegények. vagy [243a:] közép rendűek, vagy is hogy mehesenek fellyeb, es nagyob rendre ha gazdagok, meg tanyitván gyermekeket arra, a mit szent Cyprianus hány szemekre, hogy *jobban szeretik agazdagságokat, akristusnál,* és hogy anyira munkálodnak. ehalando életnek javaiért, hogy tsak keveset. vagy nem is gondolkodnak. az örökös jóvakrol.,
- 20 Meg kel előzni még jó idején. kedves fiam ezt a roszat, és meg nem kel engedni hogy el foglallya szivedet, mivel a bizonyos hogy nintsen olyan rosz erkölcs, a mely inkább nevedekné az idővel ennél. és a melyet nehezeb volna ennél el hagyni, erre valo nézve, ezt jóvallom néked.
- 25 Először. a mint ezt meg mondok. hogy a gyönyörüségnek szeretete. legnagyobb oka a fősvénységnek az ifiakban, légy azon minden tehetségedel., hogy meg mérsékelyed ezt a rendeletlen szeretetet, a melyről el mondhatni. hogy leg na-[243b:]gyob akadály. mind azoknak a jóknak, a mellyekre alkalmas az ifiuság, az Isten neviért ne olvasad ezeket figyelmeteség nélkül, hanem gondold meg valójában., hogy mitsoda nagy szükséges néked meg tartoztatni, és meg türköztetni a gyönyörüségnek azt a szeretetit.
- 30 Másodsor. hogy a szivedet el ne foglallya. a pénznek szeretete, gondolkodgyál gyakorta szent pálnak ezen mondásáról, *hogy a kívánság. minden rosznak gyükere.* azok a roszak pedig avilági vétkek, és a nyomoruságok, a melyeket tellyes, a melyek tsak nem mindnyájan., a fősvénységtől származnak, a mint ezt könyü volna meg mutatni,
- 35

Harmadszor, abban bizonyos légy. hogy a fősvénység⁹²¹ sokakat el karhoztat. akár gazdagok, akár szegények legyenek azok, agazdagokat, ha rosszul élnek gazdagságokkal, a szegényeket, ha a gazdagságot kívánnyák. *tudgyátok meg*
5 *azt. mondgya szent*⁹²² *pál, hogy a fősvényeknek nintsen részek az Isten országában. [244a:]*

Ephes. 5.

4. szoktasad magadot arra, hogy a pénzt, tsak a szükségért ohajtsad. és tsak ate tisztességes mulattságodra, és a midön
10 pénzed nintsen békeséges türelel szenvedgyed azt., meg gondolván. hogy menyi szegény vagyon olyan. a kinek még kenyere⁹²³ is nintsen. és hogy az ollyanál jobb nem vagy. de főképen soha se tsalárdságal, se álnokságal, se semmi némü rossz modal. ne igyekezél pénzt szerezni.⁹²⁴

5 kerüly el némely⁹²⁵ tselekedeteket, a melyek a fősvénységnek jelei az ifiakban úgy mint, anyereségért valo játék, a vesztéstől valo nagy tartás, kevés dologért valo vetekedés. a másét valo meg tartás.

6 szeresed a szegényeket. adgy örömet nekik, a magad mulattságára valo pénzből, tarts meg holmit az ő szükségekre. nem szégyené anéked hogy oly tékozló vagy a magad
20 gyönyörüségiben köntösiben. és más egyében, a szegények szükségé-[244b:]git pedig oly fősvénységal, és keménységal tekinted, akik is noha olyan emberek mint magad, és gya-korta jobbak náladnál Isten előtt.

25 Végtire, vagy szegény vagy, vagy közép rendü, vagy gazdag,

Ha szegény vagy, kérjed az Istennek kegyelmit, hogy békeséges türelel vegyed szegénységedet, és az ő szeretetiért. bizad az ő rendelésire magadot, a ki soha el nem hagyja
30 szolgálait. *Ha az Istennek*⁹²⁶ *gondgya vagyon a leg aláb valo teremtet állatira, mondgya az ur, hát reátok hogy ne volna gondgya. keresétek elsöben az Istennek országát, és mindenek meg adatnak néktek.*

matth. 6. 24. 25

⁹²¹ fősvénység [ség — beszúrás.]

⁹²² szent szent pál,

⁹²³ kenyere <sintsen.> is nintsen.

⁹²⁴ szerezni. [z — n-ből javítva.]

⁹²⁵ némely [e fölött áthúzott ékezet.]

⁹²⁶ Istennek [k — javítva.]

Ha közép rendű vagy, elégedgyél azal, és ne nyughatatlankodgyál. valamely nagyob után, emlékezel meg szent pálnak ezen szavairól, *hogy mind azok kik agazdagságot óhajtyák, akisértetben, és az ördög töriben esnek, és más sok*⁵ *rosz kívánságokban., a melyek [245a:]* aveszedelemben⁹²⁷ vetik, mert a kivánság minden rosznak gyükere.

Hogy⁹²⁸ ha pedig gazdag vagy, tarts igen aveszedelemtől, a melyre teszi az gazdagság üdveségedet., *Jaj néktek gazdagoknak, mert el vettétek vigasztalástokot,* meg másut azt mondgya az ur. *hogy mely nehéz agazdagnak üdvezülni,* hogy el kerülhesed ezt a veszedelmet. kövesed azt. a mit mondottunk a harmadik könyvnek. 10 részében.

10

XXI Rész

Az Alamisnárol.

*

A mit idé fellyeb mondék az alamisnárol.⁹²⁹ anékem igen¹⁵ kevésnek látték ilyen nagy dologról. ugyan ezért is kényszeritettem kedves fiam néked erről bővebben szollani, hogy jó idején meg tanullyad szeretni, és követni ezt a⁹³⁰ tselekedetet. a mely oly kedves Isten előtt. és a mely oly szük-[245b:]séges, és oly hasznos üdveségedre.

²⁰ Nintsen olyan⁹³¹ jó erkölcs. a melyet az irás oly igen jóvalaná, és ditsérné, mint a szegényekel⁹³² valo jó tételt, és akönyörületeséget, a melyel kel lenni kinek kinek. a más nyomoruságához, és szükségihez, Az Isten ezt anyira meg hadta vala az Izraélitáknak, hogy azt nem akará, hogy senki²⁵ is a koldulásnak szükségire jusson: Tobiás azt hagyá afiának,

* Deut. 15 Mendicus non erit inter vos. Tobi. 4 noli avertere faciem tuam ab ullo paupere, ita enim fiet ut nec avertatur ate facies Domini.

hogy soha a szegényről elne fordittsa szemeit, mert ugy, az Isten sem fordittya el szemeit rolla, és segiteni⁹³⁴ fogja

⁹²⁷ aveszedelemben <vetik,> vetik, [Törlés tollhiba miatt.]

⁹²⁸ Hogy <p> ha pedig

⁹²⁹ az alamisnárol. [r megkezdett k-ból javítva.]

⁹³⁰ a <jó> tselekedetet.

⁹³¹ olyan [o-a-ból javítva.]

⁹³² a szegényekel <valo> valo [Törlés a sor végén.]

⁹³³ Eccli [i-e-ből javítva.]

⁹³⁴ segiteni [Első e fölött áthúzott ékezet.]

szükségiben. A bölcs arra int hogy el ne vonnyad aszegénytől az alamisnát. és tölle szemeidet elne fordítsad, az alamisna nem adásal. alkalmaságot ne adgy aszegénynek, hogy néked rosztat kíványon, mert az ő imádságát az Isten meg halgattya, ellenben pedig azt mondgya, hogy a mely alamisnát titkon a szegény kebelében rejtenek, a könyörögni fog azért, aki azt adgya.

Eccli. 29

* Eccli⁹³³ 4 Fili elemosinam pauperis ne defraudes, et oculos tuos ne transvertas a paupere. . . non relinquo quarentibus tibi retro maledicere maledicentis enim tibi in⁹³⁵ amordine animae. exaudietur deprecatio illius.

Az új testamentumban. semmi oly igen nem hagyatik mint az alamisna. az Isten Fia azt mondgya [246a:] hogy az alamisna abünöknek botsánattyát meg nyeri. *Date elemosynam et ecce omnia munda sunt vobis.* azt is igéri nekünk, hogy bő kézel lesz hozánk, hogy ha mi is adakozó leszünk a szegényekhez, és azon mértékel mér nekünk, mint a mellyel⁹³⁶ mi mérünk felebarátunknak, szent pál is azt mondgya, hogy az alamisnák, amelyeket mi adunk aszegényeknek, mind anyi⁹³⁷ ostyák, és áldozatok, amelyekért az Isten irgalmaságát veszük reánk, *Talibus enim hostiis promeretur Deus.* szent János is azt mondgya, hogy a ki nem szánakodik a felebarátja szükségéin, abban se felebaráti, se Isteni szeretet nintsen, mert ha az Istent szeretné. meg segitené felebaráttyát, akit, az Isten azt parantsollya néki hogy oly szerese mint magát.

Conclude elemosynam in corde pauperis et haec prote exorabit. ab omni malo.

luk. 11.
luk. 6.
Date et dabitur vobis; eadem quippe mensura qua mensi fueritis, remittetur vobis.

Hebr. 3.
1 joan 3.
siquis viderit fratrem suum necessitatem habere et clausit vis cera sua ab eo. quomodo charitas Dei manet in eo.

De mind azok között, a mi leg nagyobb a szent Irásban az alamisnárol, nintsen semmi ami oly világosan meg mutatná annak kötelességit, mint az Isten Fiának szavai. a melyeket fóg mondani az [246b:] itélet napján a választattaknak. és ameg vettetteknek, mondván az elsőeknek, *Jövetek Atyámnak áldottai, bírvátok az országot mely néktek készüetetet, mert éheztem, és ennem adtatok. szomjuhoztam, és innom adtatok, mezítelen voltam, és meg ruházatok &.* az utolsoknak ezeket mondgya, *menyetek el átkozatok az örökké való tüzre, mert éheztem, ennem nem adtatok, szomjuhoztam. innom nem adtatok. &.* ezekhez adván. hogy valamit a szegényekkel tse-

⁹³⁵ in in [Sor végén és új sor elején.]

⁹³⁶ a mellyel [Második l-n-ből javítva.]

⁹³⁷ anyi <h> ostyák,

lekedtek. vagy töllök meg tagadták, azt ö véle magával tselekedték. vagy ö tölle tagadták meg.

A tsudálatos dolog. hogy az igazaknak minden jó tselekedetek közül. a melyeket. meg érdemlették az örök életet, az Isten Fia. más okát nem adgya elejekben üdveségeknek, hanem azt, hogy könnyorületeséggel voltak felebaráttjokhoz, és hogy a vetkek közül, a melyek az örök kárhozatra vetették agonoszokat, tsak épen azö keménységeket hánya szemekre. a melyel. voltak. a mások nyomoruságihoz., és mint hogy az Isten Fia, a ki⁹³⁸ az öröktől fogva valo Atyának bölcsesége, semmit se nem tselekedet. senem mondot., a⁹³⁹ mi [247a:] nagy okokra. nem volna építve. azért nem is lehet más okát adni mondásinak a melyeket fog mondani az ítéletkor, hanem azt. hogy tudtunkra akarta adni ezen mondásival., hogy mitsoda nagy dolog előtte. a felebarátal valo jó tétel. és hogy az⁹⁴⁰ igazak azon könnyorületeséggért vették az ö malasztit, a melyek mind végig meg tartották őket ajóban, ellenben pedig a nyomorultakhoz valo keménységek agonoszoknak, voltak okai, hogy az Isten meg nem szánta őket, vétkes nyomoruságokban., és el hagyatván tölle. valamit ök is el hagyták volt felebaráttjakot.⁹⁴¹ apenitentzia tartatlanságban holtanak meg, és az örök kárhozatban éstének.

Adná Isten, hogy a keresztyének, mindnyájan jól reá figyelmeznének az Isten Fiának ezen mondására. és arra, hogy mi fogja őket követni az ítélet napján. azért hogy az alamisnálkodást el mulatták. és a felebarátal valo más egyéb jó tételeket: meg fogják akkor látni. vétkeket. de már késő lesz. [247b:]

Te pediglen kedves fiam, aki idején akarsz üdveségeden munkálodni. arra intelek. hogy meg előzed azt a nyomoruságot., és még most szoktassad magadot, ate tehetséged szerent valo jó téteményekre; szánakozál öröme⁹⁴² amások

⁹³⁸ a ki [Beszúrás.]

⁹³⁹ a <mi> mi [Tollhiba.]

⁹⁴⁰ az <a> igazak

⁹⁴¹ felebaráttjakot. [Az utolsó a fölött áthúzott ékezet.]

⁹⁴² örömest [s—r-ből javítva.]

nyomorúságin. a midön⁹⁴³ egy szegényt, vagy egy nyomorultat látz, gondold meg. hogy nem vagy jobb annál, és ha úgy nem szenvedtél mint ő; azt csak egyedül az Isten jóságának tulajdonítsad, és mint hogy jósággal volt hozzád, azt akarja⁵ hogy te is azal légy az olyanhoz a kinek szüksége vagyon reád, és hogy meg segítted a jókból melyeket adot néked. a szegénynek szükségire fordítván azt. a mi a mulatásodra szolgál. és talám az Isten meg bántására., nevelyed magadban a szánakodásnak ezt a szép jó erkölcsit. a szent Jób példájára. a ki azt mondá. *hogy a más nyomorúságához való szánakodás, gyermekséggel együtt nevedet benne.* hogy pedig len ezeket jól követhesed, figyelmez a Tobiás szép oktatására. melyet a fiának ad az alamisnárol.

Fiam, adgy alamisnát a te jóváidból, egy szegényről se fordítsd el szemeidet, ha azt akarod hogy az Isten se fordítsa el szemeit rollad. a mint. [248a:] lehet úgy tselekedgyél., ha sokad vagyon bőséget adgy. ha kevesed, keveset. de örömet, és azt tud meg, hogy az alamisnával kintset gyűjtesz a szükségnek idejére. mivel az alamisna meg ment mind a vétektől, mind ahaláltól. és meg oltalmaz a letettségekben való menetetől. és irgalmaságot nyer azoknak akik alamisnálkodnak.

* jób. 31. Tob. 4. Ex substantia tua fac eleemosinam. et noli avertere faciem tuam ab illo paupere. ita enim fiet ut nec ate avertatur facies Domini. quomodo poteris ita esto misericors. si multum tibi fuerit abundanter tribue. si exiguum tibi fuerit. etiam exiguum. libenter impertiri stude. premium enim bonum tibi thesauris⁹⁴⁴ in die necessitatis. quoniam elemosyna ab omni peccato et a morte⁹⁴⁵ liberat. et non patietur animam. ire in tenebras. fiducia magna erit coram summo Deo. elemosyna omnibus facientibus eam.

Ez az intés egy néhány dolgokra tanít. először. hogy az ifiak olyan kötelesek az alamisnára valamint mások.

Másodsor. hogy a magad jóvából⁹⁴⁶ adgy alamisnát, és nem amásébol, a mely lopot. vagy rosszul kereset jóság volna, hanem olyan jóságbol a mely saját magadé.

Harmadsor. nem kel el idegeníteni a szegényeket. valamint ez, az ifiakal történik, a kik nem tudgyák. mi légyen. a más nyomorúságán való könyörületesség. [248b:]

⁹⁴³ [Sorvégen:] a [új sor elején:] a midön

⁹⁴⁴ thesauris<as> [vagy <eo>?]

⁹⁴⁵ morte <bi> liberat.

⁹⁴⁶ jóvából [jávából is olvasható, mert ó javítva van.]

Végtire meg tanít arra, hogy ha kevés javad vagyon is, de az alamisnára tartozol. elődben adgya arendet amelyre kel vigyáznod, az az, hogy a sokból bővön kel adni, de a kevésből keveset, de örömet, mivel az Isten⁹⁴⁷ nem azt tekinti hogy megnyit adnak, hanem hogy mitsoda szível adgyák. *non quantum, sed ex quanto.* ez, azokrol. értődik, a kiktől ki nem telik hogy sokat adgyanak, mert a mi agazdagokat illeti, az ő bő adományokból tettik ki. a szegényekhez való bő szeretetek, egy olyan gazdag a ki keveset ad,
10 meg mutattya jól, hogy kevés szánakodással vagyon aszegényekhez,

ovasad figyelmeteséggel fiam ezeket az intéseket. és úgy tekintsed mint ha tsak tégedet illetnének, tanuld meg azokból. mitsoda köteles vagy az alamisnára. azt mi formában kel adni. és hogy annak mitsoda nagy hasznai, vannak.:
15 és így még idején. akönyörületességnek lelke léssen benned. a mely igen szép. és ditseretes egy ifiuban, és amelyért az Istennek áldását veszed magadra. azt ne mondgyad, hogy néked [249a:] más pénzed nintsen. hanem tsak a melyet
20 aszüleid adnak mulattságodra. mert ugyan abból kel adni aszegényeknek. meg fosztván magadot amulattságotkol. és a hejában valóságoktol. hogy a szegények szükségiről tehes., eszerént tselekedvén, két jót fogsz tselekedni, egy tselekedetel. a szegényeket meg segitted. és magadot olyan
25 mulattságtól fosztod meg, a melynek el mulatása. vétkeidért való penitentiául léssen.

XXII Rész

Az alázatoságról.

Legg utollyára hagyám ezt a jó erköltsöt, mint olyat. a mely tekéltetésé tészü atöbbit. és azokat meg tarttya.

30 A kevésység nem más, hanem amagához való rendefetlen betsület. ez igen veszedelmes minden embereknek, de fő képen azifiaknak, ez a rossz az elméjükben szivárkóvzván. nevededik benne, az idővel, a jó erköltsel. atudományal. az érdemel. a melyek vannak benne,⁹⁴⁸ vagy a melye-[249b:]

⁹⁴⁷ az Isten(t) nem azt

⁹⁴⁸ benne, [bennedből javítva.]

ket magokban gondollyák lenni, a minden jora alkalmatlanoká tészí őket, és minden féle rosz erkölcsre utat nyit nekik.

Tobiae 4.
superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas. in ipso enim initium sumpsit omnis perditio.

Fiam vigyáz arra hogy soha akevélység ate gondolatodban, se beszédidben. ne uralkodgyék, mert ő volt leg első oka a világ minden nyomorúságinak. ezeket mondá tobias a fiának.

Hasonlot mondok fiam néked, oltalmazd meg⁹⁴⁹ magadot akevélységtől. meg ne engedgyed hogy az elmédet el foglallya, üzd el mesze magadtól.: az alázatoság néked szükséges. hogy ellene álhas annak arosz erkölcsnek. a mely véghetetlen roszakot okoz, nem értem itt akülső, és a beszédel valo alázatoságot, hanem, a valóságos. állandó, és belső alázatoságot, olyan alázatoságot, a mely ilyen három féle képen tegyen alázatosá., magadban, az Istenhez, és az emberekhez,

Először. légy alázatos magadban, nem betsülvén magadot inkáb. mint sem kívántatik., abölcsnek ezen szép mondása szerént. *magadot fel ne magasztallyad gondolatodban. valamint [250a:] abika.* semmiért magadot ne betsülld. se agazdagsáért. se nemzettségedert. se szépségedért, az ilyenekért valo ditsekedés. illetlen.: és szemtelen. és tsak ahivalkodo elméket illeti. se elmédért. se tudományodért., mert ezek Isten ajándéki. és néki kisebtséget tselekednél. ha azokal ditsekednél, se ajó erkölcsért, mivel az. annális inkáb nem tölled vagon. aki abban ditsekednék, el vesztethné azt egészen. gyakorta olyan tekéleteségeket gondolunk magunkban lenni. a mellyek. nintsenek, és olyankor magunkot meg tsallyuk, és ha azok bennünk meg vannak, azokért ditsöiteni kel az Istent. mivel tölle származnak. és semmit magunknak nem kel tulajdonittani. mond el szivedből ezeket. *Non nobis Domine non nobis sed nomini tuo da gloriam.*

Eccle. 6

Szent Bernárdnak. ezt a szép tanítását a szivedben. és az elmédben tarttsad. aki is azt mondgya. hogy az Isten a velünk⁹⁵⁰ tett malasztíért egyebet magának nem kíván. hanem hogy azokért di-[250b:]tsöittsük, mint azoknak kut

⁹⁴⁹ oltalmazd meg <fiam> magadot

⁹⁵⁰ velünk [v egy megkezdettt hosszú szárú betűből javítva.]

fejét és azok hasznait nekünk adván,⁹⁵¹ igasságtalan. és vétkes dolog volna. hogy ha mi magunknak akarnok venni azoknak hasznait., és azokat a ditsőséget is. meg tartván a magunk részit, és el vévén még az Istenét is. minek utánna
 5 meg mondotta volna nekünk maga, hogy azt senkinek nem adgya. Az én ditsőségetem mondá. nem adom másnak.
 * *Mit fogsz hát nekünk adni oh! uram. fel kiált erre szent Bernárd. az en békeségemet adom. mondgya, és azt néktek hagyom, elég az uram nekem, és hála adásal. veszem a mit nekem akarsz adni, és néked hagyom. a mit magadnak meg akarsz tartani, látom hogy a nekem ugy hasznos, ellene mondok a ditsőségnek, mert a tegedet illet. hogy el ne veszesem a békeséget melyet adcz. békeséget akarok. és többet nem. akinek abékeség nem elegendő. te sem vagy annak elegendő. te vagy a mi békeségünk. te is egyesítetted meg magadban azokat. a kik el voltak szakadva.*

* S: Bern. serm. 1. in cant. Gloriam meam alteri non dabo. quid ergo dabis domine quid dabis nobis? pacem inquit do vobis, pacem relinquo vobis, sufficit mihi gratanter suscipio.⁹⁵² quod relinquis. et relinquo quod tenes. sic placet, sic mea interesse non dubito. abjuro gloriam prorsus, ne forte si usurpavero non concessum perdam merito et oblitum pacem volo pacem desidero, et nihil amplius. cui non sufficit pax. non sufficis tu. tu es enim pax nostra. qui fecisti utraque unum.

[251a:] Légy alázatos az Istenhez. meg gondolván az ő meg foghatatlan nagyságát. a ki előtt semmi vagy. és meg tekintvén azt a hatalmat., és azt az örökös felséget a mely
 20 előtt reszketnek az Angyalok, üsmérd meg vétkeidet melyeket tselekedtél. azon Felsőg ellen: a számlálhatatlan. jó teteményeket. melyeket vettél jóságától., a viszá éléseket a melyekben voltal. azokhoz. a szám adást. a melyeket fogsz még néki adni azokért. hogy mitsoda szükséged vagyon
 25 malasztira az üdveségedre: és sok száz ilyen dolgokat, és meg látod, hogy felettéb való okod vagyon a magad meg alázására, és semminek való tartására.

Légy alázatos az emberekhez. sokan vannak akik Isten előtt magokat meg alázák, ugyan is egy féregni teremtett
 30 állat, hogy ne hajtáná meg magát. a teremtője. ura. és bírása előtt. de az emberekhez kevéségek, meg nem hajthat-

⁹⁵¹ adván, <igasságos dolog> igasságtalan. és vétkes dolog

⁹⁵² sus<pi>cipio.

ván egyébkor magokat előttök. hanem tsak a mikor arra kételenek, [251b:] ezért is nem valóságos alázatosok,

Hogy az emberekhez jól követhesed ezt a jó erkölcsöt. azt meg kel tudnod hogy három féle emberek vannak, vannak olyanok akik náladnál eléb valok, mások. a kik hozzád hasonlok,⁹⁵³ a többi akik aláb valok, alázatoságal kel lenni mind ezekhez, de külömb féle képen.

A mi az elsőket illeti, légy tisztelettel, engedelmeségel. mind azokhoz, akiknek hatalmok vagyon rajtad. alázatoságal vegyed intéseket, ha más képen tselekednél. akevélység volna, tiszteltyed mind azokat is, a kik tégedet meg haladnak az idővel, tudományal. rendel.

A mi ahozád hasonlokot illeti, legy hozzájok tisztelettel. betsülettel., ne keresed közöttök az elsőseget, a jó elméjü nem keresi az ilyen hejában valo betsületet., hanem a maga rendét helyesen meg tarttya. a mikor szükséges. az a szükség pedig⁹⁵⁴ ritka az ifiúságban. [252a:]

A mi az alábvalokot illeti légy kegyeségel és jóságal azokhoz akik szolgálnak, *És ti urak.* mondgya az apostol. *bányatok kegyeségel tseléditekel. nem fenyegetvén⁹⁵⁵ őket tudván. azt hogy mindnyájatoknak egy Istene vagyon menyekben. aki előtt személy válogatás nintsen.* atöbb aláb való renden lévőkhöz légy alázatoságal. és szeretessed vélek magadot. a bölcsnek ezen szép tanítása szerént, *légy kegyeségel a szegények gyülekezetiben gyorsaságal. szolgálj nekik, és segittsed őket szükségekben.*

Ephes. 6.

Congregationi pauperum affabilem te facito.

Végtire a kevélységet jobban meg nem lehet hajtani. mint ha azt meg gondollyuk hogy mi légyen az ember. annak alaton voltát. nyomoruságit, rövid életit, halálát. és ezt mi követi, *Miben ditsekedel. oh! föld, oh! hamu,* mondgya abölcs. *aleg hatalmasabnak is az élete rövid. ma király. holnap semmi.* az em[252b:]ber holta után. a barmok. a kigyok, és a férgek eledele lészen.

Eccles. 10.

Ne tekintsed fiam a külső körülötted lévő dolgokat, és a melyek a kevélységre, és a hivalkodásra indittanak, visgáld

⁹⁵³ hasonlok, <es> a többi [...] A mi az elsőket illiti, [de alatta s másutt:] illeti [hangalakban.]

⁹⁵⁴ pedig <rar> [?] ritka

⁹⁵⁵ fenyegetvén [Elírás.]

meg azt. hogy mi vagy magadban., és meg látod hogy igen sok alázatoságra valót⁹⁵⁶ találsz őt. ugyan erre is tanít szent Bernárd ezekben a szép versekben.

Forma, favor populi, fervor juvenilis opusque,

5 Subripuere tibi noscere quid sit homo.

Unde superbit homo, Cujus Conceptio Culpa.

Nasçi poena. labor vita, necesse mori,

post hominem⁹⁵⁷ vermis., post vermem foetor et horor.

sic in non hominem, vertitur omnis homo.

10 Ez azt teszi, hogy ha az ember jól meg vizsgálja magát, elég oka legyen arra. hogy meg alázza kevélységét. meg fogja üsmérni, hogy fogantatása a vétekben veti, a születése a nyomoruságra. az élete szüntelen való munka, a halált el nem kerülheti, holta után meg rothad.⁹⁵⁸ meg bűdösödik

15 porrá lesz. és ezek csak a testet tekintik. mivel [253a:] aléleknek, az Isten ítéletire⁹⁵⁹ kel menni. hogy meg ítéltessek vagy a boldogságra. vagy a nyomoruságra, és ez az ítélet, rettentő még a szenteknek. is,⁹⁶⁰ mind ezek elegendők az emberi kevélységnek meg alázttatására, fiam még idején

20 távozált el a kevélységtől. hanem alázatos, és szemérmes légy minden gondolatidban, és tselekedetidben.

⁹⁵⁶ valót [*t* későbbi betoldás *való* mellé.]

⁹⁵⁷ hominem [*e*–*a*-ból, vagy *n*-ből javítva.]

⁹⁵⁸ meg rothad [*t*–*d*-ből javítva.]

⁹⁵⁹ [Előző lap alján órszók: a léleknek az Isten ítéle-]

⁹⁶⁰ is [Utólagos beszúrás a két szó közé.]